

T.C.  
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**MUHYİDDİN BAYRAMÎ'NİN AB-I HAYAT MESNEVİSİ  
( İNCELEME-METİN )**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

YASİN AKBAŞ

Tez Danışmanı: Doç.Dr.Halil İbrahim YAKAR

GAZİANTEP  
TEMMUZ 2012


T.C.  
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**MUHYİDDİN BAYRAMÎ'NİN AB-I HAYAT MESNEVİSİ  
(İNCELEME-METİN)**


Yasin AKBAŞ

Tez Savunma Tarihi: 29/08/2012


Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

  
Doç.Dr.Hilmi BAYRAKTAR  
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

  
Doç.Dr.Halil İbrahim YAKAR  
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

  
Doç.Dr.Halil İbrahim YAKAR  
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.


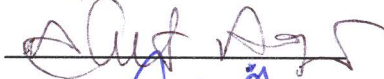
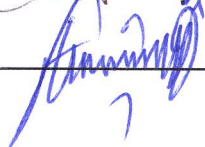
Jüri Üyeleri:  
(Unvanı, Adı ve SOYADI)

İmzası

Doç. Dr. Halil İbrahim YAKAR (Jüri Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖZPAY

## ÖZET

### MUHYİDDİN BAYRAMÎ’NİN AB-I HAYAT MESNEVİSİ (İNCELEME-METİN)

AKBAŞ, Yasin

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Halil İbrahim YAKAR

Temmuz 2012, 292 sayfa

Bu çalışma, Muhyiddin Bayramî’nin XVI. yy.’ın ilk yarısında tamamladığı, manzum nasihatname türünde olan Ab-ı Hayat Mesnevisi üzerinedir. Çalışmanın giriş bölümünde, eserin dönem içindeki yerini ve mesneviler içindeki durumunu ortaya koymak için “ Mesnevi Hakkında Genel Bilgi, XV. yy. Klasik Türk Edebiyatı’nın Genel Görünümü, 16.yy.Klasik Türk Edebiyatı Mesnevileri, XVI. yy. Klasik Türk Edebiyatı Dinî-Tasavvufî ve Ahlâkî Mesnevileri” başlıkları altında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde müellifin hayatı ve şahsiyeti, herhangi bir kaynağa ulaşamadığı için, eserinden hareketle belirlenmeye çalışılmıştır. Yine bu bölümde elimizdeki müstensih nüshası tanıtılmış ve metnin kuruluşunda dikkat edilen hususlara yer verilmiştir. İkinci bölümde, Ab-ı Hayat Mesnevisi’nin incelemesi, “Metnin İç Yapısı” ve “Metnin Dış Yapısı” başlıkları altında verilmiştir. “Metnin İç Yapısı” başlığı altında, eserin özeti çıkarılmıştır. Metnin barındırdığı ayetler, hadisler, hikâyeler, şahıslar, metne dair bulgular, özet içerisinde eserin kendi iç başlıkları altında verilmiştir. “Metnin Dış Yapısı” başlığı altında, “Dil İncelemesi, Nazım Biçimi, Vezin, Kafiye, Redif, Edebî Sanatlar, Anlatım Özellikleri, Arkaik Sözcükler” alt başlıklarıyla bu bölüm tamamlanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde eserin çevriyazımı verilmiştir. “Sonuç”, ve “Özgeçmiş” başlıklarından sonra çalışma tamamlanmıştır. Çalışma Ab-ı Hayat Mesnevisi’nin ulaşılabilen müstensih hatlı yazmayla oluşturulmuştur. Edebiyat tarihlerinde ismine rastlanılmayan müellifin, bu çalışma sonrası, edebiyat tarihlerinde yerini alacağı ve müellifin başka eserleri ortaya çıktıkça kendisi hakkında daha sağlıklı bilgilere ulaşılacağı amaçlanmaktadır.

**Anahtar Sözcükler:** Muhyiddin Bayramî, Ab-ı Hayat, manzum nasihatname

## ABSTRACT

### AN ANALYSIS AND CONTEXUAL OF THE AB-I HAYAT MATHNAWI BY MUHYIDDİN BAYRAMÎ

AKBAŞ, Yasin

Master of Arts Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Associate Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR

July 2012, 292 pages

This study is about “Ab-ı Hayat” Mathnawi – a kind of didactic poem – which was completed by Muhyiddin Bayrami in the first half of the 16<sup>th</sup> Century. In the opening part of the study, to reveal the importance of the work itself in its period and its place among the masnaviat, I have given information about under the titles of “ General information about Matnavi”, “General perspective of the 16<sup>th</sup> Century Classical Turkish Literature”, “16<sup>th</sup> Century Classical Turkish Mathnawi”, “16<sup>th</sup> Century Classical Turkish Religious and Moral Mathnawi”

The life of and the character of the writer has been analyzed from his works because there had not any bibliography that has information about the life and character of the writer. Also in this part of the study, the person who made a copy of the original text has been introduced and mentioned about the structure of the text.

In the second part of the study, the study of “Ab-ı Hayat” has been given with the titles of “internal structure of the text” and “the external structure of the text. A brief summary has also been given with the title of “internal structure”. Verses, hadiths, stories, persons, involved in the text, have been given with the internal titles of their own in a summary. With the title of external structure of the text, language study, verse style, meters of poem, rhyme , radif, literary arts, types of narration and archaic words has been completed as subtitles of the study.

In the third part of the study, transcript of the work has been given. The study has been completed after the titles of “Conclusion” and “Autobiography”. This study has been formed by the help of the person who made a copy from the original text of “ Ab-ı Hayat” Mathnawi. The writer was not known well by people in literature. But I hope he will be well known by people in the history of literature after this study, and people will get to know much better about himself as his works appears in time.

**Key Words:** Muhyiddin Bayramî, Ab-ı Hayat, Verse, didactic

## ÖN SÖZ

Divan edebiyatında hem şekil hem de kitaba ad olması bakımından mesnevinin farklı bir yeri vardır. Mesnevi, Klasik Türk edebiyatında birçok şair tarafından şiir sanatındaki meziyetlerini göstermek için farklı bir saha olarak görülmüştür. Bir hikâyenin veya bir mesajın düzyazıya döküldüğünde sanat yönünün kırılması, etkisinin zayıflaması, şairleri mesneviye yöneltmiştir. Arap edebiyatında oluşup, İran edebiyatında gelişen mesnevi alanında, kısa bir zaman diliminde Anadolu sahası Türk şairleri de yetkin eserler vermişlerdir. Mesnevilerin barındırdığı konular ‘aşk, din ve tasavvuf, tarih, kültür, menkıbeler, yaşam’ Osmanlı medeniyetini anlamada ipuçları barındırmaktadır.

Tez konusu araştırma sürecinde, üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış olan Muhyiddin Bayramî ve Ab-ı Hayat Mesnevisi dikkatimizi çekti. Dinî-tasavvufî, ahlakî bir metin olan eserin içerik zenginliği, sade ve sağlam dili, sanatsal özellikleri ve okuyucuyu etkileme gücü bakımından müellifin ve eserinin edebiyat tarihinde yer alması ve eserin dil ve edebiyat incelemelerine konu olması amaçlarıyla, ulaşabildiğimiz tek nüsha üzerinden metnin çevriyazımı ve incelemesi ortaya konulmaya çalışıldı. Çalışma giriş, mesnevinin dış ve iç yapı yönünden incelenmesi, materyaller-metot ve bulgular olmak üzere dört kısım şeklinde düzenlendi. İç yapı kısmında metnin başlıkları ve özeti verildi. Dış yapı kısmında dil incelemesi, nazım biçimleri ve aruz ve edebî sanatlar, anlatım özellikleri incelendi. Çalışma esnasında kullanılan materyaller verildi. Son bölümde yapılan çalışmanın sonucunda varılan bulgular ortaya konuldu. Sonuç bölümüyle çalışma tamamlandı.

Eserin diğer nüshaları ve daha önemlisi müellif hattı ortaya çıktıkça eserin orjinaline daha da yaklaşacak çalışmalara ihtiyaç duyulacaktır.

Çevriyazıda ve incelemenin hazırlanmasında değerli görüşlerinden faydalandığım Kıymetli Hocam, Sayın Doç. Dr. Halil İbrahim Yakar’a minnet ve şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Yasin AKBAŞ  
Temmuz-2012

## İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
<b>ÖZET</b> .....	i
<b>ABSTRACT</b> .....	ii
<b>ÖN SÖZ</b> .....	iii
<b>İÇİNDEKİLER</b> .....	iv
<b>TABLolar LİSTESİ</b> .....	vii
<b>İŞARETLER VE KISALTMALAR LİSTESİ</b> .....	viii
<b>1. GİRİŞ</b> .....	1
1.1 MESNEVİ HAKKINDA GENEL BİLGİ .....	1
1.2. XVI. YY. KLASİK TÜRK EDEBİYATI'NIN GENEL GÖRÜNÜMÜ..	4
1.3. XVI. YY. KLASİK TÜRK EDEBİYATI MESNEVİLERİ.....	6
1.4. XVI. YY. KLASİK TÜRK EDEBİYATI DİNİ-TASAVVUFİ ve AHLAKİ MESNEVİLER .....	9
<b>2. KAYNAK ÖZETLERİ VE MUHYİDDİN BAYRAMÎ</b> .....	11
2.1. KAYNAK ÖZETLERİ .....	11
2.2 MUHYİDDİN BAYRAMÎ'NİN HAYATI VE ŞAHSİYETİ .....	11
<b>3. AB-I HAYAT MESNEVİSİ'NİN İNCELENMESİ</b> .....	13
3.1. METNİN İÇ YAPISI .....	13
3. 1. 1. Besmele .....	14
3. 1. 2. Tevhit .....	14
3. 1. 3. Naat .....	14
3. 1. 4. Hz. Ebubekir'e Övgü .....	14
3. 1. 5. Hz. Ömer'e Övgü .....	14
3. 1. 6. Hz. Osman'a Övgü .....	14
3. 1. 7. Hz. Ali'ye Övgü .....	14
3. 1. 8. Hz. Hasan'a Övgü .....	15
3. 1. 9. Hz. Hüseyin'e Övgü .....	15
3. 1. 10. Dört Halifenin Arasında Ayrım Yapmanın Eleştirilmesi .....	15
3. 1. 11. Kanunî Sultan Süleyman ve Rüstem Paşa'ya Övgü .....	15
3. 1. 12. Şairin Ruhî Durumunu İfade Etmesi .....	15

3. 1. 13. Sebeb-i Te'lif .....	16
3. 1. 14. Kitaba Başlanılması .....	16
3. 1. 15. Tevhid Bölümü .....	17
3. 1. 16. Miraciyye Bölümü .....	17
3. 1. 17. Namaz .....	17
3. 1. 18. İçkinin Haramlığı .....	17
3. 1.19. İnsan Öldürmenin Günahı .....	18
3. 1. 20. Zina Etmenin Günahı .....	18
3. 1. 21. Kadınlara Kötü Muamelenin Günahı .....	18
3. 1. 22. Savaşta Kaçmanın Günahı .....	18
3. 1. 23. Sihrin Günahı .....	18
3. 1. 24. Yetim Malını Yemmenin Günahı .....	19
3. 1. 25. Faiz Yemmenin Günahı .....	19
3. 1. 26. Ana Baba Hukukunun Beyanı .....	19
3. 1. 27. Beytü'l-Haramda Fesat Çıkarmanın Günahı .....	19
3. 1. 28. Hırsızlığın Günahı .....	19
3. 1. 29. Büyük Günahların Anlatımının Sonlanması ve Tövbe .....	19
3. 1. 30. Küçük Günahların Beyan Edilmesi .....	20
3. 1. 31. Kibrin Günahı .....	20
3. 1. 32. Cimriliğin Günahı .....	20
3. 1. 33. Gıybetin Günahı .....	20
3. 1. 34. Gammazlığın Günahı .....	20
3. 1. 35. Eğlencenin Günahı .....	21
3. 1. 36. Ağıt Yakmanın Günahı .....	21
3. 1. 37. Yemin Bozmanın Günahı .....	21
3. 1. 38. Yalan Yere Şahitlik Etmenin Günahı .....	21
3. 1. 39. Şahitliği Gizlemenin Günahı .....	21
3. 1. 40. İftiranın Günahı .....	22
3. 1. 41. Riyanın Günahı .....	22
3. 1. 42. Müekked Sünnetlerin Beyanı .....	22
3. 1. 43. Gayrı Müekked Sünnetlerin Beyanı .....	23
3. 1. 44. Nafile İbadetlerin Beyanı .....	23
3. 1. 45. Ana Baba Hukuku .....	23
3. 1. 46. Regaib Namazı .....	23
3. 1. 47. Berat Namazı .....	23
3. 1. 48. Kadir Namazı .....	24
3. 1. 49. Nafile Oruçların Beyanı .....	24
3. 1. 50. Recep Orucunun Beyanı .....	24
3. 1. 51. Şaban Orucunun Beyanı .....	24
3. 1. 52. Şevval Orucunun Beyanı .....	25
3. 1. 53. Beyaz Günler Orucu .....	25
3. 1. 54. Faziletli Amellerin Beyanı .....	25
3. 1. 55. Hz. Muhammed'e Salavat Getirmenin Önemi .....	26
3. 1. 56. Allah'ın Sevdiği ve Sevmediği Kişilerin Özellikleri .....	26
3. 1. 57. Sabredenlerin Sevilmesi .....	26
3. 1. 58. İhsan Edenlerin Sevilmesi .....	27
3. 1. 59. Namazı Terk Eden Kişinin Beyanı .....	27
3. 1. 60. Zekat Vermenin Gerekliliği .....	27
3. 1. 61. Haccın Farz Oluşunun Bildirilmesi .....	27
3. 1. 62. Oruç Tutmanın Farz Oluşunun Bildirilmesi .....	27

3. 1. 63. Tevekkül Edenlerin Sevilmesi .....	28
3. 1. 64. Sakınanların Sevilmesi .....	28
3. 1. 65. Cihat Edenlerin Sevilmesi .....	28
3. 1. 66. Hz. Muhammed'e Uyanların Sevilmesi .....	28
3. 1. 67. Adil Olanların Sevilmesi .....	28
3. 1. 68. Tövbe Edenlerin Sevilmesi .....	28
3. 1. 69. Allah'ın Sevmediği Kişiler .....	29
3. 1. 70. Adaletsiz Hüküm Verenler .....	29
3. 1. 71. İmanı Olmayanlar .....	29
3. 1. 72. Batınî İlmin Beyanı .....	29
3. 1. 73. Tasavvuf Yolunda Cezbeyle Yol alanlar .....	30
3. 1. 74. Şeriat, Tarikat ve Hakikatın Beyanı .....	30
3. 1. 75. Şeyhlerin Yaşayan Kişilerden Olması Gereği .....	31
3. 1. 76. Üç Talibin Bildirilmesi .....	31
3. 1. 77. Dünyaya Talip Olanın Bildirilmesi .....	31
3. 1. 78. Ahirete Talip Olanın Bildirilmesi .....	31
3. 1. 79. Hakk'a Talip Olanın Bildirilmesi .....	32
3. 1. 80. Ciddi Olarak Talep Edenin İstedğine Ulaşması .....	32
3. 1. 81. Mürşitlik Taslayanların Eleştirilmesi .....	32
3. 1. 82. Şer'î Hükümleri Uygulamadan Hakikat Yoluna Girenler .....	32
3. 1. 83. Şairin Kendi Hissiyatını Dillendirmesi .....	32
3. 1. 84. Bitiş Bölümü .....	33
3. 2 METNİN DIŞ YAPISI .....	34
3. 2. 1 Dil İncelemesi .....	34
3. 2. 1. 1. İmla özellikleri .....	34
3. 2. 1. 2. Ünlü harflerin yazımı .....	35
3. 2. 1. 3. Ünsüz harflerin yazımı .....	36
3. 2.1. 4. Eklerin yazımı .....	36
3. 2. 2. Nazım Biçimi .....	40
3. 2. 3. Vezin .....	40
3. 2. 4. Kafiye ve Redif .....	44
3. 2. 5. Edebî Sanatlar .....	47
3. 2. 6. Anlatım Özellikleri .....	54
3. 2. 7. Arkaik Sözcükler .....	57
<b>4. MATERYAL VE METOT .....</b>	<b>63</b>
4.1. İNCELENEN NÜSHANIN TANITILMASI .....	63
4.2. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ .....	64
4.3. TRANSKRİPSİYON METODU .....	65
4.4. METİN .....	66
<b>5. BULGULAR VE TARTIŞMA .....</b>	<b>286</b>
5.1. BULGULAR VE TARTIŞMA .....	286
<b>SONUÇ .....</b>	<b>287</b>
<b>KAYNAKLAR .....</b>	<b>290</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ (VITAE) .....</b>	<b>292</b>



**TABLÖLÄR LİSTESİ**

	<b><u>Sayfa No</u></b>	
Tablo 1: Transkripsiyon Alfabeti .....	61	

**İŞARETLER VE KISALTMALAR LİSTESİ**

a	Yazma nüshadaki ön yüzü belirtir.
A.	Ayet
akt.	Aktaran
b	Yazma nüshadaki arka yüzü belirtir.
bk.	Bakınız
c.	Cilt
eh.	Esmâ-i Hüsnâ
H.	Hadis
Hız.	Hazret-i
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
öl.	Ölümü
TDK	Türk Dil Kurumu
TDVİA.	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
+	İsmlere gelen ek olduğunu belirtir.
-	Fiillere gelen ek olduğunu belirtir.
[]	Çeviriyazıda eksik yapının tamamlanmasında kullanılmıştır.

## BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

### 1. 1. MESNEVİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

Mesnevi kelimesi, Arapça ‘sny’ kökünden gelen ve ‘ikişer ikişer’ manasına gelen ‘mesnen’ kelimesinin bir türevi gibi görünmekle beraber bu söz, Arapçada kullanılmamıştır (Ateş, 1957:127). Kökü itibariyle Arapça olan mesnevi sözcüğü Farsçada gelişip oradan Türkçeye geçmiştir (Çelebioğlu,1999:21). Mesnevi sözcüğünün kökü ve anlamı üzerine yukarıdaki iki bilgi Türk edebiyatı araştırmacıları tarafından genel bir kabul görmüştür.Mesnevi edebî terim olarak şöyle tanımlanmıştır: “Edebî bir ıstılah olarak mesnevi her mısra’ı kendi arasında müstakilen kafiyeli beyitlerden meydana gelen bir nazım şekline denilmiştir. Beyit sayısı bakımından bu şekil iki, üç beyitten binlerce beyte kadar olabilir (Çelebioğlu, 1999:21). Başka bir tanımda ise, her beytin kendi arasında uyaklı olup aruz bahirlerinin kısa kalıplarıyla yazılan bir nazım biçimi olduğu söylenmiştir (Dilçin, 1999:167). Güncel Türkçe Sözlük’te yukarıdaki açıklamalara ek olarak mesnevinin aynı zamanda bu türdeki eserlerin genel adı olduğu belirtilmiştir.

Aşağıdaki ifadelerde, mesnevinin şekil özelliklerine ve mesnevide hangi konuların işlendiğine dair bilgiler yer almaktadır:

“Mesnevi şekil itibariyle Arap şiirinin ‘recez’ nevine dayanır. Aruzun aynı adı taşıyan bahriyle nazmedilen ‘recez’ mısra uzunluğunda ve birbiri ile kâfiyeli kısa beyitler hâlinedir. Umumiyetle kısa olan ‘recez’ler, deveci ezgileri, savaşçıların birbirlerine meydan okumaları, kadınların muhariplere serzenişleri ve ninnileri gibi ani ilhamların irticâlen ifadesinde kullanılmıştır.El-Ağleb b. Cüşem el-İcli (ö.145/762) ‘recez’i kaside tipinde dahili planı olan uzun şiirler hâline dönüştürmüştür.Bu yeni

tip recezler ‘urcuze’ olarak adlandırılmıştır. Abbasî devrinin başlarından itibaren sınırlandırılarak hikâye, fıkra, tasvir, öğretici eserler vb. mevzulara tahsis edilmiştir (Çetin, 1973:65-68;1991:289, akt.Kartal, 2007:353).”

Arap edebiyatında ortaya çıkmış olan urcuze, İran edebiyatında mesnevi adını alıp Türk edebiyatına gelmiş ve XI-XIX. yüzyıllar arası bu türde birçok eser yazılmıştır (Ünver,1986:430). İran edebiyatında gelişen mesnevi, konu bakımından da çeşitlenmeye başlar. İslamî İran edebiyatında X. yüzyıldan itibaren kahramanlık konulu mesneviler ortaya konurken XI. yüzyıldan itibaren mesnevilerde İslam ve tasavvuf konularının işlenmesi ağırlık kazanmıştır (Çelebioğlu,1999:22). Bu bağlamda İsmail Ünver, Türk şairlerini etkileyen İran şairlerini ve eserlerini zikreder. Burada şair isimlerini vermekle yetindik: Attâr (1119?-1193), Nizamî (1150?-1214?), Sa’dî(1213?-1292), Emir Husrev (öl.1325), Hacû-yı Kirmanî(öl.1327), Molla Cami (öl.1492) Bu isimlere ek olarak eserlerini Farsça yazan Mevlana Celaleddin-i Rumî (1207-1273)’nin etkisi ve ‘bu nazım türüne verilen adın alemi’ olduğunu belirtmiştir. Ali Şir Nevayî’nin de Anadolu sahasındaki Türk şairleri üzerindeki etkisini vurgulamıştır (1986:431).

Türkçe’de ilk mesnevi Karahanlı dönemi şairlerinden Yusuf Has Hacib’in XI. yüzyılda yazdığı Kutadgu Bilig adlı eseridir (Banarlı,2001:197). Bu durum bize Türk şairlerinin , İran şairlerinden etkilenmelerinin uzun bir döneme yayılmadığını gösterir. Anadolu sahasında ilk mesnevi ise yaklaşık XIII. yüzyıl sonlarında yazılan Ahmed Faki’nın *Evsâf-ı Mesâcid* adlı eseridir (Çelebioğlu,1999:22). Bu yüzyıldan sonra mesnevi biçiminde birçok eserin telif görünümlü tercüme ve telif olmak üzere yazıldıklarını görüyoruz. Nitekim Ahmet Kartal, “*Eski Türk Edebiyatında Mesnevi*” adlı makalesinde XIV. yüzyılda 79 ; XV. yüzyılda 157 ; XVI. yüzyılda 198 ; XVII. yüzyılda 96 ; XVIII. yüzyılda 81 ; XIX. yüzyılda 34, mesneviyi yazarlarıyla beraber sıralamıştır (2007:355-366). Henüz ele geçmemiş mesnevilerin olduğu da düşünülürse Türk edebiyatında mesnevinin oldukça rağbet gören bir şekil olduğu anlaşılacaktır.

İsmail Ünver’in tasnifinden yararlanarak, mesnevilerin düzenleniş biçimleri ile ilgili şöyle bir plan çıkarmak genel hatlarıyla mümkündür:

### **Mesnevilerin Giriş Bölümü**

1.Besmele 2. Tevhit 3. Münacaat 4.Naat 5.Mi'raç 6. Mu'cizat 7. Medh-i Çehâr-yâr 8. Padişah için övgü 9. Devlet büyüğüne övgü 10. Sebeb-i Te'lif

### **Mesnevilerde konunun işlendiği bölüm**

#### **I. grup**

Okuyucuya bilgi vermek,onu eğitmek amacı güden mesneviler.

- a. Dini Mesneviler b. Tasavvufi Mesneviler c.Ahlaki Mesneviler  
d. Ansiklopedi niteliği taşıyan, bilgi veren mesneviler

#### **II. grup**

Okuyucunun kahramanlık duygusuna hitap eden, konusunu menkabelerden ya da tarihten alan mesneviler.

- a. Konusunu menkabelerden alan mesneviler b. Konusunu tarihten alan mesneviler

#### **III. grup**

Sanat yönü ön planda olan, okuyucunun edebi zevkine hitap eden, ana çizgisi aşk ve macera olan mesneviler.

#### **IV. grup**

Şairlerin gördükleri,yaşadıkları olayları anlatan, toplum hayatından kesitler veren, kişileri, meslekleri,düğünleri ve belli yöreleri tasvir eden mesneviler.

- a. Ta'rifat, Ta'rif-nâme b. Şehr-engiz c. Sur-name d. Sergüzeşt e.Hasbıhal

### **Mesnevilerin bitiş bölümü**

- 1.Tanrı'ya 'hamd ü sena' ve dua
- 2.Sultana övgü ve saltanatın devamı için dua
3. Şairin eseriyle ve şairliğiyle övünmesi
4. Tanınmış mesnevi şairleri ve eserlerini anma
5. Şairin eserine verdiği ad
- 6.Hasetçilere, dikkatsiz müstensih ve okurlara yergi
- 7.Mesnevinin beyit sayısı
8. Mesnevinin yazılışıyla ilgili tarihler
9. Okuyucudan hayır dua isteme
10. Mesnevinin vezni (1986: 432-450).

Mesnevilerin dili genellikle sadedir. Sanatsal kaygıyla yazılmış eserlerin dilindeki ağdalı üslup, Arapça, Farsça sözcükleri kullanma, bu dildeki tamlamalara

yer verme halka dönük yazılan, dinî-tasavvufî ve ahlâkî metinlerde sadeleşme yönündedir. Mesnevilerin giriş bölümü Tanrı, peygamber, din ve devlet büyükleri için yazıldığından bu bölümün dili ağırdır. Konunun işlendiği bölümde ise dilin sadeleştiği görülür (Ünver, 1986: 457-458).

Mesnevinin bölümleri içindeki başlıklar Türkçe, Farsça ya da Arapçadır. Mesnevilerin içerisinde diğer nazım şekilleriyle oluşturulan parçalar bulunabilir (Ünver, 2004:323). Mesnevinin içerisine yerleştirilen bu parçalar hikâyeyi veya anlatılanları destekler mahiyettedir.

Mesnevi ile ilgili hamse terimine de değinmek gerekir. Tuman'ın aktardığına göre, hamse sözü ilk defa beş manzum eser yazıp buna 'penc-genc' ismini veren Nizamî (öl:610/1214?) ile başlar (Çelebioğlu, 1999:24). Edebî terim olarak ise, mesnevi şekliyle yazılmış beş kitaptan ibaret bir takım demektir (Mevlevî,1994:49). Türk edebiyatında hamse sahibi olan ve beş mesnevisi elde olan şairlerin eserleri şunlardır:

**Ali Şir Nevâî:** Hayretü'l-Ebrâr, Ferhad ü Şirin, Leylî vü Mecnun, Seb'a-i Seyyâr, Sedd-i İskenderî.

**Hamdullah Hamdî:** Yusuf u Zelîha, Leyla vü Mecnun, Mevlid, Kıyâfet-nâme, Tuhfetü'l-Uşşâk.

**Yahya Bey:** Gencine-i Râz, Kitâb-ı Usûl, Şâh u Gedâ, Yusuf u Zelîha, Gülşen-i Envâr.

**Ahmed-i Rıdvân:** İskendernâme, Leyla vü Mecnun, Hüsrev ü Şîrin, Rıdvâniyye, Mahzenü'l-Esrâr, Heft-Peyker

**Nev'izâde Atâyî:** Sâkî-nâme (Âlem-Nümâ), Nefhatü'l-Ezhâr, Sohbetü'l-Ebkâr, Heft-Hân, Hilyetü'l-Efkâr.

**Lâmi'î:** Vâmık u Azra, Vîs ü Râmin, Ferhad-nâme, Şem' ü Pervâne, Gûy u Çevgân, Heft-Peyker, Ebsâl ü Selâmân, Maktel-i Hüseyin, Şehr-engîz-i Bursa. (Ünver,1986:462).

## 1. 2. XVI. YÜZYIL KLASİK TÜRK EDEBİYATI'NIN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Bu yüzyılda klasik edebiyat, önceki dönemlerden devraldığı edebî birikim ve uygun siyasî ortam sayesinde gelişmesini sürdürmüştür. Ülkenin sınırlarının genişlemesi ve bunun sonucu olarak farklı kültürlerle tanışma, şairleri olumlu yönde etkilemiştir. Dönemin, edebiyatı etkileyen genel durumu şöyledir:

“ XVI. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu Doğuda İran’dan Batıda Macaristan’a, kuzeyde Kırım’dan güneyde Arap yarım adasına ve Kuzey Afrika’ya kadar sınırlarını genişletmiştir. Osmanlı kültürü Rumeli’de hemen tamamıyla yerleşmiş; Selanik, Üsküp ,Filibe, Sofya, Priştine imparatorluğun kültür ve sanat merkezleri olarak önemlerini bu yüzyılda da sürdürmüşlerdir. XVI. yüzyılda, adları verilen bu şehirlerde açılmış olan medrese ve tekkelere çok sayıda âlim, mutasavvıf şair vb.sanatçılar yetişmiştir. Dolayısıyla Rumeli yöresinin, dönemin kültür ve edebiyat hareketlerinde ayrı bir yeri vardır. Anadolu’da ise Bursa, Konya, Amasya, Kütahya ve Manisa eski önemlerini sürdürmüşler, ancak yüzyılın esas kültür merkezi İstanbul olmuştur. Edirne de eski önemini hâlâ sürdüren şehirler arasındadır.” (Mengi,2002:152).

Coğrafi olarak geniş bir alana yayılan Osmanlı’nın bünyesinde kültürlerin kaynaşmasıyla edebî ürünlerdeki zevkin de değişeceği kaçınılmaz bir olgudur. Fikir ve sanat hayatı imparatorluğun siyasî, askerî ve medenî ihtişamına uygun bir şekilde gelişerek, Osmanlı ülkesinde, kendini diğer Türk ülkelerine de kabul ettirecek seviyede, klasik bir edebiyat meydana gelmiştir (Banarlı,2001:557).

Osmanlı padişahlarının ülkelerindeki sanatçıları koruyup kollamalarının ve kendilerinin de sanatçı olmaları, (Banarlı, 2001:557) bu dönem edebiyatının klasik görünüm kazanmasında önemli bir sebeptir. Bu yüzyılın padişahları Yavuz Sultan Selim (Selîmî), Kanûnî Sultan Süleyman (Muhîbbî), II.Selim (Selîmî, Tâlibî), II.Mehmed (Adlî), III.Murad(Murâdî) şiir zemininde iz bırakmışlardır (Pala, 2007:557).

Dönemin Anadolu sahasında öne çıkan şairlerini şöyle sıralayabiliriz: Zâtî, Bakî, Malkaralı Nev’î, Gelibolulu Âlî, Bursalı Lamiî, Huffî, Enverî, Kandî, Mealî, Usulî, Zaifî, Âşık Çelebi, Fevrî, Muradî, Nihanî, Amrî, Revanî, Figânî, Gazalî, Basirî, Behiştî, Ubeydî, Helakî, Edirneli Emrî, Valihî, Ulvî, Sanî, Kütahyalı Kabulî, Prizrenli Şem’î, Meylî, Manî, Gazayî (Macit, 2006:34).

Bu dönemde dilin ,şiirde oldukça canlı olduğu görülür, şairlerin elinde çağrışım yüküyle donatılan şiir, biçim bakımından kusursuzluğu ve orjinalliğiyle, İran edebiyatıyla boy ölçüşebilecek düzeye erişir (Macit,2006:34).

Türk dilindeki Arapça ve Farsça’nın etkisini kırmak için Edirneli Nazmî (ö.1554) ve Tatavlı Mahremî (ö.1535)’nin öncülüğünde Türkî-i Basit hareketi gelişir. Bu yüzyılda şairlerde yerlilik arzusu başlar ve günlük konuşma dilinden gelen unsurlara, deyim ve atasözlerine, günlük hayat sahnesine yer verirler. Divan şairleri hece ölçüsüyle şiir söyler; baştan sona Türkçe kelimelerin kullanıldığı gazeller,

beyitler yazarlar. Bakışlarını kendi çevrelerine yöneltir, şehrengizler kaleme alırlar (Köprülü, 1966:271 ,akt. Macit, 2006:34).

Bu yüzyılda eser veren şairler şunlardır: Rumeli şairleri : Mesihî, Üsküplü Ata, İshak Çelebi, Zaiî, Usulî, Hayretî, Agehî, Taşlıcalı Yahya. Bugünkü Irak bölgesi şairler: Habibî, Fuzulî, Ruhî. Sufî şairler: Lamiî Çelebi, İbrahim Gülşenî, Aziz Mahmut Hüdayî. Kadın şairler: Mihri Hatun, Ayşe Hubbî Hatun (Macit, 2006: 34-50).

### 1. 3. XVI. YÜZYIL KLASİK TÜRK EDEBİYATI MESNEVİLERİ

XVI. yüzyıl mesnevileri dönemin özelliklerine ve sanat anlayışındaki değişime paralel bir gelişme göstermiştir. Mesneviler, plan olarak kusursuz işlenmiş ve insan hayatının tüm safhaları eserlere konu olmuştur. İran edebiyatı mesnevileri bu dönemde de tercüme edilmiştir.

Dönemin sosyal hayatını, tarih ve fetih hareketlerini ve inanış hayatını resmeden mesneviler ön plandadır. Bu dönemde şehrengizler, Selimnâme, Süleymannâme, fetihnâme, şecaatnâme ve dinî, ahlakî, tasavvufî eserler, maktel-i Hüseyin'ler, mevlidler, manzum Osmanlı tarihleri, vekâyinâmeler kaleme alınmıştır (Banarlı, 2001:597).

XVI. yüzyılda yazılan mesneviler konularına göre şunlardır:

#### Aşk konulu mesneviler

“**Hüsrev ü Şîrîn**: Âhî, Celîlî, Ârif Çelebi, Kastamonulu Şânî, Halîfe, Mahvî ve Hâtifi **Ferhad-nâme**; İmam-zâde Ahmed

**Leylâ ve Mecnun**: Alî Şîr Nevâî, Celîlî, Sevdâyî, Lârendeli Hamdî, Sâlih, Halîfe, Fuzulî.

**Yusuf ve Züleyhâ**: Kemal Paşa-zâde, Taşlıcalı Yahya, Celîlî, Şerîfî, Gubârî, Abdurrahmân, Likâî, Nimetullâh, Halîfe, Kâmî Mehmed, Ziyâî Yûsuf, Şikârî, Manastırlı Kadı Sinan, Hevâî Mustafa.

**Vâmık u Azrâ**: Lâmi'î Çelebi, Kalkandelenli Muîdî, Manisalı Câmi'î, Muîdî.

**Şem' u Pervâne**: Zâtî, Lâmi'î Çelebi, Muîdî.

**Varka ve Gülşah**: Mostarlı Ziyâî, Bedîî.

**Mihr ü Mâh**: Gelibolulu Âlî, Kıyâsî.

**Mihr ü Vefâ**: Gelibolulu Âlî, Haşîmî, Harîmî, Mustafa Çelebi.

**Mihr ü Müşterî**: Münîrî, İbrahim Çelebi, Azmî Pir Mehmed.

**Gül ü Nevruz**: Abdî.



**Niyaz-nâme-i Sa'd u Hümâ:** Abdî.

**Şâh u Gedâ:** Taşlıcalı Yahya, Rahmî, Pir Mehmed Çelebi.

**Şâh u Dervîş:** Hilâlî.

**Hüsn ü Dil:** Yeni Pazarlı Vâlî.

**Cemşâh u âlemşâh:** Bihiştî.

**Salâmân u Absâl:** Lâmi'î Çelebi.

**Gül ü Bülbül:** Fazlî, İznikli Bakayî

### **Tarihî, destanî ve menkabevî mesneviler**

**“Karamanlı Figânî:** İskender-nâme.

**Lâmi'î Çelebi:** Heft-peyker, Heft-manzar.

**Figânî:** Heft-peyker.

**Lokmânî Dede:** Menâkıb-ı Mevlânâ.

**Semseddin-i Sivasî:** Menâkıb-ı İmâm-ı Azam.

**Gubârî:** Şâh-nâme (Süleyman-nâme).

**Hadîdî:** Tevârih-i Âl-i Osmân.

**Şükrî-i Bitlisî:** Fütûhatü's-Selîmiyye.

**Bahârî:** Üngürüs Fetih-nâmesi.

**Eyyubî:** Menâkıb-ı Sultan Süleyman.

**Fütûhî Hüseyin Çelebi:** Enîsü'l-guzât.

**Hakî Efendi:** Süleyman-nâme.

**Mahremî:** Süleyman-nâme.

**Merâhî:** Fetih-nâme-i Sefer-i Sigetvar.

### **Şehrengizler:**

**Zâtî :** Edirne Şehrengizi,

**Lâmi'î Çelebi:** Şehrengîz-i Bursa,

**Azîzî:** Nigâr-nâme

**İshak Çelebi:** Bursa şehrengizi,

**Hayretî:** Belgrat şehrengizi, Yenice şehrengizi,

**Taşlıcalı Yahya:** İstanbul şehrengizi,

**Usûlî:** Yenice şehrengizi,

**Âlî:** Gelibolu şehrengizi.

### Sûr-nâmeler

**Gelibolulu Âlî:** Câmi' u'l-buhur der mecâlis-i sûr

### Sergüzeşt-nâmeler yahut hasbihâl-nâmeler

**Celîlî:** Hecr-nâme.

**Rumelili Za'îfî:** Sergüzeşt-i Za'îfî.

**Mûyî:** Nâlân u Handân.

**Gelibolulu âlî:** Hulâsatu'l-ahvâl der Letâfet-i Mevâ'iz-i Sahîhu'l-hâl,

**Fakîrî:** Risâle-i Ta'rifât.

**Sâfî:** Habihâl.

**Ûdî:** Mâcerâ-yi Mâh.

### Sâkînâmeler:

**Fuzûlî, Hayretî, Taşlıcalı Yahya:** Sâkî-nâme.

**Revânî:** İşret-nâme.

### Kıyâfetnâmeler:

Şa'bân-ı Sivrihisârî, İlyas ibni îsâ-yı Saruhanî, Abdülmecid ibni Şeyh Nasuh

### Manzum Sözlükler

**Şâhidî İbrahim Dede:** Tuhfe-i Şâhidî.

**Bursalı Lâmi'î Çelebi:** Lügat-i Manzûme.

**Osman b. Hüseyin-i Bosnevî:** Manzûme.

**Şeyhü'l-harem-zâde Şeyh Abdülkerîm-zâde:** Lügat-i Abdülkerîm.

**Sun'î-i Malatyavî:** Fethu'l-fettâh.

### Diğer mesneviler:

**Yemînî:** Fazîlet-nâme, **Kastamonulu Latîfî:** Nazmu'l-cevâhir, **Fuzûlî:** Beng ü Bâde, Sohbetü'l-esrâr (Kartal, 2007:362-364).

Görüldüğü üzere 16.yüzyıl edebiyatında mesneviler hem konu bakımından çeşitlilik göstermektedir hem de sayıca önemli bir orana sahiptir.

#### 1. 4. XVI. YÜZYIL KLASİK TÜRK EDEBİYATI DİNÎ- TASAVVUFÎ ve AHLAKÎ MESNEVİLER

Bu türdeki mesnevilere bakıldığında dinî konular, tasavvufî konular ve ahlakî konulara her tür eserde yer verilmesinin yanında tamamıyla ahlakî konuları işleyen mesneviler Türk edebiyatında oldukça fazladır (Yeniterzi, 2007:433). Her toplum, insanına kendi istediği biçimi verebilmek için öğüt verici eserlerden yararlanır. Semavî dinlerin ve ahlak felsefecilerinin ortaya koydukları bu tür eserlerin konusunu oluşturur. İslam dininin nasihat dini olmasıyla ilgili ayet ve hadislerden esinlenen şairlerin bu türde eserler kaleme alarak yine İslam dininin öngördüğü tebliğ vazifesini amaçladıkları ortadadır. Türkler'in nasihat kitapları yazmaları Müslüman olmalarından sonraki dönemlerde ortaya çıkmıştır (Pala, 2006:409). Bu tür mesnevilere İslam uygarlığıyla beraber oluşan birikim mecaz ve sembol değerleriyle estetik biçimde sunulmuştur (Macit,2006:61). Bu durumun, verilmek istenen mesajın okuyucu tarafından kolayca içselleştirilmesini sağladığı söylenebilir.

Bu türde dinî-tasavvufî konular, genel ahlakla ilgili konular, sosyal hayatla ilgili konular, ilimle uğraşmanın faydaları ve sosyal eleştiri konuları işlenmiştir (Kaplan,2001).

XVI. yüzyılda yazılan dini-tasavvufî ve ahlaki konulu mesneviler şunlardır:

“**İbni İsâ-yı Saruhânî**: Şerhü'l-esma'ü'l-hüsnâ, **Lâmi'î Çelebi**: Şerh-i Sâfî, **Merdümî**: Tuhfetü'l-İslâm, **Hakanî**: Tercüme-i Hadîs-i Erba'în, **Kastamonulu Latîfî**: Subhatü'l-uşşâk, **Sirozlu Hüseyinî**: Câmi'u'l-envâr alâ Tefsiri'l-ihlas,Câmi'u'n-nesâyih, Dürr-i Meknûn, **Zaîfî**: Gazâvâtü'n-nebî, **Hakânî**: Hilye-i Sa'âdet, **Şemseddîn-i Sivasî**: Süleymâniyye, **Şemsî Ahmed Paşa**: İtikâd-nâme, Şurûtü's-salât, **Kemâl Paşa-zâde**: Şurûtü's-salât Tercümesi, **Taşlıcalı Yahya**: Gülşen-i Envâr, **Bursalı Rahmî**: Gül-i Sad-berg, âzerî: Nakş-ı Hayâl, **Cinânî**: Riyâzü'l-cinân, **Âlî**: Tuhfetü'l-uşşâk, **Emîrî**: Gülşenü'r-râz, Sohbet-nâme, Mevlid **Huzûrî**: Esrâr-nâme, **Edirneli Nazmî**: Pend-i Attâr Tercümesi, **Emre**: Tercüme-i Pend-i Attâr, **Za'îfî**: Gülşen-i Sî-murg, **Şâhidî**: Gülşen-i Vahdet, Mevlid **Ârifî**: Ravzatü't-tevhîd, **Şemseddîn-i Sivasî**: Gülşen-âbâd, İbret-nümâ, Heşt-Bihişt, Mevlid, **Şâhidî**: Gülşen-i Esrâr, **Cinânî**: Cilâü'l-kulûb, **Gelibolulu Âlî**: Riyâzü's-sâlikîn, **Bâyezîd-i Rûmî**: Sırr-ı Cânân, **Behiştî**: Heşt Behişt, **Gubârî**: Menâsikü'l-hacc, **Şeybânî Han**: Bahrü'l-hüdâ, **Ubeydullah Han**: Gayret-nâme,Sabr-nâme, Şevk-nâme,**Bâbüür Şah**: Mübeyyen, Risâle-i Vâlidîyye Tercümesi, **Hatâî**:Deh-nâme,

**Hevâyi, Visâlî, Ali Çelebi, Murâdî, Edirneli Abdülkerim Efendi, Keşfi, Muhibbî, Zâtî : Mevlid (Kartal,2007:362).**

## İKİNCİ BÖLÜM KAYNAK ÖZETLERİ VE MUHYİDDİN BAYRAMI

### 2. 1. KAYNAK ÖZETLERİ

İncelenen nüsha Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 4643/1 arşiv numarasında kayıtlıdır. Sırtı tamir görmüş, sırtı sertabı kahverengi meşin, cilt kapakları desenli kağıt kaplı, mukavva bir cilt içerisindeydir. Söz başları ve duracakları kırmızı, yapraklar rutubet lekeliydir. Dış boyutu: 205x155 mm., İç boyutu: 160x120 mm.'dir. 1b-129b varakları içerisindeydir. Satır sayısı başlıklar dahil 13'tür. Yazı türü, harekeli nesih; kağıt türü, suyolu filigranlıdır (yazmalar.gov.tr. 13.10.2011).

Yazmanın bazı varaklarının sırası karışmıştır: 21b'den 22a'ya geçişten 30a'ya kadar; 109b'den 110a'ya geçişten 115a'ya kadar. Bu karışıklık rakibe sözcüklerinin sıralanışı ve metnin bağlamı göz önünde bulundurularak düzeltilecek durumdadır. Yazmada bazı dizelerin yerleri karışmış ve bazı beyitlerin silinmiş olduğu görülmüştür.

### 2.2 MUHYİDDİN BAYRAMI'NİN HAYATI

Yaptığımız araştırma sonucu kaynaklarda müellifle ilgili herhangi bir bulguya rastlayamadık. Bu bölümde eserden hareketle, yazar hakkında ulaştığımız bilgiler verilecektir. Müellif, eserde yaşamıyla alakalı fazla bir ipucuna yer vermemiştir. Eserde var olan bilgiler genellikle itikadı ve tasavvufta bağlandığı tarikatla ilgilidir.

Şairin memleketi Balıkesir'in İvrindi ilçesidir:

Kiminüñ Mısr oldı şehri kiminüñ şehri Yemen

Ol arası içinde oldı İvrindi elüm

(11. gazel-6)

Tevhit inancına bağlı olduğunu bildiren şairin mezhebi Hanifilik'tir:

Teğri bir Ağmed Nebi mezhebüm Nu'māniyem  
Ol řirāṭ-ı müstaķımdür bilürem aşıl yolum (11.gazel-9)

Bayrami Tarikatı'na bağlı olduğunu söyler:

Bu Muğye'ddi şorarsağ ṭarık-i Hāci Bayrami (8.gazel-10)

Şeyh İsa Saruhanî'yi Akhisar'da görüp ona bağlandığını belirtir:

Gezerken Akḫisār'da buldum anı  
Severdi kişinüğ görseydi cānı (1865)

Dedi Şeyḫ İsa'dur bize nām  
Bilür Şarḫānî'yüz hep ḫās ile 'ām (1878)

1865-1884. beyitlerde tarikat silsilesini İsa Saruhanî, Şeyh Kasım, İbrahim Ede, Akşemseddin, Hacı Bayram Veli, Şeyh Hamidî Aksarayî (Somuncu Baba) olarak sayıyor. Hem bu silsilenin sayılması hem de kendi tasavvuf mücahedesinde şeyhinin kendisiyle alakadar olması (bk.1845-1981.beyitler) Muhyiddin Bayramî'nin İsa Saruhanî'nin halifelerinden olabileceğini düşündürmektedir.

Eser H.947/M.1541 yılında tamamlanmıştır:

Toķuz yüz kırk yedincideydi tāriḫ  
Tamām étdi kitābı anda řariḫ (2247)

Müellifin 40'lı yaşlarda eseri tamamladığı varsayımıyla, XVI. yy. başlarında doğduğu söylenebilir. Eserin içeriğinden müellifin İslamî ilimler üzerine eğitim gördüğü anlaşılmaktadır.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM AB-I HAYAT MESNEVİSİ'NİN İNCELENMESİ

### 3. 1. METNİN İÇ YAPISI

Ab-1 Hayat Mesnevisi, olay etrafında gelişen bir metin değildir. Dinî-tasavvufî öğretinin gerekleri birçok alt başlıkla anlatılmaktadır. Uzun soluklu olan metnin iç yapısı ayetler, hadisler, kıssalar, şahıslar eşliğinde oluşturulan anlatım malzemelerini içermektedir. Mesnevinin içeriği, ilk bakışta dağınık bir görünüm arz etse de şairin metin içerisinde attığı anlam köprüleri, esere bütünlük kazandırmaktadır. Mesnevi bölümlerinden sonra gelen gazeller, bölümdeki aynı konuyu işleyerek bu bütünlüğe katkı sağlamaktadır.

Metin, klasik mesnevi tertibine göre düzenlenmiştir. Eser besmele, tevhit, naat, dört halifenin övgüsü, devlet büyüğüne övgü, sebab-i te'lif, konunun işlenmesi ve bitiş bölümlerinden oluşmaktadır. Klasik düzenden farklı olarak sebab-i te'lif bölümünden sonra şair, tevhit bölümünü bir kez daha işlemiş ve mi'raciye bölümünü de buraya almıştır.

Mesnevinin başlıkları Arapça, Türkçe çoğunlukla Farsça ile yazılmıştır. Konunun işlendiği bölümde çoğunlukla müstakil bir başlık yerine konuyla alakalı ayet ve hadisler yazılmıştır. Bazı bölümler ise başlıksızdır. Metnin çeviriyazımında başlıkların dili, anlamları verildiği için buradaki özette bölümlerin içerisinde anlamlarıyla yer alacaklardır. Metinde geçen ayetlerin, Kur'an'da bulunduğu sure ve kaçınıcı ayet olduğu verilmiştir.

### 3. 1. 1. Besmele ( 1b)

### 3. 1. 2. Tevhit (1.-25.) – 1. Gazel

Esmâ-i hüsnâ'dan verilen örneklerle Allah'ın sıfatları anlatılır. Anlatılanları desteklemesi mahiyetinde Yazıcıoğlu Muhammed'in eserine başvurulması söylenir:

Eger şübhe olursa bu maħalde

Kitābı Yazıcıoğlu'nun elde (22)

Tecellî bahşine kılsun nazar ol

Ki tā bu şübheden éde hāzer ol (23)

### 3. 1. 3. Naat (26.-33.) – 2. Gazel

Hız. Muhammed'in hak katında sevgili olduğu ve ahiret günü ümmetine şefaata edeceği, insanlığa rehber olduğu belirtilir.

### 3. 1. 4. Hız. Ebubekir'e Övgü (34.- 62.) - 3. Gazel

Hız. Ebubekir'in ilk halife olması, sözüne güvenilirliği, malını İslam yolunda harcaması bildirilir. Elbise bulamadığı bir gün, mescide gidememesi ve meleklerin onun şekline girmesi hikâyesi anlatılır.

### 3. 1. 5. Hız. Ömer'e Övgü (63.- 113.)- 4. Gazel

Hız. Ömer ikinci halife olması, adaletle hüküm vermesi, şer'î hükümlerde titizliğiyle anlatılır. Onun adaletiyle zamanın kadıları arasında eleştirel bir kıyas yapılır. Rafazî mezhebinden olanların onu sevmediği söylenir. Bir şehre musallat olan ve halka zulmeden bir yılını zararsız hâle getirmesi hikâyesi işlenir.

### 3. 1. 6. Hız. Osman'a Övgü (114.- 122.) – 5. Gazel

Hız. Osman üçüncü halife olması, haya ehli olması ve Hız. Muhammed'in onu sevmesinden ötürü iki kızını onunla evlendirmesi yönleriyle anlatılır.

### 3. 1. 7. Hız. Ali'ye Övgü (123.- 137.)- 6. Gazel

Hız. Ali dördüncü halife olması, cesareti, aynı zamanda ilimde üstünlüğüyle konu edilir. Rafazî mezheblilerin onu ilk halife kabul etmeleri eleştirilir. Dört halife arasında ayırım yapılmaması öğüdü verilir. Hız. Ali'nin bir savaştan geri kalması, kafirlerin üstün geldiği durumda Hız. Muhammed'in onu çağırması hikayesi anlatılır.



### 3. 1. 8. Hz. Hasan'a Övgü (138.- 150.) – 7. Gazel

Hız.Hasan'ın beşinci halife olduğu, babasının Hz.Ali; dedesinin Hz.Muhammed; annesinin Hz. Fatıma olduğu söylenir. Hz. Muhammed'in bir gün onu severken boğazının altından öpmesi ve Cebrail'in gelip onun zehirlenerek öldürüleceğini söylemesi hikâyesine yer verilir.

### 3. 1. 9. Hz. Hüseyin'e Övgü (151.- 165.)- 1. Murabba

Hız. Hüseyin altıncı halife olması, Hız. Muhammed'in onu çok sevmesi yönleriyle anlatılır. Hız.Muhammed'in bir gün onu sevip bağrına bastığında Cebrail'in gelerek onun şehid edileceği haberini vermesi hikâyesi işlenir. Yezid ve askerlerinin Kerbela'da ehl-i abayı susuz bırakmaları, onlara zulm etmeleri, ardından Hız.Hüseyin'i hunharca şehit etmeleri konu edilir. İslam ümmetinin kıyamete kadar ona üzülecekleri bildirilir.

### 3. 1. 10. Dört Halifenin Arasında Ayrım Yapmanın Eleştirilmesi (166.-180)- 8. Gazel

Bu bölümde Ebulleys Semerkandî'nin konuyla alakalı bildirdiklerine yer verilmiştir. İslam ehli arasına nifak sokulmaması öğütlenmiştir. Her kişinin bir yolu olduğunu söyledikten sonra şair, kendi tarikatını söylemiştir:

Bu Muhyi'ddîn şorarsañ tarîk-i Hâcî Bayramî ( 8. gazel-10)

### 3. 1. 11. Kanunî Sultan Süleyman ve Rüstem Paşa'ya Övgü (181.- 198.)- 9. Gazel

Padişahın adil yönetimi, halkı düşmanlardan koruması yönleriyle onun hükümrânlığının devamı için dua ediliyor. Rüstem Paşa'nın değerli bir devlet büyüğü olduğu söyleniyor ve padişaha yakın olması için dua ediliyor.

### 3. 1. 12. Şairin Ruhî Durumunu ifade etmesi – 2. Murabba

Dokuz kıt'alık murabba'-ı mütekerrirde şair içinde bulunduğu durumu yakarış şeklinde Allah'a arz eder. Tekrar edilen dizelerde hâlini şöyle der:

Gel uran oldu uyar yâ rabbenâ

### 3. 1. 13. Sebeb-i Te'lif ( 199.- 242.) – 10. Gazel

Bir gece, geçim sıkıntısından gönlü hüznü hâlde olan şair, bu durumdan kurtulmak için üç bin salavat getirip sevabını Hz. Muhammed'e bağışlar. Başına ne geleceğini görmek duasıyla sağ yanına istihareye yatar. Rüyasında insanlarla dolu büyük bir şehir görür. Her gördüğü kişi, geçim sıkıntısından kurtulması için padişaha bir kitapla gitmesi gerektiğini salık verirler. Bu sözden sonra uykusundan uyanır. Rüyasının doğru olması için Allah'a dua eder. Bunun üzerine tekrar uykuya dalar. Rüyasında tekrar aynı şehre girer. Daha önce gördüğü kişiler, ona kitabı manzum yazmasını söyler. İleride bir sarayın içine girer ve padişahın oğlunu görür. Önünde birçok kitap olan padişahın oğlu, kitaplardan birini verir ve şair tekrar uykudan uyanır. Bu iki rüyasından şüpheli olan şair, bir gece tekrar uykuya dalar ve kolunda padişaha sunulmak üzere duran bir şahin görür. Uykudan uyandığında üç kere gördüğü rüyanın doğruluğuna inanır. Eseri yazmaya başladığını belirtir. Kitabın içeriğinde 'emirler, nehiyeler, nafileler, sünnet' olacağını söyler:

Avāmizden nevāhīden 'ale'l-icmāl déyelüm bir  
Nevāfilden beyān olsun yazılsun hem daḥı sünnet (10. gazel-2)

Bunların üzerine tasavvuf ilminden de ekleyeceğini belirtir.

Şerī'atden tarīkatden ḥaḳīkatden aḥılsun  
Naşīb eylerse mevlā déyem ḳalmasa ḡam u 'illet (10. gazel-5)

Kitabını uzatmayacağını, özlü biçimde yazma maksadını söyler:

Èşidūḡ biz ululardan démişler maṭlūb  
Muṭavvel étmeyelüm kitābı édelüm ḳillet

Bu bölüme kitabının itibar görmesi duasıyla son verir:

Èy Muḫyi'ddīn ḥaḳa yalvar kitābuḡ mu'teber olsun  
Oḡusunlar ḡeḳe ḡündüz bucaḳda olmasun zillet (10. gazel-7)

### 3. 1. 14. Kitaba Başlanılması ( 243. -251.) – 11. Gazel

Kitaba başlanılacağı için Allah'tan yardım istenir. Kitabın hatalı olmaması için dua edilir:

Tā ki sehv ile ḥaṭālar düşmeye  
Bu cihān ḥalkı başuma üşmeye (245)

Yaşlı olmasun kitābum kıl meded  
Okuya hem diñleye her bir aḥad (246)

Aşağıdaki beyitte itikadını söyleyerek adeta referanslarını belirtmiştir:

Teñri bir Aḥmed Nebī mezhebüm Nu‘mānīyem  
Ol şırāt-ı müstaḫīmdür bilürem aşıl yolum (11. gazel-9)

### 3. 1. 15. Tevhit Bölümü (252.- 270.)

Tevhit bölümü farklı ifadelerle yinelenmiştir. Bölümün başlığı olarak “Bil ki Allah’tan başka ilah yoktur.” (47/19) ayeti verilmiştir. Allah’ın birliği konu edilmiş ve imanın ilk şartının tevhit olduğu söylenmiştir. Tevhitle gönüllerin temizleneceğine vurgu yapılmıştır:

İmdi gel tevḫīd bir şudur al elüñe  
Suyı dök bostāna ya‘nī gönülüne (268)

### 3. 1. 16. Miraciye Bölümü (271.- 289.) – 12. Gazel

Miraciye bölümünün başlığı yoktur. Hz. Muhammed’in miraçta gördükleri, cennetin tasviri konu ediliyor. Hadis kaynaklı, hiçbir karşılık gözetmeksizin Allah’ı zikreden bir topluluğun içinde cimri olsa dahi cennete gireceği konulu olay aktarılıyor.

### 3. 1. 17. Namaz ( 290.- 340.)

Konu başlığında “ Doğrusu namaz mü’minlere belirli vakitlerde yazılı bir farzdır.”(4/103) ayeti yazılıdır. Akıl baliğ olan her müslümana namazın farz olduğu bildiriliyor. Bir vakti cemaatle kılan kişinin diğer vakte yetişmeden öldüğünde cennete gireceği, konulu hadis işleniyor.Yine, bütün varlığın bir kefeye, diğer kefeye cemaatle kılınan namazın konması ve cematle kılınan namazın daha ağır gelmesi, hadisi aktarılıyor. Ateşte ekmeği olan bir kadının önce namaz kılması, hikâyesi işleniyor.

### 3. 1. 18. İçkinin Haramlığı (341.-370.) – 13. Gazel

İçki içmekten sakındırılan bu bölümün başlığı yoktur. İçki içmenin büyük günahlardan olduğu söylenir. İbn-i Mes’ud’dan rivayet edilen, içki içenin öldüğünde başının domuz başına döneceği, hadisi verilir. Yine hadis kaynaklı, içki içenin duasının kırk gün boyunca kabul edilmeyeceği, sözü söylenir.Ömer bin Abdülaziz’in

ölmek üzere olan bir sarhoşun şehadet getiremeden öldüğünü görmesi konulu hikâye anlatılmıştır.

### **3. 1. 19. İnsan Öldürmenin Günahı (371.- 381) – 14. Gazel**

Bu bölümün üzerinde zinayla alakalı , bir alt bölümde de geçen ayet başlık olarak konulmuştur. Müstensih hatasından kaynaklanan bir durum olabilir. Bir kimseyi öldürenin kıyamette çok cefaya uğrayacağı, öldürülen kişinin şikâyetçi olacağı konulu hadise yer veriliyor.

### **3. 1. 1. 20. Zina Etmenin Günahı (382.-422.) – 15. Gazel**

Konunun başlığı olarak “Sakin zinaya yaklaşmayın. Çünkü o iğrenç bir kötülük ve kötü sonuçlu bir yoldur.” (17/32) ayeti verilmiştir. Zina eden kimsenin tevbesiz öldüğünde cehenneme gideceği, tevbe ederse bağışlanacağı anlatılıyor. Abdullah bin Ömer’den rivayet edilen, Kifli adlı bir tüccarın kendisinden buğday almak isteyen bir kadına zina teklifinde bulunması konulu hadis anlatılmıştır.

### **3. 1. 21. Kadınlara Kötü Muamelenin Günahı (423.- 429.)- 16. Gazel**

Kadınlara hoşgörü ile davranma konusunu işleyen bölümdür. Başlığında ‘Allah’ın fazlı ile’ ibaresi vardır. Namuslu, haramı bilen kadınlara ve eşlere iyi davranmayı, onlara zina lafzıyla sövülmemesi gerektiğini öğütleyen bölümdür.

### **3. 1. 22. Savaşta Kaçmanın Günahı (430.- 456.) – 17. Gazel**

‘Allah’ın fazlı ile’ ibaresi başlık yapılan bu bölümde, savaşta kaçmanın büyük günah olduğu, savaşta şehid olanların ahirette insanlara şefaatçi olacakları bildirilmiştir.

### **3. 1. 23. Sihir Günahı (457.- 462.) – 18. Gazel**

Konu, yetim malıyla ilgili bir ayetle açılır. Bu ayet bir alt bölümde tekrar edilmiştir. Bu durum müstensih hatasından kaynaklanmış olabilir. Sihir yapmanın büyük günahlardan olduğu, evvelki zamanlarda bu işin yaygın olduğu, ahir zamanda ise gizli yapıldığı söylenir. Sihir yapmanın günahına tövbe edilmesi öğütlenir.

### **3. 1. 24. Yetim Malını Yemenin Günahı (463.- 491.) – 19. Gazel**

Yetimlere şefkatle davranmanın gerektiği öğütlenir. Konu başlığında “Yetim malına, (büyüyüp) olgunlaşınca kadar, ancak en güzel şekilde yaklaşın.” (17/34) ayeti verilmiştir. Yetim malını yiyenin, cehennemde ateş yiyeceği söylenmiştir. Maruf-ı Kerhî'nin bir yetimi sevindirmesi hikâyesine yer verilmiştir.

### **3. 1. 25. Faiz Yemenin Günahı (492.- 518) – 20. Gazel**

Bölümün başlığında “ Allah alışverişi helal, faizi haram kılmıştır.” (2/275) ayeti vardır. Basra şehrinde, faiz yiyen Habib adlı bir kişinin bu yolla elde ettiği etin, tencerede kaynayınca kan haline gelmesi konulu hikâye anlatılıyor.

### **3. 1. 26. Ana Baba Hukukunun Beyanı (519.- 573.) – 21. Gazel**

Ana babaya asi olmanın günah olduğunu, bundan sakınılması gerektiği öğütlenir. Hz. Muhammed'in kabir ziyaretinde, ateşler içinde yanan bir mezarı görmesi, mezarın sahibini çağırması ve mezardakinin diriltirilip annesiyle konuşmalarını konu eden hikâye anlatılmıştır.

### **3. 1. 27. Beytü'l-Haramda Fesat Çıkarmanın Günahı (574.- 580.)- 22. Gazel**

Kabe civarında fesat çıkarmanın ve adaba uygun olmayan davranışların eleştirildiği bölümdür.

### **3. 1. 28. Hırsızlığın Günahı (581.- 606.) – 23. Gazel**

Konu , “Hırsızlık eden erkek ve kadının ellerini kesin.” (5/38) ayetiyle açılır. Hırsızın iki dünyada da rağbet bulmayacağı, hırsızların cehennemde yanacağı söyleniyor. Bir grup salihin, başlarındaki zalim padişahın kahrolması için toplanıp dua etmeleri, bunu duyan padişahın bu kişilere haram yedirmesi ve dualarının kabul edilmemesi. Bu durumu fark eden dervişlerin vücutlarını haramdan temizlemeleri ve dualarının kabul olması konulu hikâye anlatılıyor.

### **3. 1. 29. Büyük Günahların Anlatımının Sonlanması ve Tövbe ( 607.- 611.)- 24. Gazel**

Başlığı olmayan bu kısımda başka bir konuya geçileceği bildirilmiştir. Büyük günahların hep sayılıp bittiği, bundan sonra küçük günahların işleneceği

bildiriliyor.Büyük günah işleyenlerin ancak tevbe ettikten sonra cennete girebilecekleri söyleniyor. Şaire göre âşık olan kişide cennet arzusu olmamalıdır:

Muhyi'ddīn gel cenneti ço 'âşık ol issine sen  
 Āşık olan kişinin [gönli] tolu īmān olur (24. gazel-7)

### 3. 1. 30. Küçük Günahların Beyan Edilmesi (612.- 622.)- 25. Gazel

Küçük günahların sayılacağı bildiriliyor. Bu günahlardan birinin kin olduğu belirtilip kin tutanın cennete giremeyeceği yollu öğüt veriliyor. Aşağıdaki beyitte geçen 'ya kīni tūt ya dīni' ifadesi dillere pelesenk olmuştur:

Olardan éderler nakil iş bu sözde yok yalan  
 Pes démişler ol 'azīzler ya kīni tūt ya dīni (25. gazel-2)

### 3. 1. 31. Kibrin Günahı (623.- 638.)- 26. Gazel

Kibirlilerin dininin sağlam olmadığı belirtilir.İbadeti çok olanların ve makam sahiplerinin kibirlenmemeleri öğütlenir.Şeytanın kibri yüzünden Allah katından kovulduğu söylenir.

### 3. 1. 32. Cimriliğin Günahı (639.- 658.) – 3. Murabba

Bu bölümün başlığında "Cimri ibadetskâr olsa da cennete giremez." hadisi vardır. Cimrilikle beraber haset ve buğz etmeden de sakındırma amaçlanmıştır.

### 3. 1. 33. Gıybetin Günahı (659.- 680.)- 27. Gazel

Konu başlığında "Birbirinizin suçunu araştırmayın." (49/12) ayeti vardır. Gıybet eden kişinin, gıybetini yaptığının adeta etini yediği vurgulanıyor. İbrahim Edhem'in gıybet eden bir topluluğu uyarması hikâyesine yer veriliyor.

### 3. 1. 34. Gammazlığın Günahı (681.- 703.)- 28. Gazel

Bölüm, "Diliyle çekiştirip, yüzüyle de alay eden kimsenin vay hâline!" (104/1-2) ayetiyle başlıyor. Bir kimseyi başkasına kötölemenin günah olduğu bildiriliyor. Hz.Musa'nın yağmur duasına çıkması, toplulukta gammaz bulunduğu için yağmur yağmaması hikâyesi işleniyor. Hadis iktibaslı bir beyitte:

Ol Resūlu'llāh démişdür bir kişi gammāz ola  
 Pes bu deñlü çok çalıssa hayrı anuñ az ola (28. gazel-1)

### 3. 1. 35. Eğlencenin Günahı (704.- 713.)- 29. Gazel

İnsanın zamanını eğlenceyle heba etmemesi öğütlenir. Bölümün başlığında “Eğlencenin hepsi haramdır.” hadisi vardır. Bölümün genelinde çalgı çalmak ve onu dinlemenin günah olduğu belirtilmiştir.

### 3. 1. 36. Ağıt Yakmanın Günahı (714.- 754.)- 30. Gazel

Bölüm “Sağı sağma’ı beyân eder” başlığıyla açılır. Ölünün üzerine gelip ağıt yakmanın yanlışlığını beyan eden bölümdür. Eski zamanlarda bu işi, para karşılığında yapan kadınların olduğu, ahir zamanda ise tüm kadınların, ölünün üzerine gelerek ağıt yaktıkları söyleniyor. Ağıt yakanları, zor bir ölümün beklediği belirtiliyor. Bir padişahın ölüm anında çektiği can azabını, mirasını bölüşemeyen iki oğluna anlatması hikayesi işleniyor.

### 3. 1. 37. Yemin Bozmanın Günahı (755.- 761.)- 31. Gazel

“Yemîn şımağ aḥvâlin beyân eder” ifadesiyle konuya girilir. Yalan yere and içmenin yanlışlığı söylenir. Yalan yere and içenlerin tevbe etmeden öldüklerinde kabirlerinin dar ve içinin ateşle dolu olacağı belirtilir. Yeminini tutmayanların miraçta görülen ‘dişlerinin kırılması, bedenlerinin yanması, dudaklarının yarılması, kemik ve bellerinin kırılması, hâlleriyle karşılaşacaklarına yer verilir.

### 3. 1. 38. Yalan Yere Şahitlik Etmenin Günahı (762.- 767.)- 32. Gazel

Bölüm “Der-beyân-ı şehâdet-i zūr” başlığıyla gelir. Yalan yere şahitlik edenin başına gelecekler anlatılır.

### 3. 1. 39. Şahitliği Gizlemenin Günahı (768- 786.)- 33. Gazel

Bölümün başlığında “Şahitliği gizlemeyin. Kim şahitliği gizlerse, şüphesiz onun kalbi günahkârdır.” (2/83) ayeti vardır. Bilinen şahitliğin yerine getirilmesi, halktan değil Hak’tan korkulması öğütlenir. Bir kimseye zulmetmek için, padişahın o kimseyi bir merkebe bindirip, yollarda sürütüp öldürmeyi gütmesi, o kişinin ölmediğini gören padişahın pişman olup ‘Allah’ın istemediğini kimse yapamaz.’ düsturuna erişmesi hikâyesi anlatılır.

### 3. 1. 40. İftiranın Günahı (787.- 799.)- 34. Gazel

İftiranın günah olduğunu söyleyen bölümdür. Bölümün başlığı “Bu, çok büyük bir iftiradır.” (24/16) ayetidir. “Bütün mü’minler kardeştir.” hadisi uyarınca din kardeşlerine iftiranın doğru olmayacağı öğütleniyor. Hadiste geçtiği söylenen, bir kadının İsrail azizlerinden birine zina iftirası atması ve kadının karnındaki çocuğun dile gelip bu iftirayı ifşa etmesi konulu hikâye anlatılıyor. İftiradan kurtulmanın yolu olarak Veysel Karanî gibi uzlete çekilme, işaret ediliyor:

Muhyi’ddîn ‘uzlet eyle gel kimse görmesün seni  
Hiç işitmedün mi Veysî ehl-i Kārân’dan kaçar (34. gazel-7)

### 3. 1. 41. Riyanın Günahı (800.- 846.)- 35. Gazel

Bölüm “Riyâyı beyân eder” başlığıyla gelir. Riya eden kimselerin makbul olmadığı, bunların iki dünyada itibarsız olacakları ve Allah’ın bu huyda olanlardan davacı olacağı belirtiliyor. Malik-i Dinar’ın halk kendine itibar etsin diye mescitte ibadete çekilmesi, dışarı çıktığı bir zaman ud çalan birinin ona riyasını bildirmesi ve Malik-i Dinar’ın tevbe edip salih bir kul olması, onun kendisini düzelttiğini gören Şam halkının mescidin tevliyetini ona vermek istemeleri, bunu kabul etmeyen Malik-i Dinar’ın Hasan Basri’ye gideceğini söylemesi ve ardından sırta kadem basması konulu hikâye işlenir.

### 3. 1. 42. Müekked Sünnetlerin Beyanı (847.- 859)- 36. Gazel

Hz. Muhammed’in namazlardaki bazı sünnetleri hiç terketmediği bildirilir. Bölümün başlığında “Der-beyân-ı sünnet-i mü’ekkede” yer alır. Bu bölüme kadar yasaklanan amellerin ‘büyük ve küçük günahlar’ anlatıldığı, buradan itibaren Hz. Muhammed’in sünnetlerinin işleneceği bildirilmiştir. Sünnete ittiba edenlerin şefaate ulaşacakları söylendikten sonra müekked sünnetlerin şunlar olduğu bildirilmiştir: “Sabah namazının sünneti, öğle namazının sünnetleri, akşam namazının sünneti, yatsı namazının son sünneti.” Müekked sünnetlerin on iki rekat olduğunu ve bunların aksatmadan kılınması öğütlenmiştir:

Tamâm on iki olur cümlesi hep  
Bu beş vaktün içinde egle berk [hep] (859)



### 3. 1. 43. Gayrı Müekked Sünnetlerin Beyanı (860.- 871.)- 37. Gazel

Hz. Muhammed'in, az olmakla beraber, namazlarda kılmadığı sünnetler bildirilir. Bölümün başlığında "Der-beyān-ı sünnet-i ğayr-ı mü'ekkede" yer alır. İkinci namazının sünnetinin ve yatsı namazının ilk sünnetinin, gayrı müekked sünnet olduğu bildirilir. Bu sünnetlere devam edenlerin pişmanlığa hiç düşmeyeceği söylenir. Bir kişinin, rüyasında bir yakınını cehennemde yanarken görmesi, ikinci gün yakınının ikinci namazının sünnetine devamından dolayı cennete girmesi hikâye edilir.

### 3. 1. 44. Nafile İbadetlerin Beyanı (872.- 897.)

Konu başlığında "Der-Beyān-ı Nevāfil" ibaresi yer alır. Farzlardan eksik olanın yerine nafile ibadetlerin konulacağı belirtiliyor. Nafile ibadetlerin 'nafile namaz, nafile oruç' olduğu, önce namazın anlatılacağı bildiriliyor. Hz. Muhammed'in, namazdan önce iki rekat nafile namaz kılan Bilal'i cennette gördüğü konulu hikâye anlatılıyor. Gece kılınan nafile namazın, gündüz kılınandan muteber olduğu öğütleniyor.

### 3. 1. 45. Ana Baba Hukuku (898.- 937.)- 38. Gazel

Bölüm "Der-beyān-ı hūkūku'l-vālideyn" başlığıyla başlar. Büyük günahlar bölümünde aynı başlıkla ana babaya isyan konusu işlenmişti. Bu bölümde ise, nafile namazlardan sonra okunacak duaların sevabının ölmüş olan ana babaya gönderilmesi öğüdü konu ediliyor. Ana babaya okunacak duaların, onların günahlarını temizleyeceği söyleniyor.

### 3. 1. 46. Regaip Namazı (938.- 956.)- 39. Gazel

"Der-beyān-ı şalātu'r-rāġıb" başlığıyla açılan bu kısımda Recep ayında kılınacak olan Regaip namazı konu edilir. Bu namazın erkânı ve sonunda okunacak sureler, salavat sayısı söylenir. Bu şekilde kılınan bir namazın, sahibini cehennemden kurtaracağı ve bu kişinin yedi yüz kişiye şefaate edeceği bildirilir.

### 3. 1. 47. Berat Namazı (957.- 978.)- 40. Gazel

Bölümün başlığında "Der-beyān-ı şalātu'l-berāt" yer alır. Şaban ayında kılınacak iki rekat namazın erkânı ve okunacak sureler söylenir. Cebrail'in

Hız.Muhammed'e bu namazı kılanların tüm dualarının kabul edileceği haberini verdiği hadis aktarılır.

### **3. 1. 48. Kadir Namazı (979.- 985.)- 41. Gazel**

Kadir gecesi kılınacak iki rekat namazın erkânı söyleniyor. Bu namazı kılanların tüm günahlarının affedileceği bildiriliyor.

### **3. 1. 49. Nafile Oruçların Beyanı (986.- 1016.)- 42. Gazel**

Nafile oruçların anlatımına geçileceğini bildiren bu bölüm "Allah'ın fazlı ile" ibaresiyle başlar. Nafile namazlardan bahsedildiği, sıranın nafile oruçları geldiği söylenir. Hız.Muhammed'in muharrem ayının on gününü oruçlu geçirenlerin yüz hac ve umre sevabı, yüz şehid sevabı kazanacağını müjdelemesine yer verilir. Şeytanın Havva'yı kandırıp, ölüme çare diye Allah'ın yasakladığı bir ağacın yemişini yedirmesi, bunun üzerine Adem ile Havva'nın cennetten çıkarılıp Serendib dağının iki yanına bırakılmaları, Adem'in Allah'ın emriyle muharrem ayının on günü oruç tutarak Havva ile kavuşması hikayesi anlatılır.

### **3. 1. 50. Recep Orucunun Beyanı (1017.- 1080.)- 43. Gazel**

Recep ayında tutulan orucun faziltlerinden bahsedilir. Bölümün başlığında "Der-beyân-ı şavm-ı receb" ifadesi yer alır. Recep ayında tutulan orucun bereketi artırdığı, insanı günahsız kılıp mahşer korkusundan kurtardığı söylenmiştir. İbn-i Mesud'dan rivayet edilen hadis kaynaklı olan şu olaya yer veriliyor: Hız.Muhammed'in yanına Hız.İsa'nın ashabından birinin gelmesi, bu kişinin Hız.İsa ile gezerken bir dağa ulaşmaları, bu dağın içinden Hız.Musa'nın ashabından birinin çıkması ve bu kişinin Tevrat'ta okuduğu Hız.Muhammed'e yetişmek maksadıyla bu dağa saklandığını söylemesi, bunun üzerine Allah'ın bildirmesiyle Hız.İsa'nın, recep ayından bir gün oruç tutan Muhammed ümmetindedir, sözüyle sonlanan hikaye verilmiştir.

### **3. 1. 51. Şaban Orucunun Beyanı (1081.- 1113.)- 44. Gazel**

Bölümün başlığında "Der-beyân-ı şavm-ı şehri'l-şa'bâni'l-azîm" ifadesi yer alır. Şaban ayında üç gün oruç tutana yüz köşk verilmesi, bu kişilerin darlığa düşmeyecekleri ve günahlarının bağışlanıp cennete girecekleri söyleniyor.

### 3. 1. 52. Şevval Orucunun Beyanı (1114.- 1140.)- 45. Gazel

Konunun başlığında “Der-beyān-ı şavm-ı şevvāl” ifadesi yer alır. Bayramın birinci gününden sonra tutulan altı gün orucun faziletleri bildiriliyor: Bu kişiye yüz hac sevabı, yüz köleyi azat etme sevabı verileceği, bu kişinin rızkının bereketli olacağı, evladının çok olacağı, kabir suallerine kolay cevap vereceği, mahşer sıcağından korunacağı, kitabını sağ tarafından alacağı, sıratı rüzgar gibi geçeceği ve sonunda cennete gireceği, müjdeleri veriliyor.

### 3. 1. 53. Beyaz Günler Orucu (1141.- 1175.)- 46. Gazel

“Der-beyān-ı eyyāmi'l-beyz” ifadesiyle başlayan bu kısımda sünnet olan başka bir oruçtan bahsediliyor. Hz.Ali'den rivayet edilen bir hadiste, her ayın on üç, on dört, on beşinci günleri tutulan oruç olduğu bildiriliyor. Hz. Adem'in vücudunun kararması ve Allah'ın emriyle bu günlerde oruç tuttuğunda, her ayın sonunda vücudunun bir kısmının ağarması ve üç ayın sonunda vücudunun tamamen ağarması konulu hikâyeye yer verilmiştir. İbn-i Abbas'tan rivayet edilen, oruç tutanların kıyametde arş gölgesinde olacakları hadisi aktarılıyor. Hz. Muhammed'in yanına gelen birine ‘az yiye, az uyuyun, az söyleyin’ öğüdü yer alıyor.

### 3. 1. 54. Faziletli Amellerin Beyanı (1176.- 1250.)- 47. ve 48. Gazel

Bu kısımda faziletli amellerin sayılacağı bildiriliyor. Başlık olarak “Der-beyān-ı efdāli'l-a'māl” ifadesi yer alır. Hadiste rivayet edilen, amellerin en faziletlisi olarak, namaz kılmak, Kur'an okumak ve sadaka vermek sayılmıştır. Namazı kılanın sıkıntıya düşmeyeceği, Kur'an okuyanın iki cihanda ağlamayacağı, sadaka verenden tüm belaların defedileceği bildirilmiştir.

Hadis kaynaklı, içki içen bezci bir kimsenin helâk olması için Hz. İsa'nın beddua etmesi, bu kişinin sadaka vermesinden ötürü Hz.İsa'nın bedduasının geçmemesi konulu hikâye aktarılmıştır. İbn-i Mesud'un Hz.Muhammed'e tekrar tekrar sorduğu, nafil ibadetler mi hayırlıdır; birine yapılan yardım mı sorusuna verilen yardım cevabını içeren hadis verilmiştir. Yine hadis kaynaklı olduğu söylenen şu aktarım yapılmıştır: Cuma gecesi, tüm mü'min olan ölülerin ruhlarının, kendi evlerinin üstüne gelip beklemeleri, çocuklarından, akrabalarından biri fakirlere sadaka vermişse veya Kur'an okunup sevabı kendilerine gönderilmişse kabir azaplarının azalacağı, aksi takdirde bağırp çağırılmalar içinde mahzun bir hâlde kabirlerine dönecekleri anlatılıyor.

### 3. 1. 55. Hz.Muhammed'e Salavat Getirmenin Önemi (1251.- 1274.)- 49. Gazel

Bölümün başlığından önce “Allah ve melekleri, peygambere çok salavat getirirler. Ey mü'minler! Siz de ona salavat getirin.” (33/56) ayeti yer alır. Bölüm “Der-beyān-ı şalāvāt ‘ale'n-nebiyy” başlığıyla açılır. Allah'ın ayette emrettiği üzere, Hz.Muhammed'e salavat getirilmesi öğütlenir. Allah'ın Hz.Musa'ya kendisine yakınlık kazanması için Hz.Muhammed'e salavat getirmesini buyurması, anlatılır. Edilen her salavatın meleklerce Hz.Muhammed'e ulaştırıldığı söyleniyor.

### 3. 1. 56. Allah'ın Sevdiği ve Sevmediği Kişilerin Özellikleri (1275.- 1294)

Konunun değiştiği bu geçiş bölümünün başlığı yoktur. Allah tarafından Hz.Musa'ya kendisi için ne yaptığı sorulur, Hz.Musa'nın verdiği namaz, oruç, zekat, şükür, sadaka cevaplarına, bunların kulluğun gerekleri olduğu söylenir, ardından şu cevap verilir :

Muhabbet étdüğüme ét muhabbet  
Cemālin göricek eyle rağbet (1290)  
Muhabbet étmedüğüm sen de sevme  
Cemālin görme ki hem anuñ evme (1291)

Bu beyitlerden sonra şair, önce Allah'ın sevdiğini sonra sevmediğini bildireceğini söyler:

Gel imdi ol haķuñ sevdüğü kimdür  
Beyān eyleyelüm övdüğü kimdür (1293)  
Daħı buğz étdüğün şonra déyelüm  
Anuñ da ķaydını anda bilelüm (1294)

### 3. 1. 57. Sabredenlerin Sevilmesi (1295.- 1301.)- 50. Gazel

“ Allah sabredenleri sever.” (3/146) ayetiyle başlayan bu kısımda, bela ve musibetlere sabredenlerin hayırlı bir sona kavuşacağı bildiriliyor. Sabrıyla meşhur iki peygamberin durumları ifade ediliyor:

Belāya şabr édenlerüñ bilürsin birisi Ya'ķüb  
Birisi hōd anuñ meşhūr cihānda eridür Eyyüb (50. gazel-1)

### **3. 1. 58. İhsan Edenlerin Sevilmesi (1302.- 1315.)**

Bölümün başlığında “Allah ihsan edenleri sever.” (2/195) ayeti yer almaktadır. Fakirlere, komşulara, akrabalara, ihtiyaç sahiplerine yapılan yardımın, hayır sahibini iki dünyada isteklerine ulaştıracağı müjdesi veriliyor.

### **3. 1. 59. Namazı Terk Eden Kişinin Beyanı (1316.- 1332.)- 51. Gazel**

“Der-beyān-ı tāriki’ş-şalāt” ibaresi başlık olarak verilmiştir. Namazı kılmamanın özrünün olamayacağı, namazı olmayanın dininin de olmayacağı belirtilmiştir. İbn-i Mesud’dan rivayet edilen, namazın bütün günahları temizlediği, söylenmiştir. Yine hadis de geçtiği bildirilen, namaz kılanların resuller, nebiler, şehidler ve evliyalarla beraber cennette yumuşak döşeklerde oturacağı, ifadesine yer verilmiştir.

### **3. 1. 60. Zekat Vermenin Gerekliliği (1333.- 1363.)- 52. Gazel**

Bölümün başlığında “Namazı kılın, zekatı verin.” (2/110) ayeti vardır. Bu ayetin verilmesinden üç beyit sonra “O gün ki bunların üzeri cehennem ateşinde kızdırılacak da bunlarla alınları, yanları ve sırtları dağlanacak.” (9/35) ayeti gelir. Bu bölümde nisab miktarı malı olanların zekatlarını vermeleri söylenir. Pehlev-i Divāne’nin oruç tutmayan, zekat vermeyenlerin hâlini tasvir ettiği hikâye anlatılır.

### **3. 1. 61. Haccın Farz Oluşunun Bildirilmesi (1364- 1389.)- 53. Gazel**

Başlıksız olan bu kısımda, farzlardan birinin de hac olduğu, hacca niyet eden kimsenin, Allah tarafından işlerinin kolaylaştırılacağı, hac farzını yerine getirenin günahlarının döküleceği bildiriliyor.

### **3. 1. 62. Oruc Tutmanın Farz Oluşunun Bildirilmesi (1390.- 1428.)- 54. Gazel**

Konu başlığında “Ey inananlar! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi, Allah’a karşı gelmekten sakınmanız için size de sayılı günlerde farz kılındı.” (2/183) ayeti vardır. Namaz, zekat ve oruç ibadetlerinin yerine getirilmesi öğüdü veriliyor. Hadis kaynaklı olduğu söylenen, Rıdvan meleğinin oruç tutanları cennete götürmesi, tutmayanları cehenneme kapatması olayı aktarılıyor.

### **3. 1. 63. Tevekkül Edenlerin Sevilmesi (1429.- 1452.)- 55. Gazel**

“Şüphesiz ki Allah tevekkül edenleri sever.” (3/159) ayetiyle başlayan bu bölümde Cüneyd-i Bağdadî'nin bir dervişe tevekkül hakkında öğütleri anlatılıyor.

### **3. 1. 64. Sakınanların Sevilmesi (1453.- 1479.)- 56. Gazel**

Bu kısım “Şüphesiz ki Allah sakınanları sever.” (3/176) ayetiyle başlıyor. Yapılan işlerde, verilen sözlerde, Allah korkusuyla titiz davranmanın gereği belirtiliyor. Bir evliyanın verdiği sözü tutamamasından ötürü içine düştüğü sıkıntıyı ifade eden hikâyeye yer veriliyor. Bölüm “Antlaşmayı yerine getirin. Çünkü verilen sözden hesap sorulacaktır.” (17/34) ayetiyle son buluyor.

### **3. 1. 65. Cihad Edenlerin Sevilmesi (1480.- 1493.)- 57. Gazel**

Bölümün başlığında “Şüphesiz ki Allah, kendi uğrunda saflar hâlinde savaşanları sever.” (61/4) ayeti vardır.

Allah yolunda savaşmak ve nefisle mücadele olmak üzere iki türlü gazanın olduğu bildiriliyor. Birincisinin Allah rızası için düşmanla savaştığı, ikincisinin mürid-i kâmil rehberliğinde nefs-i emareden nefsi mutmaine gittiği söyleniyor.

### **3. 1. 66. Hz.Muhammed'e Uyanların Sevilmesi (1494.- 1503.)- 58. Gazel**

Başlık olarak “De ki, eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin.” (3/31) ayeti vardır. Yapılan her işte Hz.Muhammed'in örnek alınması öğütleniyor. Onun sünnetlerine uymanın Allah'a yakınlık sağlayacağı söyleniyor.

### **3. 1. 67. Adil Olanların Sevilmesi (1504.- 1527.)- 59. Gazel**

Adaletle davranmanın faziletlerinden bahseden bu bölümün başlığında “Şüphesiz ki Allah adil olanları sever.” (5/42) ayeti vardır. Adil olma öğütlenir. Zalimlerin belaya uğrayacakları bildirilir. Yöneticilerin eli altındakilere adaletle davranmaları öğütlenir. Nuşirevan'ın adaleti ve iki veziri arasında geçen olay hikâye edilir.

### **3. 1. 68. Tövbe Edenlerin Sevilmesi (1528.-1559.)- 60. Gazel**

Bölümün başlığında “Şüphesiz ki Allah, tövbeyi çok edenleri de sever, çok temizlenenleri de sever.” (2/222) ayeti vardır. Tövbe edip temizlenenlerin cehennem ateşinden korunacağı söyleniyor. 1531. beyitten sonra tövbe ile ilgili bir hadis başlık

olarak veriliyor: “İşlediği günaha tövbe eden kimse o günahı işlememiş gibidir.” Hadis kaynaklı olduğu bildirilen, kadınlara düşkün olan, defalarca tövbe ettiği hâlde kadın kılığına girip hamamda kadınları seyreden Nasuh adlı kişinin hikâyesi anlatılıyor.

### **3. 1. 69. Allah’ın Sevmediği Kişiler (1560.- 1618.)**

Bölümün başlığında “Allah’ın fazlı ile” ibaresi vardır. Allah’ın sevdiklerinin hep söylendiği, sıranın sevmediklerini söylemeye geldiği belirtilir. Allah’n zalimi ve zalime yardım edeni sevmediği söylenir. Bir kimsenin hacca giderken altınlarını birine emanet bırakması, bu kimsenin hacda ölmesi üzerine çocuklarının emaneti almak için başlarından geçenler hikâye edilir.

### **3. 1. 70. Adaletsiz Hüküm Verenler (1619.- 1628.)- 61. Gazel**

Bölümün başlığında “Ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmediniz.” (4/58) ayeti vardır. Doğru hüküm vermeyen kadıların, zalimlerin başı oldukları söylenmiştir. İmam-ı Azam’ın yanlış hüküm verme korkusuyla kadılığı kabul etmediği bildirilir.

### **3. 1. 71. İmanı Olmayanlar (1629- 1704.)- 62. Gazel**

Bölümün başlığında “Şüphesiz ki Allah, kafirler topluluğunu hidayete erdirmeyecektir.” ayeti vardır. (5/67) Kafirler, sürekli kafir olanlar ve münafıklar diye ikiye ayrılmıştır. Bu münafığın zikir yapılan yerde duramaması, kendini bir şekilde açık edeceği söyleniyor. Bağdat şehrinde bir münafığın, cariyesini hırsızlıkla suçlaması konulu hikâyeye yer veriliyor.

### **3. 1. 72. Batınî İlmin Beyanı (1705.- 1768.)**

Bölümün başlığında “Der-beyân-ı ‘ilm-i bâtın” vardır. Şeriatla ilgili anlatılanların sonlandığı, bundan sonra hakikat ilminden bahsedileceği söyleniyor. 1708.beyitten sonra şu hadis başlık olarak alınmıştır: “İnsan ve Kur’an iki okunulacak (kitap)tır.” Kur’an’ın zahirî ve batınî iki manasının olduğu, zahirî kısmına şeriat, batınî kısmına hakikat dendiği belirtilmiştir. Zahirî ilmi bilenlerin alim olduğu, batınî ilmi bilenlerin şeyh olduğu, şeyhin müridini manevî olarak olgunlaştırdığı söyleniyor. Bir şeyhin yanlış iş üzerinde olan müridi uyarması konulu

hikâyeye yer veriliyor. Tac ile hırka giyip şeyhlik taslayanlar eleştiriliyor. Şeyhin çocuklarının ehliyetli olmadan illa ki şeyh olmayacakları bildiriliyor.

### 3. 1. 73. Tasavvuf Yolunda Cezbeyle Yol Alanlar (1769.- 1805.)- 63. Gazel

Bölümün başlığında “Der-beyân-ı sâlik-i meczûb” vardır. Tasavvufta mürşidsiz yol alma konulu bölümdür. Mürşitsiz yol olmanın hayli zor olduğu söylenip, mürşit aramanın gerekli olduğu belirtilir. Aşağıdaki beyitte artık eserin sonuna yaklaşıldığı belirtilmiştir:

Ey Muhyi’ ddîn ‘ale’l-icmâl haqîkatden haber vérdün  
Mecâlün kalmadı işde meger dilün yorulmuşdur (63. gazel-7)

### 3. 1. 74. Şeriat, Tarikat ve Hakikatın Beyanı (1806.- 1981.)- 64. Gazel

Bölümün başlığında “Der-beyân-ı şerî‘at ve tarîkat ve haqîkat” verilmiştir. Bu bölümde şeriat, tarikat ve hakikat kavramları tanıtılıyor. Nefis tezkiyesinde uyulması gereken kurallar bildiriliyor. Şair kendisinin tarikat yoluna nasıl girdiğini anlatır: İçinde bir sıkıntı hasıl olur, rüyasında nefis tezkiyesi için bir yaşlı kimse kendisine vird talim ettirir. Bu yaşlı kimseyi arayıp bulmasını şöyle bildirir:

Gezerken Aqhisâr’da buldum anı  
Severdi kişinün görseydi cânı (1865)

Şeyhinin kim olduğunu söyler:

Dédi Şeyh İsâ’dur bize nām  
Bilür Şarhānī’yüz hep hās ile ‘ām (1878)

Bu beyitten sonra şeyhinin dilinden tarikat silsilesi verilmiştir:

Dağı şeyhüm şorarsaj Şeyh Kāsım  
Cihāna gelmemişdür mişl-i Kāsım (1879)  
Anuñ şeyhi dağı İbrāhīm Ede  
Anı der hem Karamanī ol ada (1880)  
Dağı şeyhi anuñ Akşemse’ ddîn’dür  
Anuñ ‘ilmi tamām ‘ilmiyyedendür (1881)  
Bilün Akşemse’ ddîn’ün şeyh-i şāhı  
Olupdur Hācī Bayram şeyh-i māhī (1882)



O sultān Hācī Bayram daḥı hem	
Olur Şeyh Ḥamīdī sultān şeyhi hem	(1883)
Çıka silsileyile ol Resūl'e	
O cümle 'ālemün aşl-ı usūle	(1884)

Bunlar söylendikten sonra şair, tasavvuftaki mücahedesini anlatmıştır. 1900. beyitten sonra başlık olarak “ (İblis) Sonra onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım.” (7/7) ayeti gelir.

### **3. 1. 75. Şeyhlerin Yaşayan Kişilerden Olması Gereği (1982.- 2003.)- 65. Gazel**

Başlık olarak “O gün her insan grubunu kendi imamaları ile çağırırız. (17/71) ayeti vardır. Bu bölümde bazı kişilerin ahrete göçmüş kişileri kendilerine şeyh olarak seçmeleri eleştirilmiştir. Şeyhin yaşayan bir kimse olmasının gerekliliği, Hz. Muhammed'in vefatından sonra Hz.Ebubekir'in halife olması ve sahabelerin ona biat etmeleri örneğiyle bildirilmiştir.

### **3. 1. 76. Üç Talibin Bildirilmesi (2004.- 2008.)**

Bölümün başlığında “E't-ṭālibu selāsetu ṭālibü'd-dünyā ṭālibü'l-āhitetu ṭālibü'l-mevla” ibaresi vardır. Talip edenlerin üçe ayrıldığı, bunların dünyaya talip olanlar, ahrete talip olanlar ve mevlaya talip olanlar olduğu söylenmiştir.

### **3. 1. 77. Dünyaya Talip Olanın Bildirilmesi (2009.- 2025.)**

“Der-beyān-ı ṭālib-i dünyā” ibaresiyle başlayan bölümde, muradı dünya olanlardan bahsedilir. Bu kimselerin ‘nefs-i emare’ ve bazılarının ‘nefs-i levvame’de oldukları bildirilir. Nefsin bu iki makamının bazı özellikleri verilmiştir.

### **3. 1. 78. Ahirete Talip Olanın Bildirilmesi (2026.- 2063.)**

Bölüm “Der-beyān-ı ṭālib-i ahret” başlığıyla açılır. Ahirete talip olanların özelliklerinden bahsedilir. Bu kişilerin alim ve abit kimseler olduklarına vurgu yapılır.

**3. 1. 79. Hakk'a Talip Olanın Bildirilmesi (2064.- 2074.)**

Mevlâyâ talip olanların özelliklerinden bahsedilir. Bunların iki kısım olduğu, birincisinin ilahî cezbeyle mürşit olduğu, ikincisinin nefis mücadelesi ve tasavvuf yoluyla mürşit oldukları belirtilmiştir.

**3. 1. 80. Ciddi Olarak Talep Edenin İstedğine Ulaşması (2075. -2131.)- 66. Gazel**

Bölüm “Kim ciddi cihetle isterse istediğine ulaşır.” hadisiyle başlıyor. Kişinin talep ettiği şey için mücadele edince istediğine ulaşacağı belirtiliyor. Padişahın kızına talip olan bir dervişin cehd ve gayreti sonrası istediğine ulaştığı, konulu hikâyeye yer verilmiştir.

**3. 1. 81. Mürşitlik Taslayanların Eleştirilmesi (2132- 2168.) – 67. Gazel**

Bu bölümün başlığı yoktur. Ehliyetsiz oldukları hâlde el veren, ders dağıtan, kendini şeyh olarak tanıtan kimseler eleştirilmiştir.

**3. 1. 82. Şer'î Hükümleri Uygulamadan Hakikat Yoluna Girenler (2169- 2216)- 68. Gazel**

Bu bölümün başlığı yoktur. Şeriat kurallarına önem vermeden hakikat ilmine ulaşmak isteyenler eleştirilmiştir. Şeriatın tasavvuf yolunda ilk şart olduğu Yunus Emre'ye atıf yapılarak bildirilmiştir:

Demiş Yūnus şerī'at bir gemidür  
 Hāķīķat bahridür bülūķ nemidür (2183)  
 Gemisüz baķre girilmez muķāldür  
 Varup menzile érilmez muķāldür (2184)

İbadetiyle şöhretlenmiş bir kişiyi İbrahim Edhem'in sınamasını konu eden hikâyeye verilmiştir.

**3. 1. 83. Şairin Kendi Hissiyatını Dillendirmesi (2217.- 2232.)- 69. Gazel**

Bu beyitler arasında şair, Allah'a yakınlıktan uzaklaştığını hisseder ve ona yakınlık için yakarır.

### 3. 1. 84. Bitiş Bölümü (2233.- 2258.)

Kitabın tamamlandığı belirtilir:

Tamām oldı bi-ḥamdi'llāh kitābum  
Hemān oldı bi-ḥamdi'llāh cevābum (2233)

Kitabın içeriğinden bahsedilir:

Ḥadīşden daḥı tefsīrden sürdi  
Bi-ḥamdi'llāh kitāb şimdi düzüldi (2234)

Eserin dili söylenir:

'Arab dili degildür A'cem  
Velī Türkicedür olan serencām (2235)

Kitabın tarihi bildirilir:

Kitābuñ tārīḥini yoḳlayanlar  
Gerek olur déyüben şaḳlayanlar (2246)  
Toḳuz yüz kırk yedincideydi tārīḥ  
Tamām étdi kitābı anda şāriḥ (2247)

Kitaba verilen ad söylenir:

Daḥı ismin şorarlarsa kitābuñ  
Dédüm Āb-ı Ḥayāt'dur bil cevābuñ (2248)

Kitabın okunması ve kendisine dua edilmesi istenir:

Daḥı eline alsun bile evlād  
Ḳamu aşḫābına hem ferd u efrād (2256)  
Bunı yazan miskīne daḥı baña  
Fātiḥa iḥsān éden raḥmet bula (2258)

Eserin temmet kaydı şöyle düşülmüştür: “Temmetü'l-kitāb bi-'avni'llāhi melikü'l-vehhāb”. Bu kayıttan sonra müstensihin kitabın sahibine dua etmesi, kitabı yadigar olması amacıyla yazdığı ve kendine dua istediği kısım vardır:

İlāhī bu kitābuñ şāḫibi dā'im sa'īd olsun  
Girüp cennet serāyına cehennemden ba'īd olsun

Bunı yazdum yādigār olmağičün  
Oқuyanlar bir du‘ā kıılmağičün

### 3. 2. Metnin DIŞ YAPISI

#### 3. 2. 1. Dil İncelemesi

##### 3. 2 .1. 1. İmla özellikleri

Eski Anadolu Türkçesi’nde Uygur imlası özellikleri olarak, ünlüler yazımda gösterilir, η sesi için نك kullanılır, kalın sıradan sözcüklerde س kullanılır. Yine ç ve p ünsüzleri (c) چ ve (b) ب olarak yazılır ve bazı ekler sözcük tabanından ayrı yazılır. Arap-Fars imlasında ise ünlüler yazımda gösterilmez, η için ن veya ك kullanılır. Kalın sıradan sözcükler ص ile yazılır, چ (ç) ve پ (p) kullanılır, ekler sözcük tabanına bitişik yazılır ve tenvin kullanılır (Mansuroğlu, 1998:247-276). Esere baktığımız zaman bu iki imla özelliğine dair şu bulgulara ulaşırız:

#### Uygur imlasına uygun örnekler

##### a) Ünlülerin yazılması

اولور olur(6) , سويله söyle(18), اوغلان oğlan (70)

##### b) ç ve p ünsüzlerinin (c) چ ve (b) ب olarak yazılması

قابليوب қaplayup (2. Murabba-3), بيرقاچ birkaç (609), صاچمادی saçmadı (688)

##### c) Bazı eklerin sözcük tabanından ayrı yazılması

جمله نك cümleñ (207), دكله كل diñlegil (264)

#### Arap-Fars imlasına uygun örnekler

##### a) Ünlülerin yazılmaması

الدم aldum (1887), دكلر degildür (1839), اچلمشدر açılmışdur (10. Gazel-3)

##### b) η için ك kullanılması

بكا baña (222), گونلوم گولم (239), كلامك kelāmuñ (8. Gazel-7)

##### c) Kalın sıradan sözcüklerde ص kullanılması

صاقلبه şaklaya (1129), صغارن şığarın (25), صراروب şararup (73)

##### d) چ(ç) ve پ (p) harflerinin kullanılması

چوق çok (1900), چقمادی çıkmadı (1760), قوپچاق kopıcağ (1755)

##### e) Eklerin sözcük tabanından ayrılmaması

باطنده bātında (6. Gazel-10), بویدی buyidi (205), معاشمزه me‘āşumuza (209)

### 3. 2. 1. 2. Ünlü harflerin yazımı

#### a Ünlüsü

(ā) ile yazılan

اغدیرالم ağdıralum (323), بآ baña (362), جقأروب çıkarup (389)

Üstün ( )'le yazılan

قأندی kapandı (508), عورتی 'avratı (499),

(e) ile yazılan

اندہ anda (21), نوله nola (58)

#### e ünlüsü

Üstün ( )'le yazılan

أكر eger (16.gazel-1), گله gele (573)

(e) ile yazılan

نجه nice (567), بيسه yése (464), اشلية işleye (575)

#### Kapalı e

یدی dedi (55), ایدوب édüp (12.gazel-4), ایرمشدی érmişidi (327), وررلر vérürler (378)

إر كيج ér géç (427)

#### ı ünlüsü

إصمرلدم işmarladum (182), عشقی 'aşkı (6.gazel-4), حاصلی hāşılı (2131)

#### i ünlüsü

ایکی iki (885), كيشیده kişide (902), گورمیش görmiş (865)

#### o ünlüsü

أول ol (16a-murabba-6), يوق yok (12.gazel-6), طقوز toquz (349)

#### ö ünlüsü

أوكره ögrene (20), شويله şöyle (689), سوزنى sözini (1834)

#### u ünlüsü

بۇلرلار bulurlar (21), أنوك anuñ (349), طقوز toquz (2247)

**ü ünlüsü**

كُتور getir (364), ايجون için (381), جملنر cümlemüz (2242)

**3. 2. 1. 3. Ünsüz harflerin yazımı****ç ünsüzü**

چالمكيله çölmekile (507), اچيلجق açılıcağ (1.gazel-4), چالش çalış (1.gazel-2)

**g ünsüzü**

گلدوگومه geldüğüme (1418), بگلر begler (59.gazel-1), اشلدوگك işledüğün (1741)

**ŋ ünsüzü**

اگا ağa (123), اوگلدی oğuldı (176), بيگ biğ (254)

**p ünsüzü**

پس pes (1071), قاچيدر kaçıpdur (44.gazel-6), قوپجق kopıcağ (1134)

**s ünsüzü**

صنور şanur (63.gazel-2), اصلريمش ıslarımış (2190), توبه س tevbesi (1535), شهبهسز şübhesüz (29.gazel-2)

**t ünsüzü**

استرسك istersen (37.gazel-7), ايتسه étse (110), طوتردم tutardum (886)

**3. 2. 1. 4. Eklerin yazımı**

Metinde Türkçe eklerin yazımında, bazı istisnalar haricinde Eski Anadolu Türkçesi özelliklerine uyulmuştur. Bazı eklerin yazımında ikili şekillerin olduğu tespit edildi. Metnin okunmasında, Eski Anadolu Türkçesi'nde yazımı kalıplaşmış ekler, aslına uygun olarak yazıldı. Bu değişikliklerin hayli fazla olmasından ötürü yapılan değişikliklerin bazıları burada gösterilecektir. Eklere ait diğer tasarruflar dipnotlarda gösterilmiştir.

## **İşletme Ekleri**

### **İsim İşletme Ekleri**

#### **İlgi Durumu Ekinin Yazımı**

Eski Anadolu Türkçesi'nde ilgi durumu eki: +(n)Uḡ biçiminde devamlı yuvarlak ünlü bulundurur. Metnin bir çok yerinde bu ek dar ünlüyle yazılmıştır:

anıḡ (12), seniḡ (2. gazel-11), sevmeyenleriḡ (4. gazel-9), cihāniḡ (122), bulariḡ (132), ḡalīfeniḡ (138), zātınıḡ (391), kişiniḡ (676), ḡaḡıḡ (899), ramazāniḡ (41.gazel-3), kāfiriḡ (9. gazel-6), Mūsā'nıḡ (1064), biriniḡ (1205), bulariḡ (1778), anıḡıçün (2012)

#### **İyelik Eklerinin Yazımı**

##### **Teklik Birinci Kişi İyelik Ekinin Yazımı**

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek : +(U)m biçiminde devamlı yuvarlak ünlü bulundurur. Metnin birçok yerinde bu ek, düz ünlüyle yazılmıştır:

benim (161), elime (232), ayımda (1081), şabrım (1419), nefsim (2077), yārim (1036)

##### **Teklik İkinci Kişi İyelik Ekinin Yazımı**

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek : +(U)ḡ biçiminde devamlı yuvarlak ünlü bulundurur. Metnin bir çok yerinde ek dar ünlüyle yazılmıştır.

aḡlıḡ (10), 'aḡlıḡı (8. gazel-2), yolıḡda (2. murabba-5), günāhiḡdır (382), ḡardaşıḡı (434), murādiḡ (437), içiḡde (26. gazel-2), fazlıḡ (1035), a'māliḡ (1094), işlediḡiḡ (1741), işiḡ (2105)

##### **Çokluk Birinci Kişi İyelik Ekinin Yazımı**

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek: +(U)mUz biçiminde devamlı yuvarlak ünlü bulundurur.

inkārımız (37. gazel-7), cümlemizi (76), rızkımız (600), 'ahdimiz (1477), atamız (1575)

##### **Çokluk İkinci Kişi İyelik Ekinin Yazımı**

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek : +(U)ḡUz biçiminde devamlı yuvarlak ünlü bulundurur. Metnin birçok yerinde bu ek dar ünlüyle yazılmıştır.

ḡatıḡızda (829), biriniḡiz (1763), ḡalıḡız (2177),

### **Ek-fiilin Geniş Zaman Eki**

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ekin üçüncü kişisi için ya eksiz kullanım veya tur-fiilinin geniş zamanından kalıplaşan +dUr, +dUrUr şekli kullanılır. Bu ek sürekli yuvarlak bulunur. Metnin bazı yerlerinde bu ek, düz ünlüyle yazılmıştır.

vardır (49. gazel-2), fırkadır (32. gazel-5), nedir (408), kolaydır (27. gazel-4), gibidir (1146), degildir (2. murabba-1)

### **Fiil İşletme Ekleri**

#### **Kişi Ekleri**

##### **Teklik Birinci Kişi Eki**

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek, zamir kaynaklı olanlar : -Am, -vAn, -In şeklindedir. İyelik kaynaklı olan ise, -m şeklindedir. İyelik kaynaklı olan -m eki, fiil işletme eki -dı , ekinden sonra geldiğinde -dUm şeklinde sürekli yuvarlak ünlüyle yazılır. Metnin birçok yerinde bu ek, dar ünlüyle yazılmıştır.

uyandım(233), kaldım (740), bekledim (740), oldım (1035), kodım (1580)

Bu ek -(y)AlUm, şeklinde birinci çokluk kişi belirtir ve kendinden önce gelen ünlü, sürekli yuvarlaktır. Metnin birçok yerinde bu ek düz ünlüyle yazılmıştır.

eyleyelim (15), alalım (7. gazel-6), sevelim (1455), varalım (1579)

##### **Teklik İkinci Kişi Eki**

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek iyelik kaynaklı olan -sIn ve zamir kaynaklı olan -ŋ şeklindedir. -dı, fiil işletme ekinden sonra gelen -ŋ eki sürekli -dUŋ biçimindedir. Metnin birçok yerinde -ŋ, ekinden önce dar ünlü bulunmaktadır.

eylediŋ (14. gazel-5), bilmediŋ mi (709), étdiŋ (40. gazel-6), işitdiŋ (1769)

##### **Çokluk İkinci Kişi Eki**

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek, zamir kaynaklı olan -sIz ve iyelik kaynaklı olan -ŋuz şeklindedir. Devamlı yuvarlak ünlü bulunduran iyelik kaynaklı ek, metnin birçok yerinde düz ünlüyle yazılmıştır.

yoğlarsıñızdur (214), kesdiñiz (1764), kodıñız (1769), verdiñiz (2245)



## Yapım Ekleri

### İsimden İsim Yapan Eklerin Yazımı

#### +cUk eki

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek sürekli yuvarlak ünlüyle yazılır. Metnin kimi yerlerinde bu ek, dar ünlüyle yazılmıştır.

oğlancık (473), gécecik (1417)

#### +IU eki

Bu ek sürekli yuvarlak ünlüyle yazılır. Metnin kimi yerlerinde ek, düz ünlüyle yazılmıştır.

kanlı (912), datlı (1347), edebli (1647)

#### +sUz eki

Bu ek sürekli yuvarlak ünlüyle yazılır. Metnin bazı yerlerinde bu ekin dar ünlüyle yazıldığı görülmektedir.

şühesiz (2. gazel-2), günâhsız (65), ihtiyârsız (473)

### Fülden Fiil Yapan Eklerin Yazımı:

#### -dUr eki

Bu ek sürekli yuvarlak ünlüyle yazılır. Metnin kimi yerlerinde bu ek, düz ünlüyle yazılmıştır.

kızdıralar (1339), bezdirir (1383), aңdırayın (1652), ulaşdıran (1720)

### Zarf-Fiillerin Yazımı:

#### -y(I)ncA

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek sürekli düz ünlüyle bulunur. Metnin bazı yerlerinde bu ek, yuvarlak ünlüyle yazılmıştır.

kopunca (1005), koyunca (1006), olduğunca (1555), olunca (1855)

#### -(y)UbAn

Bu ek sürekli yuvarlak ünlüyle bulunur. Metnin kimi yerlerinde bu ek, düz ünlüyle yazılmıştır.

yalvarıban (181), alıban (381), bağıban (635), içiben (1441), édiben (1877)

#### -(y) IcAk

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek sürekli düz-dar ünlüyle yazılır. Metnin bazı yerlerinde bu ek, yuvarlak ve düz-geniş ünlüyle yazılmıştır.

görücek (929), çıkacak (42. gazel-6), olacak (1580)

### **Sıfat-Fiil Ekinin Yazımı:**

#### **-dUk**

Bu ek sürekli yuvarlak ünlüyle yazılır. Metnin bazı yerlerinde ek, düz ünlüyle yazılmıştır.

étmedigini (782), bildiğin (772), sevmedigin (61. gazel-1)

Metinde görülen eklerin ikili yazımı ve eklerde görülen düzleşme eğilimi, elimizde bulunan müstensih kopyasının 17. yüzyıldan sonraki bir döneme ait olduğuna işaret etmektedir.

### **3. 2. 2. Nazım Biçimi**

Âb-ı Hayat , mesnevi nazım biçimiyle yazılmıştır. Mesnevinin neredeyse her bölümünden sonra konuyla alakalı bir gazel vardır. Bazı bölümlerden sonra ise murabba biçimiyle yazılan şiirler vardır. Eserde 2258 mesnevi beyti vardır. 476 beyit barındıran 69 gazeli ve 92 beyit barındıran 3 murabbayı da eklersek, eserin toplam beyit sayısı 2826 olmaktadır.

### **3. 2. 3. Vezin**

Mesnevi bölümleri, Hezec bahrinden ‘Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün’ ve Remel bahrinden ‘Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün’ kalıbıyla yazılmıştır. Gazel ve murabbalar: ‘Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün’ ve ‘Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün’ kalıplarıyla yazılmıştır.

Eserin tamamında vezin kusursuz değildir. Mesnevi bölümleri gazel ve murabbalara göre daha kusursuzdur. Eserde mesnevi bölümlerinin kısa kalıplarla , onu takip eden gazel ve murabbaların aynı bahrin uzun kalıplarıyla yazıldığı görülmektedir. Bu durum mesnevide işlenen konuyu , aynı ahenkle tamamlamak düşüncesinden kaynaklanmış olabilir. Yalnız şairin bu tutumu gazel ve murabbalarda şairi vezne hakimiyet konusunda sınırlamıştır. Örneğin namaz konulu mesnevi bölümünden sonra gelen namaz konulu gazelde şairin sözcük bulmadaki hareket alanı daralmıştır. Bu durum da gazellerin vezin yönünden kusurlu olmalarına yol açmıştır. Bunların yanında elimizdeki yazmanın müstensih hattı olmasından vezin hatalarının müstensih dikkatsizliğinden kaynaklandığı da düşünülebilir.

Metinde çoğu yerde hece ve sözcük eksikliğinden kaynaklanan vezin bozuklukları vardır. Bu yerlerde beytin bağlamı da göz önünde bulundurularak,

beytin orjinaline zarar vermeme kaygısıyla metin tamiri yoluna gidildi. Metin tamirinin tarafımızca yapılamadığı dizelerin, vezninin bozuk olduğu dipnotlarda verildi. Bu yönde yapılan bazı tasarruflar şunlardır:

- Ki zīrā evvel oldur āhīr oldur  
Bilūḡ [zāhīr oldur] hem bāḡın oldur (2)
- Hemān-[dem] geldi baḡa gērü bir ḡāb  
Açıldı gördüğüm evvelki ol bāb (222)
- Bilūḡ altıncısı [ḡazā] éderken  
Başa baş kāfirile ceng éderken (430)
- Du‘ā étdi ki ‘İsā [oldı] rāḡat  
Du‘āsı müstecāb oldu o sā‘at (1060)
- Eger ol ‘avrata sögerse bir kişi [bilūḡ] taḡkīḡ  
Ḳatı müşkil olur anuḡ kıyāmetde işi taḡkīḡ (16. gazel-1)
- Zebānīler anı cebren ḡutuban süreler def‘ī  
Atalar od içine eger erkek [ger] dişi taḡkīḡ (16. gazel-2)
- Mekke‘ye hemān gitdi [ol] ‘azīz  
Tā sivādan ḡalbini étdi temīz (1566)
- Dér ki mevlā bize [vér]di ihtiyār  
Ḥōş gezüp seyr eylerüz her diyār (2072)
- Dilüme vér ḡuvvet nuşret ‘atā sen yā ḡafūr  
Toḡrı yoldan ırmaḡıl hīḡ bükülmesün [belüm] (11. gazel-2)
- Yevm-i maḡşerde zebānīler anı incitmeye  
Ehl-i İslām olana [hīḡ] olmaya ol gün va‘īd (45. gazel-2)

## Aruz Özellikleri

### Vasl

Açık bir hece elde etmek için ünsüzle biten bir sözcüğü, ünlüyle başlayan bir sözcükle beraber okumaktır (Dilçin, 1999:12). Bir aruz kusuru sayılmayan vasl metnin birçok yerinde vardır. Bazı örnekler burada gösterilecektir. Vasl olan iki sözcük yay işaretiyle gösterilmiştir.

Resūlu'llāh démiş téz ol maħalde  
Sizüñ ħōd iħtiyāruñuz hem, elde (1167)

Gel, imdi eyā dervīş ħatalum orucı her dem  
édelüm nefis ile ceng aķıdalum gözümüzden nem (46. gazel-1)

Ey Muħyi'ddīn olma ġāfil her, ayda ħut nevāfilden  
Beķā milkine varıncaķ naşīb ola tecellā hem (46. gazel-5)

Tez melūl oldı resūl étdi bir, āh  
Dédi aşħāba şehīd olur şāh (164)

Ol resūlu'llāhdan, olmışdur naķil  
Anlaşmaġa pes gerekdür ħōş 'aķıl (1392)

### İmale

Kapalı hece gereken yerde açık heceyi uzatarak okumaktır. Genellikle, Türkçe sözcük ve eklerde, Farsça izafet kesresinde yapılır (Dilçin,1999:13). İmale bir aruz kusuru sayılır. Metinde neredeyse her beyitte birkaç imale vardır. İmale yapılan hecenin altı çizilmiştir. Bazı örnekler şunlardır:

Yaratdı on sekiz 'ālemi Allāh  
Bilün yaratduġına beñzemez şāh (9)

Göründi bir şehir baña mu'azzam  
Görüncek uyandı hep cümle a'zam (212)

- Helāl étmek yédürdüm saña başdan  
Kesildi iki gözün şöyle yaşdan (2210)
- Gel ey t̄alib haq istersen bu nefsun geç hevāsından  
Uçar bir gün ele girmez bu cān mürği yuvasından (1. gazel-1)
- Ṭutanlar orucı bunda huzūr eyleyeler anda  
Muḥabbet bulalar cānda kimesne étmeye derhem (46. gazel-3)
- Şeyḥ-i kāmīl ara imdi gitmegil yabana tēz  
Mürşid-i kāmīl getirür nefsunı imāna tēz (65. gazel-1)
- Med**
- Arapça ve Farsça kelimelerde bir uzun heceyi veya iki sessiz harfle biten heceyi, bir uzun bir kısa olarak iki hece gibi okumaktır (İpekten, 2001:150). Divan Edebiyatında yerinde yapılan bir med aruz kusuru sayılmamıştır. Metnin birçok yerinde med yapılmıştır. Med yapılan hece koyu renkle gösterilmiştir.
- Çıkuban **şag** yanumdan érişdi  
‘Aşâyıla bulara çok girişdi (1909)
- Bir du‘ā kılsun dédi kabre ol an  
Tēz hayāt **bulurdı** anda olan (551)
- Vezīri yokdur anuḥ **pādişāh**  
Nazīri yokdur anuḥ ulu şāh (12)
- Cennet-i a‘lāya vére haq huzūrına varıncaq  
Géymek için ol kişiye **yetmiş** hulle libās (53. gazel-5)
- Muḥyi’ddīn çıkar zekāt kādirisen **hiç** koma  
Dü cihānda yüzün [ağ] ola olasın şöyle hūş (53. gazel-7)
- Èy aḡa ‘āşık olanlar **tez** édün [e’s]-şalā (1. murabba-1)

## Zihaf

Arapça ve Farsça sözcüklerdeki uzun heceyi ölçü gereği kısa okumaktır (Dilçin,1999:15). Metinde kapalı olan hecelerde de çoğu yerde zihaf yapılmıştır. Zihafı olan hece koyu karakterle gösterilmiştir.

Dédüm evvelde ben Allāhu rabbī  
Dağı hem démişem oldur **müntehī** (1)

Ḥabībūne vérürüz her **dem** selāmı  
Anuñ ‘aşkına vér dār-ı selāmı (891)

**Ey** Muḥyi’ddīn iñen içme ağını éllere saçma  
Ölümden sen kaçtı kaçma bilürsin sen dağı kabri (7. gazel-9)

Pes bilün beşincisi şol **gāzī**dür  
İş bu gāzī iki dürlü yazıdur (1480)

Mūsā peygamber dédi éy pādīşāh  
Bize gāmmāzı göster yā ilāh (691)

Ḥūriler tezyīn éde hep kendü özin  
Seyr éderler şöyle géce gündüzün (1398)

Sen de kodum dér ise ol altunı  
Ya **nī** bize olıcağ şol altunı (1580)

### 3. 2. 4. Kafiye ve Redif

Eserde genellikle tam ve zengin kafiye kullanılmıştır. Beyitlerin çoğunluğunda redif vardır. Kafiyeli heceler koyu karakterle gösterilecektir. Redifler altı çizili olarak gösterilecektir.

Tam kafiyeli beyitler:

Dédüm evvelde ben Allāhu rabbī  
Dağı hem démişem oldur **müntehī** (1)

Ne démekdür bilün pârüse hatun  
 Beyân eyleyelüm varısa hatun (425)

Dédi ‘İsā bile bir gün gezerdüm  
 Firākından bu bağrumı ezerdüm (1048)

Zengin kafiyeli beyitler:

Hem ķapusunda yazılmış bir yazı  
 Hem oķunmuş pes anuķ çoğı azı (418)

Bu dem Mūsā-veş étdüm münācāt  
 Hüdāya yalvaruban ‘arz-ı hācāt (181)

Resūlu’llāh démişdür kim kiři öldürse bir merdi  
 O ķanlunuķ kıyāmetde ķatı artuķ olur derdi (14. gazel-1)

Bazı beyitlerde yarım uyak da kullanılmıştır:

‘Alī olurdı pes evvel hālīfe  
 Bular yol vérmediler ol tarīka (136)

Eger da‘vā için gelseydi bir er  
 Mübārek cismini ķaplardı tēz dür (116)

Bazı beyitlerde kafiye yoktur, bu beyitlerde ahenk redifle sağlanmışır:

Açdı çölmegün içine bakdı ol  
 Kendüyi feryād édüben bakdı ol (510)

Receb ayında biri tutsa oruķ  
 Tamām cān u gönülden tutsa oruķ (1018)

Bilün [zāhir oldur] hem bātn oldur  
 Zāhir oldur anuķ şerīki yoķdur (2)

Bazı beyitlerde uzun ve kısa heceli iki sözcük kâfiye yapılmıştır:

Gel éy t̄alib h̄ak istersen̄ bu nefsiñ geç hev̄asından  
Uçar bir gün ele girmez bu cân mürği yuv̄asından (1. gazel-1)

Hemān ol h̄inede indi Cibr̄il  
H̄abībüm Muştafānuñ katına bil (48)

Hem oқunduқca h̄ak āyet başına  
Bin h̄ayır vére hem ola āşinā (1185)

Nitekim buña münāsib diñle uş  
Bu hikāyet geldi aқluma ne h̄ōş (588)

Hem kâfiyesi hem de redifi olmayan beyitler vardır. Müstensih hatasından kaynaklanabilecek bu durum düzeltilmesi imkan dahilindeyse düzeltilip dipnotlarda gösterildi. Düzeltme imkanı olmayan beyitler olduğu gibi bırakıldı, dipnotlarda bu durum belirtildi. Bu beyitlerden birkaç örnek aşağıda gösterilecektir:

Ki z̄irā Ādem ođlanınıñ İbl̄is  
Kiri içinde her dem h̄ōş gezermiş (1171)

H̄ak ta‘ālā aña ‘akreb vérür  
Dilini yér hem şoқar қomaz dédi (1611)

Bularuñ her birini teşb̄ih étmiş  
Қabūl édüñ kelāmı şübhe gitdi (128)

Aşağıdaki beyitte ‘kef’ harfiyle göze göre kâfiye yapılmıştır:

Z̄irā bir қādī şubaşın ya beg  
Ya bulara h̄izmet eyleyen olsañ (1613)



Aşağıdaki beyitte ‘nun’ ve ‘kef’ harfiyle kâfiye yapılmıştır:

Cümlesinden hem edebli hem şirin  
Almazısañ tâ olunca var yérüñ (1647)

Aşağıdaki beyitte ‘sin’ ve ‘sad’ harfleriyle kâfiye yapılmıştır:

Fâtıma’dur anası bint-i resûl  
Şübhe étmeñ pes oldur aşl-ı uşûl (153)

### 3. 2. 5. Edebî Sanatlar

Ab-ı Hayat Mesnevisi’nde sanat kaygısının ikinci planda olduğu görülür. Bunu, müellifin anlatmak istediğini doğrudan vermesiyle anlıyoruz. Eserin nasihatname türünde olması da sanatın asıl gaye olmadığına bir işarettir. Bunların yanında eserin bütününe yayılan sade söyleyişle edebî hüviyeti yakalama söz konusudur. Aşağıda eserde tesbit edilen edebi sanatlar örneklendirilecektir.

#### Teşbih

Aşağıdaki beyite Hz.Muhammed, dertlere derman olması yönüyle tabibe benzetilmiştir:

Hak te‘âlânun habîbi Muştafâ  
Cümle derdün hem tabîbi Muştafâ (26)

Tevhid, suya; gönül, bostana benzetilmiştir:

İmdi gel tevhid bir şudur al elüğe  
Şuyı dök bostâna ya’nî göñlüğe (268)

Bahsi geçen kişiler haramîye benzetilmiştir:

Ol harâmîler gibi yol keddünüz  
Nice kimseye çakıyup keddünüz (1764)

Can, kuşa benzetilmiştir:

Gel ey talib isterseñ bu nefsün geç hevâsından  
Uçar bir gün ele girmez bu cân mürği yuvasından (1. gazel-1)

### Açık İstiare

Aşağıdaki beyitte sadece kendisine benzetilen-gül- söylenerek açık istiare yapılmıştır:

Severdi Aḥmed’i cān u gönülde  
 Koğusun kesmezidi o gülden (119)

Nefis köpeğe benzetilmiş ve nefis söylenmeyerek açık istiare yapılmıştır:

Dédi şeyhüm koma ol kelbi öldür  
 Size étdüklerini egle bildür (1894)

### Kapalı İstiare

Aşağıdaki beyitte itikad, ipe benzetilmiş ve ip manası ‘üzülür(kopar)’ sözcüğünden anlaşılmasıyla kapalı istiare vardır:

Rafāzī mezheb olanlar çehār-i yāri tonatmaz  
 Çürümiş i’tikādları üzülür hem bir sehelde (4. gazel-7)

Akıl ağaca benzetiliyor. Ağaç manası ‘budak, kırma’ sözcüklerinden anlaşılıyor:

Gider ‘akluñı ayırma budaklarıñı kırma  
 Güni günden ayırma yine bil sen kadrini (8. gazel-2)

### Teşhis

Aşağıdaki beyitte, nefs-i emarenin bir kişinin üzerine gelmesi manasıyla teşhis yapılıyor:

Téz tenezzül édüben gérü düşer  
 Nefs-i emmāre gelür aña üşer (618)

Selvinin salınarak yürümesi hayaliyle teşhis yapılıyor:

Şanasın gökdeki şems yere inmiş  
 Kaçan servī gibi anlar şalına (923)

Nefsin öldürülecek bir insan olması hayaliyle teşhis yapılıyor:

Aç olam şusuz olam ben nice günler ağlayam  
 Nefsi katl étmek için ben ya nice yıl duram (62. gazel-4)

### Mecaz-ı Mürsel

Aşağıdaki beyitte a'za(organ) sözcüğü tüm beden için kullanılıyor.Parça-bütün ilişkilendirmesiyle mecaz-ı mürsel vardır:

Ol benüm emr eyledüğüm yola nice gidemez  
Kendü nefsi diledüğü yola gider ol a'zā (56. gazel-4)

Gönül yıkma, deyiminde benzetme amacı güdülmediği için mecaz-ı mürsel vardır:

Nefse uyup gönlünü yıkma şaķın  
Yerine getir ana ata haķın (572)

Eli altında hoş geçmek, deyiminde benzetme amacı güdülmediği için mecaz-ı mürsel vardır:

Eli altında hōş geçdük hümāmuñ  
Du'ācı bendesiyüz ol imāmuñ (187)

### Kinaye

Aşağıdaki beyitte, kendini yere vurmak deyimiyle hem yere düşme hem de üzülme manası vardır, söylenmek istenenin gerçek anlam değil de mecazî anlam olmasıyla kinaye vardır:

O tağuş iki yanında ķomış anları Cebrā'ıl  
Bu hāli göricek Ādem hemān kendün yere vurmış (42. gazel-11)

Yeri ıslatmak, ifadesiyle hem gerçekten yeri ıslatmak hemde dertli olmak anlamı şiire uygundur, kastedilen mana dertli olmaktır.Beyitte kinaye yapılmıştır:

Nitekim ol evliyādan biri  
Döküben göz yaşın ışlardı yeri (1457)

### İham

Aşağıdaki beyitte ,e'ş-şalā, sözcüğüyle, hem salavat getirme hem de cenaze namazı öncesi sala okunması anlamı vardır. Her iki sözcükle de beyite anlam verilebileceğinden iham vardır:

Èy aña 'āşık olanlar tez édüş [e'ş]-şalā  
Āh Hüseynī vāh Hüseynī şāh Hüseyn-i Kerbelā (1. murabba-1)

### Tekrir

Aşağıdaki beyitte ‘hem’ bağlacının tekrarıyla anlama kuvvet verilmiştir:

Hem kerîmsin hem kelîmsin hem şefî‘ hem mu‘tî  
Hem hâlîmsin hem selîmsin hem sirâc hem münîr (2. gazel-8)

Aşağıdaki beytin birinci dizesinde bir sözcüğün üç defa tekrarıyla âdetâ yankı etkisi oluşturmuştur:

Mürâ’îdür mürâ’îdür mürâ’î  
Nice bir işledi ki ol riyâ’i (2151)

Aşağıdaki beyitte ‘iş bu iş’ ve ‘katı geldi katı’ tekrarları konuşma edası oluşturmuştur:

Geldüğüme şâz olup geldi katı  
İş bu iş baña katı geldi katı (1418)

### İstifham

Aşağıdaki beyitlerde cevap almak amacı taşımayan sorularla istifham sanatı yapılmıştır:

Şerî‘at hükmini koyup haqîkatde tûran kimdür  
Hanîfî mezhebin bilmez Rafâzîler şoran kimdür (68. gazel-1)

Vesveseyle geldi aña söyledi  
İşit imdi ol ‘azîze n’eyledi (339)

Çırıldı kalmadı dişler kişi gör kendüne n’işler  
Cemî‘i étdüğü işler ki yanında kâlaşandı (31. gazel-3)

### Nida

Aşağıdaki beyitlerde ‘ey, yâ’ ünleme sözcükleriyle nida sanatı yapılmıştır:

Bizi kurtar yilandan ey ‘azîzüm  
Çabûl eyle budur size ümîzüm (89)

Dediler yâ Resûla’llâh ‘Alî’ye çığır gelsün  
Çatı çokdur kâfir bizüm bağrumuzı ezdi (6. gazel-8)

### Tenasüp

Aşağıdaki beyitte ölümle ilgili olan ‘meyyit, sağı sağmak, ulumak’ sözcükleri uygun bir anlam içinde bir araya getirildiklerinden tenasüp sanatı vardır:

Meyyitün üzrine gelürdi ulur  
Sağı sağardı katı katı ulur (720)

İnançla ilgili terimler ‘ehl-i İslam, haqīkat, mezheb, Işık meşreb, Alevī’ uygun bir söyleyişle kullanılmıştır:

Ehl-i İslām olanuñ birdür haqīkat mezhebi  
İ’tikād étme gider gel ço bu Işık meşrebi  
Gel eri erden ayırma şol ‘Alevī’ler gibi  
Gel beri bi’llāhi tütma kīn kibir buhil hased (3. murabba-3)

Kıymetli taşların ‘la’l, yāqūt, mercān, ‘ūd’ uygun bir söyleyiş içinde anlama katkısı sağlanmıştır:

Kimi la’lī kimi yāqūt kimi mercān kimisi ‘ūd  
Vérür kıllarına ma’būd démişdür ol Hasan Başrī (37. gazel-5)

### Leff ü Neşr

Aşağıdaki beytin birinci dizesindeki ‘dervīş’ ve ‘maşşūd’ sözcükleri, ikinci dizedeki ‘tālib’ ve ‘ma’būd’ sözcükleriyle anlam bakımından ilintilidir. Bu sözcüklerin yerlerinde paralellik olmasından beyitte düzenli leff ü neşr vardır:

Kesbile dervīş érişdi bildünüz maşşūda hem  
Tālib olan kimseler de téz bilür ma’būda hem (66. gazel-1)

Beytin birinci dizesindeki şem‘ ve haqīkat ikinci dizedeki fenā ve nār sözcükleriyle anlam bakımından ilintilidir. Sözcüklerin buldukları yerlerde paralellik olmadığından beyitte düzensiz leff ü neşr vardır:

Görün pervāneler şem‘a haqīkat ‘āşıkdur ol  
Fenā bulmak için téz ol arar her géce nār ister (69. gazel-4)

### Hüsn-i Ta’lil

Aşağıdaki beyitte beylerin ve vezirlerin Hz.Muhammed’e tabi olmaları yerinde bir sebebe bağlanmıştır. Beyitte hüsn-i ta’lil vardır:

Ayağın tozına yüzün süreni haq yarlıgar  
Anuñçün bendeñ oldı cümle begler hep vezir (2. gazel-4)

Allah'ın Hz. Muhammed'e edilen salavatın ona ulaştırılması için melekler yaratması, hayaliyle hüsn-i ta'lil sanatı yapılmıştır:

Şalavāt harfinüñ işidün başına birle [dérler]  
Habibi hürmetine haq melek halk eylemiş dérler (49. gazel-1)

### Mübalğa

Aşağıdaki beyitlerde gerçekleşmesi mantığa uygun olmayan durumlar verilerek mübalğa yapılmıştır:

Mescidün içine girdi géri ol  
Göz yaş ile ısladı téz yeri ol (817)

Dilümün üstine çıkdı yer benüm  
Şanasın cismümi yer şıkdı benüm (1607)

### Tezat

Aşağıdaki beyitte, geniş olan kabrin daralması söylenerek tezat yapılmıştır:

Şöyle 'akreb ki haq var eyledi  
Bu geniş kabrümi téz tar eyledi (1606)

Adaleti tesis etmesi gereken kadıların zalim olması, durumuyla tezat yapılmıştır:

Eyle olsa cümle zālimler başı  
Kāđilerdür zulum ola dā'im işi (1619)

### Telmih

Aşağıdaki beyitte Veysel Karanî'nin halkdan uzaklaşması olayı hatırlatılmıştır:

Muhyi'ddīn 'uzlet eyle gel kimse görmesün seni  
Hiç işitmedün mi Veysī ehl-i Qarān'dan kaçır (34. gazel-7)

Hz.İbrahim'in Kabe'yi inşa etmesi hatırlatılıyor:

Halil ka'besini etsün tavāf  
Varup gelince olur kalbi şāf (1426)

Hız.Musa'nın Allah'la konuşması hatırlatılıyor:

Münâcâtında Mūsâ'ya démiş hâk  
Ne démişdür kelâmına anuñ bağ (1258)

### İrsal-i Mesel

Aşağıdaki beyitte “Her tür kendi türüyle beraberdir.” sözüyle anlam pekiştirilmiştir:

Anuñcün dédiler أَلْحِنْسُ مَعَ الْحِنْسِ  
Yaraşur cinle cin insile insi (2168)

“Allah için sever,Allah için buğzeder” sözü alınarak irsal-i mesel yapılmıştır:

Hemân Mūsâ işidüp étدی bir âh  
Déدی فِي اللَّهِ بُغْضٌ فِي اللَّهِ (1292)

Aşağıdaki beyitte de “Yarası olan hasta kar ister.” sözüyle irsal-i mesel yapılmıştır:

İlâhî ét bize raħmeti kesildük yémezüz laħmi  
Yürekde zaħmı vardur anuñiçün ĥaste ĥar ister (69. gazel-5)

### İktibas

Eserin bölüm başlıklarının çoğu ayet ve hadislerden oluşmuştur. “Antlaşmayı yerine getirin. Çünkü verilen sözden hesap sorulacaktır” (17/34).” ayetinden sonra şu beyit gelir:

Hâk ta‘âlâ ol kelâmında déدی yâ Muştafâ  
‘Ahd édincek dōstuñıla ‘ahdüñe eyle vefâ (56. gazel-1)

Aşağıdaki beyitte hadis iktibası vardır:

كُلُّ مُؤْمِنٍ إِخْوَةٌ déر ol resül  
Öyle olsa ĥardaşuñ étme melül (790)

Bölüm başlığında “Kim ciddi cihetle isterse, istediğine ulaşır” hadisi vardır.

Ardından gelen iki beyitte bu hadis iktibas edilmiştir:

Ol resülü’llâh démiş étse taleb  
Ger eger dünyâ vü âħiret ger Çalab (2075)

Ciddî cihetle taleb étse kişi  
Hâşıl olur şübhe[süz] démiş işi (2076)

### İştikak

Aşağıdaki beyitte aynı kökten gelen ‘aқdam’ ve ‘iқdām’ sözcükleri kullanılmıştır:

Kişi hac yolına başdı aқdāmı  
 Èdüp nefsine pes ol dem iқdāmı (1367)

Aynı kökten gelen ‘kā’ināt’ ve ‘mümkināt’ sözcükleri beyit içerisinde kullanılarak iştikak yapılmıştır:

Démiş aña ol resül-i kā’ināt  
 Olmasa olmazdı mümkināt (393)

### 3. 2 .6. Anlatım özellikleri

Bu başlık altında müellifin metni oluştururken dili kullanma açısından sergilediği tutum incelenecektir. Metnin geneline sade ve gösterişsiz bir dil hakimdir. Sözcükler çoğunlukla Türkçe’dir:

Anuñ katında bir evren belürdi  
 Segirdüp bir kez o şehre gelürdi (69)

Yüz otuz yıldur ki bunda kalmışam  
 Bil haқıkat iş bu güne gelmişem (743)

Resülü’llāh démişdür kim yalan yere içen andı  
 Ki mi’rāca görüpdürin tamuda and içen yandı (31. gazel-1)

Kesilmiş élüñ güninde ağladuğı  
 Firāķile yürekler tağladuğı (2201)

Metinde fazla kullanılmamakla birlikte Arapça ve Farsça sözcükler ve bu dillerde tamlamalar vardır. Bu yabancı sözcüklerin çoğu konuşma diline yerleşmiş olanlardan seçilmiştir:

Yevm-i maşşerde zebānīler anı incitmeye  
 Ehl-i İslām olana [hiç] olmaya ol gün va’id (45. gazel-2)

Şubh olunca édevüz şöyle fiğān  
 E’l-fiğān bu çarh elinden e’l-fiğān (1239)



Hisābın kimse bilmez illa'llāh  
Neler ihsān éder kim bilür ol şāh (1310)

Ramazānuñ bilüñ içinde haq hōş gizlemiş kadri  
Nitekim ism-i a'zamda kelāmında komış meçhül (41. gazel-3)

Aliterasyon ve asonanslarla eserin bütününe yayılan akıcı bir söyleyiş, kesintisiz devam etmektedir:

Ne démekdür anuñ ma'nāsın andan  
Beyān eyleyelüm biz anı cāndan (15)

Yédi kat gökler ve yerler ey yār  
Berr ü baħr ü leyl ü hem daħı nehār (318)

Yanuban dütmeye her gün o kavli gütmeye her gün  
Şakıyup ötmeye her gün bülbül gül-'izār ister (69. gazel-2)

'Sen' diliyle okuyucu eser içine dahil edilip, okuyucunun dikkati eser üzerine yoğunlaştırılır:

Vesveseyle geldi aña söyledi  
İşit imdi ol 'azīze neyledi (338)

Cennetüñ miftāhıdur tevħīd ey yār  
Géce gündüz eyle tevħīd yüri var (259)

Belāya şabr édenlerüñ bilürsin birisi Ya'küb  
Birisi hōd anuñ meşhūr cihānda eridür Eyyüb (50. gazel-1)

İbn-i Mes'ūd'dan rivāyetdür daħı  
Sözini diñle sen anuñ ey aħı (1323)

Gazellerin makta beyitlerinde 'Tecrid' sanatı da denilen, şairin kendine seslenmesi yoluyla verilmek istenen mesaja samimilik katılmıştır:

Ey Muħyi'ddīn dilüñ şakla zinā lafzıla sögmege  
Dilini zabt édenlerüñ hīç ağrımaz başı taħkīk

Ey Muḥyi' ddīn bil ol nefse gāzā étmek için dā'im  
Bilāya şabr édegörseñ olursın sen de fi'l-maṭlūb (50. gazel-5)

Ey Muḥyi' ddīn gel imdi sen receb ayında şā'im ol  
Èyü yatlu ne işlersen dā'im seni görür Allāh (43. gazel-9)

Deyim ve atasözlerine yer verilerek anlam belirginleştirilmiştir:

Tamām sekseñ biñ altunun tağıtmış  
Resülün yolına yüzün ağı étmiş (38)

Rafāzīler niçün sevmez 'Ömer ḥazretlerin bildün  
Giderken yolda şağışlar şerī'at zīrā bir kılda (4. gazel-6)

Géce gündüzümüz eslemezdi  
Uyardı nefse ḥaqqı gözlemezdi (368)

Murādı ümmetin od yakmasun dér  
Hevā-yı nefse göñli aqmasun dér (900)

Ḥuşūşā kim gören qadri ne dilerse olur maqbūl  
Murādına érer fi'l-ḥāl gérü olmaz bilün ma'zūl (41. gazel-1)

İlāhī ét bize raḥmeti kesildük yémezüz laḥmi  
Yürekde zaḥmı vardur anuñçün ḥaste qar ister (69. gazel-5)

Anuñçün dédiler الْجِنْسُ مَعَ الْجِنْسِ  
Yaraşur cinle cin insile insi (2168)

Nitekim āb tımqabile giderek 'ummān olur  
Tevbe édersen kir tez durmaz olur (24. gazel-1)

Günümüz yazı diline göre arkaik olan birleşik fiiller vardır. Bu birleşik fiillerin yerinde ve maharetle kullanıldığı görülmektedir.

Dökekomış kitâbı bucağına Birin komış getürdi kucağına	(231)
Beni ol ağaca aşakosunlar Èl içinde benüm adum yusunlar	(350)
Laħmi gitdi şöyle kaldı bir boyun Véreyin saña yüri varıtoyun	(503)
Şonra bir kimse géru geldi baña Géru kerpiç kesdi téz kaldum taña	(741)
Ƙırıldı Ƙalmadı dişler kişi gör kendüne n’işler Cemî‘i étdügi işler ki yanında Ƙalařandı	(31. gazel-3)

### 3. .2. 7. Arkaik Sözcükler

Arkaik sözcüğü, dil terimi olarak, yazı ve konuşma dilinde artık kullanılıştan düşmüş olan, dilin daha eski veya tarihî devirlerine ait kelime, deyim ve şekiller ifadeleriyle tanımlanır (Korkmaz, 2007:84). Ab-ı Hayat Mesnevisi, arkaik sözcükler bakımından oldukça zengindir. Mesnevide 131 arkaik sözcük tespit edildi. Bu sözcükler şunlardır:

**ağı** (150) ‘ Zehirli ot.’

**ağça** (1616) ‘ para ’

**algıt-** (188) ‘ Götürmek,alıp gitmek.’

**ağarı** (57. gazel-4) ‘ öte, ileriye doğru, o bir taraf.’

**ancılayın** (826) ‘ Onun gibi, onun kadar.’

**artuğ** (14. gazel-1) ‘1.Başka, gayri, maada. 2. Fazla, ziyade. 3. Küsur, -den fazla. 4. Üstün. 5. Büyük bir kısım, kısmıyam.’

**ayrık** (93) ‘1. Başka, gayri, maada, diğer. 2. Artık, bundan sonra, bir daha. ‘

**bay** (1621) ‘ 1. zengin,müstağni. 2. Ulu, kibar, asil. 3. Temiz.’

**bayık** (1311) ‘Açık, aşikâr, muhakkak, gerçek, şüphesiz.’

**beleğ** (2158) ‘ dağlık, sarp yer, dağ beli.’

**beliğle-** (2158) ‘Korku ile birden sıçramak, irkilmek.’

**beğiz** (12. gazel-5) ‘1. Renk. 2. Çehre, yüz.’

- berk** (859) ‘1. Sağlam, sıkı, muhkem, kuvvetli, 2. Katı, sert. 3. Sert, şiddetli. 4. Süratli.’
- berü** (1.murabba-4) ‘Bu tarafa, bu yana, buraya, beriye.’
- biliş** (40) ‘1. Bildik, tanıdık, dost, aşına. 2. Marifet.’
- birle** (1257) ‘ile’
- biti** (53. gazel-3) ‘Mektup,yazılmış şey’
- bitüg** (2213) ‘ çürük’
- bol-** (897) ‘ olmak’
- bucağ** (807) ‘ köşe’
- Çalap** (2075) ‘Tanrı, Allah.’
- çığır-** (6.gazel-8) ‘1. Bağırarak, haykırmak. 2. Davet etmek, çağırarak.’
- çığış-** (925) ‘ çığış çığış sesi çıkarmak.’
- dahı** (671) ‘1. Dahı, de. 2. Bundan başka, aynı zamanda, hem de, ve... 3. Başka, diğer. 4. Daha (Sıfatların başında). 5. Daha ziyade, daha çok. 6. Henüz, hâlâ. 7. Sonra, bundan sonra, artık, bir daha. 8. Yine, yine de.’
- deñlü** (412) ‘Kadar.’
- dep-** (742) ‘Hücum etmek, saldırmak, (atı) ileri sürmek.’
- depre-** (33. gazel-2) ‘Hareket etmek, harekete gelmek, kımıldanmak, sarsılmak.’
- dér-** (68. gazel-7) ‘ toplamak, biriktirmek.’
- devin-** (1961) ‘ hareket etmek, uğraşmak.’
- döy-** (46) ‘ dayanmak,katlanmak,tahammül etmek’
- düriş-** (1745) ‘1. Çalışmak, ikdam etmek, sebat etmek, say etmek. 2. Karşı karşıya gelmek, muhasamaya girişmek, çarpışmak, mücadele etmek.’
- eglenti** (74) ‘avunulan,zaman geçirilen nesne,varlık’
- egsin-** (924) ‘Temayül göstermek’
- eksi** (1935) ‘ Ucu yanmış odun, ateş karıştırılacak alet.’
- esle-** (368) ‘Dinlemek, ısga etmek, kabul etmek, itaat etmek.’
- esrik** (348) ‘. Sarhoş. 2. Meczup, deli. 3. Kızgın, öfkeli.’
- etmek** (330) ‘ ekmek’
- ev-** (54) ‘ Acele etmek, isticlal etmek.’
- evren** (70) ‘ejderha, büyük yılan’
- gökçek** (1062) ‘ güzel, sevimli, hoş.’
- görklü** (396) ‘Güzel, temiz, iyi, mübarek, mukaddes, cazibeli, gösterişli.’
- gözeñ** (64. gazel-2) ‘ sevimli, hoş giden.’

- ırağ** (29. gazel-6) ‘uzak’
- ıssı** (19. gazel-4) ‘1. Sıcaklık, hararet. 2. Sıcak.’
- ışıt-** (846) ‘parlatmak’
- içre** (2137) ‘ içinde, arasında, içine
- ilen-** (67. gazel-4) ‘beddua etmek, küfretmek, kötü söylemek.’
- ilt-** (346) ‘Götürmek, yerine ulaştırmak, eriştirmek.’
- irgür-** (851) ‘ulaştırmak, eriştirmek.’
- issi** (498) ‘sahip, malik’
- ķab** (2179) ‘ kabuk, kışır.’
- ķaçan** (903) ‘Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, vakta ki, nasıl, ne suretle, ne vakit.’
- ķaķı-** (50. gazel-4) ‘1. Öfkelenmek, kızmak. 2. İtiraz etmek, karşı gelmek. 3. Azarlamak, takdir etmek.’
- ķanı** (613) ‘ hani, nerede’
- ķanķı** (698) ‘ hangi’
- ķaravař** (1644) ‘ cariye, hizmetli.’
- ķarındař** (52) ‘kardeş’
- ķatı** (40) ‘1. Çok, çok ziyade, pek, şiddetli, iyice, sıkı, sıkı sıkı, gayret. 2. Ağır, acı. 3. Haşin, şiddetli, sert, kırıcı.’
- ķayır** (1370) ‘ kum, kalın kum, çakıl.’
- ķayıt-** (2055) ‘ geri dönmek, avdet etmek.’
- key** (270) ‘1. Çok, pek, gayet, pek çok. 2. İyi, iyice, hakkıyla. 3. Uygun, muvafık, münasip, layık, doğru, yerinde. 4. Büyük, muhteşem.’
- kendözin** (420) ‘ kendisini’
- ķıđır-** (1831) ‘ çağırarak, davet etmek, seslenmek, haykırmak.’
- kimesne** (1852) ‘ kimse ’
- kizci** (494) ‘ ağrı ’
- ķoç-** (36. gazel-4) ‘Kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak.’
- ķoldař** (2241) ‘ yardımcı, muavin, arkadaş.’
- ķovıla-** (682) ‘ Arkadan çekiştirme, yermek, gıybet, nemime.’
- ķoz** (478) ‘ceviz’
- mil** (4. gazel-9) ‘Selin getirdiği kumlu, çamurlu toprak’
- od** (19. gazel-3) ‘ateş’
- oğat** (14) ‘Doğru, uygun, iyi, mükemmel, layıkıyla, tamam, muvafık.’

- oñul-** (176) ‘Şifa bulmak, iyileşmek, yara kapanmak, iltiyam bulmak.’
- oyuğ** (2159) ‘ İnsan veya hayvan şeklini andırır korkuluk.’
- öncez** (669) ‘ilk olarak, önden’
- örüş-** (323) ‘kavgada birbirine girmek’
- örtül-** (553) ‘yanmak’
- pes** (3.gazel-3) ‘1. İmdi, o hâlde, öyle ise, öyle iken, öyle olunca, binaenaleyh. 2. Sonra, ondan sonra, ardınca, müteakiben, nihayet. 3. Hasılı, hasılıkelam, velhasıl. 4. Ne zaman ki. 5. İşte.’
- sağ** (830) ‘1. Sağlam, sıhhatte. 2. Temiz, saf, halis. 3. Doğru, gerçek, sahih.’
- sağı** (714) ‘ Ölünün iyiliklerini duyuran ağıt ve mersiye.’
- şağışla-** (4. gazel-6) ‘1. Hesap etmek, düşünmek, addetmek. 2. Tadat etmek, saymak.’
- savla-** (1817) ‘hikâye etmek’
- şayru** (42) ‘Hasta.’
- şı-** (438) ‘1. Kırmak. 2. Bozmak, nakzetmek. 3. Yenmek, mağlup etmek, tenkil etmek. 4. Aşağı görmek. 5. Gereğini yapmamak, bertaraf etmek, reddetmek, hiçe saymak, kabul etmemek. 6. Yıkmak, harap etmek.’
- sır sır** (39. gazel-6) ‘ şırıl şırıl, şır şır ‘
- sin** (25. gazel-3) ‘Mezar, kabir, merkat.’
- şolğun-** (16) ‘aydınlatmak’
- sorisuz** (303) ‘ soru sorulmadan’
- subaşı** (634) ‘komutan’
- süci** (341) ‘1. Şarap. 2. İçki içme.’
- süñük** (15. gazel-6) ‘kemik’
- şakı-** (1617) ‘1. Şimşek ve yıldırım gibi çakmak, parlamak. 2. Şakrak şakrak ezgiler ırlamak, terennüm etmek.’
- şimden gerü** (244) ‘Bundan sonra, bundan böyle.’
- şoloğ sā‘āt** (42. gazel-16) ‘tam o anda’
- şovıla-** (43) ‘haber vermek’
- şala-** (705) ‘ ısırarak, yaralamak, sokmak.’
- şamu** (355) ‘ cehennem’
- şaniş-** (2. murabba-2) ‘ Müşavere etmek.’
- şapu** (1866) ‘ Huzur, nezt, makam.’
- taş** (1655) ‘ dış ‘

- ṭayaḳ** (1921) ‘mesnet, dayanılacak şey.’
- ṭımḳa-** (24. gazel-1) ‘Damlamak, damla damla akmak.’
- ṭoḳu-** (1066) ‘. Vurmak, birbirine geçirmek. 2. Çakmak, kakmak.’
- ṭolun-** (12. gazel-4) ‘bedir hâline gelmek’
- ṭon** (41) ‘1. Elbise, kılık kıyafet. 2. Renk.’
- ṭop taşı** (1797) ‘gülle’
- ṭur-** (192) ‘1. Kıyam etmek, ayağa kalkmak. 2. Vazgeçmek, geri durmak. 3. Kurulmak, yapılmak. 4. Karşı durmak, karşı koymak. 5. Bağlanmak, kendini vermek, mülazemet etmek. 6. Kopmak, meydana gelmek. 7. Yaşamak, çok yaşamak. 8. Erişmek, yerleşmek.’
- ṭuraḳ** (5. gazel-4) ‘Yurt, eğleşilen mahal, makar.’
- tuş** (789) ‘köstek, ayak bağı’
- uçmaḳ** (454) ‘cennet’
- udır** (1547) ‘haya yeri’
- uḡrı** (581) ‘hırsızlık, hırsız’
- umu** (829) ‘1. Ümit, emel, rica, arzu. 2. Beklenen şey.’
- urul-** (1215) ‘1. Dikilmek, kurulmak, yapılmak, vazolunmak. 2. Vurulmak, çarpılmak. 3. Giydirilmek, takılmak, konulmak.’
- uş** (163) ‘1. İşte, şimdi. 2. Çünkü. 3. Ancak.’
- ut-** (482) ‘1. Yenmek, oyunda kazanmak. 2. Yararlanmak.’
- uyan** (1205) ‘dizgin, gem, yular’
- üleş-** (730) ‘paylaşmak, bölüşmek.’
- ün** (25. gazel-1) ‘1. Ses, yüksek ses, nida, avaz, sada. 2. Şöhret, şan.’
- üş-** (245) ‘toplanmak’
- üz-** (15. gazel-6) ‘1. Koparmak, kırmak, kesmek, bozmak, ayırmak, uzaklaştırmak. 2. Yüzmek’
- yad** (1187) ‘yabancı, ecnebi, garip’
- yaḡı** (188) ‘düşman’
- yalpır-** (1927) ‘Işık yansımak, parlayıp sönmek, şimşek çakması.’
- yanışdur-** (331) ‘ateşi tutuşturmak’
- yarlıḡa-** (29. gazel-2) ‘affetmek, bağışlamak’
- yatlu** (40. gazel-3) ‘kötü, şom, fena.’
- yaz-** (33. gazel-3) ‘1. Şaşırp yanılmak, hata etmek. 2. Hedefe isabet ettirmekte yanılmak.’

**yel-** (853) ‘koşmak, acele yürüme’

**yoka-** (1216) ‘. El sürme, dokunma, yoklama. 2. Yok etme.’

**yu-** (97) ‘yıkama’



## **DÖRDÜNCÜ BÖLÜM MATERYAL VE METOT**

### **4.1. İNCELENEN NÜSHANIN TANITILMASI**

Bu çalışmanın esas kaynağı, Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 4643/1 arşiv numarasında kayıtlı Muhyiddin Bayramî'nin Ab-ı Hayat Mesnevisi'dir.

Yazmanın bazı varaklarının sırası karışmıştır: 21b'den 22a'ya geçişten 30a'ya kadar; 109b'den 110a'ya geçişten 115a'ya kadar. Bu karışıklık rikab kaydı sözcüklerinin sıralanışı ve metnin bağlamı göz önünde bulundurularak düzeltildi. Yazmada bazı beyitlerin silinmiş olduğu görüldü. Bu beyitler dipnotlarda belirtildi.

Metnin transkribinin doğru yapılabilmesi için '*Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*' (Ece, 2007) adlı eserden faydalanılmıştır. Arapça ve Farsça sözcüklerin yazımında İsmail Ünver'in '*Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*'(1993) makalesi göz önünde bulunduruldu.

## 4. 2 TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Tablo 1: Transkripsiyon Alfabeti

ء	'
ا	a,e
آ	ā
ب	b
پ	p
ت	t
ث	s
ج	c
چ	ç
ح	h
خ	ħ
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
س	s
ش	ʃ
ص	ʂ
ض	ɖ, ʒ
ط	ʈ
ظ	ʐ
ع	'
غ	g̃
ف	f
ق	q
ك	k, g, ŋ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, u, ū, ü, o, ö
ه	h, a, e
ی	y, ɪ, i, ī

### 4.3 TRANSKRİPSİYON METODU

Metnin transkripsiyonunda aşağıda geçen maddeler göz önünde bulunduruldu.

- a. Metnin kuruluşunda çeviriyazı sistemi kullanılmıştır.
- b. Okumada harekelemeye uyuldu, yalnız XVI. yüzyıl Eski Anadolu Türkçesi'nde yazılışı kalıplaşmış olan ekler bu biçimleriyle yazıldı.
- c. Arapça ve Farsça sözcükler, sözlükteki biçimleriyle yazıldı, bu sözcüklerin metinde bulunduğu biçim dipnotlarda gösterildi.
- d. '-ub' zarf fiil eki 'up' biçiminde yazıldı.
- e. 'ne' ve 'ki' ile yapılan birleşmelerde yazılmayan sesli harf, ayraç işaretiyle gösterildi.
- f. Özel isimlere gelen çekim ekleri ayraç işaretiyle ayrıldı.
- g. Arapça, Farsça olan başlıklar ve bu dillerdeki tüm ifadeler olduğu gibi alındı. Bunların anlamları dipnotlarda gösterildi.
- h. Mesnevi beyitleri her beş beyitte numaralandırıldı. Gazel ve murabbaların kaçınıcı oldukları belirtildi ve beyitler, dörtlükler numaralandırıldı.
- ı. İnceleme bölümünde örneklenen mesnevi beyitlerinin yanına beytin numarası verildi. Gazel ve murabbalar kendi içinde sıralandırıldı. , (5.gazel-7) : 5. gazelin 7. beyti. ; (3. murabba-4) : 3. murabbanın 4. kıt'ası.

## 4. 4. METİN

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ<sup>1</sup>

1b

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

1. Dédüm evvelde ben Allāhu rabbī  
Daḥı hem démişem oldur müntehī  
Ki zīrā evvel oldur āḥir oldur  
Bilüñ [zāhir oldur] hem bāṭın oldur  
Zāhir oldur anuñ şerīki yoḫdur<sup>2</sup>  
Ol eḫaddur kerīmdür hem raḫīmdür<sup>3</sup>  
Hem şameddür semī‘dür<sup>4</sup>  
Hem başīrdür hem ḫabīrdür<sup>5</sup>
5. ‘Alīmdür hem ḫalīmdür kebīrdür  
Añıncaḫ ibtidāda ism-i zātı  
Bilüñ hep müctemi‘ olur şıfātı  
Ki ya‘ni biñ bir ismile añıldı  
Ḥaḫīḫadür sözüñ şanmañ yañıldı  
Geri ḫaḫdur vācib-i vücūdı<sup>6</sup>  
Vücūdı kendü zātındandur anuñ  
Daḥı ḫāliḫi cümle hebānuñ  
Yaratdı on sekiz ‘ālemi Allāh  
Bilüñ yaratduḫına beñzemez şāh
10. Taşavvur édemezsin şekle girmez  
Beyān eylemezise ‘aḫluñ érmez

<sup>1</sup> (A) Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla

<sup>2</sup> Bu dize metinde ‘Zāhir oldur şerīki yoḫdur anuñ’ biçimindedir. Vezin ve kafiye gereği deḫiştirildi.

<sup>3</sup> Bu dizede ‘eḫaddur’ sözcüğünden sonra yazılı olan ‘hem’ bağlacı vezni bozduḫu için yazılmadı.

<sup>4</sup> Bu dizede bir sözcük eksik yazılmıştır

<sup>5</sup> Bu dizede bir sözcük eksik yazılmıştır.

<sup>6</sup> Bu sözcüğün başındaki vav harfi yazılmamıştır.

Seni anlarsın anı anlamazsın  
 Meded Allāh déyüben ağlamazsın  
 Vezīri yoǵdur anuǵ pādişāh  
 Nazīri yoǵdur anuǵ ulu şāh

قَالَ اللهُ تَعَالَى لَأَنْتُمْ كُهُ الْأَبْصَارُ وَ هُوَ يُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ<sup>7</sup>

2a

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

Yaradan cümlemüzi ol hüdâdur  
 Bizümledür gerü şanmaǵ cüdâdur  
 Kelâmin<sup>8</sup> beyân étmişdür Allāh  
 Oǵat diñle ‘ayân étmişdür Allāh

قَالَ اللهُ تَعَالَى وَكَانَ اللهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا<sup>9</sup>

15. Ne‘démekdür anuǵ ma‘nāsı andan  
 Beyân eyleyelüm biz anı cāndan  
 Güneş toǵsar cihāna téz şolǵunur  
 Yazı maǵribde maşrıǵda oǵunur  
 O mevlā hōd ǵamusından uludur  
 Cihāna ma‘lūm oldı toǵtoludur  
 Ǵamu şekki muḥīt oldı pes eyle  
 Sözüm ḥaǵdur ǵabūl ét tevbe söyle  
 Bilüñ gönülde eyler ol tecellī  
 Èder ‘āşıǵların dā’im tesellī
20. Tamām şol ‘ārif-i bi’llāh olanlar  
 Ögrene ol ḥaǵǵı bunda bulanlar

<sup>7</sup> Ayet (6/103). Yüce Allah dedi ki :“ Gözler onu algılayamaz, o ise gözleri kavrar.”

<sup>8</sup> Metinde ‘kelāmın’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>9</sup> Ayet (4/126). Yüce Allah dedi ki: “Allah her şeyi kuşatmıştır.”

- Bu sâ'ir halk haķı anda bulurlar  
 Naşib eyleser mevlâ olur dër<sup>10</sup>  
 Eger şübhe olursa bu maħalde<sup>11</sup>  
 Kitâbı Yazıcıoğlı'nun elde  
 Tecellî baħşine<sup>12</sup> kılsun nazar ol  
 Ki tâ bu şübheden éde ħazer ol  
 Ĥadîs-i kudside démişdür Allâh  
 Yere göge şıgmazın démiş şâh<sup>13</sup>
25. Velî mü'min kulumuñ ħalbi içre  
 Şıgarın démiş oldur baña hücre<sup>14</sup>

2b

### 1. GAZEL

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Gel éy tâlib ħaķ isterseñ bu nefsün geç hevâsından  
 Uçar bir gün ele girmez bu cân mürđi yuvasından
2. Elünde var iken fırsat gece gündüz çalış zikre  
 Tecellî etmek isterseñ ayır ħalbi sivâsından
3. Démişler ħalb-i zıkr olsa ol ħalbde hem bünyâd  
 Ĥulaķ ur diñle sen anı oķunur ol nevâsından
4. Açılıcaķ göñül gözi temevvüc eyler ol  
 Bilün sâlik daħi o da geçer gider ovasından
5. Hemân keşfe düşer dervîş bilür her kişinün ħâlin  
 Du'â eyler hemân ol dem érer derde devâsından

<sup>10</sup> Bu dize,metinde 22.beyitte yazılıdır.Bağlam ve kafiye gereği 21.beyte alındı.

<sup>11</sup> Bu dize, metinde 21.beyitte yazılıdır.Bağlam ve kafiye gereği 22.beyte alındı.

<sup>12</sup> Sözcük 'baħşine' biçiminde yazılmıştır.

<sup>13</sup> Bu dize metinde 'Yere göge şıgmazın şâh démiş'biçimindedir.Kafiye gereği değiştirildi

<sup>14</sup> Sözcük 'hücre' biçiminde yazılmıştır.

6. Dağı mürğ-i hümā gibi çıkar göge éder seyrān 3a  
Buluşur çün meleklerle söz söyler rehā[sından]

7. İlahī iş bu Muhyi'ddīn kuluñ hem ehl-i İslām'ı  
Ayrırma ol kıyāmetde ḥabībūñ ol livāsından

نَعْتِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ مُحَمَّدٍ مُصْطَفَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ<sup>15</sup>

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

26. Haḫ te'ālānuñ ḥabībi Muştafā  
Cümle derdüñ hem ṭabībi Muştafā  
Haḫ ḫatında sevgilidür sevgili  
Haḫ éden oldur cihānda müşkil  
Ümmetiyüz ol sultān biz ğulām  
Rūḫına her bir nefesde biñ selām  
Evliyānuñ enbiyānuñ serveri  
Oldurur hem cümle ḫalkuñ rehberi

30. Hem şerī'at hem ṭarīḫat ḫānıdır  
Hem ḫaḫīḫat hem cihānuñ cānıdır  
Aña indi zīrā Ḳur'an-ı mübīn  
'Āleme raḫmet olan oldur hemīn  
Ol ḫabībe ḫaḫ resüldür démeyen  
Oldur ol cennet yemişin yémeyen  
يَا شَفِيعُ الْمُذْنِبِينَ يَا دَالِعَطَا<sup>16</sup>  
Nefse uyduḫ eyledük [biz] çok ḫaṭā

<sup>15</sup> Resullerin efendisi Muhammed Mustafa-Allah ona salat ve selam etsin-'nın övgüsü

<sup>16</sup> Ey günahlara şefaattçi olan,ey kerem sahibi!

## 2. GAZEL

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Bir kişiye sen şefâ'at étseñ nūr-ı keşir  
Yevm-i maḥşerde zebāniler anı étmez esir 3b
2. Merḥamet éder ḥaḳ te'ālā ol kişiye şübhesüz  
Ger şağır işlesün bu günāhdan ger kebır
3. Olmasañ sen olmaz idi cümle 'ālem ey ḥabīb  
Böyle vérdi bize Ḳur'an'da cevābı ol ḥabır
4. Ayagañ tozına yüzün<sup>17</sup> süreni ḥaḳ yarlıgar  
Anuñiçün bendeñ oldı cümle begler hep vezir
5. Yüz yigirmi biñ daḫi dört yanı démiş ḥaḳ  
Ol ḥabībünje bizi gel ümmet eyle yā kerim<sup>18</sup>
6. Saña ta'zīm eyleyenler érerler mevlāsına  
étmeyenler oldılar ḥör u ḥaḳır hem de zır
7. Hem ḥabıbsin hem ṭabıbsin hem ḥasıbsin hem neseb  
Hem imāmsın hem hümāmsın hem beşir hem nezir
8. Hem kerımsin hem kelımsin hem şefi' hem mu'ṭı<sup>19</sup> 4a  
Hem ḥalımsin hem selımsin hem sirāc hem münir
9. On sekiz biñ 'ālem içinde ol ḥaḳḳuñ övdügi  
İsmünüz Aḫmed Muḥammed Muştafādur yā emin<sup>20</sup>

<sup>17</sup> Metinde 'yüzün' biçimiyle yazılmıştır.

<sup>18</sup> Bu sözcük kafiyeye uymuyor.

<sup>19</sup> Sözcük ,muṭı', biçiminde yazılmıştır.

<sup>20</sup> Bu sözcük kafiyeye uymuyor.



10. Cān u gönülden saña bir kez şalavāt vérenün  
Ola hep cümle libāsı yevm-i āhretde Һarīr
11. İş bu MuҺyi'ddīn Һuluñ senün kemter Һuluñdur yā şefi'  
Cennet-i a'lāda tā kim vére Һaқ nūrdan serīr

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

34. Һalīfe olan evvel ol resūle<sup>21</sup>  
Cihānuñ faһri ya'nī ol resūle
35. Bilün şiddīkdür ol pīr-i fānī  
Severdi kişinün görseydi cānı  
Resūle ol Һakīkat 'āşık idi  
Géce gündüz yolında şādık idi  
Resūlün yolında ol Һān ü mānı  
Nişār étmişdürür ol cism ü cānı  
Tamām sekseñ biñ altunun tağıtmış  
Resūlün yolına yüzün ađ étmiş  
Zihī 'āşık zihī şadık zihī yār 4b  
Bulunmaz mişli hīç dünyāda deyer
40. Faқīr oldı Һatı şoңra riyāda  
Çıkamaz oldı hīç bilişe yada  
Ki zīrā olmadı setr étmege Һon  
Degil yémege bulayıldı Һūn  
Resulün şoһbetinden ayru düşdi  
Anuñiçün üç gün evde şayru düşdi  
Resūlu'llāh anuñ Һālını bildi  
Aña Һon bulmağiçün şovıladı  
Bulup gönderdi bir pāre 'abāyı  
Dédi géysün de gelsün bu Һabāyı

<sup>21</sup> Hz.Ebubekir'in övgüsünün işlendiği bu bölümde başlık yok.

45. İletdiler hemān ol demde anı  
 Ebūbekr'ün sevindi şöyle cānı  
 Géyeyin ulaşdı ol Aḥmed katına  
 Döyemezdi anuñ ol firkatine  
 Resūlün katına varup oturdı  
 Cemālin göricek taḥyat<sup>22</sup> getürdi  
 Hemān ol ḥīnede indi Cibrīl  
 Ḥabībüm Muştafānuñ katına bil  
 Vurunmuş ol Ebūbekrün şifātın  
 İḥāta eylemiş ol ğayr-ı zātın
50. Su'al étđi Cibrīl'e resūl ol dem  
 Nedür ḥikmet bu şekle girdüğün hem  
 Bize gelürdünüz aḥer şekilde  
 Beyān eyle bu sözi bize dilde  
 Dédi kim ey karındaşum Muḥammed  
 Géce gündüz aḥar yaşum Muḥammed  
 Cemī' gökdeki olan ferişte  
 Bu şiddik şekline girdiler işde  
 Seni cān u gönülden sevdügiyçün  
 Cemālin görmege hem evdügiyçün
55. Dédi ḥaḫ rāzī oldum ben aña dér  
 O da rāzī midür benden baña dér  
 Ebūbekr'e dédi Aḥmed bu sözi  
 Hemāndem yaşıla téz tıldı gözi  
 Dédi ben rāzīyın ḥaḫdan tamāmı  
 Severin cān u gönülden hümāmı  
 Ziyāde ol durur gör ḥaḫ katında  
 Kıyās eyle ki nola ḥalk katında  
 Meger bir gün giderken ittifākī  
 Çuḫurlar sīnesi içre o sākı
60. Şaḫalından bir kıl düşmiş ol dem  
 Hemān bir sīnenün üstine ol hem

<sup>22</sup> Sözcüğün doğru yazımı 'taḥiyat'dır. Metinde vezin gereği bu şekildedir.

Görün mevlâyı ol kıl çüriyince  
 Kara toprak oluban eriyince  
 Tamâm kırk yıl géçer ‘azâbı  
 Bilün ol sîneye étmez ‘ikâbı

### 3. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Resûlu’llâh démişdür kim Ebübekr’i bilün şiddik  
 Ki zîrâ her kelâmını işidüp eyledi taşdik
2. Bize mu‘cizât göster déyüben étmedi gavgâ  
 Kıbül édüp risâlâtın tarîka girdi ol taşkık 5b
3. Muhammed Muştafâ anı severdi cân u gönülünden  
 İcâzet vérdi aña pes oturdı yerine tedkık
4. Vaşıyyet étmese Aħmed ola mıydı imâm  
 Günâhı pes nedür anuñ yâhōd sevmez anı zındık
5. Muhammed ümmeti olan sever cümle Ebübekr’i  
 Rafâzî<sup>23</sup> mezheb olanlar elinden biz meded yandık
6. Resûli bir kişi sevse velî buğzı dōstına  
 Bu söz degül şer‘î démiş anı müftîlere şiddik
7. Ey Muħyi’ddîn sözüñ haqdur Ebübekr’i sever çok  
 Bizüm inkârumuz yokdur hadîşe kandık

<sup>23</sup> Sözcüğün yazımı ‘ rāfīzī’ biçiminde olmalıdır. Vezin gereği, metinde bu şekliyle yazılmıştır.

وَصَفِّ نَعَطِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ<sup>24</sup>

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

63. Halîfenüñ ikincisi ‘Ömer’dür  
Cemâli hem anuñ ‘ayn-ı kamerdür  
‘Adâletde anuñ yokdur nazîri  
Kabûl étmezdi anuñçün vezîri  
6a
65. İşini kimseye ısmarlamazdı  
Günâhsuz olanı azarlamazdı<sup>25</sup>  
Zulüm hayz oldu mı déyü erdi  
Şer‘atde kılı iki yarardı  
İşitse biri hayz étse birine  
Getürürdi hemân şer‘in serine  
İşitdük varidi baħrün<sup>26</sup> elinde  
Haķuñ olduğı derlerdi yerinde  
Anuñ katında bir evren belürdi  
Segirdüp bir kez o şehre gelürdi
70. Vérürlerdi aña bir küçük oğlan  
Yéyivérürdi pes ol zâlim evren  
Bulımazlardı aña şöyle çäre  
Yaķardı anları her demde nâra  
Yıl oldu gérü geldi anda evren  
Bularuñ her birini étدی hayrân  
Daħi növbet o yıl yoğsula geldi  
Cemâli beñzi<sup>27</sup> şararup şolageldi  
Anuñ da varidi bir oğlı ancak  
Gönül eglentisi bu idi ancak
75. Şehirli cem‘ olup kalmadı geldi  
Anuñ oğlancuğın aņageldi

<sup>24</sup> Ömer-Allah ondan razı olsun-‘in övgüsünün anlatılması

<sup>25</sup> Sözcük ‘azarlamazdı’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>26</sup> Sözcük ‘baħrin’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>27</sup> Sözcük ‘benzi’ biçiminde yazılmıştır.

- Dédiler sen dağı oğlanın vér  
 Eger vérmezsen cümlemüzi yer  
 Dédi yoğsul bağa vérün emānı 6b  
 Ki ta geçeye bu ‘ömrün zamānı  
 Şeher kavmi vérdi mühlet  
 Eyülerde bulunur géru mürvet  
 Revān oldı ıarıka girdi ol dem  
 Gözinden yaş yerine açdı dem  
 80. ‘Ömer hazretlerine tez érişdi  
 Elin öpüp dağı ol görüşdi  
 Oturdu öğine kan durmaz ağlar  
 Gözi yaşuğı şöyle ađvālini  
 Dédi éy ‘ālemün şimdi emāni  
 Cihānuđ def´ éden sensin gamını  
 Bizüm yerde bir evren oldı zāhir  
 Komaz cümlemüzi yer bizüm āđir  
 Gelür yılda alur birinün oğlın  
 Firāka dönderür ol demde şuğlın  
 85. Bu kerre növbet şimdi bize geldi  
 Firākı oğluğ bağrumı deldi  
 Vérürsem oğlumı yaz yađa çıkmaz  
 Kamu halk kırtulur anları şıkmaz  
 Eger vérmez isem o cümle şehri  
 Helāk eyler döker her yere zehri  
 Meded Allāh déyüben size geldüm  
 Yüzümi sürmege hem ize geldüm  
 Bizi kırtar yılandan ey ‘azizüm  
 Kıbül eyle budur size ümizüm  
 90. ‘Ömer hazretleri téz yazdı nāme 7a  
 Şanasın gönderür ol hāş-ı ‘āme  
 Dédi kim ey yılan Teđri hākıyçün  
 Sađa dérin inan Teđri hākıyçün  
 Yéme bu yoğsulud oğlancığunı  
 Buğa çekdürme oğluğ acığını

- Dağı şehri kıatına varma ayrık  
 Yürü git var yabanda çokdur ayrık  
 Sözüm tutmazsan ha vardum işte  
 Helâk edem kıomayam yazda kıışda
95. Yazuban nâmeyi vârdi eline  
 Hemândem ol kışı döndü yine  
 Gelüp şehre dâdi kim ey hâlâyık  
 Biti getürmişem cümleye lâyıık  
 Verelüm yolına anuı kıoyalum  
 Ğuşşayla tasayı kıalbden yuyalum  
 Kıodılar nâme’i evren yolında  
 Temâşâ étdiler sağ u şolında  
 Gelürken iş bu evren anı görüdi  
 Alup ol nâmeyi yüzine sürüdi
100. Gêrü döndü yolından sapdı gitdi  
 ‘ Ömer sözünü evren kıabül étdi  
 ‘Ömer hâzretlerinüı heybetinden  
 Kesildi yémedi görüı etinden  
 ‘Ömer hâzretleri sevmezdi zâlim  
 Eger ümmî ola eger kı ‘âlim  
 Gerek hayvân ola gerekse tayrî  
 ‘Adâletdür dâridi anda hayrı  
 Gerek kıadîleri âhîr zamânuı  
 Yerine oturur ya’nî hümâmuı
105. Namâzı yok otururken yétince  
 Şikâyetçi getürür gün batınca  
 Murâdı dünyâdan pes hâkı degildür  
 Kıyâmetde cemâli âkı degildür  
 Kimisi Lûtîdür kimisi nerânî<sup>28</sup>  
 Kimisi fısk éder içér o kıanı  
 Kimi bâtıla hâkı [dêr] hâkı kıa bâtıı  
 Velî kendü kıatında hükmi ‘âdil

7b

<sup>28</sup> Sözcük ‘nîrânî’biçiminde olmalıdır. Vezin ve konuşma dili gereği metinde bu şekliyle yazılmıştır.

- Menāhīden kaçup étmez o tã‘at  
 Ulu‘l-emre daħi étmez iṭā‘at  
 110. Ki zīrā bir birine étse işbāt  
 Olur dünyāsını éder sicilāt  
 Eger étmez ise vérür yemīni  
 Sicilāt éder ol gérü emīni  
 Alursar bil yer elin ħarāmını  
 Ķatı incidür oldı ħāş u ‘āmı  
 Bularuñ ħükmi ħiç mesmū‘ degildür  
 Velī zāhirde bu memnū‘ degildür

#### 4. GAZEL

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

1. ‘Ömer gibi ħatı bir er ‘adālet eyleye ilde  
 Kıyāmet günü olunca ħala söylene ol dilde
2. Cihān içre bulunur mı kişi nefsi oğlı ħaħķına 8a  
 Şerī‘at ħükmini tutup ħuşaħ<sup>29</sup> ħuşana berk éde
3. Velī hem bulunur mı ancılayın sulṭān  
 Resūli anıcaħ gözi yaşı aħar hemān [yére]
4. Resūlüñ yāridür adı anuñcün éder ol yāri  
 Ki seyr étmez degil .....<sup>30</sup>taħ‘atdeydi her yılda
5. ‘Ömer ħazretlerinüñ yaz eger medħin dërseñ  
 Tamām bařķa kitāb olur bilüñ şıġmaz cilde
6. Rafāzī’ler niçün sevmez ‘Ömer ħazretlerin bildüñ  
 Giderken yolda şaġıřlar şerī‘at zīrā bir ħılda

<sup>29</sup> Bu sözcük iki defa yazılmıştır.

<sup>30</sup> Bu sözcük okunamadı.

7. Rafāzī mezheb olanlar çehār-i yāri tonatmaz  
Çürümüŝ i'tikādları üzülür hem bir sehelde
8. Bir de şular kim 'ālim olmaya aᅇadur bu naŝīhat kim  
Yaᅇin varmaya anlara yürüye ayru dēr melek
9. Ey Muᅇyi'ddīn sev imdi gel 'Ömer ᅇazretlerin cāndān 8b  
İlāhī sevmeyenlerüᅇ kimisi ğarᅇ ola milde

وَصَفِ نَعَطِ عَثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ<sup>31</sup>

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

114. ᅇalīfenüᅇ üçüncüsü 'Oŝmān'dur  
ᅇayā ehli ol bin 'Afvān'dur
115. ᅇayāsından utanurdu melekler  
Cemālin görmege müŝtāᅇ felekler  
Eger da'vā için gelseydi bir er  
Mübārek cismini ᅇaplardı téz dūr  
ᅇicābından aᅇa hīᅇ baᅇamazdı  
Utanurdu ocaᅇdan yaᅇamazdı  
ᅇalīm idi selīm idi ziyāde  
Nazar yér eyledi bilişe yāda  
Severdi Aᅇmed'i cān u göᅇülde  
ᅇoᅇusın kesmezidi o gülden
120. Severdi ol daᅇi anı cānından  
Gidermezdi hem anı hīᅇ yanından  
Bilüᅇ 'Oŝmān'a vérmiŝdür 'ayālin  
Güderdi dā'imā anuᅇ ᅇayālin

<sup>31</sup> Osman-Allah ondan razı olsun-'ın övgüsünün anlatılması



Cihānuḡ faḡri ol Aḡmed severdi<sup>32</sup>

Ḳaçan meclise gelmese yoḡlardı

### 5. GAZEL

1. Anuñiçün démişler ‘Oşmān’a bilün zī’n-nūreyn  
Muḡabbet étmese Aḡmed verür miydi ‘ayneyn
2. Rafāzī mezheb olanlar ‘Oşmān’ı sevmez 9a  
Biri birinden ayrı tutarlar mābeyin
3. Resūlün āl-i aşḡabını ḡoş görmek  
Ḳādīs içre gelmişdür bize olmuşdur deyn
4. Çihār-ı yāra buḡzı éden daḡi şemme eyleyen  
Ola yevm-i kıyāmetde turaḡı nārīn
5. Resūle kā’il olanlar sever yārini  
Bir birinden ayırmaz nite kim vezenin
6. Ey Muḡyi’ ddīn sev ol ‘Oşmān’ı  
Baḡışlaya Ḳaḡ īmānı zindān olmaya yarın

وَصَفِ نَعَطِ عَلِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ<sup>33</sup>

Mefā’īlün Mefā’īlün Fe’ūlün

123. Ḳicābından aḡa ḡiç baḡamazdı  
Utanurđı Ḳaḡ’dan baḡamazdı  
Bilün dördüncüsü ol ‘Alī’ dūr  
Muḡarrer şübhesüz hem ol velīdür

<sup>32</sup> Bu beyit aşıḡıdaki gazelin 1.beytinden sonra yazılmış.

<sup>33</sup> Ali-Allah ondan razı olsun-’nin övgüsünün anlatılması

125. Resülün yâridir hem oldur hem  
 Daği iki cihānda ‘âlidür ol hem  
 Resulu’llāh naşīhat eylemişdi  
 Bu tertīb vaşıyyet eylemişdi  
 Hādīşinden kōmışdur ol işāret  
 Bulara olmuş ıdı hem beşāret  
 Bularuñ her birini teşbīh étmiş<sup>34</sup>  
 Qabūl édüñ kelāmı şübhe gitdi  
 Ebübekr’e dédi rūhake rūhī  
 Anuñ hākkında oquñ dédi Nūhī

130 ‘Ömer ādle dedi qalbün qalbī 9b  
 Démezdi hīç katında zürre demini  
 Ol ‘Oşmān’a cihān fahrī nebīdür  
 Senüñ göñlüñ benüm göñlüm gibidür  
 ‘Alī yāre dédi lahmeke lahmī  
 Bularuñ her birine étđi rahmi  
 Kişinüñ qalbi rūhi göñli serde  
 Bilüñ zāhir düşer bu cismi erde  
 Bu ma’nā üzere oldı ol mu’ahhar  
 Cevābı böyle vérdi ol muṭahhar

135. Démişler ba’zı ‘aqlını azıtmış  
 Hāṭā édüp ki defterden qazıtmış  
 ‘Alī olurdı pes evvel ḥalīfe  
 Bular yol vérmədiler ol ṭarīqa  
 Rafāzī sözidür qoñ bu kelāmı  
 Qabūl étmeñ anuñ gibi<sup>35</sup> i’lāmı

<sup>34</sup> Bu beytin kafiyesi yoktur.

<sup>35</sup> Metinde ‘gibisini’ biçiminde yazılmış. Vezin gereği değiştirildi.

## 6. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. ‘Alî hâzretlerini sevenler bulalar müzdi  
Dâhî ‘ışk denizine hemân baħrî gibi yüzdi
2. Ezâ eden kişi nefse bilün için taşım düzdi<sup>36</sup>
3. Resül étđi anı vâşî kabûl étđi hâşe’l-hâşî  
Hîç olmadı aña ‘âşî yolında cismi severdi
4. Hâķ’a ‘aşkı anuğ gâlib sivâya olmadı tâlib  
10a  
Eline zü’lfikâr alup nice kâfir serin urdı
5. .....<sup>37</sup>  
.....
6. .....<sup>38</sup>  
Nice biğ kâfirün başım kesüben sergüye düzdi
7. ‘Alî kalmışdı evde resülün bir gazâsından  
Yegin oldu o kâfirler müslimânlar hemân bezdi
8. Dediler yâ Resûla’llâh ‘Alî’ ye çığır gelsün  
Ķatı çokdur kâfir bizüm bağrumuzı ezdi
9. Resûlu’llâh dédi üç kerre yâ ‘Alî téz gel  
İşitdi ol daħi geldi bölük bölük kırup girdi

<sup>36</sup> Bu beytin birinci dizesi yazılmamıştır.

<sup>37</sup> Metinde bu beyit silinmiştir.

<sup>38</sup> Metinde bu dize silinmiştir.

10. Bilün zāhirde bātında ‘Alī ehl-i vilāyetdür  
Hem ālīdür hem aşhāb-ı Resūlu’llāh anı yazdı

11. Ey Muḥye’ddīn sev imdi gel Resūl’ün ālin aşhābın<sup>39</sup>  
Niceler buğz édüp ḥatā yolında kuyılar kazdı

وَصَفِ نَعَطِ حَسَنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ<sup>40</sup>

10b

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

138. Ḥalīfenün beşincisi Ḥasan’dur  
Cemāli hem anuñ vech-i ḥasendür  
‘Alī’dür atası ceddi Muḥammed  
Daḥi Fāṭıma hem anesi cedd

140. Bilün ceddi aña eylerdi rağbet  
Ki zīrā varıdı anda muḥabbet

<sup>41</sup>

.....  
.....  
.....  
.....

Ḥaḫuñ emri idi téz indi Cibrīl  
Dédi kim yā qarındaşum işit bil<sup>42</sup>  
Selām étdi size ol Ḥaḫ te‘ālā  
Ne buyurdı size bilün ol ‘Alī<sup>43</sup>

145. Ḥabībüm ḥöd démişdür baña ey ḥaḫ  
Nazar eyle benüm ḥālüme bir baḫ  
Seni sevrüm ki yokdur bende ğayrı  
Beni bir vaḫtde étme senden ayrı  
Benüm qarşumda öpdı ol femini  
Hīç añmadı unutuban yemīni<sup>44</sup>

<sup>39</sup> Sözcük ‘aşhābıñ’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>40</sup> Hasan-Allah ondan razı olsun-’ın övgüsünün anlatılması

<sup>41</sup> Metinde bu iki beyit silinmiştir.

<sup>42</sup> Bu dize 144.beyitten kafîye gereği buraya alındı.

<sup>43</sup> Bu dize 143.beyitten kafîye gereği buraya alındı.

<sup>44</sup> Bu sözcük ‘zemîni’ olarak yazılmış.Anlam bütünlüğü açısından değiştirildi.

150. Kānı étmedi mi ol ‘ahde vefāyı  
 Aña çekdi yārin dürlü cefāyı  
 Muhabbet eyleyüben öpdügiyçün  
 Hābībüm Muşafā hem yapduğıyçün  
 Hāsan ağzında vérem şöyle ağı  
 Eriye yüregünün cümle yağı

11a

### 7. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Bu sözi söyledi geçdi cihānuñ bilün fahri  
 Hāsan sultān gāfilken ağı yedüre bir zehri
2. ‘Aceb düşmān imiş anuñ katında ‘avratı şonra  
 Helāk étsün déyü aña yédürdi bilmedi zehri
3. Hemān ol dem beden şişdi içinde yüregi bişdi  
 Mecāli kalmadı düşdi yıkıldı ol gönül şehri
4. Yürek yara oldu içi hem kanıla tıldı  
 Cemāli hem o dem şoldı yapışdı yérlere zehri
5. Eger ulu eger aşhāb eger evlād eger aḥbāb  
 Gözinden dökdiler çok āb şanasın oldu bir nehri
6. Dédi kim bize söyleñ size böyle éden kim idür  
 Alalum intiķāmuñuz beyān eyle bu dem cehri
7. Dédi démezem anı giderün koñ bu gavgāyı  
 Ben anı ol ḥaķķa şaldum etsün pes aña ḳahri
8. Eridi mum olup geçdi ecel cāmını ol içdi  
 Bilün ol āḥrete göçdi ḥaķuñ emriyle cebrī

11b

9. Ey Muhye'ddīn iñen içme ağıñı éllere saçma  
Ölümünden sen kaçt kaçma bilürsin sen dağı kabri

وَصَفِّ نَعَطِ حُسَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ<sup>45</sup>

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

151. Pes halîfenüñ olan altıncısı  
Ol Hüseyn ibn-i 'Alî'dür incüsi

وَصَفِّ نَعَطِ حُسَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

Ceddi Aḥmed'dür anuñ da āşikār  
Bil göñül véren aña bulur şikār  
Fāṭimā'dur anası bint-i resül  
Şübhe étmeñ pes odur aşı-ı uşül  
Ol Hüseyn şöyle bilüñ nūr-ı zāt<sup>46</sup>  
Ḥōş severdi ol resül-i kâ'ināt

155. Ol resül bir gün anı aldı ele  
Öpdi ḥulķūmın anuñ güle güle<sup>47</sup>  
Bağrına başdı dédi kim ol Hüseyn  
Pes benüm katumda sensin nūr-ı 'ayn  
Hem eliyle şıfadı ol başını  
Bile yapdı ol anuñla aşını  
İndi Cebrâ'il hemân gökden géri  
Ol resül<sup>48</sup> katında téz aldı yéri  
Dédi ḥaḳ size selām éder selām  
Dağı sonra söyledi bir kaç kelām

12a

<sup>45</sup> “Hüseyn-Allah ondan razı olsun-’in övgüsünün anlatılması.” Aynı ibare bir beyit sonra tekrarlanmıştır.

<sup>46</sup> Bu dize 155.beyitten anlam ve kafiye gereği buraya alındı.

<sup>47</sup> Bu dize 154..beyitten anlam ve kafiye gereği buraya alındı.

<sup>48</sup> Bu sözcük metinde iki defa yazılmıştır.

160. Dédi Aḥmed ‘āşıḳdur tamām  
 Ben de aḥa ‘āşıḳın bilür hümām  
 Ya benüm karşımda niçün öper ol  
 Ol Ḥüseynüñ boğazı altın resül  
 Sevdüğini eyleyem anuñ şehīd  
 Pes beḳā mülkinde olan ol sa‘īd  
 Koç gibi ḳurbān édeler uş anı  
 Tā yer yur yine pes ol dem ḳanını  
 Tez melül oldı resül étđi bir āh  
 Dédi aşḫāba şehīd olur şāh
165. Vāḳı‘a sonra resülünğ dédüğ  
 Geldi başına o teşvīş yédüğ

### 1. MURABBA

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Ol ‘Alī ‘nünğ oğlı çok çekdi belā  
 Serv-i ḳıl lām olunca ağladı çeşm-i elā  
 Èy aḥa ‘āşıḳ olanlar tez édün [e’s-] şalā  
 Āh Ḥüseynī vāh Ḥüseynī şāh Ḥüseyn-i Kerbelā
2. Ol resülünğ cümle evlādı evvācı bile  
 Memleket terk eylediler her biri düşdi dile  
 Baş açık yalın ayak yolda gider bile 12b  
 Āh Ḥüseynī vāh Ḥüseynī şāh Ḥüseyn-i Kerbelā
3. Ol Yezīd’ünğ ‘askeri aldı bıḫarı ḳaplayup  
 Ya‘nī kim şu vérmeyeler ol ıḫarı ḳaplayup  
 Ceng éderler géce gündüz aḫları ḳaplayup  
 Āh Ḥüseynī vāh Ḥüseynī şāh Ḥüseyn-i Kerbelā
4. Hem şusuzlıḳdan yarıldı her birinünğ lebleri  
 Raḥm édüben anlara hīç démediler gel beri  
 Pes untdılar anuñ cecdi genc-i peygāmbéri  
 Āh Ḥüseynī vāh Ḥüseynī şāh Ḥüseyn-i Kerbelā

5. Ya'nī kim pis iş başardı dünyāda ol it  
Anuñiçün olmadı bilün anuñ 'ömri mezīd  
Cem' olup 'askeri çeküp katl eyledi anı girifd  
Āh Hüseynī vāh Hüseynī şāh Hüseyn-i Kerbelā
6. Haykıruñ oğlı var bene'l-'Ābidīn çok merdile  
Daħi aşhāb-ı resülün kim muşāhib virdile  
Her birisi dēdiler kim üzerinde derdile  
Āh Hüseynī vāh Hüseynī [şāh] Hüseyn-i Kerbelā
7. Üzerinde cümle hatunlar daħi étdi figān  
Āh u feryād ile gün-[be-gün] yağıldı ol cihān  
İhtiyārsuz dēdiler hem derd ile ehl-i cān  
Āh Hüseynī vāh Hüseynī şāh Hüseyn-i Kerbelā
8. Geldi ervāh Muhammed hem yanında ol 'Alī 13a  
Cümle aşhāb-ı resulün rūhları çü velī  
Ağlaşuban her biri dēr size kim şunar eli  
Āh Hüseynī vāh Hüseynī şāh Hüseyn-i Kerbelā
9. Muhye'ddīn éder Hüseyn için géce gündüz ağıdı  
Ol kıyāmet günlerinde toķına déyü ħarı  
Ehl-i İslām olanuñ déñ ağlaşuban her biri  
Āh Hüseynī vāh Hüseynī şāh Hüseyn-i Kerbelā
- Mefā'îlün Mefā'îlün Fe'ûlün
166. Ebūbekir 'Osmān üçini<sup>49</sup>  
'Alī'den ayıran bilmez acısını  
Üçüni sevmeyenün mezhebi yoķ  
Muhammed Muştafā gibi ānı yoķ

<sup>49</sup> Dört halife arasında ayırım yapılmaması konusunu işleyen bu bölümün başlığı yoktur.



170. Èderler ol ğāzīler ḥasedler  
 Niçün ol murdār cesedler  
 ‘Alī dērler hemān durmaz aḡarlar  
 ‘Ömer ‘Oṣmān o Şiddīk’a sögerler  
 Ebu’l-Leys ḥazreti pes étدی tefsīr  
 Èder ‘ālimlere sözi te’sīr  
 Dédi ve’t-tīni ve’z-zeytūni ol ḥaḡ  
 Daḡı tūrı sīn dēr işit baḡ  
 Demekdür ma’nāsı incir ḥaḡiyçün  
 Ki ya’nī aḡ şaḡallu pīr ḥaḡiyçün  
 Murādı pes ḥaḡuḡ gör oldı şiddīk  
 Ḳabūl étmez gerek tefsīri zındīk  
 Daḡı hem dédi kim zeytūn ḥaḡiyçün  
 Ki ol ya’nī ‘Ömer ‘adli ḥaḡiyçün  
 175. Daḡı hem tūr sīn dēr işit ḥaḡ  
 O ‘Oṣmān’dur murādı sen aḡa baḡ  
 Ḥadīşde daḡı tefsīrde aḡıldı  
 Ḳabūl édenlerüḡ zaḡmı oḡıldı  
 İrāde hem ṡarīk ḡardaşlarında  
 Bilüḡ var ol aşıl söz başlarında  
 Hīç étme i’tikādı böyle dōstum  
 Çıḡarma ḡalka adı böyle dōstum  
 Kerem eyle eri erden ayırma  
 Gider sen anlaruḡ içün ḡayıрма  
 180. Eger ayrı bilürseḡ olduḡ ayrı  
 Ḳalursın dü cihānda şöyle şayrı

## 8. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Beri tüt destiḡi dervīş şunayın saḡa bir cāmı  
 İçerseḡ āb-ı ḡikmetden bilürsin olmışı ḡamı

2. Gider ‘aqluñı ayırma budaklaruñı kırma  
Güni günden ayırma yine bil sen kıadrını
3. Bu söze édeyin temsıl gider gözün yaşı bil  
Kimiñi zabt éder her eger Mısr’ı eger Şām’ı
4. Velikîn pâdişâhlığı birer bendeye vérmışdür  
Nazar eylemegil kula gözet başdağı ol nāmı
5. Édenler haqqıçün cehdi éderler haqqıle dōstı  
Ki fetvâda démiş müftî ayırmañ ehl-i İslāmı
6. Cemî‘ şağlaruñ başı Muḥammed Muştafa’dur bil  
Cevâb dégdiyse ayırma eger ḥāsı eger āmı
7. Kelāmuñ ḥūyına başla haqı sevmeyeni taşla  
Cānuña yarın işle édüp durmağıl ağla
8. Eger ucda eger başda dédügüm budur ol işde  
Yaturken bir géce düşde haq étdi bize ilhāmı
9. Eger sağda eger solda eger bekde eger kıurda  
Ki her birisi bir yerde tonutupdurur iḥrām[1]

10.

Bu Muḥye’ddīn şorarsan tarīk-i Ḥācī Bayramī<sup>50</sup>

دُعَاءِ شَاهِ خَلْدَانَ اللَّهِ مَلَكَةٌ وَ أَيْدٍ مَمْلَكَةٌ<sup>51</sup>

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

181. Bu dem Mūsā-veş étdüm münācāt  
Ḥüdāya yalvaruban ‘arz-ı ḥācāt

<sup>50</sup> Bu beytin birinci dizesi yazılmamıştır.

<sup>51</sup> Allah onun krallığını ve devletini ebedi kılsın.

- Dédüm can u gönülden yā ilāhī  
 Saña ışmarladum ol pādiřāhı  
 Belā vü hem kazādan şakla her dem 14b  
 Cemī‘i dūřmeni hařkıla her dem  
 O dōstuņ çünki vérdüņ aña adın  
 Anuņ ‘aşkına vér imdi murādın  
 185. Cihānuņ şimdi olmişdur emīni  
 ‘Ādālet üzre zabt éder zemīni  
 İlāhī ét anı şağ u selāmet  
 Du‘ā budur ilā- yevmi’l-kıyāmet  
 Eli altında hōř geçdük hümāmuņ  
 Du‘acı bendesiyüz ol imāmuņ  
 Budur ol kāfiri her dem alğıdan  
 Bizi şaklar géce gündüz yağıdan  
 Tamām zabt eyledi yer ü başri  
 éder ins ile cin bunı faşri  
 190. Hūřūřā kim egiden ol rü’ūsı  
 Zuhūra çıkmaz oldu hıç ‘adūsı  
 Daři ol sürhiser éder el olaydı  
 Bu sultān kōrkusından kāl olaydı  
 Selāmet üzre olsun pādiřāhum  
 Cihān tırduķça tırsun ol řāhum  
 Ki zīrā bilürin ser-tāc olupdı  
 Kāmu begler aña muhtāc olupdı  
 Bular olmazsa olmaz ehl-i İslām  
 Hūdāya ki lāzım degil i‘lām  
 195. Daşi vardur katında nice begler  
 Mübārek hātırın anuņla egler  
 Anuņ birisi Rüstem Pāřā’dur hem 15a  
 ‘Ömür sürsün cihānda görmesün gam  
 İlāhī dilerin iş bu vezīri  
 Belādan şakla gelmedi vü nazīri

Muḳarreb eyle hem sultān atında  
Ki ya‘nī ol Sūleymān Hān atında

### 9. GAZEL

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

1. İlāhī pādişāhumuz cihānda görmesün acı  
Ki zīrā ehl-i İslāmuḡ budur Şimdi ser-tācı
2. Bize her dem imām olsun uçümüze hümām olsun  
Ki dā’im müstedām olsun hem evlādı hem ezvācı
3. Murādın vér yā raḡmān ki ins ü cinn ola fermān  
Tamām Sultān Sūleymān Hān édüpdür mi‘rācı
4. Géce gündüz o dergāha du‘ā éderler Allāh  
Éderler himmeti Őāha cemī‘-i uṡbuḡ efvācı
5. Ne gedi ise aşdından ḡaber ériŐdi dōstından  
‘Adūyı ḡalkuḡ üstünden bu dürlü éden iḡrācı
6. Eger bu dile urbından ‘adūlar aar ḡarbinden  
Ciger-ḡūn oldu ḡarbinden dōküldi kāfiruḡ sacı
7. Eli baŐından açılmaz göḡül pasından 15b  
azāsından ḡuŐāsından bıradı cümle yası
8. Müslimenler<sup>52</sup> ‘alāmetde yürümezler melāmetde  
Cem‘īsi selāmede eger ḡayvān eger ya cī

<sup>52</sup> Sözcüḡün yazımı ‘müslimān’ olmalıdır. Vezin gereḡi metinde bu Şekliyle yazılıdır.

9. Bu Muḥye'ddīn aḡa zinde eger kışında yazında  
Bilün beş vaqt<sup>53</sup> namāzında olupdur şāha du'ācı

## 2. MURABBA

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. İlähî gece gündüz éderin saḡa şenā  
Bu beḡā mülki degildür pes budur dār-ı fenā  
İşte 'ömrüm āḡir oldı yürürin yana yana  
Gel uran oldı o yāruḡ tepdügi yā rabbenā
2. O ḡabbe bucaḡına hīç érmedüm bu şevk  
Kimseye tanışmaz işlersin ilāhī her işüḡ  
Var ısa rüz-ı ezelden kışmadan bahşişüḡ  
Gel uyar bizi yā rabbenā
3. Göñlümi kamu kaplayup aldı sivā  
Şeyḡ meşāyiḡ arayuban bulmadum devā  
Ben muḡirr oldum günāhuma nedür bu çok hevā  
Gel uyar bizi yā rabbenā
4. Cān başı terk édüp yoluḡda olmaḡ dilerin<sup>54</sup>  
'Āleme destān olup şöyle tolmaḡ dilerin  
'Ārif-i bi'llāh olup seni bulmaḡ dilerin  
Gel uran oldı uyar rabbenā
5. 'Āşık olmışdur yoluḡda cümle ḡayvān  
Ol ḡabībüḡ 'aşḡına 'aşḡıḡı baḡa buyur  
Ġaflet uyḡusından nice dek uyur  
Gel revān oldı uyar yā rabbenā

16a

<sup>53</sup> Sözcük metinde 'vaḡit' yazılmıştır.

<sup>54</sup> Sözcük metinde 'deyeyin' yazılmıştır.

6. Ol ḥabībün Muştafâ'nun cemâli ḥaḳḳiyçün  
Zâhir ve bâtın cemâli ḥaḳḳiyçün  
Daḥı evlâdı vü ezvâcı vü âli ḥaḳḳiçün  
Gel uran oldı uyar yâ rabbenâ

7. Ğazâlarda ḥabībünden aḳan ter ḥaḳḳiyçün  
Bu cihânda gelüp geçen er 'aşkına  
Ebübekr 'Ömer 'Oşmân Ḥaydar 'aşkına  
Gel uran oldı uyar yâ rabbenâ

8. Géce gündüz turmaz aḳar âb 'aşkına  
Ol ḥabībe 'âşık olan âşḫâb ḥaḳḳiyçün  
Yediler kırklar üçler ḳuṭb-ı aḳṭâb 'aşkına  
Gel uran oldı uyar yâ rabbenâ

16b

9. Dü cihânda dōstlaruñdan eyle Muḥyi'ddīn'i  
Āh [u] feryâd ile géçdi ḳalmadı günü  
Géce gündüz gözinüñ yaşı aḳar diñmez üni  
Gel uran oldı uyar yâ rabbenâ

55 دَرُ بَيَانِ سَبَبِ تَأْلِيفِ الْكِتَابِ

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

199. Meger bir géce düşdi baña teşvīş  
Bu göñlüm dédi kim nice olur iş

200. Me'āyişçün çeker her kişi derdi  
Anuñ içün olaruñ eli érđi  
Me'āyişüñe yesīr yol bulunmaz  
Naḥūset yıldızı varup ṭolunmaz  
Gel imdi gel bu géce niyyet eyle  
Ḥüdāya yalvaruban minnet eyle

<sup>55</sup> Kitabın yazılma sebebi beyanındadır.

- Görelüm nice olur iş bu felek  
 Meger onulmaya şöyle bu hālün  
 Hemān ol géce oldum şöyle meşgūl  
 Aқardı ol daһı çeşmüm yaşı bol
205. O géce bende buyidi halāvet  
 Getürdüm üç biḡ olunca şalavāt  
 Tamām üç biḡ olıcaқ şalā cevābın  
 Bağışladum ḡabībe tez şevābın  
 Dédüm cümleñüḡ perverdigārı  
 Seversin<sup>56</sup> ḡabībünḡ ol nigārı  
 Ḥabībünḡ Muştafa’nuḡ ḡürmetine  
 Kerem eyle şıfātuḡ ḡürmetine  
 Sebeb nedür me‘āşumuza bildür  
 Ne gelür daһı başumuza bildür
210. Bilün sağ yanuma yatdum o demde  
 Serümden téz ḡamı étdüm o<sup>57</sup> demde  
 Hemān çeşmüme geldi ḡāb-ı ḡaflet  
 Açıldı yüregüme bāb-ı raḡmet  
 Görüñdi bir şehir baḡa mu‘azzam  
 Görüncek uyandı hep cümle a‘zam  
 Bu şehir-istānuḡ içi cümle insān  
 Gelür her birisi dér işün āsān  
 Me‘āyişçün sebep yoқlarsuñuzdur  
 Bu nefsi қahr<sup>58</sup> édüp oқlarsuñuzdur
215. Varuḡ ol pādişāhdan isteḡ anı  
 Cihānuḡ şimdi oldu zīrā cānı  
 Dédüm pādişāha қanda varın  
 Ya қanda görürin anuḡ dīzārın

<sup>56</sup> Sözcük ‘seversin’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>57</sup> Metinde ‘ol’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

<sup>58</sup> Sözcük ‘қahr’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

- Dédiler yüri var nazār ét kitābı  
 Hāķūñ emri ile ĥatm ét kitābı  
 Tamām eyleyüben varsun dédiler  
 Çıķar ol kın andan ĥün dédiler  
 Hemān-dem ĥāb-ı ġafletden uyandum  
 Ĥüdānuñ rahmetine téz boyandum
220. Dédüm ol demde derd ile ilāhı  
 Beni düşürme her dile ilāhi  
 Eger rü'yām şahıñ ise bu dem pes 17b  
 Göreyin girüşüm şübhemı kes  
 Hemān-[dem] geldi baña géru bir ĥāb  
 Açıldı gördüğüm evvelki ol bāb  
 Géru evvelki söze başladılar  
 Kelām ile beni çok taşladılar  
 Dédüm ĥālümüz ola mı mükedder  
 ‘Aceb var mı ki bunda muķadder
225. Dédiler ol kitābı eyle manzüm  
 Budur saña görünen cümle mefhüm  
 érişdüm andan öte bir serāya  
 Kitābı cem‘ étmek isterin araya  
 Serāyuñ içine girdüm bilişdüm  
 İçinde pādişāh ile buluşdüm  
 Görürem pādişāhuñ oğlı anda  
 Muĥabbet ĥāşıl oldu iş bu cānda  
 Kitābı<sup>59</sup> şordı varıcaķ téz ķatına  
 Döyemez<sup>60</sup> kimse anuñ firķatine
230. Dédi çokdur kitābum isteriseñ  
 Ķabül eyle kim ġüsteriseñ  
 Dökeķomiş kitābı bucağına  
 Birin ķomiş getürdi ķucađına

<sup>59</sup> Sözcük ‘kitabu’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>60</sup> Sözcük ‘diyemez’ biçiminde yazılmıştır. ‘döyemez’(dayanamaz) manalı olduğu düşünöldü.



- Elüme almışam ben de kitābı  
 Tutup durur iken ben de kitābı  
 Uyandum uyḥudan kaldıramadum baş  
 Şabāḥ olunca dökdi gözlerüm yaş  
 Bu ḥāl üzere nice fikre düşdüm 18a  
 Ḥaḳḳa ḥamd eyleyüben şükre düşdüm  
 235. Meger sâbıḳda bir mevlūd démişdür  
 Beyān eyleyüḡ<sup>61</sup> mevlūdi démişdür  
 Dédüm ol ḥöd degildür yā ilāhī  
 Nice bir édeyin ben de āhı  
 Bu ḥāl üzere<sup>62</sup> éderken şöyle bir āh  
 Düşüm oldu géri bir géce nā-gāh  
 Giderken ittifākī bir yolumda  
 Oturur bir şāhin gördüm ḳolumda<sup>63</sup>  
 Bu göñlüm pādişāha şunmaḳ ister  
 Düşüben baḥrine téz yunmaḳ ister  
 240. Uyandum uyḥudan ben géru tekrār  
 Dédi göñlüm gel imdi eyleme ‘ār  
 Düşümde na‘le üç kez oldu zāḥir  
 Kitābı démez misin şöyle āḥir  
 Hemān Allāh adı tez ḳalbe düşdi  
 İçimden māsivāyı hem besmele düşdi

### 10. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Kitāba başladum ben de bi-ḥamdi’llāh ḥaḳa minnet  
 Eline aluban her dem oḳusun ḥaḫ éden ümmet

<sup>61</sup> Sözcük ‘eyleyin’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>62</sup> Sözcük ‘üzere’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

<sup>63</sup> Bu sözcükteki ‘lumda’ ekleri iki defa yazılmıştır.

2. Avāmizden nevhāiden ‘ale’l-icmāl déyelüm bir  
Nevāfilden<sup>64</sup> beyān olsun yazılsun hem daḥi sünnet
3. Çihār mezheb açılmışdur cihāna [hep] saçılmışdur  
Rafāzī’ler seçilmişdür eglemişdür nice millet
4. Nice günler yanup tütün ki bilbil gibi ötüñ  
Ricāl-i ğaybı bir tutduk niçün olmaz bize himmet
5. Şerī’atden tarīkatden ḥaḳīkatden aḳılsun 18b  
Naşīb eylerse mevlā déyem ḳalmasa ğam u ‘illet
6. Èşidüñ biz ululardan démişler maḳlûb  
Muḫavvel étmeyelüm kitābı édelüm ḳillet
7. Èy Muḥye’ddīn ḥaḳa yalvar kitābuñ mu‘teber olsun  
Oḳusunlar ğeçe gündüz bucaḳda olmasun zillet

مُبْتَدَاءُ الْكِتَابِ<sup>65</sup>

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

243. Dédüm evvel yā ilāhe’l-‘ālemīn  
Başlayalum biz kitāba yā emīn  
Saḡa şıġındum ben saḡa  
Ḳıl nazār şimdengérü benden yaḡa
245. Tā ki sehv ile ḥaḫālar düşmeye  
Bu cihān ḥalkı başuma üşmeye  
Yañlış olmasun kitābum ḳıl meded  
Oḳuya hem diñleye her bir aḫad

<sup>64</sup> Sözcük ‘nevāfildi’ biçiminde yazılmıştır. Vezin ve anlam gereği değiştirildi.

<sup>65</sup> Kitabın başlangıcı

Ḳıl du‘āmuz müstecāb yā rabbenā

رَبَّنَا اٰتِنَا هٰمْ نُورَنَا <sup>66</sup>

يَا عَزِيْزُ يَا مُعِزُّ يَا غَفُوْرُ <sup>67</sup>

يَا عَلِيُّ يَا وَلِيُّ يَا شَكُوْرُ <sup>68</sup>

يَا حَمِيْدُ يَا مَجِيْدُ يَا مُجِيْبُ <sup>69</sup>

يَا جَلِيْلُ يَا جَمِيْلُ يَا حَبِيْبُ <sup>70</sup>

250. يَا خَبِيْرُ يَا بَصِيْرُ يَا عَلِيْمُ <sup>71</sup>

يَا شَهِِيْدُ يَا رَشِيْدُ يَا حَلِيْمُ <sup>72</sup>

يَا عَظِيْمُ يَا حَكِيْمُ يَا كَرِيْمُ <sup>73</sup>

يَا رُوْفُ يَا عَطُوْفُ يَا رَحِيْمُ <sup>74</sup>

## 11. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Yā ilāhī luṭf édüp de benüm ‘aḳlum <sup>75</sup> 19a  
Ta günāha girmeyem şaḳla ḥaṭālardın dilüm
2. Dilime vér kuvvet nuşret ‘atā sen yā ḡafūr  
Ṭoḡrı yoldan ırmaḡıl hīç bükülmesün [belüm]

<sup>66</sup> A. (66/8). “Rabbimiz, bizim nurumuzu tamamla.”

<sup>67</sup> E.h. “Ey, izzet sahibi; ey, izzetlendiren; ey, bağışlayan”

<sup>68</sup> E.h. “Ey, yüce olan; ey dost olan; ey, şükürün karşılığını veren”

<sup>69</sup> E.h. “Ey, hamdedilen; ey, şanı yüce olan; ey, duaları kabul eden”

<sup>70</sup> E.h. “Ey, azamet sahibi; ey, en güzel olan; ey, çok sevilen”

<sup>71</sup> E.h. “Ey, her şeyden haberdar olan; ey, her şeyi gören; ey, her şeyi bilen”

<sup>72</sup> E.h. “Ey, her şeye şahit olan; ey, doğru yolu gösteren, ey, yumuşak huyluluk sahibi”

<sup>73</sup> E.h. “Ey, azameti sonsuz olan; ey, hikmet ve hüküm sahibi; ey, cömertlikte sonsuz olan”

<sup>74</sup> E.h. “Ey, çok merhametli olan; ey, sonsuz ikram sahibi; ey, bağışlayıcı, merhamet eden”

<sup>75</sup> Sözcük eksikliğinden dolayı vezin bozuktur.

3. Ol ḥabībūñ ‘aşkına sevdür kitābum her kula  
Cān u gönüldeñ okusun géce gündüz<sup>76</sup>
4. Géce gündüz ‘aşıkın ben de münāc āt étmege  
Ṭūra gideyin Mūsālayın déyeyin kelīm
5. Mest-i lā ya‘kil olup ağlasam Yaḥyā gibi  
Çeşmümün yaşı revān olup aḳsa selīm
6. Kiminün Mısr<sup>77</sup> oldu şehri kiminün şehri<sup>78</sup> Yemen<sup>79</sup>  
Ol Ḳarasī içinde oldu İvrindi elüm
7. Ḥōş münāsib<sup>80</sup> yérdür illā yoḳdur tāli‘üm  
Vay ne şehristān olurdu ṭolaydı bir yilum
8. Siyeh içse ol faḳırlar bir ‘imāret olsa hem  
Medrese çemāne yapılsa ölse görsem bülbülüm
9. Teñri bir Aḥmed Nebī mezhebüm Nu‘māniyem  
Ol şırāt-ı müstaḳımdür bilürem aşıl yolum
10. Her kişi étdüğine géru sonra peşīmān olur  
Kendü nefşüne édersin kimseye étme zulüm 19b
11. Tek beni imān ile götür āḥir vaḳitde ḥüdā  
Emründe oldum muṭī‘ ben kaçmazın gelsün ölüm

<sup>76</sup> Metinde bu dizinin kafiyeli olan son sözcüğü eksiktir.

<sup>77</sup> Bu sözcük, metinde ‘Mısr’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

<sup>78</sup> Bu sözcük ‘şāhı’ biçiminde yazılmıştır. Anlam gereği değiştirildi.

<sup>79</sup> Bu sözcük iki defa yazılmıştır.

<sup>80</sup> Bu sözcük ‘menāsib’ biçiminde yazılmıştır.

12. Muhye'ddīn gel géce gündüz tut hüdānuḡ emrini  
Raḡm édüben ol kıyāmetde déye gel kulum

81 قَالَ اللهُ تَعَالَى فَاَعْلَمُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

252. Ya'nī ḡaḡdan ḡayrı ḡaḡ yoḡ yā velī  
Bu kelāma cümlemüz dédük belī  
İş bu tevḡīdi éden érdi ḡaḡa  
Ètmeyen tevḡīde érmez muḡlaḡā  
Nitekim ḡapu mükelled olsa hem  
Açamaz biḡ kişi gelseydi o dem

255. Teḡrinüḡ miftāḡını pes ol ala  
İçeri girmege ol dem yol bula  
Öyle olsa bir kişi vérseydi māl  
ḡaḡ yolına nice biḡ yüz kerre ḡelāl  
Ol kişi bilüḡ sırātı geçemez  
Cennet-i a'lāya ol dem göçemez  
Ta ki tevḡīd étmeyince ol 'azīz  
Dü cihānda bir işi olmaz temiz  
Cennetüḡ miftāḡıdur tevḡīd ey yār

20a

260. Cümle a'mālün başı tevḡīd olur  
Zikr-i ḡaḡḡkile geçen gün 'īd olur  
Hem daḡı tevḡīd göḡül miftāḡıdur  
ḡaḡ te'ālā cümleüḡ fettāḡıdur  
Girmek isterseḡ göḡül şehrine sen  
Èrmek isterseḡ cihān baḡrine sen  
ḡoma tevḡīdi dilüḡden ey kişi  
Tā ki ḡaḡ ḡolay getüre her işi

<sup>81</sup> A. (47/19) Şanı yüce olan Allah dedi ki "Bil ki Allah'tan başka ilah yoktur."

265. Bu gönül bostāna beñzer diñlegil  
 Şuya beñzer iş bu tevḥīd anlagıl  
 Şöyle kim bir kişi ekse téz  
 Ol yére zaḥmet çeküben dikse téz  
 Bitse bostān bil ki yağmur olmasa  
 Yéri yābis olsa ma‘mūr olmasa  
 Şu dökülmezse bilün şolar gider  
 Şoñ ucında ıssı hem yolar gider  
 İmdi gel tevḥīd bir şudur al elüñe  
 Şuyı dök bostāna ya‘nī gönülüne  
 Tāze tāze vér şuyı ta şolmasun  
 Ḥubb-i dünyāyile gönülün şolmasun  
 270. Zıkr-i dünyā gāfil key şaķın  
 Ol ḥüdāya olmaķ istersen yaķın

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

- Resūlu’llāh mi‘rāc gécesinde<sup>82</sup>  
 Ya‘nī göge iḥrāc gécesinde  
 Görünmiş bir şehir aña muḥaķķaķ  
 Büyükligi bu biñ dünyāca muṭlaķ  
 Bu şehir-istān ol ‘arşun ayağında  
 Aşılmışdur bilün göğden şağında  
 Cemī‘ nūrdan olmuş hep yapısı  
 Var anuñ belki dört yüz kaķısı  
 275. Daḥı var kaķusunda<sup>83</sup> bilün bostān  
 Ki ya‘nī bāğ u bāğçe vü gülistān  
 Bu her bostānda var bir kaşır-ı ‘ālī  
 Ki nūrdandur degildür şöyle ḥālī  
 Bu cümle kōşkte étmiş bir yar  
 Bu dāruñ belki yetmiş hücreci var

20b

<sup>82</sup> Miraç hadisesinin anlatıldığı bu bölümün başlığı yoktur.

<sup>83</sup> Sözcük ‘kaķusunda’ biçiminde yazılmıştır.

- Yaratmış hücrelerde yetmiş ocak  
 Bu cümle evlerün üsti çardağ  
 Bu her çardağdur ezelden olmuş  
 Ki ya'nî kapısı dört yüz kurulmuş
280. Bu cümle kapuların şöyle démiş  
 Kıanaduñ biri altun biri gümiş<sup>84</sup>  
 Dañi her bir kapuda bir serîr var  
 Serîrün cümle üstinde harîr var  
 Harîrün her birinde şöyle hürî  
 Oturmuşdur bularuñ yok kuşurı  
 Démiş server kimüñdür bu ilâhî  
 Ki sensin cümle mañlûkuñ ilâhı  
 Démiş Allâh er olsun gezinseler  
 Géce gündüzin zıkr eyleseler
285. Olaruñdur bu cümle köşkler 21a  
 İçi toptoludur kâfûr müşkler  
 Açar içinde géce gündüz ırmağ  
 Şokudur şokamaz bir kimse barmağ  
 İçinde cāmî dışı dürrile yâkût  
 Neler halk eylemişdür diñle ma'bûd  
 İçenler ol şudan bulmaz zevâli  
 Gerek cāhil gerek mevle'l-mevālî  
 Gel imdi 'amel ét cāhil olma  
 Hağı zıkr étmeden gāfil olma

## 12. GAZEL

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Resûlu'llâh ne buyurur işit diñle dañı aqvâl  
 Bu zıkre 'aşık olmuşlar melekler var budur ahvâl

<sup>84</sup> Bu dize, 'Kıanadı birisi altun birisi gümiş' biçimindedir. Vezin ve anlam gereği değıştirildi.

2. Melekler uğramış derde ki yokdur anlara perde  
Kaçan zıkr olsa bir yerde yetişürler aña derhâl
3. Gelicek şâf tutar anlar bile yanup tüter anlar  
Gözi yaşı olur kanlar şahîhdür bu kelâm al
4. Êdüp zikri bulunurlar du‘âda hem bulunurlar  
Tamâm olsa tolnurlar olurlar göklere İşâl
5. Su‘âl eylese ol yâri melekler göklere haq yalvarı 21b  
Deye beñiz göz şarı hem olmuş kaddünüz hep dâl
6. Melekler dediler kim bu gün yer yüzinde indük  
Nice kullar éde zikri gönlerinde yok kıl u kâl
7. ‘Akılların dermişler ki şöyle zikre girmişler  
Gönlerin saña vérmişler şanasın oldılar abdâl
8. Melekler déye Allâh beni hõd görmedi anlar  
Melekler déye görseydi dañi artardı a‘mâl
9. Gérü ol dem déye Allâh ne isterler<sup>85</sup> olar benden  
Melekler déye isterler dîzârın istemezler mâl
10. Déye melâ’ikelerüm<sup>86</sup> bu söze şâhid oluñ siz  
Cemî’sini ‘afv étdüm ki uçmağda yésünler bal
11. Melekler de déye yâ Rab o meclisde bañıl var  
Seni zikir eylemezler éderler bilmezüz ihmâl 22a

<sup>85</sup> Sözcük,metinde ‘işlerler’ biçiminde yazılmıştır.Anlam gereği değiştirildi.

<sup>86</sup> Sözcük,metinde ‘mâliklerüm’ biçiminde yazılmıştır.Bu sözcükten sonra yazılı olan ‘siz’ vezni bozduğu için çıkarılmıştır.



12. Déye haq yā meleklerüm édenler yüzi şuyına  
Ol étmeyenleri bile ki ‘afv étdüm budur kemāl
13. Ey Muhyi’ ddīn sözün söyle yetişdi uş öyle  
Naşihat nefsüğe eyle olursın çögür-mağāl

قَالَ اللهُ تَعَالَى إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْفُوتًا<sup>87</sup>

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

290. Haq ta’ālā démiş Kur’an’da bil  
Tā beyān eyleye anı iş bu dil  
‘Ākil olsa bālig olsa bir kişi  
Haq aña beş vakit kıllur işi  
Pes bilün emrün beş vakit namāz  
Haq ta’ālāyı seven anı kımaz  
Ol resül démiş bil şahih  
Ne démişdür şöyleyeyin bil şarih  
érte kılsa cemā’atle biri  
Öyle érişmese hem géri
295. Ölse ol kişi şehid olurmış  
O meyyitün ol resül kaydın démiş  
Öyleyi kılsa biri girişmese  
Ölse ikindi vaktine érişmese  
Ol resülü’llāh aña mağfūr démiş  
Qabrinün içi tolunur démiş  
İkinci kılsa cemā’atle eger  
Aḥşāma érişmese meger  
Haq ta’ālā rāzīdür andan démiş  
Varacağuş qāḍīdür anda démiş

22b

<sup>87</sup> A. (4/103). Şanı yüce Allah dedi ki “ Doğrusu namaz müminlere belirli vakitlerde yazılı bir farzdır.

300. Aḥşāmı kılsa cemā‘atle işit  
 Yatsı olmadan bilün ölse yigit  
 Cennet aña bil ki müştāḳdur démiş  
 Bu sözüme t̄alık-ı ḥaḳdur démiş  
 Yatsı kılsa cemā‘atle ol cān  
 Şubḥ namāzı olmadan vérseydi cān  
 Cennete girür ol şorisiz  
 Hem daḥi ḳabrinde t̄urmaz ḥürisüz  
 Ol resūlu’llāh daḥi ne buyurur  
 Bizi t̄atlu diliyle t̄uyurur
305. Démiş ol iki cihānuḡ serveri  
 Hem bu cismünḡ bu cānuḡ rehberi  
 Bir kişi kılsa cemā‘atle namāz  
 Cān u gönülden re‘āyetle namāz  
 Bil murāda érmeyince ol kişi  
 Hem mekānın görmeyince ol kişi  
 T̄āḳatince cennetün [yér] yemişi  
 Daḥi şuyın içmeyince ol démiş  
 Ol kişi bil vérmeye cānını dér  
 T̄anıya her yanını vérmeye dér
310. Hem démiş ‘Azrā‘il alur cānını  
 Añā göndermez bilün a‘vānını  
 Ḳopsa ol kişi kıyāmetde démiş  
 Ol benümlédür selāmetde démiş  
 Hem démişdür ol‘Aliyyü’l-Mürtezā  
 Bil şaḥīḥden bu söze vérmış rızā  
 Ol resūlden naḳl<sup>88</sup> éder işit sözin  
 Eger şübhe édersenüz sözin  
 Ol resūlu’llāh démiş bir gün aña  
 Ne démişdür añladayın ben saña
315. Ḥaḳ te‘āla anda ḳāḏī olısar  
 Her kişi ne étdiyise bulısar

23a

<sup>88</sup> Bu sözcük ‘naḳil’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği deġiştirildi.

- Şöyle kim ol yérde mīzān kırıla  
 Cümlesinden étdüğinden şorıla  
 Eyle gün cümle envār-ı tıyūr  
 ‘Arş u kürsī cennet hem kuşūr  
 Yédi kat gökler ve yerler ey yār  
 Berr ü baħr ü leyl ü hem daħı nehār<sup>89</sup>  
 Hāķ te‘ālā cümlesini cem‘ éde  
 Koya mīzānnuġ içine ey dede  
 320. Şol imāmla kılandı bir vaķt<sup>90</sup> namāz  
 Téz şevābını ala ol bī-niyāz  
 Koya mīzānnuġ gérü bir yanına  
 Def‘ ol dem öte yanı şalına  
 Hem daħı cümle melekler enbiyā  
 İns ü cin ye‘cūc ü me‘cūc evliyā  
 Örüşüben ol yaņa hep şalınlalar 23b  
 Ağduralum déyüben yolınlalar  
 Ya‘nī kim iş bu şevāb gele naķıl  
 İmdi tırma gel namāzı tırma kııl  
 325. Var idi işitüġ bir zāhide  
 Diñle imdi bunda neydi kā‘ide  
 Komişıdı Hāķ yolına ol başı  
 Géce gündüz aķıdırdı yaşı  
 Cān u göñliden girmişıdı  
 ‘Āşıkıdı ma‘şūķa érmişıdı  
 Bir namāz vaķti érişe nāgehān<sup>91</sup>  
 Kordı elindeki işi [ol] hemān  
 Şöyle kim bir vaķt<sup>92</sup> terk étmezdi ol  
 Nefsi diledüġi yola gitmezdi ol

<sup>89</sup> Bu sözcük ‘nār’ biçiminde yazılmış. Anlam ve vezin gereği değiştirildi.

<sup>90</sup> Bu sözcük ‘vaķit’ biçiminde yazılmış. Vezin gereği değiştirildi.

<sup>91</sup> Bu sözcük ‘nāgehīnān’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>92</sup> Bu sözcük ‘vaķit’ biçiminde yazılmış. Vezin gereği değiştirildi.

330. Eri geldi dédi kim ey seyyide  
 Gel kerem ét étmegi bu gün éde  
 Şimdi oğlan uyanur isteridi  
 Téz yanışdur étmegi göster dédi  
 Kalkdı ‘avrat def’i un yoğurdı téz  
 Çırpı şaldı furuna od urdı téz  
 Yapdı ĥamrın furuna tez döşedi  
 Hem yanında oğlanın ol ulaşdı  
 Oğlını furun şapusında şodı  
 Şimdi gérü geleyin oğul dédi
335. Çün namāz vaķtı erişdi pes gérü  
 Kalkdı āb-dest aldı nefsi pes gérü  
 Dédi étmek çıkarsam vaķit geçer  
 Ol zebānīler benüm şanum içer  
 Çünkü ‘avrat ol namāza başladı  
 Diņle imdi İblīs anı taşladı  
 Vesveseyle geldi aņa söyledi  
 İşit imdi ol ‘azīze neyledi  
 Etmegin hep yandı furunda dédi  
 Sen namāzı şurma çıl bunda dédi
340. Çün işitdi yürü ey mel‘ün dédi  
 Yandısa dağı yansın ĥün dédi

24a

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

Ne buyurmuş süci içene o ĥakk<sup>93</sup>  
 Kebā’irden démişdür anı muṭlaķ  
 Resūlu’llāh démiş [oldur] ĥabā’iř  
 Giderken yérine olsaydı ol tuş  
 Döker söker anı ‘uryān éder ol  
 Faķīrseņ ol maĥalde şan éder ol

<sup>93</sup> İçki içmekten sakındırma konulu bu bölümün başlığı yoktur.

345. Neyi bulursar işler ‘aklı yokdur  
 Acıdur halkı dişler ‘aklı yokdur  
 Démiş kim ibn-i Mes‘ūd esrik olsa  
 Hâkuñ arşına beñzi şolsa  
 Tamām éller gibi ol da bulunsa  
 Anı kabrine iltüben konulsa  
 Dağı defn édüben toprak dökülse  
 Başı ucına bir ağaç dikilse  
 Şabāh olsa géri hep halk dirilse  
 Açup kabrini ol esrik<sup>94</sup> görünse  
 Anuñ başı toñuz başı olmadısa  
 Ol esrik<sup>95</sup> étdüğini bulmadısa  
 Beni ol ağaca aşakosunlar  
 Èl içinde benüm adum yusunlar  
 Ne démişdi cihānuñ āfitābı  
 Eger içseydi kişi ol şarābı  
 Anuñ kırk gündən geçmez du‘āsı  
 Bilün olduğiçün haqqa ‘āşī  
 Démişdür dağı sūz ola ser-ħōş  
 Koyu yüzi kara buncağaz uş  
 Dudaqları dağı gögsine şarqa  
 Melāmet olalar bu cümle halka  
 355. Tāmu ehli teninden hep çıkanlar  
 Kimisi şarı şudur kimi kanlar  
 Bilün hamr içene anı içürürler  
 Döge [döge] kendünden geçürürler  
 Rivāyet étdiñüz ‘Abdu’l‘azīz’den  
 Sözi şirin hem kendü temīzden  
 Démiş kim ben Medīne’de olurdum  
 Géceyle mescidi arar bulurdum

<sup>94</sup> Bu sözcük, metinde ‘esirik’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

<sup>95</sup> Bu sözcük, metinde ‘esirik’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

360. Èderdüm gizlüce ol ھاڭھا ٲā‘at  
 Ki bende buyidi her gēce ‘ādet  
 Gérü bir gēce ben tenhā giderdüm  
 ھاڭھا ‘āşık olup yalvarıdururdum  
 İşitdüm bir ھاtun ağlardı evde  
 Dédi ki ھاtı uğramış bu derde  
 Geleyin bir kişi baņa çağırđı 25a  
 Yetiş ھاardaşum déyü bađırđı  
 Yetişdüm yanına<sup>96</sup> ھاtunlar üşmiş  
 Yatur gördüm aňı tez taz‘a düşmiş  
 Getür dédüm aňa üç kez şehādet  
 Getürmedi hemān étđi ferāgat  
 365. Kűfür söyleriken ol teslīm étđi  
 İmānsuz gitđi cānın teslīm étđi  
 Dédüm ھاardaşlarına bu ne ھاıldür  
 ‘Amel ne işledi bu zevāldür  
 Dédi ھاardaşları bu oldı dāđ  
 Süci içerdi hiç olmazdı ferāđ  
 Géce gündüzümüz eslemezdi  
 Uyardı nefse ھاıkkı gözlemezdi  
 Gel imdi ھاamir içme eyle tevbe  
 Ki tā sen yémeyesin anda ھاarbe  
 370. Eger tevbesüz ölürseň ol cān  
 Nice biň yıl ‘azābuň vardur inan

### 13. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Süci içenlere taħkīk ne démişdür ol meyān  
 Eger tevbesüz ölürse anuň ھاabri olur çü nār

<sup>96</sup> Bu sözcük ‘yanına’ biçiminde yazılmıştır.

2.            Kıpuncak kopa ol münkir<sup>97</sup> kıyāmetde ola hayrān  
Gözi giryān ciger biryān çığıra yürüye ol hār
3.            Dağı boynında hem destī kadehler ola hem elde            25b  
Cemī‘-i ma‘şerūñ halkı déyeler sende yokdur ‘ār
4.            Gezüp maşserde ol iñler cemī‘ halk anı diñler  
Ağa ağzından irinler katı koğa olup murdār
5.            Süreler anları anda zebāniler cehennemde  
Gireler oduñ içine zarūrī olup nāçār
6.            Fiğāna başlaya anda terahhum étmeye kimse  
Nice yıllar kála anda géce gündüz erite zār
7.            Ey Muhyi’ ddīn géçelüm biz haq emrile  
Menāhīden kaçalum biz ki ş’allāh<sup>98</sup> görevüz dīzār

قَالَ اللهُ تَعَالَى الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَجَلِدُو كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ<sup>99</sup>

#### Mefâilün Mefâilün Feûlün

371.           Üçüncüsü günāhuñ ta‘nı édendür  
Birini öldürüben kan édendür  
Şağın nefsüñi bu işden şağın  
Şağınmazsañ nice bil déyesin vay  
Kelāmında o mevlā söylemişdür                                    26a  
O kanluyı güzel şerh eylemişdür

<sup>97</sup> Bu sözcük, metinde ‘münkirān’ biçimindedir. Vezin gereği değiştirildi.

<sup>98</sup> inşā’ allāh sözcüğü, vezin gereği metinde bu biçimiyle yazılmıştır.

<sup>99</sup> A. (24/2) Şanı yüce olan Allah dedi ki “Zina eden kadın ve zina eden erkeğin her birine yüzer değnek vurun” Zina ile ilgili olan bu ayet, insan öldürmenin işlendiği konunun üzerinde verilmiştir.

375. Démiş bir kimse öldürse birini  
 Cehennem eyler ol yurtluğ yerini  
 Meger bağışlaya olan günāhın  
 Ki zīrā almışdı anuñ āhın  
 Bağışlamazsa hağ étmeye azād  
 Cehennemün içinde éde feryād  
 Ki zīrā éllerün yolın başarlar  
 Éderler dürlü işkence éderler  
 Vérürler aña nice yérde oğlar  
 Bulunmaz bir kişi kim anı yoğlar  
 Çalayın her yerini yārelerler  
 Bölük bölük édiben pārelerler
380. Şehīd derler ol demde derd-i mendi  
 Éderler aña dürlü dürlü pendi  
 Aluban cümle rızqını kaçarlar  
 O rızqı için kalanlar saçarlar

#### 14. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Resûlu’llāh démişdür kim kişi öldürse bir merdi  
 O kanlunuñ kıyāmetde katı artuğ olur derdi
2. Şehīd olan o kâtilden şikāyet éde mevlāya  
 Déye suçum yoğiken bunu kaçdile öldürdi
3. Kılıcın çıkarup şaldı nice yerlerümi çaldı  
 Beni yağup hem aldı baña düşmānı güldürdi
4. Beni bu eyledi iħrāk ilāhī sen hālüme bağ  
 Cehennemün içine yağ ondur buña sen dérđi



5. Déye ol demde ol mevlā niçün qatl eyledün anı  
Cevāba kâdir olmayup şola gül yüzünün verdi
6. Zebānîlere emr<sup>100</sup> éde tütalar anda qanlıyı  
Atalar şamuya ol dem yaqa ol dem anuñ urdı
7. Şoqa her dem anı ‘aķreb eger ‘Acem eger ‘Arab  
Déyeler çıǵrışup yā Rab zebānîler bizi sürdi
8. Cehennemde nice biñ yıl çıkmaya ol qanlı  
Yéye dürlü canāvar pāre pāre éde qurdı
9. Êy Muħyi’ ddîn uyup nefse varup qatl eylemeñ kimse  
Kelāmında bize<sup>101</sup> güzel gelün mevlā ħaber vérdi

27a

102 قَالَ اللهُ تَعَالَى وَ لَا تَقْرَبُوا الزَّيْنَةَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَ سَاءَ سَبِيلًا

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

382. Daħı dördünci günāħuñdur zinā  
Kim zinā eylerise oda yana  
Ger mücerred ise ta‘zîr édeler  
Şormayalar yüz olunca gideler  
Zātı ulı kişi işde bil éy yār  
İkisi bile gerekdür sikesnān
385. Tevbesüz olsa şefā‘at érmeye  
Ĥaķ te‘ālādan hidāyet érmeye

<sup>100</sup> Bu sözcük metinde ‘emir’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

<sup>101</sup> Bu sözcükten sonra gelen ‘yana’ vezni bozduğu için alınmadı.

<sup>102</sup> A. (17/32) Şanı yüce olan Allah dedi ki “ Sakın zinaya yaklaşmayın. Çünkü o iğrenç bir kötülük ve kötü sonuçlu bir yoldur.”

- Nice yıllar ol cehennemde yana  
 Ğark ola hem cümle a'zāsı kana  
 Tevbe éderse günāhına tamām  
 Yalvarursa pādişāhına tamām  
 Ol cehennem içine girmez bilüñ  
 Bu kelāmı pes qabül étsün dilüñ  
 Qādir olsa bil ki nefse uymasa  
 Kendüni yoldan çıkarup yuymasa
390. Ol zebāniler 'azāb étmez aña<sup>103</sup>  
 Raḥmet éder şübhesüz aña hüdā  
 Diñle 'Abdu'llāh démiş ibn-i 'Ömer  
 Sözi şirīn zātınuñ vechi kamer  
 Ol resūlu'llāhdan işitdüm démiş  
 Hep şaḥīḥdür sözlerin gütdüm démiş  
 Démiş aña ol resūl-i kā'ināt 27b  
 Olmasa olmazıdı mümkināt  
 Dér ben-i İsrā'il içinde bir er  
 Adına Kiflī dérlerdi meger
395. Géce gündüz işleridi ol günāh  
 Ol günāh için démezdi bir gün āh  
 Geldi bir gün aña bir görklü ḥatun  
 Dédi buğday vér baña alam satun  
 Dédi Kiflī 'avrata kendü özün  
 Baña vérüp göstersen hem yüzün  
 Véreyin saña toyunca ben taḥıl  
 Ben yalan söz söylemem olman<sup>104</sup> baḥıl  
 Qaқıdı iş bu ḥatun döndi géru  
 Gözinüñ yaşı hemān ışlardı yéri
400. Geldi zevcine ol söyledi  
 Kiflī'nüñ hep sözini şerḥ eyledi

<sup>103</sup> Beyit ' Ol zebāniler aña étmez 'azāb' biçimindedir.Kafiye gereği değiştirildi.

<sup>104</sup> Sözcük,metinde 'olma' biçimindedir.Sözcüğe 1.tekil şahıs eki '-n' getirilmesi anlam bakımından uygun görüldü.

- Dédi ol da éy nigār ‘avratına  
 Gözlerimizün yaşı pınarına  
 Şöyle ol Kiflî’den olmazsa çāre  
 Bil oñulmaz ol yürekdeki yāre  
 Cümle oğlancuqlarımız bayılır  
 Şāyi‘ olur cümle halka yayılır  
 Geldi ‘avrat gérü Kiflî evine  
 Tā maqşūda girüben sevine
405. Dédi ‘avrat Kiflî’ye fermān senün  
 Bize buğday vér bu gün dermān senün  
 Kiflî anı çekdi ol dem halvete  
 Cem‘ olalum dédi ol dem ‘avrata  
 Ditredi ol dem hatunuñ a‘zāsı  
 Ol maħalde iñledi étdi yası  
 Dédi Kifli ‘avrata hālün nedür  
 Hem muṭṭ’sin bize anuñ nedir  
 Dédi ‘avrat qorqarın haqdan dédi  
 Hem severdüm ben haqı çoqdan dédi
410. Şöyle ben bunda zarūr gelmişem  
 Firqatile<sup>105</sup> iş bu bağrum delmişem  
 Çünkü bu sözi işitdi Kiflî pes  
 Göñline ilhām düşüp dédi ey nefis  
 İş bu ‘avrat deñlü yoq ‘āruñ senün  
 Hōş degül mi işlese yārün senün  
 Şöyle Kifli ‘avratile yatmadı  
 Qorqdı haqdan<sup>106</sup> hīç elin uzatmadı  
 Yéticekce vérdi buğday aña  
 İş bu ‘avrat bu işe kıldı taña
415. Dédi ‘avrat beni azād eyledün  
 Guşşalardan kırtarup şād eyledün  
 Haq seni kırtara şöyle tamudan  
 Cennete oñden kıoya hem kıamudan

28a

<sup>105</sup> Sözcük ‘firqat’ biçiminde yazılıdır.

<sup>106</sup> Sözcük,metinde ‘haqda’ biçimindedir.Vezin ve anlam gereği değiştirildi.

- Ol géce Kiflî cânın vérmîş hağa  
 Cennete girmîş ol Kiflî mutlakā  
 Hem apusunda yazılmîş bir yazı  
 Hem ounmîş pes anu çoğı azı  
 Kifli'ye ha ramet étmiřdür démiř 28b  
 Zîrā nefse zamet étmiřdür démiř  
 420. Ya'ni terk étđi zinādan kendözin  
 Anu için görür ol dōstu yüzin  
 İmdi sen de nefsüni şaklarısa  
 Düşmenüni ahr<sup>107</sup> édüp şaklarısa  
 urtulasın inřā'allāh orudan  
 Kimse bulunmaya seni orudan

### 15. GAZEL

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

1. Tevbe étmesen zînāya eylemez[sen] hazer  
 Ol ıyāmetde zebāniler senü bağru ezer
2. Dünyā begleri gibi sen aldatımazsın anı  
 Ta véreyin urtulasın anda olmaz sîm ü zer
3. Ol zinā éden kişinü ud yeri murdār oar  
 Ehl-i maşer göricek cümlesi andan yazar
4. Baş<sup>108</sup> açık yalın ayak hem anadan toğmîş gibi  
 Pes melāmet olayın ol maşerü yérin gezer
5. Boz toğanlar ile döküp cümle a'zāsın bozar<sup>109</sup>

<sup>107</sup> Sözcük,metinde 'ahr' biçimindedir.Vezin gereği değiştirildi.

<sup>108</sup> Sözcük,metinde 'başı' biçimindedir.Vezin gereği değiştirildi.

<sup>109</sup> Bu beytin birinci dizesi yoktur.

6. Ol cehennem kelbleri etin yerler anuŷ  
 Şonra sünüklerini yéyüben üzer
7. Muħyi'ddīn sen Şakla kimseye étme zinā  
 Ol kirāmen kātībīn hep étdüğüñ bir bir yazar

فضلا لله<sup>110</sup>

29a

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

423. BeŐinci dūrūr pārūse-i ħatun  
 Elin<sup>111</sup> ħōŐca tutuŷ göñlüni Őakun  
 Günāhuŷ ulusıdur anı dögmek  
 Zinā lafzıla ya'nī aña sögmek
425. Ne démekdür bilüñ pārūse ħatun  
 Beyān eyleyelüm varısa ħatun  
 Ki ya'nī ol ħaķuŷ emrin bitüre  
 Menāhīden kaçuban hem bitüre  
 Daħi nā-maħreme görünmese ħiċ  
 TemāŐā yérine gitmiye ér geç  
 Otura kendü ħālinde élinde  
 Zīkr ü tesbīħ ola dā'im dilinde  
 Ĥūdādan ķorķuban ol ađlaya  
 Yüzini hem dā'imā nem ıŐlaya<sup>112</sup>

<sup>110</sup> Allahın fazlı ile

<sup>111</sup> Sözcük,metinde 'elüñ' biçimindedir. +n eki belirtme durumu görevindedir.

<sup>112</sup> Dize 'Hem yüzini ıŐlaya dā'imā nem' biçimindedir.Vezin ve kafıye gereği değiştirildi.

## 16.GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Eger ol ‘avrata sögerse bir kişi [bilün] taḥḳîḳ  
Ḳatı müşkül olur anuḡ kıyâmetde işi taḥḳîḳ
2. Zebânîler anı cebren tütuban süreler defî  
Atalar od içine eger erkek [ger] dişi taḥḳîḳ
3. Cehennemün üşe kelbi yéye cem‘ini her gün anuḡ  
Fiğânile géce anuḡ bilün yazı kışî taḥḳîḳ 29b
4. Gel imdi tüt naşîhatüm ki ta yanmayasın anda  
Menâhîden kaçan aḳıtmaz hîç yaşı taḥḳîḳ
5. Ey Muḫyi’ddîn dilün şakla zinâ lafzıla sögmege  
Dilini zabt édenlerün hîç ağrımaz başî taḥḳîḳ

فضلا لله <sup>113</sup>

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

430. Bilün altıncısı [ğazâ] éderken  
Başa baş kāfirile cenk éderken  
Dönüp gerüye kaçmaḳdur ey efrâd  
Günâhuḡ ulusıdur diḡle bu derd  
Eger kaçmayuban karşı tırursan<sup>114</sup>  
Anuḡla ceng édüp<sup>115</sup> kendün ḳorursan<sup>116</sup>  
Sever muḡlak seni ol ḡaḳ te‘âlâ  
Kelâmında démişdür baḳ te‘âlâ

<sup>113</sup> Allah’ın fazlı ile

<sup>114</sup> Sözcük,metinde ‘tırursan’biçiminde yazılmıştır.

<sup>115</sup> Sözcük ‘édüben’ biçiminde yazılmıştır.Vezin gereği değiştirildi.

<sup>116</sup> Sözcük ‘ḳorursan’biçiminde yazılmıştır.

435. Niçün kardaşuñı koyup kaçarsın  
 Ne gördün ve ne tıyup kaçarsın  
 Ölürseñ hōd şehīd olursın éy cān  
 Aña ‘āşık olupdur şöyle her cān  
 Eger ölürseñ gāzī olursın  
 Girüp cennetde yazı bulursın  
 Murāduñ ‘askeri şımağdur pes  
 Gider varısa gönülden anı kes  
 Démişler bir kişi sır biñ kişi  
 Dönüp kaçıncağ kor biñ kişi  
 Gel imdi tevbe ét kaçma yağıdan  
 Ki ta yanmayasın anda ağıdan
440. Nice yıllar ‘azābuñ var kaçarsañ  
 Yanuñda yoldaşuñ koyup göçerseñ<sup>117</sup>  
 Revā mıdur işit bi’llāhi dinsüz  
 Seni téz kaçıra ol demde dilsüz  
 Senüñ kanı içünde dīn-i İslām  
 Ki ma‘lūm oldı sende seyf-i İslām  
 Rızā-i haqqiçün hīç gayretüñ yok  
 Muhabbet-hāli olup hayretüñ yok  
 ‘Ömer hazretleri eyler rivāyet  
 Kelāmı mu‘teberdür hem be-gāyet
445. Démiş kişi [niyet étse] gāzāya  
 Yağın olmağıçün ya‘nī hudāya  
 Velī bulunmasaydı anda küffār  
 Zuhūra çıka mıydı şöyle ol hār  
 Kılıç aşla kınından çıkmasaydı  
 Bulunmasaydı kāfir yakmasaydı  
 Gérü dönüp evine gelse ol zamān  
 Haquñ emriyle bilüñ ol şāh-ı cihān  
 Bilüñ altmış yıl ol nāfle namāzdan  
 Sevābı artuğ olur şöyle azdan

<sup>117</sup> Sözcük ‘göçersen’ biçiminde yazılmıştır.

450. Eger küffāra andan olsaydı tuş  
 Anuñla ceng édüp olsa gelün ħōş  
 Bilün küffāra vérese fırsatı ħaķ  
 Şehīd eylese ol kişi[yi] muţlak  
 Hemāndem göndere bir ħūrī ħaķ téz  
 Eline vére bir nūrdan ŧabaķ téz  
 Ĥüdā vérdi beni saña dér ol dem  
 Yetişdi şāzılık ħalmādı ħiç ġam  
 ŧabaķ içinde ħoyup cānın anuñ  
 Alur gider hemān uçmaġa cānın
455. Démiş hem ol şehīdün ħil‘ati var  
 Ķıyāmet ġünler[in]de fırsatı var  
 Şefi‘ olur biri yetmiş kişiyē  
 Eger erdür bilün yā ħōd dişiye

30b

### 17. GAZEL

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

1. Şehīd olanlara aşlā démişlerdür ħisāb olmaz  
 Ģünāhı külli maġfūrdur muġarrerdür ‘azāb olmaz
2. Daġı her birine ħaķ vére hem nice yüz ħūrī  
 Cemāli cümlesinün hep açıġdur nikāb<sup>118</sup> olmaz
3. Yüzine baķsa anlaruñ cemālün ġörinür anda  
 Ĥüdā nūrdan yaratmışdur oları pes ħicāb olmaz
4. Daġı mevlā yaratmışdur olariçün nice köşkler  
 Ĥuzūr eyleyeler anda içi ŧaşı cevāb olmaz

31a

<sup>118</sup> Sözcük ‘bitāb’ yazılmıştır. Anlam gereġi deġiştirildi.



5. Yéyüp içüp daħi her gün nağam eyleyeler anda  
Turalar e'l-ebedde kişi anda türāb olmaz
6. Gelesen ögüt dinle eyā āhir zamān kavmi  
Bilün nef'i katı çokdur bunun gibi cevāb olmaz
7. Yanuçca yürkiye kullar saña karşı gele yollar  
Bir içersin nice yıllar daħi cismüñe hāb olmaz
8. 'Acebdür cennetün hāli kişi anda cimā' eylese  
İkisi bile tãhiredür varup girmege āb olmaz
9. Èy Muħye'ddīn hağa yalvar du'āñı eylesün maķbūl  
Şehīd olmağ gibi ašlā cihānda bir şevāb olmaz

119 قَالَ اللهُ تَعَالَى وَ لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِاتِّبَاعِ هِيَ أَحْسَنُ

Mefā'îlün Mefā'îlün Fe'ûlün

457. Yedincisi günāhuñ siħri édendür  
Yoluñ ağılarına düşüp gidendür  
Niçün ola kişi bi'llāhi sehħār  
Cehennemde yédürürler aña çok hār  
Zamānuñ evvelinde var imiş ol  
Birbirine gösterelermiş yol
460. Velīkin şimdi zāhirde bulunmaz  
Arasañ memleketlerde bulunmaz  
Var ise kimse [ol da] gizlü işler  
İçünüzde var ise anı işler  
Gelün tevbe édün vaz géçün andan  
Günāhuñ ulusıdur kaçun andan

31b

<sup>119</sup> A. (17/34) Şanı yüce olan Allah dedi ki “ Yetim malına, (büyüyüp) olgunlaşınca kadar, ancak en güzel şekilde yaklaşın.” Yetim malıyla ilgili olan bu ayet sihir konulu bölümün başlığı olarak verilmiştir. Bu ayet aşağıda tekrar edilmiştir.

### 18. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Eger étmezsenüz tevbe cehennemde yaçar cānı  
Gelün sihre heves étmeñ ne dérsiz ašlā oldı
2. Èden sihri olur kāfir cehennemde yanar vāfir  
Gérü çıkmak aña yoqdur éder dürlü feryādı
3. Bu sihre kāmîl olanlar bilün ekşerî nisālardur  
Anuñ için görür cehennemde nice vādî
4. Gelün tevbe édelüm girevüz cennete inşa‘llāh  
Yéyüben içünüz anda şeker gibi ola tadı
5. Burāk atlara hem binüp ki seyrān éderüz her gün  
Ese üstümüzde her dem ol cennetde seher bādı
6. Naşîb éyle bize raḥmān gele ḥūrî ile gılmān  
Bize hep olalar fermān bulavuz feraḥ u şādı
7. Ey Muḥye’ddîn bulunmaz mı zamānuñda ki bir ‘āşık 32a  
Göñül vére o ḥūriye unuttura o Ferhād’ı

قَالَ اللهُ تَعَالَى وَ لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِأْتَىٰ هِيَ أَحْسَنُ

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

463. Hem sekizinci günāhuñ ḥālîni  
Ḥōş yéyendür ol yetîmüñ mālını  
Ol yetîmüñ mālını yése kişi  
Ol kişi ger er ola yāḥūd dişi
465. Cehennemde yédüre eger aña od  
Ḥışm édüben zebānîler déye yud

- Ol yetīmüñ mālını dünyāda sen  
 Şöyle yédüñ géce gündüz sağ esen  
 İmdi gel téz yé bu nārı tatlu mı  
 Yémesi mümkün degül mi yatlu mı  
 Pes elinde ne gelür yéye anı  
 Tutaşa yana o dem cism ü cānı  
 Gel yetīmi hōşca tut yéme mālın  
 Var kıyāmetde güzel güzel şalın  
 470. Hōş rivāyet eylemiş diñle serīr  
 Géymedi dünyāda hīç aşlā harīr  
 Şöyle bayram günü olmuşdı tamām  
 Seyre çıkmışlardı hāş u ‘ām  
 Dédi kim Ma‘rūf-ı Kerhī gören  
 Hürmānuñ çekirdegi .....<sup>120</sup>  
 Hem katında var bir oğlancuğ anuñ 32b  
 İhtiyārsuz göricek sever cānuñ  
 Ben dédüm nedür çekirdekden murād  
 Düşürürsin eylemezsın hīç ‘inād  
 475. Dédi ol<sup>121</sup> Ma‘rūf-ı Kerhī éy kişi  
 Bize vérdi iş bu oğlan teşvīşi  
 Anam atam yok benüm déyü ağladı  
 Fürkatile şöyle bağrum toğradı  
 Èlüñ oğlancuğları géymiş libās  
 Her biri bayram éder ben şöyle yas  
 Dağı koz oynar bular ben étmem<sup>122</sup>  
 Qoyabilsem dér kaçan dér koynuma  
 Anuñ için cem‘ éderdüm ben bunı  
 Aqçayıla aluram ben bunı  
 480. Hāq ta‘ālā rahmet éde kim bile  
 Hem dağı koz aluben vérem ele

<sup>120</sup> Bu sözcükler okunamadı.

<sup>121</sup> Bu sözcük iki defa yazılmıştır.

<sup>122</sup> Bu beytin kafiyesi yoktur.

- Dédüm éy Ma‘rûf-ı Kerhî vér baña  
 Žāhir olsun şöyle haqdan pes saña  
 Vér baña bu ögsüzi hōş tutayın  
 Tōnadayın iş bu gönlin utayın<sup>123</sup>  
 Öyle olsa ögsüzi vérdi baña  
 Dédi hem neler vére hōş haq saña  
 Aldum ögsüzi hemān girdüm yola  
 Hem gelür gözüm yaşı tola tola
485. Eve geldüm ögsüzi soydum hemān  
 Yeñi tōnlar geydürüp toydum hemān  
 Dañi koz aldumdum koydum koynına 33a  
 Gitdi ol dem gérü oğlan oynına  
 Gönlüm evi rüşen oldı téz hemān  
 Sem‘a geldi dédiler téz hemān  
 Bir hayır işledünüz kim mişli yok  
 Bulasız öcürin haq katında çok  
 İmdi sen de ögsüzi [gel] hōş tut  
 Ta cehennem sizlere ola harām
490. Ger yériseñ ögsüz mālın hemān  
 Ol zebāniler saña vérmez amān  
 Ol cehennemde yanarsın bellü bil  
 Çıkmaya qala hem nice yıl

### 19. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Ögsüzi kim hōş tutarsa hem yemez mālını  
 Hem kıyāmet gün[lerin]de yürüye ol şalını
2. Ger yetīmün mālın yérse kişi rızkı gibi  
 Bil kabül étmezler andan varıcaq a‘mālını

<sup>123</sup> Bu sözcükten sonra yazılı olan ‘saña’ sözcüğü, vezin ve kafiyeyi bozduğu için alınmadı.

3. Ta çıkınca od yédürürler cehennemde aña  
Ol zebāniler aña hem bildürür hālını
4. Tamunun ıssısından şuşayadur ol kişi  
Zerrece şu vérmeyeler yüriye ol yalını 33b
5. Téz gele ‘akreb yılanlar şoқа anuñ her yanın  
Acısı kırk yılda çıқа unuda aqvālını
6. Ol yetīmüñ mālını yéyen nice biñ yıl yanar  
Géydüreler dañi oddan ayağına na‘lını
7. Muñye’ddin sen şaқla nefsuñ yémegil māl-i yetim  
Ağı olur ol kıyāmetde yériseñ balını

124 قَالَ اللهُ تَعَالَى اَحَلَّ اللهُ الْبَيْعَ وَ حَرَّمَ الرِّبَا

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

492. Toқuzıncı günāhuñ ol ribādur  
Hep ribā yéyenlerüñ işi hebādur  
Ya‘nī kim yémekdür aқçe işşısın  
Bu harāmdan yémegil çün uşūlın  
Қan irindür yédüğüñ aқçe senüñ  
Kizci tutar қарнуғı toқça senüñ
495. Başra şehrinde varıdı bir kişi  
Hem Hābīb idi adı ol bir kişi  
Rızqı çoğ idi anuñ ol bay idi  
Yédügi içdügi ribāyidi  
Gitdi bir gün borçlınuñ dārına 34a  
Vardı қapu dīvārına tayandı

<sup>124</sup> A. (2/275) Şanı yüce olan Allah dedi ki “ Allah alışverişi helal, faizi haram kılmiştir.”

- Téz kapu çaldı o issi diledi  
 İşşı vér baña deyü diş bileği  
 ‘Avratı çıķdı vérđi aña cevāb  
 Déđi kim o issi evde yoķ éy şāb
500. Ol Hābīb déđi vér ayak teri  
 Gideyin gerek pes yol eri  
 Déđi ‘avrat nesnemüz yoķ vérevüz  
 Evüñ için arayuban girevüz  
 Belki bir koyun boğazlandı yéđi  
 Üşđi koñşular o dem etin yéđi  
 Lahmi gitđi şöyle kaldı bir boyun  
 Véreyin saña yüri varıtoyun  
 Vérđi boynın<sup>125</sup> ol Hābīb’e ol zamān  
 Aldı gitđi evine<sup>126</sup> ol dem hemān
505. ‘Avratına vardı vérđi boyunu  
 Aydayıverđi éđdüđi hep düyünü  
 İşşıdur bunı kalk bişür déđi  
 Yaķmak için hem odun düşür déđi  
 ‘Avratı yaķdı odun téz bucağa  
 Çölmekile furđı bunı ocağa  
 Kıpandı çölmek ocaķda bişđi téz  
 Ocağa döküldi şu taşradı téz  
 Geldi hatun kırtarmak istedi  
 Hem şuyına<sup>127</sup> nesne koymak istedi
510. Açdı çölmegün için baķdı ol  
 Kendüyi feryād édüben baķdı ol  
 Çölmegin için gördi tolu kan  
 Eti gitmiş şöyle kalmış tolu kan  
 Ol Hābīb’e déđi kim gel gör işi  
 Başuña bu kez gör müteşevvişi

34b

<sup>125</sup> Sözcük ‘boynını’ yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

<sup>126</sup> Sözcük ‘evüne’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>127</sup> Sözcük ‘şuyuna’ biçiminde yazılmıştır.

- Geldi gördi ol Hābīb kıdr kandurur  
 Él içinde bize bu efgāndurur  
 Tevbe olsun yémem dédi ribā  
 Géymeyem iş bu hārāmdan hem ‘abā
515. Hāḡ yolına cümlesin taḡıdayın  
 İnşā’allāh yüzümi aḡ édeyin  
 Hem ḡaḡīḡat öyle étdi ol Hābīb  
 Anuḡ için öyle oldı ol Hābīb  
 İmdi sen de olmaḡ isterseḡ ḡabīb  
 Tevbe ét saḡa ola ḡabīb  
 Tevbe étmezseḡ ḡurur ḡanuḡ senüḡ  
 Ol cehennemde yanar cānuḡ senüḡ

## 20. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Müstecāb olmaz du‘āsı her dem yéyenüḡ ribā  
 Hem ḡıyāmetde anuḡ a‘māli olur hebā
2. Ol zebāniler aḡa cehennemde éder ḡazab  
 Hem daḡi geydürürler aḡa oddan bir ḡabā
3. Tevbe ét cān u ḡöñülde ol ribādan ḡıl ḡazer  
 ‘Aḡlı olan ḡişiler pes andan éderler ibā’
4. Ol ribādan vaz geçersen giresin uçmaḡa sen  
 Hālüḡi şora gele pes varıcaḡ bād-ı şabā
5. Hem faḡīr olan ḡişiler cennete öñden gire  
 Hulle ḡonların géyeler günde géyenler ‘abā

6. ‘Āşık olup haq yolında göz yaşın döker kişi  
Ol resūlu’llāhdan ayru<sup>128</sup> anda olmaz éy baba
7. Muḥye’ddīn’e luṭuf ét ilāhī kıl nazār  
Ol kıyāmetde yüzün eylegil étme kabā

دَرْ بَيَانِ حُقُوقِ الْوَالِدَيْنِ<sup>129</sup>

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

519. Hem onuncısı günāhuṅ kebā’ire  
‘Āşī olmaḳdur anaya ataya
520. Ya’nī sözün tutmaya şöyle söge  
Ḥātırını tutmaya belki döge  
Ol kişiye haq ‘azāb éder ‘azāb  
Ṭamunuṅ içinde nice bil ‘itāb  
Ol resūlu’llāh démiş yası olan  
Anaya ataya ‘āşī olan  
Belki cennet koḳusun koḳmaya  
Ta meger kim tevbe éde baḳmaya  
Nitekim ol faḫr-i ‘ālem Muştafā  
Kendüyi kıldı daḫi ol pür-şafā
525. Dédi aşḫāba gelüṅ biz gidelüm  
Ol şehīdleri ziyāret édelüm  
Cem‘ oluban vardılar bunlar kamu  
Birinüṅ kabri görür olmuş tamu  
Gördi server bir yigītdür bu yatan  
Āh u feryādile éder ol fiḡān  
Dédi server o Bilāle téz yétür  
Var şehir kavmini bunda hep getür

35b

<sup>128</sup> Sözcük ‘ayrı’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>129</sup> Anne ve babanın hukuku beyanındadır.



530. Görelüm bu kabrün issi kim ola  
 Şoralum hālını bunun ol kula  
 Ol Bilāl vardı getürdi cümlesin  
 Gördiler her bir kişinün cümlesin  
 Gelmedi ol kabrün anda şāhibi  
 Arayup bulunmadı hīç tālibi  
 Dédi server ol Bilāl'e gērü var  
 Cümle hatunları da getür ey yār  
 Ol Bilāl gitdi şehre revān  
 Aldı getürdi oları ol zamān  
 Vardı bir hatun o kabrün katına  
 Birne sögdi bindi ol nefsi atına
535. Dédi server bu kabir n'ēğdür senün  
 Şāhibi niçün yanar odda senün  
 Dédi hatun bu kabr ol oğlum dédi  
 Hāq ta'āla rahmet étmesün dédi  
 Dédi size n'etdi déñ baña  
 Tā ki dermān érişe hāqdan aña  
 Dédi hatun ey cihānuñ serveri  
 Baña gör ne işlemişdür baq beri  
 Oruc ayınun içinde şöyle baq  
 Süci içmiş geldi eve ittifāk
540. Dédüm<sup>130</sup> éy oğıl néçün iş bu günü  
 Hürmet étmeyüp içersin sen bunı  
 Kaqıdı hışm eyledi ol dem baña  
 Ol maħalde eyledi zehr baña  
 Almışdı bir dilim étmek yéye  
 Rāħat ola nefse şöyle déye  
 Ètmegile éttdi urdı gözümü  
 Çıkdı gözüm kan bürüdi yüzümü

36a

<sup>130</sup> Sözcük 'dédi' biçiminde yazılmıştır. Anlam gereği değiştirildi.

Haḫ ta‘ālā ḥōşnud olmasun dédüm

.....<sup>131</sup>

545. Dédi Aḫmed ol ḫatuna ey ulu  
 Sözümü tut olmağıl yavuz ḫulū  
 Şuçını bağışla oğluḫ yanmasun  
 Ḳabri şıḫup hem sünügi yanmasun  
 Dédi ḫatun ‘ömrüm olduğınca ben  
 Anuḫ dérin beḫzi şolduğınca ben  
 Géce gündüz yansun azād olmasun  
 Ol cihānda hīç murādın<sup>132</sup> bulmasun

36b

550. Gözinüḫ yaşı yüzine oldı yol  
 Cebrā’il indi hemān vérdi ḫaber  
 Dédi ḫaḫ size işit éy mu‘teber  
 Bir du‘ā kılsun dédi ḫabre ol an  
 Tez ḫayāt bulurdı anda olan  
 Oğlunu téz anasıla söylesün  
 Ḫālini aḫvālını şerḫ eylesün  
 Anası rāzī olursa ḫurtula  
 Rāzī olmaz ise odda örtüle  
 Téz du‘ā kıldı hemān Aḫmed géri  
 Ölmüşiken ol yigit oldı diri

555. Ḳabrinüḫ üstine oturdı ol  
 Ağladı göz yaşını hem dökdi bol  
 Dédi ey ana benüm ḫālüm ḫarāb  
 Döşegüm aḫlās iken oldı türāb  
 Hem caḫīm oldı baḫa şimdi ḫuraḫ  
 Géce gündüz éderin āh u firāḫ  
 Gel kerem ét suçumu ‘afv ét benüm  
 Téz elüme yapışayın yét benüm  
 Nefse uydum işledüm ben günāh  
 Anuḫ içün éderin derd ile āh

<sup>131</sup> Bu dize okunamadı.

<sup>132</sup> Sözcük ‘murādın’ biçiminde yazılmıştır.

560. Gördi oğlan anası olmuş diri  
 Āh u feryād eyledi étđi na‘rā  
 Déđi anı [ey] oğul olsun ħelāl<sup>133</sup>  
 Yağmasun oda seni ol zü‘l-celāl  
 Şuçuñı bağışladum sen rāhat ol 37a  
 Ĥağ ta‘ālā saña vérsün şimdi yol  
 Anası çünki sözni étđi tamām  
 Gérü kabrüñ içine girdi gulām  
 Yatağı oldı anuñ cennet bu kez  
 Yérine geldi tamām sünnet bu kez
565. Anasına du‘ā étđi ol resül  
 İki gözi görđi ol sâ‘atde ol  
 Ol resüle étđiler anda su‘āl  
 Ana ħağğı Tañrı ħağğında ne ħāl  
 Ana ħağğıla senüñ ħağğıñ nice  
 Farğı bunlaruñ nicedür ey ħōca  
 Ol resülu‘llāh dağı vérdi cevāb  
 Ĥağ katında budurur déđi şevāb  
 Ata ħağğı Tañrı ħağğı bir déđi  
 İksin tutmayanlar gör déđi
570. Ata ħağğıla benüm ħağğum hemān  
 İksin birdür déđi tutmañ gümān  
 İmdi gel ataya anaya eyleñ ħizmeti  
 Tā bulasın ħağ katında ħürmeti  
 Nefse uyup göñlüni yığma şağın  
 Yérine getür ana ata ħağın  
 Anañ atañ ħōşnud éderseñ hemān  
 İnşā‘allāh gide şuv gele ĩmān

<sup>133</sup> Bu dize ' Déđi anı oğul ħelāl olsun ' biçiminde yazılmıştır. Vezin ve kafiye gereği değıştirildi.

## 21. GAZEL

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Râzî étmezse kişi hem anasın hem atasın  
Ol cehennem içine girüp nice yıl yanasın
2. Anañı atañı gel râzî éderseñ eger 37b  
Hak ta'âlâ şöyle ihsân éde kim sen kanasın
3. Hak ta'âlâ hem nice hürî vére anda saña  
Her birinüñ hûb cemâlin yüzi aydur şanasın
4. Tâ-ebed sohbet édesin anlaruñla her zamân  
Ol haķuñ vérdüğini görüp dañi utasın
5. Muħyi'ddîn râzî éderseñ anañı vü atañı ki  
Ol kıyâmet günlerinde déyeler mervâsın

دَرُ بَيَانَ عَصِيَانُ فِي بَيْتِ الْحَرَامِ <sup>134</sup>

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

574. On birincisi déyeyin eyle âh  
Ol harâmdan işleyedürür günâh
575. Şol kişi kim işleye anda fesâd  
Bucaķ ola anuñ vechi sevâd  
Mekketu'llâh ziyâret eyler ol  
Yüz sürüben re'âyet eyler ol  
Niceler oğlın kızın döger gider  
Ol geriye kalanın söger gider

<sup>134</sup> Kabe'de uygunsuz davranma beyanıdır.

- Sen Һarāmdan<sup>135</sup> işleyesin ma‘şiyet  
 Kendü nefsiñe édersin<sup>136</sup> taqşırāt  
 Müslimān vechi midür lāyıq mıdur 38a  
 Pes bu fi‘li işleyen ayıq mıdur  
 580. Dīn ayrıq kāfir étmez kāfir bu işi  
 Sen müslimānsın gel étme éy kişi

## 22. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Hax ta‘ālānuñ evidür yapıdı anı Halīl  
 Pes fesād éden kişileri yaqar anda celīl
2. Mekketu’llāh da‘vācı olur kıyāmetde aña  
 Ol zebāniler véreler ola zelīl
3. Kim ta‘zīm eylerse kendüye olur şefi‘  
 Ol kelāmında Һabībün böyle gelmişdür delīl
4. Cān u gönülden varup yüz sürene Һüdā  
 Şöyle cennet nice köşkler vére qalīl
5. Hulle tonların aluban seyr éde ol cennete  
 Tā ebede qala ol i‘tikādı böyle qıl
6. Cenneti medħ étmek istese şöyle bilün  
 Şad-hezārān yıl geçerse édemez anı dil
7. Muħyi’ddīn gel dōstı iste tā éresin dōsta sen  
 Géce gündüz yalvaruban cennet ister iş bu bil 38b

<sup>135</sup> Sözcük ‘Һaramda’ biçiminde yazılmıştır. Vezin ve anlam gereği değiştirildi.

<sup>136</sup> Sözcük ‘édesin’ yazılmıştır. Vezin ve anlam gereği değiştirildi.

137 قَالَ اللهُ تَعَالَى السَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

581. On ikincisi günāhuṅ<sup>138</sup> uğrıdur  
 Yüzi qara dü cihānda egridür  
 Ya‘nī kim uğrılaya ol sīm ü zer  
 Pes yāhūd dürlü qumāş esbāb ol dér  
 Her kim yéye harāmını élüṅ  
 Haq ta‘ālā ne éder aṅa bilüṅ  
 Ol cehennemde nice yıllar yanar  
 Ğāfil olma kendüṅi şaqla éy yār
585. Ellerini kesesin dér anlaruṅ  
 Er ile‘avrat da olsa cānlaruṅ  
 Hem daḫi olmaz du‘āsı müstecāb  
 Ol harām olur aṅa bilgil hicāb  
 Ta meger kim ol harāmı eride  
 Zikr-i haqqıla içini arıda  
 Nitekim buṅa münāsib diṅle uş  
 Bu hikāyet geldi‘aqluma ne hōş  
 Bir zamānda varıdı bir pādişāh  
 Zülm éderdi ḫalkına diṅle ey şāh
590. Cem‘ olup şālihleri tanışdılar  
 Ulularuṅ ayāğına düşdiler  
 Dédiler zülm éder oldı bize şāh  
 Anuṅ için éderüz derdile āh  
 Cem‘ olup haqqā münācāt édelüm  
 Yalvaralum ‘arz-ı hācāt édelüm  
 Ta ki Allāh eyleye anı helāk  
 Kurtulavuz iş bu sultān ola ḫāk  
 Pādişāh tıydu olaruṅ tebdīrin  
 Da‘vet étdi téz katına her birin

39a

<sup>137</sup> A. (5/38) Şanı yüce olan Allah dedi ki “Hırsızlık eden erkek ve kadının ellerini kesin.”

<sup>138</sup> Sözcük ‘günāhile’ yazılmıştır. Vezin ve anlam gereği değiştirildi.

595. Anların için bişürdi çok ta‘ām  
 Yédiler iş bu ta‘āmdan hāş u ‘ām  
 Cümlesine hep harām yédürdi ol  
 Her birine nice ton giydürdi ol  
 Gérü destür dédi anlar gitdiler  
 Dinleñ imdi her birisi n’etdiler  
 Cem‘ oluban bir araya vardılar  
 Bir du‘ā édüp hağa yalvardılar  
 Dédiler ey bizi yokdan<sup>139</sup> yaradan  
 İş bu zālim def‘i gitsün aradan
600. Bizi zulm éyler bizi yağdı katı  
 Rızķumuz aldı bizi yağdı katı  
 Üç gün oldu ol du‘ā olmaz kabül  
 Dédiler bize harām yédürdi ol  
 Cümlesi cem‘ oldu halvet çekdiler  
 Her birisi bir araya çekdiler  
 Kırķ oldu zikre meşğül oldılar  
 Hağ ta‘ālāya yarar kul oldılar  
 Zikr ile iş bu harāmı ezdiler  
 İçlerini pāk édüben düzdiler
605. Çün tamām olar hep çıkıldılar  
 Şöyle kim bir hōşça yere ağıdılar  
 El açuban hağķa feryād étdiler  
 Pes helāk eyle déyü nāz étdiler

39b

### 23. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Hağ ta‘ālā pādişāhı eyledi ol dem helāk  
 Yére yutdurdı serāyın cümlesini étdi hāk

<sup>139</sup> Sözcük ‘yokda’ biçiminde yazılmıştır. Vezin ve anlam gereği değiştirildi.

2. Ulu evlâdı ve ezvâcı dağı zîr ü zîri  
Zulmini getürdi anuğ oldu ol yér şöyle yağ
3. Ger du‘ā gécesin dérsen yémegil evvel ħarām  
Şonra perhîz eyle kendüğ hem yağanı eyle çāk
4. Géce gündüz éyle géru ‘āşık ol mevlāña sen  
Hem ħabûl olmaz ta olmayınca du‘āđ derd-nāk<sup>140</sup>
5. Demr-nāk olmağ dilersen mürşid-i kāmil ara  
Géce gündüz eyle ħizmet ta déyince pür-henāk
6. Ħalvetine koyuban téz ol seni şād éder  
Zerrece ħalmaz içiñde inşā‘allāh sivāđ 40a
7. Muĥye‘ddîn gel ol şeyĥüđ sev ħuţb-ı ‘ālem bil anı  
Ķabz-ı ‘ālem ħāşıl olmaz bulunursa irtisāk

فضلا لله<sup>141</sup>

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

607. Pes tamām oldu günāhı ol kebîr  
Olduğ ise bu kelāmda ħabîr  
Hep şağırden anuğ pes ħālını<sup>142</sup>  
Zerrece yokdur sözü[müğ] yalanı  
Ol şađāyirden de bir kaç déyelüm  
İnşā‘allāh dōstlara kaç déyelüm
610. Zîrā anda étmeyenler iĥtirāz  
Géce gündüz işleyen ey ser-firāz  
Ol şađāyirde ulu günāh olur  
Ol ħıyāmetde işi āh vāh olur

<sup>140</sup> Sözcük ‘demr-nāk’ biçiminde yazılmıştır. Anlam gereği değiştirildi.

<sup>141</sup> Allah’ın fazlıyla

<sup>142</sup> Sözcük ‘ĥālını’ biçiminde yazılmıştır.



## 24. GAZEL

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Nitekim āb tımķabile giderek 'ummān olur  
Tevbe édersen kir tez durmaz olur
2. Ger menāhīden bu nefsiñ eylerisen ictināb  
Dest-i gīrūñ dü cihānda raḥmān olur
3. Cennet-i a'lāya seyre eylemezsin yalnız  
Çevre yanuñda nice biñ ḥūrī [vü] ğilmān olur 40b
4. Her birisi anlaruñ sözüñe olur muṭī'  
İhtirāz étmez olur hep işine fermān olur
5. Cennetüñ içinde her ne istersen bulunur  
Üzümi tūrunçı alma hem daḥı rummān olur
6. Cennete giren kişi ma'zūn olur çıkmaz géri  
Ehl-i İslām'a o cennet tā-ebed raḥmān olur
7. Muḥyi'ddīn gel cenneti қо 'āşık ol issine sen  
Āşık olan kişinüñ [göñli] tolu īmān olur

## GÜNĀH-I ŞAĠĀYİR BEYĀN ÈDER

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

612. Ol şaĠāyirden déyelüm bir kaçın  
Tā ki anda bulmaya ol şaçın

- Ol şağāyirden<sup>143</sup> démeğe yoğdur ‘aded  
 anı çoğdur démekle olmaz meded  
 Mümkin olanı içinde dilerüm  
 Başlayalum biz kaçından déyelüm
615. Biri bu kim ol içinde kin uta 41a  
 ıkmaya içinde nice gün uta  
 Şöyle anuğ gönli téz olur siyāh  
 Kendüni mağbün éder bilmez eyvāh  
 Dervīş ise ol kişi yolda alur  
 Bil ki fetğ olmaz işi olda alur  
 Téz tenezzül édüben gérü düşer  
 Nefs-i emmāre gelür aña üşer  
 Ol kişi ol dem gérü olur ‘avām  
 Pes démişler الْعَوَامَ كَالْهُوَامَ<sup>144</sup>
620. Ol kişi dervīş degülse téz hemān  
 Gönli ararur alur hem ol zamān  
 Hağ söz girmez anuğ ulağına  
 Gider ol zālimler ile lā‘ine  
 Nice biğ kez söyleseğ utmaz [ögüt]  
 Tā meger kim tevbe éde ol yigit

## 25. GAZEL

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Müslimān olan kişi içinde utarsa kini  
 Yevm-i āhretüñ pes anuğ göglere ıka üni
2. Olardan éderler nail iş bu sözde yoğ yalan  
 Pes démişler ol ‘azizler ya kīni ut ya dīni

<sup>143</sup> Sözüük ‘şağāyirde’ biçiminde yazılmıştır. Vezin ve anlam gereği değıştirildi.

<sup>144</sup> Atasözü “Avam haşarat gibidir.”

3. Şol saçuñ şaķaluñ aġardı daħi gidemesin  
Añma mısın gećeceġuñ ya yatacaġuñ ol sini
4. İmdi gel tevbe édüp çıkar içün den k̄ini sen 41b  
Cennete giriñcegez téz gele ni‘met biñ seni
5. H̄oş yéyüp temāşā édesin ol cenneti  
Hem burāķ atlar ola pes saña anda biñ beni
6. Ol burāġuñ üzerine urulan altun éyer  
Düzile yākūt ile dizilmiş anuñ dizgini
7. İş bu Muħyi‘ddīn‘i yā rabb dōstlaruñdan eylegil  
Yā ilāhī sen bilürsin her kişinüñ derdini

قال النبي للمتكبرين و لا بخلاء يقين و ليس لهاخ سوا قرب جهنم<sup>145</sup>

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

623. Pes ikinci[si] şaġāyirüñ kibir  
Pes çıkar anı içün den süpür  
Ol resūlu‘llāh bilüñ tölmez démiş  
Kibr édenlerüñ dīni olmaz démiş
625. Ol kibri daħi iki dürlü bilüñ  
Ķalbünüzden ikisin daħi silüñ  
Biri budur ol haķa t̄ā‘at éder  
Çalışur ol kendüzin rāħat éder  
Ya‘nī haķ emrin<sup>146</sup> tutar étmez günāh 42a  
Tez aġardur yüzini étmez siyāh  
Dér ki bu haķ işlemez ben işlerin  
T̄ā‘at ile nice yıllar dışlerin

<sup>145</sup> H. Nebi dedi ki: “Kibirlenenler ve cimriler hakikate erişemezler; Onlar ancak cehenneme yakın olurlar.” Bu hadise kaynaklarda rastlanılmadı.

<sup>146</sup> Sözcük ‘emrin’ biçiminde yazılmıştır.

630. Nefsinüñ iğvāsına mağrūr olur  
 Hāḡ ḡatında anuñ içün ḡōr olur  
 Yā ilāhī ṡaḡlaḡıl a‘mālümüz  
 Hep fidā olsun yoluñda mālumuz  
 Bir de budur ulular kendü özin  
 Ger eger ḡéce ola[ya] gündüzin  
 Dér ki ḡalka ben fülānuñ oḡlıyam  
 Yüzüm aḡdur dü cihānda doḡrıyam  
 Kimisi dér ‘ālimin<sup>147</sup> ben ḡaḡḡiyem  
 Şübhe étmeñ cümleñüzüñ yāriyem  
 Kimisi subaşıyam [kimi] pāṡā  
 Göñli ḡōṡ olmaz démezseñ çoḡ yaṡa
635. Manşıbına baḡuban ululanur  
 Nefsi atına binüben çoḡ ṡolanur  
 Tevbe eyle gel seni azıtmadan  
 Ol sa‘ādet defterin ḡazıtmadan  
 Hīḡ işitmedüñ mi İblīs n’eyledi  
 Ululandı Ādem’e kibr eyledi  
 Ululandı Ādem’e secde étmedi la‘īn  
 Anuñ içün merdūd oldu ol la‘īn

## 26. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Ol tekebbirlik şıfâtı ḡaḡ şıfâtıdur hemīn  
 Bizi yoḡdan var éden bilmez misin oldur hemīn
2. Nice biñ yıl ḡaḡ yolında sen ‘ibādet eyleseñ 42b  
 Ululuḡ olsa içünḡe bil ki olmaz hemīn
3. İşitmedüñ mi İblīs ṡā‘at éderdi ḡaḡḡa  
 Arasañ bil ki bulunmaz secde étmedüḡi zemīn

<sup>147</sup> Sözcük ‘ālimiñ biçiminde yazılmıştır.

4. Ol tekebbürlik şıfâtı tã‘atın kıldı hebā  
Yevm-i âhretde göresin çeke ol anuñ gamın
5. Kendüne tutmaz günāhı ol hağa insān éder  
Başuma yazuyimiş dér ol éder her dem yemīn
6. Muhyi’ddīn pes bir du‘ā éder hağa el kaldırıp  
Şaqla bizi düşmenden yā ilāhe’l-‘ālemīn

148 قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبَخِيلُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ وَلَوْ كَانَ زَاهِدًا

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

639. Hem üçüncisi şağāyırūñ buhıl<sup>149</sup>  
Her kişiye eyleye dā’im dañıl
640. Ol resūlu’llāh démiş olsa bañıl  
Cennete girmeye démiş şöyle bil  
Hem dañi étse démiş kişi ħased  
Ol cehennemden yéye démiş sened  
Hem dañı démişdür<sup>150</sup> buğzı éden  
Bilgil anlardan cañīme öñ giden  
İş bu sözden ma’lūm oldı éy kişi  
Hep étmesün pes anı érkek dişi  
Bir kişi bir evliyāya yüz süre  
Ġayrısını sevmeyüp yüzün<sup>151</sup> düre
645. Bu yüz midür ol bizüm degül déye  
Git çatında anlaruñ egil déye

<sup>148</sup> (H.) Nebi –salat ve selam onun üzerine olsun- dedi ki “Cimri ibadetkâr olsa dahi cennete giremez. Aclunî, Keşfu’l-Hafâ,I,281(885); Ali e’l-Kârî, E’l-Esrâru’l-Merfu’a fi’l-Ahbari’l-Mevdu‘a, I, 148(117)

<sup>149</sup> Sözcük, ‘buhıl’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>150</sup> Bu sözcükten sonra ‘fağr-i ‘ālem’ ifadesi yazılıdır.İfade vezni bozduğu için alınmadı.

<sup>151</sup> Sözcük ‘yüzün’ biçiminde yazılmıştır.

- 43a
- Pes aña dérler günāhı bil şağır  
 ‘Āmmeyi cehenneme téz yéler gayir  
 Èdeyin diñlerseñ temşıl buña  
 Şübhe étmezler bilürüz él buña  
 Bir kişinüñ vardurur bés barmağı  
 İttifāk çıksa birinüñ dırnağı  
 Ol kişi ol demde olur mı huzūr  
 Ta oñuyunca çeker ol katı zōr  
 650. Şoñra birisi dañi çıksa añsızun  
 Acır ol dañi bilirin gelsizün  
 Gérü evvelki gibidür acısı  
 Hep bir olur bu yeñi döğücisi  
 Şüret ayrıdur velī ma‘nāsı bir  
 Añladuñuzsa belī ma‘nāsı bir  
 İmdi ol haq dōstlarında[n] seçmegil  
 Cümle a‘mālūñ yabana saçmağıl  
 Pır ereni pır degildür démegil  
 Böyle haq étmiş ulu mevlā dégil  
 655. Ba‘zı olur evliyā tañfif olur  
 Ol kıyāmetde saña çok hayf olur  
 Evliyānuñ cümlesi hep ‘ālīdür  
 Kim aña ümmet olana ‘ālīdür  
 Bir göz ile cümlesine baqmayan  
 Hem haqıkat bir yüz ile baqmayan  
 Yevm-i āñretde nice yıllar yana<sup>152</sup>  
 Ol zebāniler vura zaħmı cana

<sup>152</sup> Sözcük ‘yanar’ biçiminde yazılmıştır.Kafiye gereği değiştirildi.

## 3. MURABBA

43b

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Her kişi'i Hızır tã bil éresin Hızır'a sen  
Bu kelãma i'tikãd eyle gel ey hulq-i hasen  
Kendüñe her ne şanursañ gayrıya da anı şañ  
Gel beri bi'llãhi tutma kın kibir buhil hased
2. Secdeyi gel haqqa ét mañlũka sen yüz sürme  
Mezhebün haqdur senün gel gayrı mezheb durma  
Bu fülãni déyü şöyle şuyurma  
Gel béri bi'llãhi tutma kın kibir buhil hased
3. Ehl-i İslãm olanuñ birdür haqıkat mezhebi  
İ'tikãd étme gider gel ko bu Işık meşrebi  
Gel eri erden ayırma şol 'Aleviler gibi  
Gel beri bi'llãhi tutma kın kibir buhil hased
4. Cümlemüzün rabbidür ol yüce sübhãn bizüm  
Hem nebimüz idür Muhammed Muştafã bizüm  
Mezhebümüzdür Hanıfe ya'nı ol Nu'mãn bizüm  
Gel beri bi'llãhi tutma kın kibir buhil hased
5. Muhyi'ddın yokladurdur her kişiye bir beden  
Cümlemüz topraqdan oldı ayrı tutmağ ya neden  
Bu meşeldür anlayan olur dağı bulur éden  
Gel beri bi'llãhi tutma kın kibir buhil hased

44a

153 قَالَ اللهُ تَعَالَى وَ لَا يَغْتَابُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

659. Dağı dördüncisi şağāyirüñdür  
Halk içinde ya'ni ğaybet söylemekdür
660. İki dürlüdür bu ğaybet bil aşıl  
Édeyin hem ben anı iki faşıl  
Biri budur kim déye pes muṭlakā  
Şol fülān kimse 'amel étmez haḫḫa  
Pes yāḥūd işlerse şöyle işler<sup>154</sup> ol  
Çardaşmuñ etini téz dişler ol  
Ġāfil olmañ bu ğünāhdur söylemeñ  
Kimsenüñ ḫālin varup şerḫ eylemeñ  
Nitekim İbrāhīm Edhem éy ḫōca  
Da'vete varmışıdı ol bir géce
665. Cümle halk ile hemān vardı bile  
Otururken birisi aldı dile  
Dédi kim ḫanı fülān da gelmemiş  
Var ise ol kişi şöyle bile démiş  
Biri de dédi kim ol géce gelür  
'Ādetidür söyler ise güce gelür  
Téz hemān İbrāhīm Edhem başladı  
Bir ki söz étدی oları taşladı  
Dédi 'ādet budur [anı] étmegün  
Andan öñcez yérler [senün] kemigün
670. Sizde 'ādet bu mıdur kim déyesiz  
Téz anı étmekden öñdin yéyesiz  
Dédi dağı ḫalkdı gitdi ṭurmadı  
Her birinüñ ḫātırını şormadı

44b

<sup>153</sup> A. (49/12) Şanı yüce olan Allah dedi ki "Birbirinizin suçunu araştırmayın."

<sup>154</sup> Sözcük 'ister' biçiminde yazılmıştır.



- Ya'nī ğaybet söylemek démek olur  
 Ol kişinüñ pes etin yémek olur  
 Birisi budur anuñ .....<sup>155</sup>  
 Günāh işler bu halk dañi tıyar  
 Pes anı bu halk .....  
 .....bu ğaybeti muhkem tayan  
 675. Öyle olsa .....  
 ....édüp gelmez ise ol yola  
 Ol kişinüñ .....  
 .....étdüğine dérüz hümām  
 Ol kişinüñ .....  
 ..... ol haqqa bulunmasa  
 Ğaybetin .....  
 .....cemī' éder günāhını  
 Ğaybet<sup>156</sup> éden kimseye téz yükledür 45a  
 Ol zebāniler anı yañıldur
680. Téz zebāniler anı alur gider  
 Ol cehennemde aña çok iş éder

## 27. GAZEL

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ol resūlu'llāh démiş kim étmeyeler ğaybeti  
 Haq ta'ālānuñ katında bulalar rağbeti
2. Ol haquñ emrin<sup>157</sup> tutup hem dañi nehyden kaçan  
 Yevm-i āhretde bilüñ<sup>158</sup> hīç çekmeyedür zaħmeti

<sup>155</sup> Bu beyit ve aşağıdaki beş beytin bazı sözcükleri silinmiştir.

<sup>156</sup> Sözcük 'ğaybetin' biçiminde yazılmıştır. Vezin ve anlam gereği değiştirildi.

<sup>157</sup> Sözcük 'emrin' biçiminde yazılmıştır.

<sup>158</sup> Sözcük 'bilür' biçiminde yazılmıştır. Anlam gereği değiştirildi.

3. Öyle olsa gece gündüz haq emrini tatalum  
Kaçalum nehy<sup>159</sup> étdüğinden tatalum hem sünneti
4. İncümüzi düzelüm şimdengêrü biz de hemân  
Şüretin düzmeq kolaydur daği düzmeq kisbeti
5. Ađmed-i Muđtâr hōş biri cân u göñülden sever  
Lâzım oldu cümlemüze biz de étmek nisbeti
6. Ol kıyâmet günlerinde enbiyâ' vü evliyâ  
Nefsî nefsi déyicek ol déye kim vâh ümmetî
7. Muđyi' ddîn'e ét şefâ'at ey cihânuğ serveri 45b  
Tâ günâhuğ 'afv édüben eyleye haq rahmeti

160 قَالَ اللهُ تَعَالَى وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَ عَدَّدَهُ

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

681. Hem beşincisi şağâyirün gamz  
Zâlime bir mazlümü eyleye remz  
Ya'ni kim bir kimseye gaybet ulaya  
Varuban mazlümü téz kovılaya  
Haq ta'âlâ sevmez anı bilünüz  
İş bu yolda şâfî éylik bilünüz  
Müsâ peygamber zamânında bilün  
Şöyle yağmur yağmadı hergiz bilün
685. Müsâ peygamber ol halk ile bile  
Bil ki yağmur haqdan diledi éle  
Ol du'adan şöyle yağmur yağmadı  
Gök yüzine bulutlar ağmadı

<sup>159</sup> Sözcük 'nehy' biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

<sup>160</sup> A. (104/1-2) Şanı yüce olan Allah dedi ki " Diliyle çekiştirip, yüzüyle de alay eden kimsenin vay hâline."

- Mūsā peygamber münacāt eyledi  
 Ol haķa tēz yalvaruban söyledi  
 Dédi kim niçün du‘āmuz geçmedi  
 Tēz melekler bize rahmet saçmadı  
 Haķ ta‘ālā dédi kim oldı zuhūr  
 İçünüzde şöyle ğammāz-ı hōr  
 690. Tā kim ğammāz içiñüzden çıkmaya  
 Pes havādan yere yağmur aķmaya  
 Mūsā peygamber dédi éy pādişāh 46a  
 Bize ğammāzı göster yā ilāh  
 İçimüzde tēz biz anı şoralum  
 Hem nice kimse imiş biz görelüm  
 Haķ ta‘ālā dédi kim ğaffār benem  
 Cümle ğaybı gizleyen settār benem  
 Haķ ta‘ālā dédi yā Mūsā yarın  
 Çıķ muşallāya hemān bolur yarın  
 695. Bu géce ğammāz ölür yoķdur ķomam  
 Ērte var ğammāzı gör hem ol imām  
 Mūsā peygamber şabāh oldı gider  
 Ya‘ni kim ol haķķ ile ‘ahdin güder  
 Ol muşallāya varup ol dem görür  
 Cümlesi yétmiş cenāzedür durur  
 Şöyle ğammāz ķankısıdur bilmedi  
 Pes içinde arayuban bulmadı  
 Mūsā ol dem dedi settāre’l-‘uyüb  
 Hem daħi sensin ki ğaffāre’z-zünüb  
 700. İş bu ğammāzı bu bizden gizledüñ  
 Kıllaruñı rahmetünle gözledüñ  
 Hem daħi ķoğulayan maymun olur  
 Yevm-i āhretde bilüñ mağbün olur  
 Yatağıdur anda veylü ŧamusı  
 Aña gérek ğammāz éde<sup>161</sup> ķamusı

<sup>161</sup> Bu sözcükten sonra yazılı olan ‘anuñ’ sözcüğü vezni bozduğı için alınmadı.

İmdi gel tevbe édüp şakla özün  
Tā ki anda yanmaya iki gözün

## 28. GAZEL

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ol resūlu'llāh démişdür bir kişi gammāz ola 46b  
Pes bu deñlü çok çalıssa hayrı anuñ az ola
2. Tevbe étmezse bilün ol kişi gamz étmege  
Ol kıyāmetde annñ işi güci feryād ola
3. Tevbe étdise démişdür girmeye ol şamuya  
Hağ katında yüzi ağ ola şeh-bāz ola
4. Cennete kıoya hağ otura köşlerde ol  
Hür-i 'ayn ile bile hem anda ol rāz ola
5. Muhyi'ddīn kıo cenneti gel tālib-i hağ ol müdām  
Tālib olan kimselerden sırr-ı gaybdan yaz ola

162 قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ وَ سَلَامٌ كُلُّ لَهْوٍ حَرَامٌ

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

704. Dağı altıncı günāhuñ çalkıdır  
Çalgı çalan kimseye hağ kırkıdur
705. Ya'ni ki ol kişiyi oda şalar  
Ol cehennem kelbleri anı şalar  
Çalgı çalmağ dınlemek hep bir olur 47a  
İkisinün dağı yüzi kir olur

<sup>162</sup> H. Nebi-selam onun üzerine olsun-dedi ki "Her boş şey haramdır." Bu hadise kaynaklarda rastlanılmadı.

- Çalgı çalmağdan hîç ola<sup>163</sup>  
 Maḥşerüñ yérinde ol ıalsa gerek  
 Maḥşerüñ yérinde ola hacîl  
 Déyeler çık git içimizden siccîl  
 Çalgı çalmağdan hîç olmazduñ  
 Bilmediñ mi külli lehvi hep ḥarām  
 710. Cümlesi hep cem‘ ola bir araya  
 Her birinüñ duta yüzi qaraya  
 İş bu sâzi boğazına tağalar  
 Ol cehennemde nice yıl yağalar  
 İmdi gel tevbe édüp cümle şağın  
 At yabana elüñe alma şağın  
 Hem daḥi çalgı çalanı dinleme  
 Ol kıyāmetde varıcağ inleme

## 29. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Kim ki çalgı çalarsa ḥağdan ol ırağ olur<sup>164</sup>
2. Tevbe éderse günāhına géri yarlıgar  
İnşā‘allāh şübhesüz anda yüzi ağ olur
3. Yüzi ağ olan kişinüñ cennet olur turağı  
Cennet-i a‘lāda anuñ yédügi bal yağ olur
4. Cennetüñ içinde ıalır gerü çıkmaz ol kişi  
Ölüm olmaz zīrā anda tā-ebed ol sağ olur 47b
5. Dürlü çiçekler açılır mişl-i bahār dā‘imā  
Yüce köşkler anda olur çevre yanı bāğ olur

<sup>163</sup> Bu dizede kafiyeli olan sözcük eksiktir.

<sup>164</sup> Bu beytin ikinci dizesi eksiktir.

6. Cümle halkı içer dkenmez dağı çok ırağ olur<sup>165</sup>
7. Muğıyı'ddın sen vırme gönül cennete zāhid gibi  
Gāfil olma dst ile hem arada Burāđ olur

**NA'Y-I HAYYI BEYĀN ĒDER<sup>166</sup>**

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

714. Hem yedincisi řađāyirn şağı  
Şağı şağanlar yeye anda ağı
715. Ol cehennemde bilün piřmān olur  
Kendü kendü[ne] gerü düřmān olur  
Bir zamānda şağı şağmak 'ayb idi  
Hı zuhra ıkmazidi đayb idi  
Cümlesi ağlardı hep yaşın yaşın  
İki yağa hı şalmazdı başın  
Var idi içinde bir şatun kişi  
Şağı şağmak idi pes anuğ işi  
Ağe vırlerdi bilün ol 'avrata  
Şağı şağıdurlardı ağa ey dede
720. Meyyitn zrine gelürdi ulur  
Şağı şağardı katı katı ulur  
Dürlü nesnelere de şatup işledi<sup>167</sup>  
İki gözünden bile nem ağardı  
Geldi rişdi grn āđir zamān  
şöyle bir meyyit ki olsa nā-gehān  
Cümle şatunlar gelür şağar şağı  
şanasın geldi rişdi bir yağı  
Şağı şağan hem dağı alđı çalan  
Cān acısın bir görür ttmağ yalan

48a

<sup>165</sup> Bu beytin birinci dizesi eksiktir.

<sup>166</sup> Yaşayanların lm haberi vermeleri beyanındadır.

<sup>167</sup> Bu sözcükten sonra yazılı olan 'ol' sözcüğü, vezni ve kafiyeyi bozduğu için alınmadı.

725. İksinüñ de şağiredür adı  
 Anuñ içün bir görür cānda dédi  
 Cān acısı katı tatludur işit  
 Gāfil olma aña göre bir iş ét  
 Nice kim bir pādişāh kim var imiş  
 Cümle aşhābı içinde yār imiş  
 İki oğul var imiş anuñ hemān  
 Anlaruñla eglenürmiş her zamān  
 Pādişāha ol haķuñ emri érer  
 Āhrete naķil éyler defter dürer
730. Ol iki oğlan köşkin çekişür  
 Üleşimez pes nice gün çekişür  
 Eyleye iş bu köşkten bir avāz  
 Gelmiş anlara işitmişler az az  
 Ol haķuñ emriyle kerpīç söylemiş  
 Hālini bir bir tamām şerh eylemiş  
 Démiş anlara bu ben ādem idüm  
 Dār-ı dünyāda iken nālir idüm  
 ‘Ömrümüz üç yüz ile érmişidi  
 Devleti haķ hem baña vérmişidi
735. Geldi bir gün baña érişdi ecel  
 ‘Azrā‘il aldı cānum vérmez mecāl  
 Üçyüz altmış belki sinde yatmışam  
 Cismi toprağa ol dem katmışam  
 Şonra bir kimse beni balçuk édüp  
 Kesdi kerpīç téz benüm elüm dérüp  
 Yapdı dīvār beni kaldum o dem  
 Pes tamām kırk yıl olunca éderem  
 Şonra ol dīvār yıkıldı ansuzın  
 Gérü toprağa karışdı gelsüzün
740. Bekledüm kaldum üç yüz yıl yéri  
 Çifteledi üstümi géçen diri  
 Şonra bir kimse géru geldi baña  
 Gérü kerpīç kesdi téz kaldum taña

48b

- İş bu kōşkūn altına koydı beni  
 Kara yérler içinde depdi beni  
 Yüz otuz yıldur ki bunda qalmışam  
 Bil haqıkat iş bu güne gelmişem  
 Cān acısı dağı benden çıkmadı  
 Gōnlümüz bir ğayrıya da aqmadı  
 745. Bunda oturduñ nedür ğavgā dédi 49a  
 Nice sizūñ gibi bu yérde dédi  
 Öyle olsa cānı cāndın çıkmadı  
 Geçmiş bilūñ<sup>168</sup> bu kanda çıkmadı  
 Hem bilūñ ‘Azrā’il’i almaz cānı  
 Her kişiyeye şalivérmez ol qanı  
 Enbiyā ola meger yā evliyā  
 Dağı mü’min şālih ola bir déye  
 Anlara gönderdi der Azrā’il’i  
 Kimseyi incitmez ol çokdur belī  
 750. Şöyle mü’min şālih olmazsa eger  
 Haq yolında beñzi solmazsa eger  
 Bil ki ‘Azrā’il’e şalalar anı  
 Şıkmadan kırar ol her yanını  
 Pes ezā ile alur cānın anuñ  
 Darb éder téz qurıdur qanın anuñ  
 İmdi tevbe eyle gel éy ana sen  
 Ta ki bulaşmayasın ol qana sen  
 Şağı şağmadan hāzer kıl tut öğüt  
 Egri yolu qo gider toğruya git

### 30. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Şağı şağmadan ferāğat eylemezse mü’mināt  
 Nitekim şol kimseler kim hıç çıkarmazdur zekāt

<sup>168</sup> Bu sözcük iki defa yazılmıştır.



2. Nice yıl ol cehennemde yanar démiş resül  
Hak katında yüzi kara oluban ola guğat 49b
3. Öyle olsa her menāhīden gerekdür ictināb  
Ol kıyāmet günlerinde ta ki olmaya o māt
4. Ol resül démişdür étmemişler hīç günāh  
Hak ta‘ālā ol kişiye véredür nūrdan kanat<sup>169</sup>
5. O cān kuşları gibi anlar qonalar cennete ta kim<sup>170</sup>  
Yéyeler cennetlerüñ ni‘metlerin<sup>171</sup> bulup hayāt
6. Heftede bir gün tecellī édeler hem dā’imā  
Bériki müşgleri hep cem‘ ola zāt-ı şıfat
7. Muhyi’ddīn gel dōst cemālin görmek ister[señ] müdām  
‘Aşık ol çeşmüñ yaşın aqıt mişl-i Furāt

### YEMİN ŞİMAK AĦVĀLİN BEYĀN ÉDER

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

755. Sınar incidür yemīn éde ol  
Yalan yere içüp ola yemīn ol  
Kimine iş bu and uğrar qomaz hīç 50a  
İçini taşını toğrar qomaz hīç  
Kiminüñ rızqına uğrar bilinmez  
Ziyān olur gider ašlā bulunmaz  
Qomaz elbetde and aña girişür  
Hīç olmazsa kıyāmetde érişür

<sup>169</sup> Bu dize anlam ve kafiye gereği beşinci beyitten buraya alınmıştır.

<sup>170</sup> Bu dize anlam ve kafiye gereği dördüncü beyitten buraya alınmıştır.

<sup>171</sup> Bu tamlama ‘cennetleri nimetlerin’ biçiminde yazılıdır. Vezin, anlam ve dil özellikleri bakımından değiştirildi.

- Yalan yere muhaşşal and içenler  
 Cihānda tevbe étmeden géçenler  
 760. Resūlu'llāh démiş kabri olur  ar  
 İçi toptolu hem anu  n ar  
 Yanar  du  i inde  der fig n<sup>172</sup>  
 H z r  tmez giricek anda bir an

### 31. GAZEL

Mef 'il n Mef 'il n Mef 'il n Mef 'il n

1. Res lu'll h d miŐd r kim yalan yere i en andı  
 Ki mi'r ca g r pd rin  amuda and i en yandı
2. Ey  yandı Őoruldı hep  da ları yarıldı  
 Hem s n kleri kırıldı hep da ı b lleri kırıldı
3. Kırıldı k lmadı dişler kişi g r kend ne n'işler  
 Cem 'i  td gi işler ki yanında k laŐandı
4. Y r r Ő yle yaturlar da ı korkıdan zorından  
  amunu  ol  ukurında yana yana ol uŐandı 50b
5. Nice u radı harbe anu i  n g z yaşı kırpa  
 Niceler eyledi tevbe bil n uy udan uyandı
6. Şolar kim pes g n h  tmez varınca  anda  h  tmez  
 Da i hem  h u v h  tmez bu a 'al  olan k andı
7. Ey Mu yi'dd n h l n bild r ki s ylersin hem n dild r  
 Zeb n  t nefsi i  ld r k t   okdur anu  bendi

<sup>172</sup> Bu dize 'Yanar  du   der fig n i inde' bi imindedir. Anlam, vezin ve kafiyeye gere i de iŐtirildi.

دَرُ بَيَانِ شَهَادَتِ زُورٍ<sup>173</sup>

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

762.      Toğuzuncısı günāhuñ söyleye  
 Bir yalan yére şehādet eyleye  
 Şol yalan yére ki şehādet éden  
 Bilün oldur tamuya öñden giren  
 Dañi çok nesne gele başlarına  
 Kimse bakmaya gözi yaşlarına
765.      Ol resūlu'llāh démiş gūr koyalar  
 Hem zebāniler anı téz kapalar  
 Tez tamuya iletüp anı yaqalar  
 Āh u feryād ile yırtı yaqalar  
 Gözleri giryān ola cigeri kebāb  
 Nice yıllar tamuya çeke 'azāb

51a

**32. GAZEL**

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1.           Şol yalan yére şehādet étmeyenler hālīkdur  
 Şol kıyāmet günlerinde düşmeye ol arka dér
2.           Hālīki nez'ide cān acısı görmeye ol  
 Engin ola kabri [a]nuñ éde Şām'ı şarkı dér
3.           Ol resūlu'llāh démişdür hem haqīkat ümmetüm  
 Ehl-i dünyā olmaya ben şarkıtmaya ol kırka der
4.           Yémesün élün harāmın<sup>174</sup> hem yalan söylemesün  
 Başına tāt uruban hem giyerler hırka der

<sup>173</sup> Yalan yere şahitlik etme beyanındadır.

<sup>174</sup> Sözcük 'harāmın' biçiminde yazılmıştır.

5. Muhyi'ddīn gel ٲogru s yle ta bulardan olasin  
Ehl-i İsl m'dur y z yigirmi fir adur

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَ لَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَاتَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ إِنَّمْ قَلْبُهُ <sup>175</sup>

F 'il t n F 'il t n F 'il n

768. Hem onuncısı g n hu  gitmeyen  
M slim na ha   eh det  tmeyen  
Ha  ta' l  tanıklı ın bil p de v rmeyen 51b  
Bil n oldur her mur da  rmeyen
770. Hem res lu'll h d mi  g zs z koyar  
S yleyimez hem da i s zs z koyar  
İmdi gel ha  s z sen s yle m d m  
T  ki cehennem sa a olmaya d m  
Bild g n tanıklı ı v r korkma sen  
Ne bilem n'eydem dey ben korkma sen  
İ  bu halkdan korkma ha dan kork ki i  
Her ne gelse sa a ha dan bil i i  
Nitekim bir p di ah bir kimseye  
 ahr  derin d y  anı kim yapa
775. Bir camı  <sup>176</sup>  atır bulup  aradı anı  
Ya'n  kim t z  ı a anu  c nı  
Nicelerini hel k  tmi idi  
Ol ma alde anı h k  tmi idi  
Gezdi ol  atır kamu  o a ları  
D  medi ol ki i var durma ları  
Ol ki iyi zerrece incitmedi  
P re p re eyley ben gitmedi

<sup>175</sup> A. (2/283)  anı y ce olan Allah dedi ki “  ahitli i gizlemeyin.Kim  ahitli i gizlerse,   phesiz onun kalbi g nahk rdır.

<sup>176</sup> S zc k 'c m  ' bi iminde olmalıdır.Halk dilinde s yleni i gere i s zc k bu  ekliyle yazılıdır.

780. Pādişah bindürdi anı merkebe  
 Bildi kim haqdan gelürmiş mertebe  
 Şöyle dellāl eline vērdi anı  
 İş bu sırruş yaqdı derdi  
 Qatı qatı çağır işütsün dédi  
 Aña göre halk yaraq étsün dédi  
 Dé ki haq qahr étmedüğini édemez 52a  
 Cümle halk bil ki anı incidemez  
 Pādişāh bu kimseye qahr eyledi  
 Qādir olmadı géri fahr eyledi  
 İmdi haqdan olmayınca olmazmış  
 Nitekim bilmez yaz ıla kışmış  
 785. Gel şehādetden ferāgat eyleme  
 İş bu maḥlūqa ri‘āyet eyleme  
 Haqqı koyup halkı ta‘zīm étmegil  
 Toğrıyı koyup egri[ye] gitmegil

### 33. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Şöyle kim kimseye haq hāliq vérmeye  
 Dü cihānda ol resüle hīç murāda érmeye
2. Ol kıyāmet günlerinde dirilüp cem‘ olıcaq  
 Ayağ altında qala hīç ayağı dépremeye
3. Hem zebāniler anı cebr ile qahr ile tutup  
 Anlar tamuya hīç birisi yazmaya
4. Ol resūlu’llāh démişdür i‘tikā eyleş aña  
 Tā ‘azābdan görmeyince cennete ol girmeye

5. Muhyi'ddīn<sup>177</sup> eydür ḥabībi 'aşkına mevlā bizüm 52b  
Bu şırāt-i müstakīmden cümlemüzi ayırma

178 قَالَ اللهُ تَعَالَى هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

787. On birincisi günāhuḡdur gide  
Bir kimseye var[uban] bühtān éde  
Ġāfil olma görmeden söz söyleme  
Zāhire yalan söz şerḡ eyleme  
Yoḡsa bühtān eylemek şarp iş olur  
Gerçi kim ba'zı zamānda tuş olur
790. كُلُّ مُؤْمِنٍ إِخْوَةٌ<sup>179</sup> dér ol resül  
Öyle olsa qardaşuḡ étme melül  
Nitekim geçmiş ben-i İsrā'il'üḡ  
Bir 'azīzi var imiş anda bilüḡ  
Ehl-i ḡāl imiş muqarrer ehl-i ḡāl  
Aḡa isnād eylemişler bir maḡāl  
İttifāḡ bir ḡatun olmuş ḡāmile  
Ol 'azīzdendür démişler nām ile  
Cümle ḡalḡ bu şeyḡe bühtān eylemiş  
Her birisi aḡa çok ḡa'n eylemiş
795. Anası raḡminde oḡlan ol zamān  
Ol ḡaḡuḡ emriyle bilüḡ hemān  
Zārılık étmiş içinde iḡlemiş  
Cümle 'ālem ḡalḡı anı diḡlemiş  
ḡāşā kim ol şeyḡ[e] zānī[dür] démiş  
Dé felāndur işleyen anı démiş  
Her birisi bī-ḡuzūr olmuş tamām  
Ġāfil olma sen de kendüḡ ey ḡümām

53a

<sup>177</sup> Bu sözcükten sonra gelen 'édeyin' vezni ve anlamı bozduğu için alınmadı.

<sup>178</sup> A. (24/16) Şanı yüce olan Allah dedi ki " Bu, çok büyük bir iftiradır."

<sup>179</sup> (H.) "Bütün mü'minler kardeştir."

Ëtme [bühtân] kimseye gel tevbe kıı  
Ger eger var ise sende pes ‘akıı

### 34. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Ehl-i ‘ırz olan kışiler şöyle bühtândan kaçır  
Bu meşeldür her kışı gördükçe şeytândan kaçır
2. Halk içinde şübhesiz hem ol kışı kandan kaçır<sup>180</sup>
3. Géce gündüz kendü hâlinde olur hem ol kışı  
Kimsenüñ yüzine bakmaz ya‘nī seyrândan kaçır
4. Hâlvet ü ‘uzlet çeker hem dâ‘imâ ol éde bir  
Yémez içmez géce gündüz bil ki yârândan kaçır
5. Bu kelâmum kimse bilmez tâ meger ehli olsa  
Şöyle bil kim vahdetde olan kışı yanından kaçır
6. Hâkka tâlibdür hâkı ister géce gündüz müdâm  
Ol kışı ne cennet ister ne nîrândan kaçır 53b
7. Muhyi’ddîn ‘uzlet eyle gel kimse görmesün seni  
Hîç işitmedüñ mi Veysî ehl-i Qarân’dan kaçır

<sup>180</sup> Bu beytin birinci dizesi eksiktir.

## RİYAYI BEYÂN ÉDER

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

800. On ikinci[si] günâhuñ ol riyâ  
 İşlerise olmaya ol bî-hayâ  
 Ya'ni haqqiçün degüldür tã'ati  
 Halk için işler için gâyeti  
 Dü cihânda ol kişi merdûd olur  
 Da'vâcısı hem anuñ ma'bûd olur  
 Hâk katında hiç du'ası geçmeye  
 Haq aña hem sır kapusın açmaya  
 Nitekim ol Mâlik-i Dînârı gör  
 N'eylemiş işit ol bâri gör
805. Ol démişdür yapduğı hâviye  
 Câmi'ün o katı çıkmış zâviye  
 Pes tama' étmiş ki mâlın yémege  
 Eyle havf étmiş hâlini démege  
 Câmi'ün bir bucağına çekmiş ol  
 Bir yıl olunca 'ibâdet étmiş ol  
 Tã ki anı hõş kişiymiş göreler  
 Aña ol dem gönüller véreler  
 İş bu niyyet üzerine n'étmiş ol  
 Tez riyâyaya elini uzatmış ol
810. Üzerinden yıl geçer anuñ tamâm  
 Bir kişi aña [démiş] gel ey hümâm  
 'Âdeti hem buyımış ol her géce  
 Şehr içini seyir éder ey hõca  
 Gérü bir géce temâşâyaya çıkar  
 'Üd çalarımış biri aña baçar  
 Ol düdükden bir âvâz yayılır  
 Kimse işitmez anı az yapılır  
 Mâlik'e dér ki oran olmadı mı  
 Her kişi étdüğünü bulmadı mı

54a



815. Oran oldu kūyına gelmez misin  
 Fürkatile bağrumı delmez misin  
 Çün anı Mālik işitdi oldu mest  
 Dédi kim cümle a‘mālüm oldu hemt  
 Mescidūñ içine girdi géri ol  
 Göz yaş ile ısladı téz yéri ol  
 Dédi kim bu yıl riyādur étdüğüm  
 Toğrı yolu koyup egri gitdüğüm  
 Tevbe yémeyem artık dédi  
 Yā ilāhī gitmeyem artık dédi

820. Şubh olunca ol kişi feryād eyledi  
 Ol hūdāya ‘āşık olmuş kād eyledi  
 Çün şabāh oldu géri açıldı gün  
 Mest-i lā-ya‘kıl olup tırdı o gün  
 Cümle Dımışk şehrinūñ hep olanı  
 Mescide geldi oturdı tolanı  
 Dédiler mescid harāb oldu harāb  
 Her yanından dökülür oldu türāb  
 Buña yeñi yer tevellī buluñ  
 Hakkıçün zabt eylesün rāhat oluñ

825. Her biri dér Mālik-i Dīnār yéter  
 Bu bizüm müşkilümüz anda biter  
 Bulmazuz ancılayın dervīşi  
 Kendü hālinde bilūñ dervīş kişi  
 Vardılar anuñ katına çoğ az  
 Mālik-i Dīnār kılar durmaz namāz  
 Çün namāzdan fāriğ oldu vardılar  
 Hep selām vérüp aña yalvardılar  
 Dédiler geldük size hep şamumuz  
 Var katıñuzda bizüm bir umumuz

830. Mescidūñ tevliyyetin vérdük size  
 Hāmdı’llāh sağ esen érdük size  
 Gel kabūl eyleñ bu halk sizden diler  
 Hiç namāz eylemedi evvelkiler

54b

- Dédi Mālik bu sözi étmem kabûl  
 Luţf édüben ben[i] etmeñ melûl  
 Bir yıl oldı işde bunda tûrdum  
 Kimse bilmezdi beni hem hõrdum  
 Hakkâ éderdüm riyâyile ‘amel  
 Ta beni halk bile yayıla ‘amel
835. Bir kişi gelüp yüzüme bakmadı 55a  
 Hem ulular üzre déme akmadı  
 Dün gece tevbe édüp toğrulmuşam  
 Anuñ içün ‘aşkile ben tölmişam  
 Tâ‘ati ihlâş ile étdümidi  
 Ağlayuban yas ile étdümidi  
 Cümle halkı üzerüme şaldı hak  
 İstedüğüm bu idi hem vérdi hak  
 Bu diyârda tûrmazın şimdengeri  
 Hep size bağışladum iş bu yeri
840. E’l-vidâ‘ oluñ size kaluñ esen  
 Ben giderin kanı Başrî Hasan  
 Dédi dañı çıkdı gitdi ol zamân<sup>181</sup>  
 Nice yıllar ‘uzlet étdi ol hümâm  
 Şoñra oldı<sup>182</sup> ol kişi gayb eri  
 Hakkâ da‘vet eyledi ol eri  
 İmdi ma‘lûm oldı ki éden riyâ  
 Hîç du‘âsı geçmezimiş Tañrı’ya  
 Dü cihânda bir işi oñmaz anuñ  
 Nice [bil] tamuda yanar [ol] cânuñ
845. İmdi tevbe édelüm [gel] ‘aşkile  
 Tâ ki mevlâ biz kulı rahmet kıla  
 Tevbe étmezseñ yağar nâr-ı cañım  
 Şiddet ile ışıdur dâr-ı cañım

<sup>181</sup> Bu beytin kafiyesi yoktur.

<sup>182</sup> Bu sözcük iki defa yazılmıştır.

## 35. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Ol resûlu’llâh démişdür işleyen dâ‘im riyâ  
Ol kıyâmetde cevâbın véremez ol Teñri’ye 55b
2. Hâlıkı koyup bu mañlûka édersin hizmeti  
‘Aqluñı başuña düşür éy utanmaz bî-hayâ
3. İhtiyârüñ çünki vérdi haq [elüñe] senüñ  
Kıatı ahmaqlıkdur bir kişi kendüye kıya
4. Pes şolar kim tâ‘atı haqqıçün éderler müdâm  
Koyucağaz her birinüñ oldur vechi ziyâ
5. Muhyi’ddîn gel haqqıçün ét géce gündüz tâ‘atı  
Tâ ki döstlerinden éde dü cihânda kibriyâ

183 دَرُ بَيَانِ سُنَّتِ مُؤَكَّدَه

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ûlün

- Menâhîden ‘ale’l-icmâl dénildi  
İşitdün hûd ne şekker yenildi  
Bu kez geldük resûlüñ sünnetine  
Ne démişdür görüñ ol ümmetine  
Démiş haqîkat ümmet olan baña  
Tuta ol sünnetüm pes himmet aña<sup>184</sup>
850. Şefâ‘at eylerin ben aña yarın 56a  
Göre uçmağda hem ol dîzârın

<sup>183</sup> Müekked sünnetin beyanıdır.

<sup>184</sup> Bu dize ‘Tuta ol sünnetüm pes ola himmet aña’ biçimindedir. Vezin gereği değiştirildi.

- Naşib eyle ilāhī cümlemüze  
 Cemālin göster irgür cümlemüze  
 Êdelüm sünnete şimdi şurū‘ı  
 Bileler tā nedür ehl-i furū‘ı  
 İki nev‘ üzredür<sup>185</sup> sünnet bil imdi  
 İkisin daħi tutmağa yel imdi  
 Bilün evvelki sünnet mü’ekkede  
 Kelāmum diñle dünyā sözlerin kese
855. Gelün anı bir bir imdi şayalum  
 Beyān eyleyelüm halka yayalum  
 İki erte namāzı sünnetin bil  
 Daħı hem eylenün hep sünnetin bil  
 Daħı aħşāmuñ iki sünnetin bil  
 Kılan anı resülün ümmetidür  
 Daħı ol yatsunuñ şonra kalanı  
 İki rik‘at sünnetdür olanı  
 Tamām on iki olur cümlesi hep  
 Bu beş vaktün içinde egle berk [hep]

### 36. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Resūlu’llāh démişdür kim hadīsde bize düpdüz  
 Benüm ümmetüm dā’im kılanlar géce gündüz
2. Mekān ola aña cennet ki zīrā ol tıtdı sünnet  
 Girincek cennete ümmet vérule hüriler üç yüz
3. Nice yūriye ğilmān daħi hem nice biñ vildān  
 Êdeler cenneti seyrān bulara gelmeye hīç söz

56b

<sup>185</sup> Sözcük ‘üzredür’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

4. Kimisi konup uçmak kimisi hürî қоçmaq  
Bulunmaya ol uçmaqda bular gibi tamām aқ yüz
5. Ey Muhyi' ddin sözün çoқdur o hüriler қatı aқdur  
Cemāline hemān baқdur hūdā vérsün tek iki göz

186 دَرُ بَيَانِ سُنَّتِ غَيْرِ مُؤَكَّدَه

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

860. İkincisi anuñ gayr-ı mü'ekkeде  
Bu sünnetden bilün ayrı mü'ekkeде  
Biri ol yatsunuñ dört sünnetidür  
En evvel қılınan ol sünnetidür  
İkinci daһi kindi sünnetidür  
Қılanlar yevm-i āһretde bilürdür  
Hadîşinde resûlu'llāh démişdür  
Şahîhdür her sözi ol māh démişdür  
Ki dā'im kendü sünnetin ikāmet  
Éderse başına gelmez nedāmet
865. Nitekim bir kişi düşünde görmiş 57a  
Biri yanar cehennemde ki тұrmış  
Uyanmış olmuş melāmet<sup>187</sup>  
Nice günler hîç olmamış selāmet  
Geri bir géce tekrār görmiş anı  
Gezer uçmaq içinde şöyle cānı  
Su'āl étmiş hemān ol hīnde aһa  
Beyān eyle sebep ne oldı saһa  
Démiş ol kimse kindi sünneti hîç  
Қıларam ben anı ér ü eger géç

<sup>186</sup> Gayrı müekked sünnetin beyanındadır.

<sup>187</sup> Bu dizede eksik sözcük vardır.

870. Resülün sünnetin ihyâ<sup>188</sup> éderem  
 Yolında göz yaşın deryâ éderem  
 Anuçün<sup>189</sup> vérdi haq baña 'ivâzlar  
 Sözümde yokdur zerrece garâzlar

### 37. GAZEL

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Resülün sünnetin ehyâ édenler bulalar kaçrı  
 Huşuşâ kim géce gündüz kıla terk étmeye 'aşrı
2. O kaçruş cümle içinde şu deñlü çok ola hürî  
 Hisâbın géri haq bilür hiç olmaz hadde 'askeri
3. Géye her hürî yetmiş ton onar parmakda on yüzük  
 Birbirine hep mevzün bulunmaz anlaruñ kaçrı
4. Démişler nür-ı celîlinden yaratmışdur haq anları  
 Arasañ mişli bulunmaz eger Şâm'ı eger Mısr'ı 57b
5. Kimi la'li kimi yaqūt kimi mercân kimisi 'ūd  
 Vérür kıllarına ma'būd démişdür ol Hasan Başrı
6. Resūlu'llāh démişdür hem baña ümmet olan kimse  
 Ki dāyim nefse éde döşene altına haşrı
7. Ey Muħyi' ddīn gel imdi sen murāda érmek istersen  
 Géce gündüzile dā'im hüdādan fethile naşrı

<sup>188</sup> Sözcük 'ehyâ' biçiminde yazılmıştır.

<sup>189</sup> Sözcük 'anuñçün' biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değıştirildi.

**DER-BEYÂN-I NEVÂFİL**<sup>190</sup>

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

872. Gelün olmayalum bunda gâfil  
 Gérek imiş bize daği nevâfil  
 Ki zîrâ farz[un] eksügi[n] atarlar  
 Yerine ol nevâfil[i] koyarlar  
 O farzuñ şöyle noqşanı qalmaz  
 Tamâm olur bilün hîç şanı qalmaz
875. Nevâfil iki dürlüdürür efnân<sup>191</sup>  
 Beyân eyleyelüm nicedür a‘mâl  
 Biri budur bilün nâfle<sup>192</sup> namâzlar 58a  
 Qırlarlar géce gündüz qomazlar  
 İkincisi anuñ nâfle oruçlar  
 Tutarlar nice eyler de ħurūclar  
 Namâzuñ déyelüm ol şevâbın  
 Tâ ki şonra déyem şavmuñ cevâbın  
 Resūlu’llâh démiş kim bir gün aqdı  
 Bu göñlüm cennet-i a‘lâya baqdı
880. Démiş cennetde gördüm ol Bilâl’ı  
 Ki gitmiş qalmamış göñli melâli  
 Su’âl étmiş hemân ol dem Bilâl’e  
 Démiş neden érişdüñüz bu ħâle  
 Démiş sizden işitdüm yâ Muĥammed  
 Aña göre iş étdüm yâ Muĥammed  
 O meclideyidük bir gün yanumda  
 O söz kılmışdı benüm cânumda  
 Dédüñ her vaqt<sup>193</sup> içün âbdest alursız<sup>194</sup>  
 Namâz kıлмаğičün bunda gelürsiz

<sup>190</sup> Nafile ibadetler beyanındadır.<sup>191</sup> Bu beytin kafiyesi yoktur.<sup>192</sup> Sözcüğün nâfile biçiminde yazılması gerekirken sözcük,metinde vezinden ötürü bu şekilde yazılıdır.<sup>193</sup> Sözcük ‘vaqit’ biçiminde yazılıdır.Vezin gereği değıştirildi.<sup>194</sup> Sözcük ‘aluñız’ biçiminde yazılmıştır.Vezin ve kafiye gereği değıştirildi.

885. Kılunğ ābdestünğ o iki şükürin  
 Namāza başlamadan şöyle kılunğ  
 Eşidelden bunı terk eylemezem  
 Tutardum her sözünğ hıç söylemezem<sup>195</sup>  
 Resūlu'llāh démiş gerçek Bilāl'üm  
 Benüm de budurur her demde hālüm  
 Gel imdi géce gündüz kıomayalum  
 Kılalum şükür ābdest kıomayalum  
 Ki tā biz dağı girevüz behişte 58b  
 Muşāhib ola hem bize ferişte
890. İlāhī cümlemüze kıl naşibi  
 Senünğ emrünğle bulur kul naşibi  
 Habībünğe vérürüz her dem selāmı  
 Anunğ 'aşkına vér dār-ı selāmı  
 Ne démişdür cihānunğ āfītābı  
 Hüdā gönderdi aña ol kitābı  
 Nevāfil haqqına söylemişdür  
 Anı 'aşıkları şerh eylemişdür  
 Kılunğ terk eylemeğ namāzı her gün  
 Velikīn mu'teberdür dün namāzı
895. İki rik'at ta'avvu' kılsa géce  
 Huşū'ile hużū'ile éyüce  
 Bilünğ ol kimse şol gündüz kılandan  
 Ki biğ rik'at tamām yédi yüz kılandan  
 Sevābı çok bolur muṭlak sevābı  
 Gel imdi her géce terk eyle hābı

<sup>195</sup> Sözcük 'söylemezdim' biçiminde yazılmıştır. Anlam gereği değiştirildi.



دَرْ بَيَانِ حُقُوقِ الْوَالِدَيْنِ<sup>196</sup>

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

- Gel imdi ümmet olan ol ḥabībe  
 Belī cennete sen téz gel ṭabībe  
 Ḥabībün sözleri hep derde dermān  
 Ḥaḫuṇ emrile olur bize fermān  
 900. Murādı ümmetin od yakmasun dér  
 Hevā-yı nefse gönli aḫmasun dér  
 Sever ol ümmetin<sup>197</sup> cān u gönülден  
 59a Çıkarma imdi sen anı gönülден  
 Ne démişdür resūlu’llāh işide  
 Ḥuḫūk-ı vālideyn olsa kişide  
 Ḳaçan nicesine gün<sup>198</sup> olsa leyli  
 İki rik‘at namāza olsa meyli  
 Ḳılursa aḫşāmile ol yatsuyı  
 Ödene ol kişinün anda deyni  
 905. İki rik‘at namāzuṇ her birinde  
 Oḫusa fātiḫa evvel birinde  
 Şoṇında āyete’l-kürsī oḫusa  
 Anı daḫi anuṇ yanında ḫosa  
 Daḫı hem oḫusa on beş ihlāş  
 Tamām étse namāzı ‘ām ile ḫāş  
 Bağışlarsa sevābın vālideye  
 Sevābı géçe bilün o deyne  
 Hem ola anası atası rāzī  
 Bilün ol kimseden muṭlaḫ bu rāzi  
 910. Ḳıyāmetde ‘azāb olmaya aṇa  
 Ḥaḫ anı aṇıcaḫ luṭfile aṇa

<sup>196</sup> Ana ata hukuku beyanındadır.

<sup>197</sup> Sözcük ‘ümmetiṇ’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>198</sup> Sözcük ‘güni’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

- Dağı hem haq vére bunı kılana  
 Tamām virdile yanup yaqılana  
 Aqıtmadan gözinde kanlu yaşlar  
 Şehīdler ‘özrini anı bağışlar  
 Dağı hem téz geçerken ol şırātı  
 Şağında Cebrā’il ola münādī  
 Ola Mīkā’il anuñ şolında 59b  
 Yürüye çok melekler çoçmağa anı
915. Aluban gideler uçmağa anı  
 Ki ya‘nī hūrīler çoçmağa anı  
 Ol İsmā’il’le İshāk nebīnün  
 Civārında ola ol haq nebīnün  
 Aq inciden ki bir qubbe qurılmış  
 İşidün ānı kudretten vérilmiş  
 İçine altın téz indüreler  
 Hüdā emrile anı konduralar  
 İçinde haq bir serīri düzetmiş  
 Ki ya‘nī bir serīr nürdan düzetmiş
920. Sarāyuñ üzerinde döşenmiş  
 Ki za‘ferān döşeklerdür döşenmiş  
 Dağı var bu döşekler üzerinde  
 Oturmuşdur ki hūrīler yerinde  
 Bularuñ cümle zülfinde düzülmiş  
 Nice biñ dürrile yāqūt düzülmiş  
 Bu hūrī yetmiş hulle géyinmiş  
 Şanasın gökdeki şems yere inmiş  
 Kaçan servī gibi anlar şalına  
 Şikāriçün ki tenhāya egsine
925. Bu zülfinde olanlar hep çığışlar  
 İşiden ādeme cānlar<sup>199</sup> bağışlar  
 Dağı hem başlarında var bir tād  
 Behā bulunmaya vérilse lüccāc

<sup>199</sup> Sözcük ‘canlar’ biçiminde yazılmıştır.

- Bu hūrī zevcile bilişürken 60a  
 Muşāhib oluban hem gülişürken  
 Çıka hūrīden ol demde bir envār  
 ‘Ayān ola kamu cennetde her dār<sup>200</sup>  
 Göricek bu nūrı cennet ehli  
 Ta‘accüb édeler hep sünnet ehli  
 930. Melekler ol demde éde nidāyı  
 İşide cennet ehli bu şadāyı  
 Déyeler iş bu nūr şol hūrīnūndür  
 Kılan köşkte olur hūrīnūndür  
 Ki zevcile otururken ol āgāh  
 Tebessüm éderiken çıkdı nā-gāh  
 Déyeler cennet ehli iş bu cānlar  
 Déye kim ola bu hūrī қочанлар  
 Melekler déyeler kim iş bu fā’ide  
 Hūqūk-ı vālideyn içün bu fā’ide  
 935. Kılardı bu namāzı ol қomazdı  
 Kıyāmetde su’āle yol қomazdı  
 Şevābın atasına anasına  
 Bağışlardı işidūñ ötesine  
 Anuñiçün vérди ҳақ аңа hūrī  
 Naşīb oldı aңa iş bu hūrī

### 38. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Gel imdi atañ anañ eger olmadısa hōşnūd  
 Bekā milkine gétdise degil ise eger mevcūd
2. Hūqūk-ı vālideyn içün kıl imdi bu namāzı sen 60b  
 Bağışla hayrın ki tā olmaya yanarsın dūd

<sup>200</sup> Bu dize ‘‘Ayān kamu cennetde her dār ola’’ biçimindedir. Vezin, anlam ve kafiye gereği değiştirildi.

3. Resūlu'llāh démişdür ki olur atañ anañ rāzī  
Bu fi'li dā'im işlenseñ sever muṭlaḡ seni ma'būd
4. Dañı saña vérür Allāh ol uçmaḡda ne isterseñ  
Eger ğilmān eger vildān verilür nice biñ ma'būd
5. İlāhī iş bu cānları kim isterse naşīb eyle  
'İbādet eyledüğinden ki zīrā oldurur maḡşūd
6. Velīkīn niceler érer cemālūñ görmege érer  
Gece gündüz seni sever dīzāruñ ister ey ma'būd
7. Saña da āşıḡuñ bir gör ḡayāt vér anları dirgür  
éderler secdeyi senūñ yoluñda ey mescūd
8. Anuñiçün ağlaşur dā'im senūñ yoluñda 'āşıḡ  
Cemālūñ bize göstermek kelāmuñda bize mev'ūd 61a
9. Bu Muḡyi'ddīn'e yā Rabbī kerem eyle murādın<sup>201</sup> vér  
Ne isterse bilürsin<sup>202</sup> sen ki sensin şāhid-i meşhūd

دَرْ بَيَانِ صَلَوَاتِ الرَّائِبِ<sup>203</sup>

Mefā'ílün Mefā'ílün Fe'úlün

938. Resūlu'llāh démişdür eyle taşdıḡ  
Ḥadīşinde receb ayını taḡḡıḡ  
Démiş kim çün receb ayı görünse  
'İbādet étmege ḡullar sürünse
940. Dañı cum'anuñ ilk gécesi érse  
Varuban bir kişi cum'aya girse

<sup>201</sup> Sözcük 'muradıñ' biçiminde yazılmıştır.

<sup>202</sup> Sözcük 'bilürsiñ' biçiminde yazılmıştır.

<sup>203</sup> Regaib namazı beyanındadır.

- O mağrible ‘aşā vaqtin arayup  
 Qılursa on iki rik‘at regā’ib  
 İkisinde selām vērseydi hem ol  
 Cemālini yére sürseydi hem ol  
 Namāza başlanıcaq ibtidāda  
 Oqusa fātiha her bir qara’de  
 Dağı oqusa enzelnā’yı üç kez  
 Hāqīkat sūre-i ra’nāyı üç kez  
 945. Şoñında oqusa on iki ihlāş  
 Tamām namāzı [qılsa] ol hāşu’l-hāş  
 Selāmdan fāriğ olıcaq téz hem  
 Ki yetmiş şalavāt vére ol dem  
 Tamām olıcağaz eylese secde 61b  
 Dése kim ol kişi gérü ol demde  
 Dése yetmiş kez ol subbūhu quddūsu  
 Déyümeyen şalavāt getürsin  
 Qaçan başını kaldursa géri ol  
 Dése yetmiş kez rabbi’ğ-firli ol  
 950. Géri secde édincek yetmiş kez  
 Dése subbūhu quddusu yetmiş kez  
 Déyümeyenler ol dem getüre şalavāt  
 Ède ol hīnede yetmiş şalavāt  
 Tamām édüp dağı hācet dilerse  
 Hūdāya yalvaruban téz dilerse  
 Deñiz qumı ağaçlar yaprağınca  
 Dağı yer yüzünüñ hem toprağınca  
 Olursa ‘afv éde haq hep günāhın  
 Qabül eyleye ol kişinüñ āhın  
 955. Dağı ol ehl-i beytinden yedi yüz  
 Kimesneye şefā‘at éde aç göz  
 Tamām her birinedür vācib olmış  
 Bilüñ ya’nī aña nār vācib olmış

### 39. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Ol uçmağda bir ırmağ var recebdür ismi engiñdür  
Ağar on iki yerde bilün çeşme gibi gür gür
2. Receb ayında bir kimse kılsa ol iki rik‘at  
İçine ol on iki yerde giricek uçmağa yer yer 62a
3. Şekerden lezîzdür mişli sütten ağdur hem  
Şunuğ gibi şu yokdur hem içenler ditreye dir dir
4. Receb ayı görünseydi hazer étmeñ regā’ibden  
Kıluğ pes on iki rik‘at oturmuşlar tamām bir bir
5. Receb Allāh ayıdur dér resūlu’llāh hadīsinde  
Bunuğ ta‘zīmi vācibdür görünincek bize er er
6. Murāda érmek istersenğ iki cihānda sen dervīş  
Hüdāyı açıncağ ağla ağıt çeşmünğ yaşın sır sır
7. Ey Muħyi’ddīn seversenğ receb ayın haqīkatde  
Kıyāmet günü oluncağ déyeler cennete gir gir

دَرْ بَيَانِ صَلَاةِ الْبَرَاتِ<sup>204</sup>

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

957. Hādīsinde buyurmuş faħr-i ‘ālem  
Ne buyurmuşdur işit faħr-i ‘ālem

<sup>204</sup> Berat namazı beyanındadır.

- 62b
- Démiş şa‘bānuñ beşinci leyli  
 Қаған olsa kişinüñ anda meyli  
 Hemān қılsa iki rik’at berāti  
 Muқarrer arta anuñ һayāti
960. Oқusa her birinde fātiһa ol  
 Қıyāmetde ol kimesne bulur yol  
 Şoғra<sup>205</sup> oқusa hem elli iһlāş  
 Muқarrer her birinde belli iһlāş  
 Һüdā eyler nazar yetmiş kezин dér  
 Daһı hem gösterür қudret yüzин dér  
 Resūlu’llāh démiş hem baņa geldi  
 Қarındaşum o Cibrīl aņa geldi  
 Ki şa‘bān ayınuñ olmışdı nışfi  
 Daһı hem gécesinde diñle vaşfi
965. Dédi baņa eyā varum Muһammed  
 Enīsüm mūnisüm yārüm Muһammed  
 Başumı қaldurup baқdum saçılmış  
 Yedi қat gök қapuları açılmış  
 Görürem bir melek ol қapuda  
 Nidā eyler işidem ol таpuda  
 Ne göкçek şol kişidür kim yine  
 Rükū‘ éde bu géce rabbine  
 İkinci қapuda gördüm oturmuş  
 Dédi bir melek var el getürmiş
970. Ne göкçek şol kişi secde éde  
 Daһı secde éde içinde vecde  
 Üçünci қapuda gördüm<sup>206</sup> birisi  
 Nidā éder melek var altı күrsī  
 Ne göкçek kişi kim fikir éderdi  
 Һақı bu géce ol çoқ zıkr éderdi  
 Beşinci қapuda gördüm dikilmiş  
 Nidā éder melek var bil yüklenmiş
- 63a

<sup>205</sup> Sözcük ‘şıғra’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>206</sup> Bu sözcükten sonra yazılı olan ‘ki’ vezni bozduğu için alınmadı.

- Ne gökçek şol kişi kim ağlayadur  
 Bu géce gözi yaşı çağlayadur  
 975. Dağı altıncı kapuda yürütdi  
 Nidā éder melek var hem göründi  
 Ne gökçek şol kişidür éde tevbe  
 Bu gécenün içinde ola tevbe  
 Yedinci kapuda gördüm ki zāhir  
 Nidā éder melek var şöyle māhir  
 Du'ālar bu géce var mı éder hem  
 Qabūl ola du'āsı étmeye gam

#### 40. GAZEL

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Dağı bu géce insāna berāt iner bilün haqdan  
 Görür ehli olan anı dağı gelmeden ırakdan
2. Kimisine sa'adetde kimisine şakāvetden  
 Şunarlar defterin cümle olursa 'izzile şarkdan
3. Gelecek bil ki şa'bānuñ érişince gécesine  
 Yazılmışdur berātına éyü yatlu olacaqdan
4. Eger öger [eger] yiter eger ulur da gir beyte  
 Eger yanar eger tozar yazılır az ile çokdan
5. Bilün bu fānī dünyādur gönül vérmek aña nedür  
 Nazīri yoqdur ey kādīr yaratduñ cismi toprakdan
6. Kimin kendüñe yār étdün kimin yerini nār étdün  
 Bilürin dağı var étdün harīri hem o toprakdan



7. Sa'âdet defterinden şun şakâvetden bize şunma  
İlâhî sen bizi şakla gözümüz yaşını ğarğdan
8. Ki bir enfüsile şeytân bize her dem musallağdur  
Keremler eyleyüp kendünize öldürin kırğdan
9. Ey Muhyi' ddîn hağı zıkr ét gece gündüz aña fikr ét  
Gel imdi sen seni fikr ét ki halk étmedi mi yoğdan

دَرْ بَيَانِ صَلَاةِ قَدِيرٍ<sup>207</sup>

64a

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

979. Ne démişdür cihānuğ āfītābı  
İki rik'at kişi kılsaydı ğadri
980. Oğursa her birinde şöyle e'l-ğam  
Dağı sūre-i enzelnā'yı ol hem  
Şoğında hem oğusa elli ihlāş  
Ğağā étmese sehv étmese ol ğhāş  
Dağı ol şubğ olunca étse ihyā  
Èderdi nitekim her gece Yağyā  
Tamām biğ yıl 'ibādet eylemişçe  
Ğayır bulur ki tğ'at eylemişçe  
Dağı cümle ğünāhı 'afv olurdur  
Zuhūra çığmayup mağv olurdur
985. Bilüğ ğadriğ geçesi ğürmetine  
Ğüdā ğarğ eyler anı rağmetine

<sup>207</sup> Kadir namazı beyanındadır.

## 41. GAZEL

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Hıŕŕŕŕŕ kim gören ¼adri ne dilerse olur ma¼bl  
Murâdına érer fi'l-hâl gér olmaz bilün ma'zl
2. Yére inp melekler hep 'ibâdet éder Allâh'a  
¼atı ulu gécedr ¼abl eyle sözüm ma'¼l
3. Ramazânn bilün içinde ha¼ hŒ gizlemiŒ ¼adri  
Nitekim ism-i a'zamda kelâmında ¼omıŒ me¼l
4. DémiŒler ekŒerî ¼adri olur yigirmi yedinci 64b  
Hüdâ bilür aŒıl anı ne va¼tn olıŒardur ol
5. Ey Muhyi'ddn gel ol ¼adri eger görmek dilerseñ sen  
NaŒb eyleye ol mevlâ a¼ıt ¼eŒmn yaŒın yol

فضلا لله 208

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ln

986. Nevâfilden iki ¼ısm eylemiŒk  
Namâzile oruç ism eylemiŒk  
Namâz dénildi ¼udret yétgince<sup>209</sup>  
Kelâmı uzatk gitgince  
Bu kerre Œimdi geldi Œavma növbet  
¼utan kimselere ha¼ éde ra¼bet

<sup>208</sup> Allah'ın fazlı ile

<sup>209</sup> Sözcük 'yétkce' biçiminde yazılmıŒtır. Vezin gereği deęiŒtirildi.

- Déyelüm inşā'allāh nāfle şavmı  
 Tütalar her ayda nice yevmi  
 990. Sebeb olmağ dilerüz nice merde  
 Giriftār olmayavuz şöyle derde  
 Resūlu'llāh démiş<sup>210</sup> aşhāba bir gün  
 Ne démişdür işit aḥbāba bir gün  
 Démiş nefsi melāmet éde müheymin  
 Sizi ḥayra delālet éde mü'mīn  
 Şunuğ gibi ḥayrdur kim ḥisābı yoğ  
 Anı işleyene her dem 'azābı yoğ  
 Dédiler yā resūlu'llāh meded ét 65a  
 Bize gel yā ḥalīlu'llāh meded ét  
 995. Resūlu'llāhi démişdi ki ol dem  
 Kelāmum diñleriken ağıduğ nem  
 Muḥarrem ayınuğ bir günü onın  
 Orūç tütup temiz éderse tonın  
 Bilüñ on yıl 'ibādet éylemişce  
 Géce gündüz ki ṭā'at éylemişce  
 Şevāb vérür ḥağ anuğ her güninde  
 Bunuğ gibi ḥayrlar véren<sup>211</sup> güninde  
 Dağı yüz ḥac ve 'umre éylemişce  
 Dağı yüz er şehīd olmağdan azca  
 1000. Şevāb vérmemişdür diñle ol pāk  
 Gel édelüm yolında yağalar çāk  
 Dağı dünyādan ala intiğāmın<sup>212</sup>  
 Cānın vérmeye görmezse mağāmın<sup>213</sup>  
 Dağı münkir nekīre ol su'ālī  
 Vére ol dem cevābın aña 'ālī  
 Aşıla ḳabrinüñ içinde ḳandīl  
 Bilüñ nūrdan ola olmaya fitīl

<sup>210</sup> Sözcük 'démişdür' biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değıştirildi.

<sup>211</sup> Sözcük 'véreñ' biçiminde yazılmıştır.

<sup>212</sup> Sözcük 'intiğāmıñ' biçiminde yazılmıştır.

<sup>213</sup> Sözcük 'mağāmıñ' biçiminde yazılmıştır.

1005. Dağı tebdîl ola tıtduğı oruç  
 Güzel Őretde hem  tdgi oruç  
 Kıy met ta opunca ola yoldaş  
 Oruç tıtan ile hem ola h ld Ő  
 oyunca ol kişi gerü abirden  
 Başında t c ola miskden ‘anberden  
 Dağı egnine bir hulle v reler 65b  
 Bur ğı aŐa ol dem irgreler  
 G yben hulleyi bine bur ğa  
 Teveccüh eyleye ol dem tırağa  
 FeriŐtehler düşe anuŐ  ğine  
 Şanasın cem‘ olup gider düğüne  
 1010. Aluban ilteler maşŞer yerine  
  riŐeler hem n ma‘Şer yerine  
 Hal yık g ricek anı d yeler  
 ‘Aceb kim ola deyü bu gy lar  
 Nid   riŐe kim bu Şol kişidür  
 ‘ ŐranuŐ oruç tıtmak işidür  
 Ala gide melekler gerü andan  
 Sever ol kişi[‘i haŐk] Őoye c ndan  
 Bur đuŐ  ğine düşüp gideler  
 Ki bir ‘asker gibi Őp gideler  
 1015. Tez ilteler anı ‘arş g lgesine  
 Hem n onduralar ferŐ g lgesine  
 Veliler ile bile cem‘ olalar  
 Oruç tıtan g rŐ neler bulalar

#### 42. GAZEL

Mef ‘ilün Mef ‘ilün Mef ‘ilün Mef ‘ilün

- 1 D yeym size bir Ő z reslu’ll h ne buyurmıŐ  
 MuŐarrem ayınuŐ onun tıtanlar g r neye  rmiŐ

2. Ādem ile Hāvvā yürürken şöyle uçmağda  
Zerāfet eyleyüp şeytān bir şey'ün içine girmiş 66a
3. Hāyfi gör İblīs sağılarken gözinün yaşı çağlarken  
Sağılar sağup ağlarken meger Hāvvā anı görmiş
4. Erişmiş katına Hāvvā démiş n'olduñ ne ağlarsın  
Ölürsüz cān gider sizden déyü şeytān haber vérmiş
5. Démiş şeytāna ol Hāvvā su'ālūme cevāb vérgil  
Ölüm ne nesneden déyü hemān ol dem aña şormiş
6. Démiş cānuñ seni hōrlar çıkıcağ cismüñi yurlar  
Dañı yer altına qorlar ölüm budur déyü vérmiş
7. Démiş Hāvvā 'aceb var mı ola mı ölüme çāre  
Démiş şeytān aña çāre bir ağacı şalıvérmiş
8. Yemişin yériseñ anuñ tenden çıkmaya cānuñ  
Çürimez dañı her yanuñ déyincek 'aqlını érmiş
9. Démiş Cebrā'ile ol hağ benüm emrümi şıdılar 66b  
Serendib tağına ilet démiş içlerini sürmiş
10. Hemān Cebrā'ıl ol hīnde nüzül eylemiş uçmağa  
Tez ol Ādem'le Hāvvā'yı bilün uçmağdan ayırmış
11. O tağun iki yanında<sup>214</sup> qomış anları Cebrā'ıl  
Bu hāli göricek Ādem hemān kendün yére vurmış
12. Serāyime olup Ādem bilün üç yüz yıl ağlamış  
Gece gündüz gezüp tağda yémek yérine ot yérmiş

<sup>214</sup> Bu sözcükten sonra yazılı olan 'yére' sözcüğü vezni bozduğu için alınmadı.

13. Döküp göz yaşını Ādem gezüben tağda vü taşda  
İlāhī bilürin nefse uyup<sup>215</sup> zulm eyledüm dérmış
14. Muḥarrem ayınuñ onın oruç tutarsa démiş çok  
Bağışladum aña küllī giryen ‘aqlını dermiş
15. Oruç tutuncağazdan Ādem o çeşminden ki sel inmiş  
Güzel mevlā hemān ol dem o Ḥavvā’yı ulaşdurmuş 67a
16. Cemī’-i ḥalk aña bende anuñçün ağlaşur dünde  
İki ḥasreti bir günde şoloğ sa‘āt buluşdurmuş
17. Muḥarrem ayınuñ onın gel imdi tatalum oruç  
Tutanları gör imdi sen murādına erişdürmiş
18. Gel iste Muḥyi’ddīn ‘aşk-ı dīzāra érmek isterseñ  
O ābid zāhid olanı ḥağ uçmağa ulaşdurmuş

دَرُ بَيَانِ صَوْمِ رَجَبٍ<sup>216</sup>

Mefā‘ülün Mefā‘ülün Fe‘ülün

1017. Resūlu’llāh démiş şā’im olanlar  
Bilün uçmağı dér bulanlar  
Receb ayında biri<sup>217</sup> tutsa oruç  
Tamām cān u gönüldeñ tutsa oruç  
Ḥüdādan vācib olurmış aña üç  
Birisi ‘afv éder kılmazmış suç
1020. İkincisi aña kısmet olurmış  
Qalan ‘ömri aña ‘ismet olurmış

<sup>215</sup> Sözcük ‘ uyuban’ biçiminde yazılmıştır.Vezin gereği değiştirildi.

<sup>216</sup> Recep orucu beyanındadır.

<sup>217</sup> Sözcük ‘birisi’ biçiminde yazılmıştır.Vezin gereği değiştirildi.

- Üçüncüsü aña ihsân éderdür  
 O maḥşer kórķısın āsān éderdür  
 Su'āl étmiş resūlu'llāh[a] bir er<sup>218</sup> 67b  
 Ža'īfin cümlesin tuṭamazın<sup>219</sup> dér  
 Cevāb vérmiş resūlu'llāh o ere<sup>220</sup>  
 Hicābında baķarmış şöyle yére  
 Bir evvel bir āḥir bir ortasında  
 Démiş tuṭarsañ üç gün ortasında  
 1025. Bu ayuṅ cümlesin tuṭmuş gibidür  
 Şevābını daḥi ütmiş gibidür  
 Èdelüm bu maḥalde bir ḥikāyet  
 İşidenler anı éder ri'āyet  
 Ki zīrā bu gereklidür gerekli  
 Tuṭanlar ola āḥretde yürekli  
 Démiş ol ibn-i Mes'ūd ben olurдум  
 Resūlu'llāh katında her tuṭurdum  
 Gelür tez bir racil vérdi selāmı  
 Resūlu'llāh pes ol demde kelāmı  
 1030. Resūlu'llāh dédi aña ey Ādem  
 Senüṅ çeşmünde bulunur dem  
 Nedür ḥāli bize eyle beyānı  
 Severin biz bize gelen beyānı  
 Dédi kim ol racül<sup>221</sup> 'İsā nebīnüṅ  
 Bilüṅ kavminden[in] pes ol nebīnüṅ  
 Géce gündüz tamām her yevm anaya  
 Éderdüm ḥizmeti Meryem Ana'ya  
 Cemālini ben anuṅ görmüşem dér  
 Daḥı 'İsā'ya sonra érmişem dér  
 1035. Oķurken iş bu İncīl'de tuş oldum 68a  
 Senüṅ faḫluṅ işitdüm ser-ḥōş oldum

<sup>218</sup> Bu sözcük 'bir' biçiminde yazılmıştır. Anlam gereği değiştirildi.

<sup>219</sup> Sözcük 'tutazın' biçiminde yazılmıştır. Vezin ve anlam gereği değiştirildi.

<sup>220</sup> Sözcük 'bir' biçiminde yazılmıştır. Vezin ve anlam gereği değiştirildi.

<sup>221</sup> Bu sözcük 1029.beyitte de 'racil' biçiminde yazılmıştır.

- Dağı hem ümmetün fazlın ey yārüm  
 Görincek gitdidür bu ihtiyārum  
 Tazarru‘ eyledüm ‘İsā’ya girdüm  
 Cemāline bakup ‘aqlumı dérdüm  
 Dédüm ‘İsā’ya bu derdüm kabuğdur  
 Cānum bende bu cismüm oyukdur  
 Du‘ā eyleye baña tā kim érişem  
 Muḥammed ümmeti olam girişem
1040. Ecel hîç gelmeye pes géçe evkāt  
 Ḥabībe olmayınca ta mülākāt  
 Du‘ā kıldı o ‘İsā el getürdi  
 Diline téz ḥaḫuḫ adın getürdi  
 Dédi bunı érişdür yā ilāhī  
 Ḥabībünje konuşdur yā ilāhī  
 Bi-ḥamdi’llāh cemālün şimdi gördüm  
 Ḥaḫīkatdür kemālün şimdi gördüm  
 Resūlu’llāh dédi aña ey ‘āşık  
 Kelāmuḫ cümlesi hep şöyle şādık
1045. Dağı ‘İsā ile sizün araḫuz  
 Géçelden kaç yıl oldı<sup>222</sup> dén araḫuz  
 Dédi ol kişi altı yüz yıl oldı  
 Ḥisāb étdüm ki tāriḫ şimdi töldi  
 Dédi server ‘acā’ıbden ne gördün  
 Bize söyle ğarā’ıbden ne gördün  
 Dédi ‘İsā bile bir gün gezerdüm  
 Firāḫından bu bağrumı ezerdüm  
 Gezerek bir yüce tağa érişdüm  
 Çıkamaduğ bu tağa çok dürişdüm
1050. Du‘ā étdi ol ‘İsā biz bulunduğ  
 Hemān ol ḥінде üstinde bulunduğ  
 Dédi ‘İsā ilāhī iş bu tağa  
 İzin vér söylesün ḥālin bu tağa

68b

<sup>222</sup> Sözcük ‘oldın’ biçiminde yazılmıştır. Anlam gereği değiştirildi.



- Hıķuñ emriyle tağ dile geldi  
 Bu hālin söylemege bile geldi  
 Dédi ‘Īsā’ya tağ n’olduñ n’élersin  
 Murāduñ söyle benden ne dilersin  
 Dédi ‘Īsā hıķuñ emrile yā pīr  
 Baña kendü hālinden téz haber vér  
 1055. Dédi iş bu cebel ‘Īsā’ya diñle  
 Cevābı véricek derdile iñle  
 İçümde bir racül var şimdi gizlü  
 Göremez baksa idi iki gözlü  
 Bilüñ Mūsā anuñ<sup>223</sup> kavminden imiş  
 Ne şu içer ne yémek yér ne yémiş  
 Muħammed Muştafā dér şöyle ağlar  
 Gözinüñ yaşı şular gibi çağlar  
 Dédi ‘Īsā ilāhī baña göster  
 Bu göñlüm ol kişiyi görmek ister  
 1060. Du‘ā étdi ki ‘Īsā [oldı] rāħat  
 Du‘āsı müstecāb oldu o sā‘at  
 Çıķageldi içinden pīr ü fānī  
 69a  
 Ki görünmez nürdan şöyle yanı  
 Daħı vechi aħsen taviil- ĳamet  
 Ki ya‘nī yüzi gökçek ulu ĳamet  
 Dédi ‘Īsā-yı rūħu‘llāh téz aña  
 Ne kişisin ĳaber vér bile baña  
 Dédi Mūsā’nıñ ol kavmindenin hem  
 ‘Aceb buluna mı yāreme melhem  
 1065. Dédi ‘Īsā aña ey mürde-gānī  
 Neden tutduñ tağ içinde mekānı  
 Dédi ol kişi ben Tevrat oķurken  
 Bu nefsüñ boynını her dem toķurken  
 Gözüm tüş oldu şöyle aşlına ben  
 Muħammed ümmetinüñ fazlına ben

<sup>223</sup> Bu sözcükten sonra yazılı olan ‘ol’ sözcüğü vezni bozduğu için alınmadı.

- Temennā eyledüm ħakdan bulam ben  
 Muĥammed ümmetinden tā olam ben  
 Beni bu taġ içinde gizleye dëdüm  
 Ĥabībünje ulaşdur gözle dëdüm
1070. Ĥabül étdi du‘āmı gizledi ħaċ  
 Ĥabībi ‘aşkına irgürdi ħaċ  
 Dër ‘Īsā ol pīre pes göreliden  
 ‘Ībādet ü tã‘ata gireliden  
 Bilür misin ne deñlü yıllar oldı  
 Gözüñ yaşı yürece yollar oldı  
 Dëdi ol kişi yā ‘Īsā géçelden  
 Ĥaċuñ emriyle taġa göçelden  
 Ĥisāb étdüm ki altı yüz yıl olmış  
 Görürin taġ ile taşlar yol olmış
1075. Hemān ‘Īsā’ya érdi téz taĥayyür  
 Beñzi oldı ol ĥinde taġayyür  
 Semāya kaldıruban dikdi başın  
 Bu çeşminde yére çok dökdi yaşın  
 Dëdi ‘Īsā ilāhī sensin a‘lā<sup>224</sup>  
 Ĥuluñ var mı ĥapuñda bundan ūlā  
 Ĥüdā emr eyledi ‘Īsā’ya ol dem  
 Muĥammed ümmetinden birisidür hem  
 Receb ayında oruç tutsa bir gün  
 Ĥaċıċat baña döndürse özin
1080. Benüm ĥatumda a‘lādur ol erden  
 ‘Ībādet eyledi ol gerçi érden

69b

<sup>224</sup> Bu sözcük iki defa yazılmıştır.

### 43. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Resûlu’llâh buyurmuşdur Receb ayında Allâh  
Tutanlara oruç bir gün işit kim ne vérür Allâh
2. Anuñ dīvânına yazar oruç tutmuş kadar biñ yıl  
Dañi düşmânını anuñ ğazab édüp vurur Allâh
3. Eger üç gün tütalarsa anuñile tartuban  
Nice yüz biñ hicâb eyler cehennemde qorur Allâh
4. Yedi gün olsa şâ’im receb ayından<sup>225</sup> ol tahkîk  
Cehennem qapusın cümle qapayup qurar Allâh
5. Eger on gün tütarsa receb ayında [bilün] oruç  
İki qanat vérür aña behişte irgürür Allâh 70a
6. Eger cümle receb ayın tütarsa ol kişi muṭlaq  
Ki qabrinden qopıcaq ol yüzi aqdur girür Allâh
7. Muḥalḥal ola her gerdân mestüreden münevverden  
Şirâk-i na‘linin dañi ki altundan géydürür Allâh
8. Göñül gözi açılır hem tecellî étmek için  
Yére göge bilün şıgmaz velî qalbe girer Allâh
9. Ey Muḥyi’ddîn gel imdi sen receb ayında şâ’im ol  
Éyü yatlu ne işlerseñ dâ’im seni görür Allâh

<sup>225</sup> Sözcük ‘aydan’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

دَرُ بَيَانِ صَوْمِ شَهْرِ شَعْبَانَ الْعَظِيمِ<sup>226</sup>

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

1081. Resûlu'llâh démiş bir kimse şâ'im  
Benüm ayumda üç gün olsa kı'im  
Hüdâ cennetde vérür aña yüz köşk  
İçinde hüriler var daği hem müşk  
Biri yetmiş bu dünyâdan büyükdür  
Kâbül eyle sözüüm şanma oyunçur  
Resûlu'llâh démiş ayum görünse 70b  
Budur 'âdet ki her dâ'im görünse
1085. Hâk emriyle nidâ eyler melekler  
Şadâsını işidür hep felekler  
Du'â eyler bular hem ümmetüm çün  
Beni ta'zîm édüben himmetüm çün  
Birisidür anuñ şa'bân ayında  
Ki şâ'im olursa kıatında<sup>227</sup>  
İlâhî anları sen yarlığa dér  
İletme anları ol tarlığa dér  
İkincisi gider şa'bân ayında  
Oruç tutarsa ol dîvân yanında
1090. İlâhî sen esirge kıuluñ dér  
Cağîmde yanmasun hiç bir kıılı dér  
Üçüncüsü démiş şa'bânın ayın  
Eger şâ'im olup bükerse yayın  
İlâhî eyle ol kıula ikrâm dér  
Cehennemî aña eyle harâm dér  
Daği dördüncüsidür mâh-ı şa'bân  
Oruç kıutup hûş olsa şâh-ı şa'bân

<sup>226</sup> Yüce şaban ayının orucu beyanındadır.

<sup>227</sup> Bu dizede bir sözcük eksiktir.

- İlāhī eyle a‘mālūñ kabūl dēr  
 Behište girmege büksün o yol dēr  
 1095. Kaçan ol kıyāmet günü ayrılrsa  
 Zebāniler bu ‘āşileri yerse  
 Bu şa‘bān ayı şekle gire ol dem  
 Resūlu’llāh hazretine ére ol dem  
 Resūlu’llāh déye yā şehri şa‘bān 71a  
 Neye geldüñ şalınursın hırāmān  
 Deye şa‘bān ol dem mübeyyinsin  
 Dağı hem sen şefi‘i’l-müznibīnsin  
 Baña dünyāda hürmet eyleyenler  
 Dağı oruç tutuban hīlesin[ler]  
 1100. Şefā‘at şöyle bizden anlar ister<sup>228</sup>  
 Ri‘āyet anlar dağı sizden ister  
 Şefā‘at étmege ‘ahd eylemişdür  
 Hadīşinde bu sözi söylemişdür  
 Resūlu’llāh déye kim yā ilāhī  
 Bilürsin benüm ayumdur bu māhı  
 Benüm ayuma kim ki hürmet étđi  
 Dağı oruç tutuban yandı tütđi  
 Günāhın anlaruñ cümle bağışla  
 Raḥīmsin sen saña lāyıkdan işle  
 1105. Ḥabībine déye ol yüce dergāh  
 Oruç tutanlar için eyleme āh  
 Ben anlaruñ o dünyāda yürürken  
 Günāhlarımı ‘afv étđümdi érken  
 Resūlu’llāh déye şa‘bān ayına  
 Kaatumdan ḥācetüñüz var mı yine  
 Déye şa‘bān ayı ol dem ḥabībe  
 Baña éden [olur] hem şol karībe  
 Gerekdür hulle hem bir tāc başında  
 Müzeyyendür ki bir tāc [var] başında

<sup>228</sup> Bu dize ‘Şefā‘at anlar şöyle bizden ister’ biçiminde yazılmıştır. Vezin ve kafiye gereği değiştirildi.

1110. Resūlu'llāh déye yā rabbī āsīnā 71b  
 Géri şa'bān ayı dér eyle ihyā  
 Gerek hem tācile hulle burāḳdur  
 Beni hōş tutuñ étmesün firāḳdur  
 Resūlu'llāh déye haḳ görmezden öñdin  
 Daḫı şehriñ saña gelmezden öñdin  
 Ben anlaruñ içün haḳ eylemişem  
 Oruç tutanları fark eylemişem

#### 44. GAZEL

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Kaçan şa'bān ayı olsa bize ta'zīm vācibdür  
 Hadīşinde resūlu'llāh beyān eyleyüp açupdur
2. Oruç tutanlara anda berā'et vére ol Allāh  
 Daḫı rahmetin haḳ hisābsuz bunda şaçıpdur
3. İllāhī bize raḫm eyle adı ḫabībünj 'aşḳına  
 Yeñilmez nefis hevāsına bu göñül kuşu uçupdur
4. Ḥarāb oldı göñül şehri ki zīrā nefsimüz dehrī  
 Niceler şöyle bu zehri ki şerbet şanup içüpdür
5. Murādı üzre dilerken dişini eyle bilerken  
 Hevā-yı nefse yélerken niceler şöyle geçüpdür 72a
6. Niceler kendüni yuyup niceler 'aşḳuña toyup  
 Anuñ çün taḫtını koyup bilüp taḫlara kaçupdur
7. Çekişdi Muḫyi'ddīn acıyıla şolmaya var deler  
 Bu dünyāda nice merdler bu nefsi iki biçüpdür

دَرْ بَيَانِ صَوْمِ شَوَّالٍ<sup>229</sup>

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1114. Bir géce içinde mi'râc eyleyen  
Hem daği bātıldan îhrâc eyleyen
1115. Hem burāğa binüben seyrân éden  
On sekiz biş 'âlemi hayrân éden  
Kurb-ı evdânî maqāmına éren  
Şübhesüz hem haq cemâlini gören  
Démiş ol érse şevvâl 'îd  
Ehl-i İslâm'a bilün olmaz va'îd  
Ya'nî bayram günü iftâr étse ol  
Hayrın ihsânın faķîre véirse bol  
Ba'dehum altı gün tutsa oruç  
Kendü luţfindan degüldür gerçi borç
1120. Her güninde altı yüz yıl tâ'ati  
Géce gündüz eylemişce râhatı  
Haq véür ol kimseye démiş hayır  
Hîç hisâbın kimse bilmez kavm-i kul  
Hem daği yüz kimse olmuşdan şehîd  
Daği yüz hac eylemişden ol sa'îd  
Hem daği yüz kûluna âzâd étmeden  
Hayrı artuqdur démiş ad étmeden  
Bârî-yi dünyâ daği ol haq aña  
Ulî haşlet vérmîş baq aña
1125. Biri bu 'ömrin<sup>230</sup> ve rızqın artura  
Rızq için teşvîş yémeye otura  
Hem ikincisi ola evlâdı çok  
Étmeye hem ol kişi feryâdı çok

72b

<sup>229</sup> Şevval orucu beyanındadır.

<sup>230</sup> Sözcük, 'ömrün, biçiminde yazılmıştır.

- Hem üçüncüsü guşşalardan kurtula  
 Rāhat ola kışşälardan kurtula  
 Hem dağı dördüncisi érseydi māt  
 Cānını ‘Azrā’ il alurken kavat  
 Hāq ta‘ālā şaklaya ĩmānını  
 Věrmeye şeytāna hīç bir yanını
1130. Hem beşincisin işidüñ siz bu kez  
 Cān acısın hāq éde aña geñez  
 Hem dağı altıncısı münkir nekīr  
 Ol kişinüñ yüzünü étmeye kir  
 Ya‘nī kim vére su‘āline cevāb  
 Ol kişide bulma ekşer şevāb  
 Dağı altı haslet āhretde vérür  
 Hem muqarrer vuşlat āhretde vérür  
 Biri bu kabirden ol kopıcağ[az] 73a  
 Yüzi bedr olmış ay ola buncağaz
1135. Hem ikinci tutduğı oruç k’ola  
 Başı üstine gelüp gölge ola  
 Ol kıyāmet issisini görmeye  
 Zerrece aña āteş irgürmeye  
 Hem üçünci[si] anuñ téz véreler  
 Bitini anuñ şağ eline véreler  
 Hem dördüncisi anda anuñ  
 Hāyrı artuğ ola mīzānda anuñ  
 Hem beşinci durmaya ol él gibi  
 Géçe ol kimse şırātı yél gibi
1140. Hem dağı altıncısı yuya anı  
 Cennet-i a‘lāya hāq kıoya anı



### 45. GAZEL

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Altı gün oruç tutanlar ba'dehu yevm-i 'îd  
Ol resûlu'llâh démişdür olmaya haqdan ba'îd
2. Yevm-i maşerde zebâniler anı incitmeye  
Ehl-i İslâm olana [hîç] olmaya ol gün va'îd
3. Hem şehîdler zümresinde ola ol kişi  
Ol livâ'ü'l-hamdile bile gide olup sa'îd
4. Cennet-i a'lâda vére haq aña dürlü kaşîr  
Qudretinden ol hüdâ hem böyle étmişdür va'îd
5. Muhyi'ddîn şevvâl ayında altı gün gel şâ'im ol  
Nefsün ile cengi [éder]señ olursın<sup>231</sup> hüd şehîd

73b

دَرْ بَيَانِ أَيَّامِ الْبَيْضِ<sup>232</sup>

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

1141. 'Alî hazretleri eyler rivâyet  
Şahîhdür her kelâmı ét ri'âyet  
Démiş bir gün érişdüm ol resûle  
Elin öpdüm girişdüm ol resûle  
Dédi kim şimdi geldi bize Cibrîl  
Getürdi hem selâmı dédi kim bil  
Her ayda üç gün oruç tutsalar dér  
Haq anı uçmağa bil kim şalar dér

<sup>231</sup> Sözcük 'olursañ' biçiminde yazılmıştır. Anlam gereği değiştirildi.

<sup>232</sup> Beyaz günler orucu beyanındadır.

1145. Dédi evvelki günün fazlını ol  
 Bil on biñ yıl oruç tutmuşcadur kul  
 İkinci gününün fazlın démiş hem<sup>233</sup>  
 Otuz biñ yıl oruç tutmuş gibidür  
 Üçünci gününün fazlın dér ol cān  
 Tamām yüz yıl oruç tutmuşca inan  
 Dédüm ben ey ḥabībüm bizi göñdür  
 Bu üç gün kankı gündür bize bildür  
 Resūlu'llāh dédi ol dem her ayuñ  
 On üç on dört dañi on beşi [bilün]
1150. Dédüm gérü resūle hem baña dé  
 Niçün eyyām-ı beyz dérler buña dé  
 Dédi Ādem ata çıkdı behiştten  
 Ferāğa eyledi küllī her işden  
 Cemī'i gövdesi anuñ karardı  
 Géce gündüz aña dermān arardı  
 Ḥüdā emr eyledi téz Cibrīl indi  
 Dédi Ādem ataya diñle imdi  
 Eger cismünji ağartmağ dilersen  
 Ḥaķuñ raḥmetine batmağ dilersen
1155. Her ayuñ üç on dört beşinci günü  
 Güninde şā'im ol olma üşenici  
 Hemān gün ol oruç tutdı Ādem  
 Ağardı üç bölükden biri Ādem  
 İkinci gün tutuncağ buldı nef'i  
 Ağardı ikisinün biri def'i  
 Üçünci gün tutuncağ gitdi emrāz  
 Cemī'i gövdesi hep oldu beyāz  
 Buyurmuşdur işit ol ibn-i 'Abbās  
 Anuñ müştākıdur dünyāda her nās
1160. Démiş çün kim kıyāmet günü olsa  
 Yétişe ol nedāmet günü olsa

74a

<sup>233</sup> Bu beytin kafiyesi yoktur.

1165. Hălāyık cem‘ ola maşser yerine  
 Kimisi şāz ola kimisi yerine  
 Nicenūñ beyni qaynaya ol gūn  
 İçinde yūregi oynaya ol gūn  
 Bilūñ orūç tūtanlar ola rāhat  
 Dağı ‘arş gölgesinde ola rāhat  
 Hem orūç tūtanuñ dağı qamından 74b  
 Qoqa miskile ‘anberler yeminden  
 Resūlu’llāha gelmiş şöyle bir er  
 Cemālini ihāta eylemiş dēr  
 Kiri miş anuñ cismi ziyāde  
 Ne démişdür resūlu’llāh o yada  
 Resūlu’llāh démiş téz ol maḥalde  
 Sizūñ hōd ihtiyāruñuz hem elde  
 Toyunca bunda yéyen hāş ü ‘āmı  
 Bilūñ āḥretde bulmaya ta‘āmı  
 Ta‘āmı yémeyüp bunda olan aç  
 Hūdā göndüre āḥretde ta‘ām kaç  
 1170. Démiş az söyleñ az yéñ ey ḥalāyık  
 Dağı az uyūñ oluñ ḥaqqā lāyık  
 Ki zīrā Ādem oğlanınuñ İblīs  
 Kiri içine her dem hōş gezermiş  
 Tamarlarda o qan nice yürürse  
 Cemī‘i yerlerini hep bürürse  
 Hemān şeytān dağı şöyle gezerdi  
 Tūtanlar orūcı bağırın ezerdi  
 İçi orūç tūtanlaruñ olur tamar  
 Ḥarāret hāşıl oluncağ olur tar  
 1175. Girip İblīs içine el furamaz  
 Görüncek dēr ki bu baña yaramaz

## 46. GAZEL

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Gel imdi eyā dervīş tūtalum orucı her dem  
Èdelüm nefis ile ceng aķıdalum gözümüzden nem 75a
2. Nice yér beslersüz cismi çürür toprak olur bir gün  
Bize hīç sa'yi yok anuñ vérür bize hemān çok ğam
3. Tūtanlar orucı bunda hūzūr eyleyeler anda  
Muħabbet bulalar cānda kimesne étmeye derhem
4. Bize ol dōst elinden çün érişdi yürece yāre  
Oñulmadı yāremüz hīç buluna mı bize melhem
5. Ey Muħyi' ddīn olma ğāfil her ayda tut nevāfilden  
Beķā milkine varıncaķ naşīb ola tecellā hem

دَرْ بَيَانِ أَفْضَلِ الْأَعْمَالِ<sup>234</sup>

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1176. On sekiz biñ 'āleme sultān olan  
Bu geniş dünyā aña zindān olan  
Müctebā murtezā ve pür-şafā<sup>235</sup>  
Hāzreti ya'nī Muħammed Muştafā  
Ol hadīşinde ne démişdür bize  
Hōş beyān eyleyelüm bir bir size  
Démiş ol üçdür 'ameller efđali 75b  
Diñle sözüm 'aķluñı vérme şalı

<sup>234</sup> Amellerin fazileti beyanındadır.

<sup>235</sup> Dize 'Müctebā sekiz biñ murtezā ve pür-şafā' biçimindedir. Vezin ve anlam gereği deĝiştirildi.

1180. Pes birisidür anuñ evvel şalāt  
 Géce gündüz bulanlar bula zāt  
 Hem ikinci[si] oqumaq Qur'ān ol  
 Oquya Qur'ān hem téz bula yol  
 Hem üçüncüsi taşadduk<sup>236</sup> eylemek  
 Bir faķīri hōş taħaķķuķ eylemek  
 Şol namāzı dā'imā kılan kişi  
 Āh u feryād olmaya anuñ işi  
 Géce gündüz oquyan[Qur'ān'ı] hem  
 Dü cihānda olmaya hīç çeşmi nem
1185. Hem oқundukça haķ āyet başına  
 Biñ hayır vére hem ola āşinā  
 Otıra hem biñ maķāmın 'ālī-zāt  
 Gide anda hem daħi biñ seyyi'āt  
 Ol taşadduk<sup>237</sup> eyleyen bilişür yad  
 Her belāsı def' olur 'ömri ziyād  
 Faħr-i 'ālem Muştafā cānum cānı  
 Ol hadīşinde démiş işit bunı  
 Nitekim bir kimse var imiş ezel  
 Géce gündüz şerre uzatmışdı el
1190. Fāsıķ idi iķeridi [hem] süci<sup>238</sup>  
 Aña ķomış dā'imā işi güci  
 Ol ben-i İsrā'il iķinde idi ol  
 Nefse uyup bilmezidi toğrı yol  
 Béz yumaķdan hīç üşenmezdi yār  
 Géce gündüz anda idi kesb ü kār  
 'İsā peygamber gelincek şehre hem  
 Çok şikāyet étdiler baħre hem  
 Dédiler kim ol kimse fişķ éder  
 Toğrı yolu ķoyuban egri gider

76a

<sup>236</sup> Sözcük 'taşaddık' biçiminde yazılmıştır.

<sup>237</sup> Sözcük 'taşaddık' biçiminde yazılmıştır.

<sup>238</sup> Sözcük 'şuci' biçiminde yazılmıştır.

1195. Bir du‘ā éyle aña olsun helāk  
Ya şikest olsun olunca ol felāñ  
‘İsā peygamber du‘ā kıldı hemān  
Hak helāk étsün dédi üç kez ol an  
Gitdi girdi olup yolına revān  
Bu du‘āyı gütdiler pīr ü civān  
Ol kişi üç bez alup gitdi gérü  
Ya‘nī kim yuya anı gide gérü  
Vardı érdi ol pınara ol zamān  
Geldi bir dervīş aña érdi hemān
1200. Dédi ol dem baña etmek vér dédi  
Tākatüm tāk oldu téz irgür dédi  
Ëtmek getürmişdi [kendüsi] yéye  
Nefse şikāyet eylerse Allāh déye  
Etmegi téz vérdi ol dem dervīşe  
Gitdi dervīşden hemān[dem] endīşe  
Yédi içdi üç du‘ā kıldı gider  
Hak ta‘ālāya o dem bir şükr éder  
Çünki ol bezci yüzün açdı hemān  
Def‘i ol dem gérüye kaçdı hemān
1205. Gördi birinüñ içinde bir yılan 76b  
Şokamaz ağzına vérmişler uyan  
Çāre yokdur ol ağzı açamaz  
Ol kişiye ağısını şaçamaz  
Ol kişi çünki anı gördi gérü  
Bézleri def‘i dürdi gider gérü<sup>239</sup>  
Evine geldi gérü sağ esen  
Olmadı ol kimse ey hulq-ı hasen  
‘İsā peygamber işitdi geçmemiş  
Āhrete<sup>240</sup> naql eyleyüp ol göçmemiş
1210. İndi aña ol sâ‘at Cibrīl-i Emīn  
Hīç melül olma dédi anla hemīn

<sup>239</sup> Bu dize ‘Bézleri def‘i gérü dürdi gider’ yazılmıştır. Kafıye gereği değiştirildi.

<sup>240</sup> Sözcük ‘āhrete’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

- Üç du‘ā kıldı üç oldı ejdehā  
 Şoķmak için bēzler içinde şehā  
 Geldi bir dervīş aña açın dédi  
 Halk içinde şimdi ser-tācın dédi  
 Ol kişi aña taşadduķ<sup>241</sup> eyledi  
 Vérđi étmegi téz taħaķķuķ eyledi  
 Yéđi içđi üç du‘ā kıldı o da  
 Gitđi yolına girdi ol dem dede  
 1215. Anuñiçün eyledi ol dem hüküm  
 Üç yılanuñ ağızına urulđı gem  
 Ağızını açup da ol şoķamaz  
 Anuñiçün aña hīç el yoķamaz  
 ‘İsā peygamber hemān aldı cevāb  
 Zīrā haķdan bilünüz geldi cevāb  
 Eyle olsa pes taşadduķ eyleyen  
 Bir faķīre téz taħaķķuķ eyleyen<sup>242</sup>  
 ‘Ömri artar hem belāsı redd olur  
 Haķ katında hem daħi ķurbet bulur

77a

#### 47. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Ol Enes hazretleri étmiş su‘ālî Aħmed’e  
Cümle aşhābuñ içinde dér bu hālî Aħmed’e
2. Yéđi yüz nāfile kılsa biri varsa kır déyü  
Ķankısınuñ hayrı artuķdur maķāl-i Aħmed’e
3. Ol resūlu’llāh démiş kim kırdā hayrı çok olur  
Ķā’il oldı işidincek her mevāl-i Aħmed’e

<sup>241</sup> Sözcük ‘taşaddıķ’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>242</sup> Bu sözcük iki defa yazılmıştır.

4. Téz g r   tmiŐ [su' li] ol Enes  azretleri  
On sekiz biņ i inde ' li A mede
5. Biri bir  acet bit rse iki y z n fle<sup>243</sup> biri  
K nkısn a'l  katuņdadur ta' l  A med'e
6. K tımızda ol oldur  acet bit ren d yicek  
Ba dı  aldı c mlesi ol cem l-i A med'e
7. Mu yi'dd n  acet bit r gel tut  ab b n s zini 77b  
D  cih nda  rmek istersen  em l-i A med'e

F 'il t n F 'il t n F 'il n

1220. C mle ' lem d stluğına  alk olan<sup>244</sup>  
Ba r   'umm na  riŐ p  ar  olan  
 oŐ buyurmuşdur bizim n ol im m  
Ol  ad sinde iŐid n ol h m m  
D miŐ A med meyyit n ilk  ecesi  
Yanar anda  mmetin n nicesi  
Ol  ecen n Őiddeti artu  olur  
Hem  is bı ya'ni artu <sup>245</sup> olur  
 mdi bil ki ol  ece yoldaş gerek  
T   ayana  orkmaya anda y rek
1225. Sin i inde kişiye yoldaş olan  
Erkek   ger dişiye yoldaş olan  
Pes bil n  ok ek 'ameld r d ny da  
 tmeyenler bir c mled r d ny da  
Res lu'll h d miŐd r  y 'am   
C mle m 'min olanuņ r hı  amu

<sup>243</sup> S zc k 'n file' bi iminde yazılması gerekirken, vezin gereği metinde bu Şekliyle yazılıdır.

<sup>244</sup> Ahirete  o m Ő yakınlar i in dua okunmasını  g tleyen bu b l m n başlığı yoktur.

<sup>245</sup> S zc k 'artu ' bi iminde yazılmıştır.



- Gécesinde cum‘anuñ her vaqt tamām  
 Ol hüdā emriyle iner ey hümām  
 Düşine ne gelür hep cem‘ olur  
 Dārınun üstinde toğrı yol olur
1230. Her birisi derd ile ağlayırak  
 Fürkat ile hem yürek tağlayırak  
 Tez édeler yüce şavt ile nidā 78a  
 Dār-ı dünyāya şalıvururlar şadā  
 Kimisi dér éy benüm ehl-i ‘ayāl  
 Añmaz olduñ sen beni kanı hayāl  
 Kimisi dér ki ey evlādum benüm  
 Hıç işitmezsın bu feryādum benüm  
 Kimisi der éy benüm yārüm olan  
 Hem dağı besledüğüm ārum olan
1235. Kimisi derd ile [dér] yā akrabā  
 Tez vérüñ cānum içün benüm kabā  
 Kimisi der éy benüm mālum yéyen  
 Ögsüz elinden alup mālum yéyen  
 Bize rahm eyleñ vérüñ rūha ğıdā  
 Hıa yolında cānuñuz édüñ fidā  
 Hıç ‘amel yok oldu bizüm işümüz  
 Hep birikdi yaz ile ol kışumuz  
 Şubh olunca édevüz şöyle fiğān  
 E’l-fiğān bu çarh elinden e’l-fiğān
1240. Hıayr u ihsān téz éderse şād olur  
 Her birisi şanasın kim yaz bulur  
 Şol kimesne hıayrı ihsān étmeye  
 Anlarun rūhına ğitmeye nesne  
 Tez melül maħzün olup éder fiğān  
 Zirā anlara caħımdü[r bil] turāk  
 İmdi her cum‘a gécesi turma tek  
 Hıayır ihsān bir toğumdur turma ek  
 Evvelā ol vālideynün aņasın 78b  
 İnşā’allah dü cihānda ögesin

1245. Şoŋra evlāduŋ ezvācuŋ daŋı  
 Akrabāŋda var ise açuŋ daŋı  
 Rūhlariyçün ét taşadduċ yā du‘ā  
 Dertlerine ola anlaruŋ devā  
 Ger faċıriseŋ oċu bir fātiĥa  
 Yā oċu üç kerre ihlāş şalliha  
 Hem şevābını şaĝışla anlaruŋ  
 Rūhlarına téz baĝışla anlaruŋ  
 Pes çekerlerse ‘azābı yéyenler  
 Cennet-i a‘lāya yürüŋ déyenler
1250. Ger ‘azābı yoĝ ise raĥmet bulur  
 Hāċ katında ol kişi ċurbet bulur

#### 48. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Nitekim ol Bişr-i Hāfi evliyā söyler anı  
 Uĝradum bir ċabre gördüm o mü‘min cānı
2. Cem‘ olup bir yere gelmiş ċısmet éderler olar  
 Şāz u ĥurrem olayın dérler ki ol dünyā fānī
3. Téz su‘āl étdüm ol ċısmet nedür  
 Bilemedüm şöyle şolmuş her biri gözün beni
4. Dédiler kim uş bu yoldan bir ĝarīb geçdi öŋin  
 Oċudı üç kerre bizüm içün ihlāş ol ĝanī
5. Tez baĝışladı bize anuŋ şevābın ol kişi  
 İşde bir hefte olupdur buŋa düz gördük seni
6. Ol resūl’illāh démişdür oċıyan ihlāşı üç  
 Şöyle bir ĥatme şevābın téz bulur budur şanı

7. Muhyi'ddīn her dā'imā geçmişler için kıl du'ā  
Cümle ervāḥ sağ esendür gerçi yok olur beni

246 قَالَ اللهُ تَعَالَى إِنَّ اللهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

1251. Démişdür ḥaḳ ta'ālā kendi bi'z-zāt  
Getüren dér benü[m] üzre şalavāt  
Daḥı hem yerde hem gökde melekler  
Şalavāt vérür aña dér felekler  
Daḥı dér ey baña taşdıḳ édenler  
Getürmişdür şalavāt işidenler  
Gel imdi gāfil olma éy karındaş  
Aḳıt iki gözünde derd ile yaş

1255. Muḥammed aḳılduḳça her gāh adı  
Şalavāt getürüp eylese bir āh  
Du'āsı müstecāb olmaz kişinün  
Şalavāt olmaya başı işinün  
Resūlu'llāh ḥadīşinde buyurmuş  
Bizi tatlu dili birle tıyurmuş

79b

247 دَرُّ بَيَانَ صَلَوَاتٍ عَلَى النَّبِيِّ

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Münācātında Mūsā'ya démiş ḥaḳ  
Ne démişdür kelāmına anuḅ baḳ

<sup>246</sup> A. (33/56) Şanı yüce olan Allah dedi ki “Allah ve melekleri, peygambere çok salavat getirirler. Ey mü'minler! Siz de ona salavat getirin.”

<sup>247</sup> Nebi'ye salavat getirme beyanındadır.

1260. Démişdür ol kelāmında dilüñe  
 Dağı barmaqlarundan ol elüñe  
 Dağı gözün çarasından ağına  
 Bilün cânundan ol cismün yağına  
 Démiş baña yakın olmağ dilersen  
 Rızāmı hem benüm bulmağ dilersen  
 Getür her dem şalavāt Muştafa'ya  
 Giriftār olmayasın hiç cefāya  
 Anı her yere démişdür selāmet  
 Kaçan bir kimse getürse şalavāt  
 Anı téz bir melek kapar kamından  
 Resüle érüşür ol dem yeminden
1265. Nidā eyler melekler yā Muḥammed<sup>248</sup>  
 Şalā eyler yā dilün yā Muḥammed  
 Filān oğlı senün ümmetinden  
 Getürdi bir şalavāt himmetünden  
 Anı alup kapuñuza getürdüm  
 Şuñdağ sā'at tapuñuza yétürdüm  
 Resülu'llāh rāzīdür kim girişdür  
 Yüri benden on aña érişdür<sup>249</sup>  
 Démekdür aña on kerre şefā'at  
 Èdeyin ben aña bilsün ri'āyet
1270. Şu'üd éder melek ol demde 'arşa  
 Èrişür ya'nī kim ol demde ferşe  
 Nidā eyler melek dér yā ilāhī  
 Ki sensin dü cihānuñ pādişāhı  
 Fülān oğlı ḥabībün Muştafa'ya  
 Getürdi bir şalavāt ol şafāya  
 Hağ ta'ālā dér benden on ilet  
 Behiştde yémegiçün nice çün ét  
 Ki ya'nī raḥmetümden on ilet dér  
 Muḥarrer ḥürmetümden on ilet dér

80a

<sup>248</sup> Bu sözcük iki defa yazılmıştır.

<sup>249</sup> Bu dize 'Yüri benden on érişdür aña' biçiminde yazılıdır. Kafiye gereği değıştirildi.

## 49. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Şalavât harfinüñ işidüñ başına birle [dérler]  
Hâbîbi hürmetine haq melek halk eylemiş dérler
2. Dağı her birinüñ üç yüz altmış başı vardur hem  
Hüdâ katında mümkindür ne var bunüñ gibi sırlar
3. Dağı her bir başında yaratmış haq üç yüz altmış fem  
Kabül eyle sözüñ haqdur getürse yüzüne kirler
4. Gérü her bir feminde hem bulunur üç yüz altmış dil  
Kamu diller éder tesbîh hüdâyadur haber dérler 80b
5. Sevâbın hep bağışlarmış şalavât vérene her gün  
Bunüñ gibi şikâr olmaz şalavât vér démiş erler<sup>250</sup>  
Gel imdi cân u gönülden şalavât vér dōsta sen<sup>251</sup>
6. Huzür eylesin anda niceler ıssıdan derler
7. Ey Muhyi’ddîn kaçan kim sen Muhammed adın işitsen  
Şalavât vérmeseñ ol dem kabül étmez seni yérler

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

1275. Démiş Mūsā’ya bir gün haq ta‘ālā<sup>252</sup>  
Münâcât eyleriken pes ol a‘lā

<sup>250</sup> Bu dize anlam ve kafiye gereği altıncı beyitten buraya alındı.

<sup>251</sup> Bu dize anlam ve kafiye gereği beşinci beyitten buraya alındı.

<sup>252</sup> Allah’ın sevdiğini sevip; sevmediğini sevmemek konulu bu bölümün başlığı yoktur.

- Varacak menzil āhîr uzaqdur  
 Hazer eyle bu dünyā tuzaqdur  
 Benüm için ‘amel ne işledüñ sen  
 Bu dünyāda nice yıl kışladuñ sen  
 Bize var mı katuñda armağanuñ  
 Dürürsin defterin bir gün cihānuñ  
 Dédi Mūsā ilāhî bî-niyāzî  
 Senüñ çün kıların her dem namāzî
1280. Dañi hem nice demler şā’im oldum 81a  
 Géce şubḥ olunca kā’im oldum  
 Taşadduq eyleyüp hem şükr éderin  
 Seni ben dā’imā çok zikr éderin  
 Dédi Mūsā’ya ol dem ḥaḫ ta‘ālā  
 Cevābın vérdi téz baḫ ta‘ālā  
 Namāz ḥōd ol senüñ bir ḥüccetüñdür  
 Gerek olur saña ol ḥācetüñdür  
 Tutarşañ orūcı cennet bulursın<sup>253</sup>  
 Bize hîç nef’i yok anuñ bilürsin<sup>254</sup>
1285. Taşadduq eyler iseñ tola gölge  
 Taḥaḫḫuq eyler iseñ tola bölge  
 Bizüm için ‘amel ne ḥāşıl étdüñ  
 Cevābuñ vérüp de ne vāşıl étdüñ  
 Dédi Mūsā ilāhî bu Kelîm’üñ  
 Za‘îf-i bî-çāre ḳalb-i selîmüñ  
 Size lâyıḳ ‘amel ne bize bildür  
 Ḥabîbüñ ḥürmetine bizi güldür  
 Dédi Mūsā’ya ol dem ol ganî bi’z-zāt  
 Kelāmum diñleyüp fehm eyle bi’z-zāt
1290. Muḥabbet étdügüme ét muḥabbet  
 Cemālin göricek hem eyle rağbet  
 Muḥabbet étmedügüm sen de sevme  
 Cemālin görme ki hem anuñ evme

<sup>253</sup> Sözcük ‘bulursıñ’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>254</sup> Sözcük ‘bilürsıñ’ biçiminde yazılmıştır.

Hemān Mūsā işidüp étدی bir āh

Dédi أَلْحَبُّ فِي اللَّهِ بُعْضٌ فِي اللَّهِ <sup>255</sup>

Gel imdi ol haķuñ sevdügi kimdür

81b

Beyān eyleyelüm övdügi kimdür

Daķı buğz étdügin soñra déyelüm

Anuñ da ķaydını anda bilelüm

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ <sup>256</sup>

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

1295. Ğazāya vérselerdi ittifaķı  
 Ğüdā gösterse anda çok firāķı  
 Kiminüñ görseler ķatl olduĝın hem  
 Kıızıl ķana o cismüñ töldüĝın hem  
 Za‘îf olup o düşmāndan emānı  
 Daķı istemeselerdür zamānı  
 Bilüñ şabr étseler mevlāya ol dem  
 Cihānuñ evlāsı ħālīķa ol dem  
 Sever mevlā ol aşıl ķulını dér  
 Behište ilterin anuñ yolın dér
1300. Muħaşşal gelse haķdan şöyle Cibrîl  
 Belā vü hem ķazāya étse şabrı  
 Ğüdānuñ ol ķatı sevdügi ķuldur  
 Anı sevmeklige bize de yoldur

<sup>255</sup> Allah için sever, Allah için buğzeder.

<sup>256</sup> A. (3/146) Şanı yüce olan Allah dedi ki “Allah sabredenleri sever.”

## 50. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Belāya şabr édenlerün bilürsin birisi Ya‘küb  
Birisi hōd anuñ meşhūr cihānda eridür Eyyüb
2. Bedenler kırdıla tōldı beñizler şararup şoldı  
Görenler dédi ki n’oldı haber vér bize ey maħbüb 82a
3. Süründi ol ocaqlarda tutulmazdı kucaqlarda  
Yaturdı ol bucaqlarda neler çekdi bu gün merğüb
4. Yaraya nesne şarmazdı kaқыup anı yarmazdı  
Kātına kimse varmazdı tımār éderdi vechi hūb
5. Ey Muħyi’ddīn bil ol nefse gāzā étmek içün dā’im  
Belāya şabr édegörseñ<sup>257</sup> olursın sen de fi’l-maṭlūb

قَالَ اللهُ تَعَالَى إِنَّ اللهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ<sup>258</sup>

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

1302. İkincisi anuñ ihsān édendür  
Faķīre her varın īksā édendür  
Ḥayır éden kimesne’i mevlā  
Sever maṭlūb iki cihānda ola  
Kelāmında beyān étmışdür işde  
Unutmañ anı imdi yazda kışda
1305. Beyān eyleyelüm kaçdur ḥayırlar  
Kelāma kâ’il olanlar éderler

<sup>257</sup> Sözcük ‘édegöresin’ biçiminde yazılmıştır. Vezin ve ekin yazımı gereği değiştirildi.

<sup>258</sup> A. (2/195) Şanı yüce olan Allah dedi ki “Allah ihsan edenleri sever.”



- Kimisinüñ yérine biñ vérür haq  
Murādına anı téz irgürür haq  
Kimisinüñ yérine biñ vérür ol  
Qıyāmetde aña çok ħān vérür ol  
Kimisinüñ yérine yüz vérür ol  
Qabül eyler murādına téz vérür ol  
Kimisinüñ yérine vérdüğini  
Nedenlü ħayra anuñ girdüğini
1310. Ħisābın kimse bilmez illa'llāh  
Neler ihsān éder kim bilür ol şāh  
Yérine bir olanuñ fāsık faqīrdür  
İçinde ol ħalkuñ bayıq faqīrdür  
Yerine on olan sâ'il faqīrdür  
Qapu çalup kâbil u faqīrdür  
Yérine yüz olan şol aqrabānda  
Fāqīr ola bilüñ ol aqrabañda  
Yā- ħöd koñşuñ faqīr ola ziyāde  
Buları ko bu yanı vérme yada
1315. Yerine bī-ħisāb ol 'ālim  
Ħuşūşā kim déye vardur 'ayālüm

82b

دَرْ بَيَانِ تَارِكِ الصَّلَاةِ

259

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ol resūlu'llāh démişdür 'ayān  
Bu namāz olmışdurur dīne 'imād  
Bu namāzı kılmasa dér ol imām  
Ol kişinüñ dīni olmaz dér tamām  
Ol resūlu'llāh démişdür bir daħı  
Diñle sözüni sen anuñ ey aħī

<sup>259</sup> Namazı terk eden kişi beyanındadır.

- Bil każāya ҡosa ҡılmasa gedā 83a  
 Şonra gerü édeyin dése edā  
 1320. Һabbe miqđarı ‘azāb olur démiş  
 Ya‘nī seksen yıl ‘itāb olur démiş  
 Ҙaşd ile terk édenüñ ħāli nedür  
 Һalk bilür gerü anuñ ҡāli nedür  
 Bu namāza hīç ‘özür yoқdur bilüñ  
 Tā meger ‘aқluñ gide tura dilüñ  
 İbn-i Mes‘ūd’dan rivāyetdür dağı  
 Sözüni diñle sen anuñ ey aħī  
 Démiş ol geldi resüle bir racül  
 Ayuñ on dördi şanasın vech-i gül  
 1325. Dédi bir ħatunı öpdüm yā resül  
 Baña ҡurtulmağa var mı şöyle yol  
 Dédi Aħmed sen namāzı éy kişi  
 Hīç ҡılur mısın baña söyle işi  
 Dédi ol kişi ҡıların yā resül  
 Hem anca necāt dilerin yā resül  
 Dédi Aħmed hīç günāh olsa zuhūr  
 Ol namāz anı ol dem éde zuhūr  
 Nitekim şu müzemmil éder ādemi  
 Cümle a‘zādan giderdi [ol] demi  
 1330. Bu namāz ol günāhı yur gider  
 Yére döker şu gibi ol ҡor gider  
 Müstemi‘ ol gel sözüme tut ҡulaқ  
 Ol cihānda ta ki ola yüzüñ aқ  
 Zīrā ābdestile yunur cümle yér  
 Ol ҡıyāmetde bilüñ aғara dér 83b

### 51. GAZEL

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

1. Gör ne buyurmuş bir dağı dü cihānuđ serveri  
Yevm-i kıyāmetde démiş ĥađ ĥor nūrdan minberi
2. Alçağ u yüksek olana diňle ĥađ n'eyler ĥuluna  
Üstüne çıkar buluna diňle olara kim ver'ı
3. Ĥađ cem' édüben getüre ĥācetlerini bitüre  
Mürsel ü nebīler otura ĥađ başında oturı
4. Böyle démişler anı otura hep mürsel ü nebī  
Menberlere mürsel gibi farkları budur az beri
5. Olmışıdı ehl-i ĥayā hem yüzleri beňzer aya  
Otura cümle evliyā kūrside anlar her biri
6. Şehīdle mürsel olan her beş vağti dağı kılan  
Otura yımşak döşeklere ĥurtulalar anlar seri
7. Girmeyeler zaĥmetlere ĥarĥ olalar raĥmetlere  
Ulaşalar şöĥbetlere içeler āb-ı kevseri 84a
8. Girmişdi zīrā yola her kişi étdügin bula  
Hem üstleri gölge ola gelmeye anlaruğ dédi
9. Terk-i šalāt éde firāĥ başı ĥabađ yalın ayak  
Olmaya anlara turağ yürüyeler hep serserī
10. Gözlerinüň yaşı aĥa 'üryān ola yırtı yaĥa  
Çoğ yalvara anlar ĥađĥa hīç démeyeler gel beri

11. Maḥşer yérinde turalar étdüklerinden şoralar  
Cehenneme téz süreler yanmağa ekşeri e'l-ân
12. Andan zebāniler üşe terk-i şalāt yüzün düşe  
Tamu dibinde ol pişe édeler anda çok zārı
13. Ey Muḥyi' ddīn baḡ ḫāline iñende beḡā ḡāline  
Aldanma dünyā balına ta şoḡmaya seni arı 84b

260 قَالَ اللهُ تَعَالَى اَقِمِ الصَّلَاةَ وَآتِ الزَّكَاةَ

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1333. Vérdüñdür eyle zekātuñ éy kişi  
Tā ki anda édesin āsān işi  
Ger zekātuñı çıkarup vérmeseñ  
'Aḡluñı başuña bil ki dérmeseñ
1335. Şer'ile sen rızḡı eyle ḡisāb  
Dirhemüñ oldıyısı şöyle nişāb  
Bil ki yataḡuñ seniñ ola caḡīm  
Böyle démişdür kelāmında raḡīm

261 قَالَ اللهُ تَعَالَى يَوْمَ يُحْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ

Şol gümüş altun zekātın gizleye  
Kendü yéyüp iş bu nefsi gözleye  
Ol ḡiyāmetde zebāniler hemān  
Ol kişiye vérmeyeler téz amān  
Cem' éderler ol zekātuñ mālını  
ḡızduralar oda döne yalıñı

<sup>260</sup> A. (2/110) Şanı yüce olan Allah dedi ki "Namazı kılın,zekatı verin."

<sup>261</sup> A. (9/35) Şanı yüce olan Allah dedi ki "O gün ki bunların üzeri cehennem ateşinde kızdırılacak da bunlarla alınları,yanları ve sırtları daḡlanacak." Ayette geçen "sırtları" sözcüğü metinde eksiktir.

1340. Altına hem yanlarına başalar  
 Zahrına kollarına başalar  
 Ağlaya ol demde çok efgān éde  
 Gözinüñ yaşını ol dem kan éde  
 Hem başında beyini hem kaynaya  
 İssisinden hem yüregi oynaya  
 Kimseden hīç bulmadan anda cezā 85a  
 Ağa kanlar dört yanı ola yara  
 Déyeler dünyāda gelseydi saña  
 Bir faķır dése zekāt vérgil<sup>262</sup> baña
1345. Hışm édüben döndürüdüñ yanunı  
 İş bu dervīř kurudurdu kanunı  
 Kıatı tatlıdur bu zer kıldı cānuñ  
 Anuñ içün şimdi yaķar her yanun  
 Nefsünüiçün gizledüñ māluñı sen  
 Datlu şad imdi görgil hālünı sen  
 Dağı şol hayvān zekātın vérmeye  
 Kıulağına iş bu söz girmeye  
 Şöyle kim ol kışi ölse yusalar  
 Menzīline iltüben tez kıosalar
1350. Tez o hayvān efīye tebdīl ola  
 Gele sin içinde issini bula  
 Tıolana boynına hem bēlin řıķa  
 Çeynemedük yēr kıomaya hep řoķa  
 Déye bildüñ mi beni hayvān iken  
 Şol zekāt vérmездüñ<sup>263</sup> ol cān iken  
 Dār-ı dünyāda beni vérsen éle  
 Alsa gitse ol faķır güle güle  
 Şimdi saña kim gelürdi řoķmađa  
 Bu kıarañlıķ yerlere hem tıķmađa
1355. Nitekim buña münāsib cāndan  
 Naķl éderler Pehlev-i Dīvāne'den

<sup>262</sup> Sözcük 'vérgül' biçiminde yazılmıştır.

<sup>263</sup> Sözcük 'vérmездüñ' biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

- 85b
- Gider iken bir kişi étmiş su'âl  
Pehlev-i Dīvāne'ye démiş ki hāl<sup>264</sup>  
Dédi kıana geldüñ ey abdāl-ı cān  
Bilürin hōd sen degilsün hazil-cān  
Pehlev-i Dīvāne'ye démiş ulu  
Bil cehennemden gelür benim yolum  
Girdüm içinde temāşā eyledüm  
İşde sözüñ toğrusını söyledüm
1360. Orücün tutmayanı var söz ilet  
Vér zebānī eline vérsün ki ilet  
Téz cehennem içine atsun anı  
Yansun ol cehennem içinde<sup>265</sup> cānı  
Téz varup her birini cem' eyleye  
Bir zebānīye bu hāli söyleye  
Ol zebānī anları alup gide  
Ol cehennem içine talup gide

## 52. GAZEL

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Oruç ol dem tuta hağdan yaña rāh  
Secde éde ol maħalde eyleye derdile āh
2. Baña ta'zīm eyleyenlere şefā'at éderin  
Yanmasun ašlā bedenleri déye pes baña
3. Cem' olup benümle bile gitsün cennete  
Her birine bularuñ pes gerekedür 'izz ü cāh
4. Hağ ta'āla éyde ol dem saña vérdüm cümlesin  
Maħşerüñ yerinde cem' eyle alıgit étme vāh

<sup>264</sup> Sözcük 'hāl' biçiminde yazılmıştır.

<sup>265</sup> Bu sözcükten sonra yazılı olan 'yana' sözcüğü, vezni bozduğu için alınmadı.

5. Téz varup maşşer yerinde her birini cennete 86a  
Cennete alup gider<sup>266</sup> oruç tutanları o mäh
6. Oda yakmaz her birini ol habibi aşkına  
Hem rahîmdür hem kerîmdür bilürüz ol pâdişâh
7. Muhyi'ddîn oruç tutup ta'zîm éderseñ mäh sen  
Ol kıyâmet günlerinde olmaya vechüñ siyâh

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

1364. Hâkuñ emr étdügi birisi<sup>267</sup> hacdur<sup>268</sup>  
Bilürsin sen anı şıduñsa kaçdur
1365. Eger borc ise var éyle ziyâret  
Şevâbı çokdur anuñ be-gâyet  
Resûlu'llâh démişdür kim kabûl ét  
Hâkuñ emrin<sup>269</sup> tutup kendüñi kul ét  
Kişi hac yolına başdı aqdâmı  
Édüp nefsine pes ol dem ikdâmı  
Melekler bile yanına üşerdi<sup>270</sup>  
Melekler dérlerimiş pes kanadı  
Ki zîrâ étmegüñ haqka 'inâdı
1370. Her adım başına vérür hayırlar 86b  
Hisâbı yok hemân kumlar kayırlar  
Eger üstini çekerlerse yése  
Déyeyin hâlini kim diñlerise  
Kıyâmet olunca onı şağışlar  
Şevâbını o hâcîya bağışlar  
Eger ka'beye varur érer ise  
Günâhlu yüzün aña sürer ise

<sup>266</sup> Sözcük 'gidenleri' biçiminde yazılıdır. Vezin gereği değiştirildi.

<sup>267</sup> Sözcük 'birisini' biçiminde yazılıdır. Vezin gereği değiştirildi.

<sup>268</sup> Haccın anlatıldığı bu bölümün başlığı yoktur.

<sup>269</sup> Sözcük 'emriñ' biçiminde yazılmıştır.

<sup>270</sup> Bu beytin birinci dizesi yazılmamıştır.

- Günāhi<sup>271</sup> cümle a‘zādan sökülür  
 Hāzān yaprakları gibi dökülür  
 1375. Gel imdi borç ise görmese dārın  
 Eger görmek dilersen ħaḳ dīdārın  
 Faḳīrin<sup>272</sup> dérisen<sup>273</sup> ḥaccuḅ yaḳındur  
 Bilen bilür bu gizlü bir aḳındur  
 Senüḅ ḥaccuḅ beyān étmişdür ol māh  
 Ḥadīşinde démişdür işit ol şāh

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- Démiş ol kişi seni yaḳmadı mı  
 Bir bacağına seni taḳmadı mı  
 Pehlev-i Dīvāne démiş nārı çok  
 Sözüme inanmayanüḅ ‘ārı yok  
 1380. İllā yolda görürem çok kişiler  
 Erkekli[dür hem] çoḅı dişiler  
 Kimisi arkasına gelmiş odun  
 Kimi iki eline almış odun  
 Ol cehennem yolına düşmüş gider  
 Her birisi issiden bişmiş gider  
 Var ise ol odunıla kızdurur  
 İçine girüp o cānuḅ bézdürür  
 İmdi gel söz tüt çıkar her dem zekāt  
 İsterisen ol yılandan ger necāt  
 1385. Düşmenüḅni ḳoma yanüḅda gider  
 Yoḅsa sinüḅde [saḅa] çok iş éder  
 Gérü elüḅjile yaḳarsın cānuḅı  
 İmdi vér zekāt māl-ı ḅayrātuḅı  
 Zekātuḅı çıkar[ur]ısaḅ bu gün  
 Maḅşerüḅ yeri saḅa ola düḅün

87a

<sup>271</sup> Sözcük ‘gināhi’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>272</sup> Sözcük ‘fākiriḅ’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>273</sup> Sözcük ‘dérisen’ biçiminde yazılmıştır.



Ol zebāniler saña hīç üşmeye  
 Fürkatile ānuñ bağruñ bişmeye  
 ‘Arş-ı rahmān gölgesinde olasın  
 Hāk ta‘ālanuñ rızāsın bulasın

### 53. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Ol kıyāmet günlerinde cem‘ oluncağ cümle nās  
 Pes zekāt véren kişiler görmeye ol günde yas
2. Cümle halk şusuz oluncağ yevm-i maḥşerde tamām  
 Āb-ı kevşerden véreler kişiye nice tās
3. Her kişiye bitiler varıncağ anda hem  
 Sağ elinde véreler pes gayrıya étmeñ kıyās
4. Hem livā’-il-ḥamdile bile gide cennete 87b  
 Nūr ola içi taşı kılmaya kalbinde pas
5. Cennet-i a‘lāya vére hāk ḥuzūrına varıncağ  
 Géymek için ol kişiye yetmiş hulle libās
6. Her birinde yetmiş reng görünür hem anlaruñ  
 Tā-ebed cedīd eskiyüp olmaz palās
7. Muḥyi’ddīn çıkar zekāt kādiriseñ hīç koma  
 Dü cihānda yüzün [ağ] ola olasın şöyle ḥās

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1390.      Çıl namāzuñ vér zekātuñ tut oruç  
             ‘Āķiliseñ bālīgiseñ saña borç  
             Orucuñ ayı kıatı rağbetlidür  
             Hıaķ kıatında şübhesüz hürmetlidür  
             Ol resūlu’llāhdan olmışdur naķil  
             Anlamağa pes gerekdür hōş ‘aķıl  
             Bil ki olsa orūcuñ ol günü  
             Artururmuş bil melekler hep anı  
             Hıaķ ta‘ālā dërimiş Rıdvān’a sen  
             Tëz haber vér hūrī vü ğilmāna sen
1395.      Kendilerin bil ki tezyīn eylesün  
             Tā çıķınca iş bu ay hürmet eylesin  
             Cennetün kıapuların hem aç dëye  
             Kıullaruma raħmetüm hem saç dëye  
             Emr<sup>275</sup> édince bil ki Rıdvān’a hōca  
             Cennetün kıapuların cümle açā  
             Hūrīler tezyīn éde hep kendü özin  
             Seyr éderler şöyle gece gündizin  
             Hıaķ ta‘ālā meleke hem kıapuya  
             Ol cehennem kıapuların yap dëye
1400.      Melek ol dem kıapuların kıapaya  
             Döne anlar bir kıarañluk depeye  
             Emr éde hıaķ ta‘ālā İblis tutuñ  
             Şöyle zencīr gerüp hıabse atuñ  
             Tā ki çıķınca halkı azdurmaya  
             Ta ki yerlere vurup gezdürmeye

88a

<sup>274</sup> A. (2/183) “Ey inananlar! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi, Allah’a karşı gelmekten sakınmanız için size de sayılı günlerde farz kılındı.” Metinde (sizden öncekilere) ve (Allah’a karşı gelmekten sakınmanız için) ifadeleri yazılmamıştır.

<sup>275</sup> Sözcük ‘emir’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

- Ol cehennemde yanar d r niceler  
R h t  olmazdı g nd z g celer<sup>276</sup>  
H k ta‘ l  di le rahmetin y d  der  
Altı y z bi   demi  z d  der
1405. Or cu  heftesine dek ‘afv olur  
Bir g n hi  almayuban ma v olur  
Cum‘a g cesi od gel r  urtulur  
‘Afv olur pes her g n hi  rt l r  
Or  ayı ne de l   ı dıda  
Cennet-i a‘l ya varup ba dıda  
Bil ki ol di le  ı a  adr n d ni  
 mdi gel ha dan[yana] d nd r y ni  
Da ı bayram g cesi olsa ned r  
İŞ bu  adr n g cesi di le gider
1410. Ya‘n  kim ha  ‘afv  der ‘aŐileri 88b  
Bil ki yoldan azmış ol  amuları  
H k ta‘ l  or c ayın ulurlar  
Anu i  n h rmet  der ulular  
Eyle olsa h rmet eyle aya sen  
T  ki anda bulasın  ok d ye sen  
A a l zımdur ki ta‘z m eylemek  
Ay  ı ınca hem y meyeler y mek  
Z r  oru  Ő rete tebd l olur  
Bir yigit Şekline gir r dil olur
1415. Gel r ol yevm-i kıy metde ha a  
T z Őik yet eyley p yırtar ya a  
Ba a ta‘z m  tmedi d r niceler  
Emr  desin anı iki bi eler  
Vardu uma hi  ben m sevinmedi  
Bir g ceci k mescide [ol] d nmedi  
Geld g me Ő z olup geldi  atı  
İŞ bu iş ba a  atı geldi  atı

<sup>276</sup> Dize ‘R h t  g nd z olmazdı g celer’bi iminde yazılıdır.Vezin ve anlam gere i de iŐtirildi.

Țutmadı oruç namāzın kılmadı  
Yā ilāhī işde şabrum kalmadı

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

1420. Faķīrūñ ḥaccıdur cum‘a démiş ol<sup>277</sup>

Oluncaķ ḥaķķa bir kerre al yol

Gelüp cum‘a namāzını kıılıncaķ

Günāhı dökülür gider ṭuruncaķ

Géri cum‘a oluncaķ işledügi

Ëyü yatlu n‘eyise dişledügi

Eger cum‘a kıılursa<sup>278</sup> gérü ol téz

89a

Günāhuñ küçük ise ufular téz

Kebā‘ir işledise gitmez aşlā

Bilün aña namāz nef‘ étmez aşlā

1425. Eger olduñsa dūnyā aġniyāsı

Ne démişdür cihānuñ enbiyāsı

Ḥalīl ka‘besini etsün ṭavāf

Varup gelince olur kılbi şāf

Țavāf étmez ise diñle kelāmın

Güc ile alsun démiş selāmın

Yahūdī gibi olsa ger dilerse

Ya naşrānī olsun bilür ise

#### 54. GAZEL<sup>279</sup>

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Eger Mekke‘ye varursañ édersin āḥretüñ ma‘mūr

Günāhuñ dökülür kalmaz olur içiñ ṭaşuñ yunur

<sup>277</sup> Haccın anlatıldığı bu bölümün başlığı yoktur.

<sup>278</sup> Sözcük ‘kılursa’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>279</sup> Bu gazelin metinde üç beyti yazılıdır.

2. Kıyāmetde yüzün düşmez zebāniler aña üşmez  
Cehenneme girüp bişmez [yétişmez] aña hîç bir ҡor
3. Gelüpdür bir hikāyetde gözükmişdür bu gāyetde  
Görünmişdür ‘Arāfat’da hacīnün yérine var ıur

قَالَ اللهُ تَعَالَى إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ<sup>280</sup>

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

1429. O bir hayvānıken içe şudan téz 89b  
Bizi göricegez ol şu kaçar téz
1430. Dédi hikmet nedür bildür ilāhī  
Kerem eyle bizi güldür ilāhī  
Géri dervîş düşüp yola giderken  
Anuñ tedbîrini ol dem éderken  
Hemān ҡalbıne geldi düşdi ilhām  
Dédi yoқdur senün gibi ‘aceb hām  
Tevekkül eyleyüben yola girdün  
Hüdā vardur ҡurı da‘vā dilünde  
Hāıuñ ҡudretine inanmadun sen  
Düşüp ‘aşk odına yanmadun sen
1435. O hayvān téz tevekkül eylemişdür  
Hüdāya hāl diliyle söylemişdür  
Aña rızkıñ hüdā hîç vérmesün mi  
Murādına anı irgürmesün mi  
Téz ol hīnde ābı ve hem ҡovayı  
Yabana étđi ҡodı ol hevāyı  
Gérü ҡalbıne geldi düşdi ilhām  
İçinden ҡaynadı taşdı ilhām  
Dédiler şuyı gerü yoқla bir dem  
Bu sırrı bu maħalde şaқla bir dem

<sup>280</sup> A. (3/159) Şanı yüce olan Allah dedi ki “Şüphesiz, Allah tevekkül edenleri sever.”

1440. Hemān kuyuya girdi vardı dervīş  
 Görür şu ağzına çıkmış ‘aceb iş  
 İçüben hem daħi āb-destin aldı  
 Bu söze mest oluban şöyle kaldı  
 Revān oldu gérü yolına gitdi 90a  
 İşit imdi o dervīş sonra n’etdi  
 Hicāza varuban étdi ziyāret  
 Tamām yerlü yerinde hem ri‘āyet  
 Dönüp géri gelürken ol evine  
 Huzūr eyleye ya‘nī kim sevine
1445. Cüneyd’e uğradı yolu giderken  
 Ne démişdür aña ulu giderken  
 Dédi çünkü tevekkül eyledüñ sen  
 Ābı koğamı alup söyledüñ sen  
 Niçün varduñ kuyuya ol dem  
 Ki ya‘nī kuyudağı şuya ol dem  
 Eger şabr eylesen ol dem çıkardı  
 Ayaguñ altına ol dem akardı  
 Tevekkül kuşağın böyle kuşanma  
 Yürü şabr eyle bu yolda üşenme
1450. Tevekkül vérdüğü yerden vérür haqq  
 Murāduña téz irgürür seni haqq  
 Gel imdi dinledünse bu kelāmı  
 Haqqıkat anladuñsa bu kelāmı  
 Tevekkül ehlini sevmek göründi  
 Cevābı anladuñsa var yürü’ndi <sup>281</sup>

<sup>281</sup> Sözcük metinde vezin gereği bu biçimde yazılıdır. ‘indi(şimdi) yürü’ manasında olduğu düşünüldü.

55. GAZEL<sup>282</sup>

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

1. Hâķun yolında cān vérüp murāda maķşūda érüp  
Menāhī işleri yérüp hevālardan uşalmaķdur
2. Tecellī édincek ol şāh éderler derdile biñ āh 90b  
Gelincek kendüye gāh gāh bilün derdile yanmaķdur
3. Daħı çeşminden aķup yaş oluncaķ yüregi baş  
Nice sizler oluncaķ kāş şeyhinden<sup>283</sup> eylesün dérsen
4. Ey Muħyi’ ddīn senün şeyhün saña meyl eylesün dérsen  
Kelāmını ķabül eyle hemān ol söze ķanmaķdur

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ<sup>284</sup>

Fâ‘ilātün Fâ‘ilātün Fâ‘ilün

1453. Daħı dördüncisi haķdan ķorķa ol  
Tā ki āsān ola aña toğrı yol  
Ya‘nī kim ‘ahdün şımaķdur firķati  
Ben muħabbet éderin dér ol ģanī
1455. Ol hüdānuñ sevdüĝin biz de tamām  
Cān u göñülden sevelüm ey hümām  
Müslimān olan kişi dér Muştafā  
‘Ahdine étmek gerek her dem vefā  
Nitekim ol evliyādan biri  
Döküben göz yaşın ışlardı yeri

<sup>282</sup> Bu gazelin matla beyti metinde yoktur.

<sup>283</sup> Bu sözcükten sonra ‘saña meyl’ ibaresi yazılıdır ve bu ibarenin üzeri karalanmıştır.

<sup>284</sup> A. (3/176) “Şüphesiz Allah sakınanları sever.”

- Bir arındaa ddi i bu gce  
 Varu size bizi n y hca  
 Gce oldu ol kii yolar anı 91a  
 imdi tz bize gelr dr y gan  
 1460. ub olunca ndi anı gelmedi  
 anda gitdi ol ‘azzi bilmedi  
 Ddi kim ol kimse i bu evliy  
 Gelmeye bunda niun ‘ahdi iya  
 Evliy ‘ahdin ıyıcak ayrıya  
 Pes nevdi geldi ayrı ayrıya  
 Byle drken ıkageldi ansuzın  
 Gr ta‘zm tdi an ansuzın  
 Ddi kim dn gce niun gelmedn  
 z oluben bizmile gelmedn  
 1465. Ddi ol da gelmedm hkmet budur<sup>285</sup>  
 Hk ta‘ldan gelr rahmet budur  
 Haste oldum ol gce b-itiyr  
 Anuiun gelmedm size y yr  
 İtiyrum elde olsa gelmesem  
 z u hurrem oluban hem gelmiem  
 Ol hdya ‘ olurdum hemn  
 Zr nefse vrmi olurdum emn  
 Hk ta‘l evf cehdi ddi  
 İ bu yolda degr cehdi ddi  
 1470. yle olsa bil ki ‘ahdini iya  
 ‘ olur ol hdya bil ‘ayn  
 Ba‘zlar dr varmadum hk aldı  
 Anuiun i bu gnlm olmadı  
 İn’allh dmidm ol zamn 91b  
 İ bu uayı ymidm ben hemn  
 Hi olur mı i bu sze bu cevb  
 Bil ki yodur hi bu kelma avb

<sup>285</sup> Bu dize ‘Ddi ol da hkmet budur gelmedm’biiminde yazılıdır. Vezin ve kafiye gerei deitirildi.



- Ol hüdā buyurmak budur kelām  
 Haste ola gelmeye anda gulām  
 1475. Gözi dört ola qala cümle işi  
 Anuñiçün gelmeye anda kişi  
 Yoḥsa anuñ ayağuş senüñ  
 İş bu nefsiñ toya hem oluna senüñ  
 ‘Ahdümüz vardur déyü gelmeysin  
 Dü cihānda bil ki sen oñmayasın  
 Mezzebüñ cibrīdür ço söyleme hālünj  
 Bildüñ gider şerḥ eyleme hālünj  
 İhtiyārı götürürsüz aradan  
 Böyle mi emr étđi bize yaradan

قَالَ اللهُ تَعَالَى وَ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا<sup>286</sup>

### 56. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Haq ta‘ālā ol kelāmında déđi yā Muştafā  
 ‘Ahd édincek dōstuñıla ‘ahdüñe eyle vefā
2. Ol kıyāmet günlerinde éderin su’āl démiş  
 ‘Ahdini şımış ise ol eyler aña cefā
3. İhtiyār-ı cüz’isin vérdüm eline kullaruñ  
 Hōş yéyüp içüp yürürler her biri sürer şafā 92a
4. Ol benüm emr eyledüğüm yola nice gidemez  
 Kendü nefsi diledüğü yola gider ol a’zā
5. Muḥyi’ddīn gel ‘ahdüñe eyle vefā ço ‘illeti  
 Tā ki yanmaya cehennemde<sup>287</sup> bu cismile kafā

<sup>286</sup> A. (17/34) Şanı yüce olan Allah dedi ki “Antlaşmayı yerine getirin.Çünkü verilen sözden hesap sorulacaktır.”

<sup>287</sup> Sözcükten sonra yazılı olan ‘bu çeşminde’ sözcükleri vezni bozduğu için alınmadı.

قَالَ اللهُ تَعَالَى إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا<sup>288</sup>

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1480. Pes bilün bėşincisi şol gāzīdür  
 İş bu gāzī iki dürlü yazıdur  
 Bir[i] budur kāfir ile ceng éde  
 Ol kıızıl kan ile cismün reng éde  
 Kaçmaya ol iş bu kāfirden géri  
 Gitmeye bekleye tura ol biri<sup>289</sup>  
 Öñüne gelenleri bir bir kıra<sup>290</sup>  
 Başını ol gevdesinden ayıra  
 Hāķ ta'ālā sevdügiyçün biz daħi  
 Cān u göñüldeñ severüz ey saħi
1485. Bir[i] budur nefsiñe éder gāzā  
 Ya'nī kim nefsiñe eyleye gāzā  
 Pes budur nefse étmeklik ezā  
 Cümle halkdan ol kişi ola cezā  
 Araya bir mürşid-i kāmil bula  
 Hizmet eyleye aña beñzi şola  
 Şeyhinün katında ol halvet çeke  
 Zikre meşgül ola ol zaħmet çeke  
 Şeyhinün ol kuvveti édüp āsar  
 Nefs-i emmārīnün ol başın keser
1490. Ya'nī kim nefsiñi eyler müslimān  
 Téz şehādet getirüp bulur imān  
 Ol kişinün nefsi muṭma'in olur  
 Dā'imā bilün [haķa] fırsat bulur  
 Nefs-i muṭma'in démek budur mişāl  
 Ol haķuñ emrine éder imtişāl<sup>291</sup>

92b

<sup>288</sup> A. (61/4) Şanı yüce olan Allah dedi ki “ Şüphesiz Allah, kendi uğruna saflar hâlinde savaşanları sever.”

<sup>289</sup> Bu dize ‘Gitmeye bekleye tura biri ol’biçiminde yazılıdır.Kafiye gereği değıştirildi.

<sup>290</sup> Bu sözcük iki defa yazılmıştır.

Hem menāhīden éde ictināb  
Añladuñuzsa budur aña cevāb

### 57. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Tālib-i haq olduñ ise imdi gel gavgāy<sup>292</sup> kes  
Géce gündüz eyle zikri ta qalınca<sup>293</sup> bir nefes
2. Nefsine eyler ‘azābı bil ki haqqı isteyen  
Mā-sivāyı terk édüp kendü olur ‘ālemde pes
3. İsteyen haqqı bulur dérler istemez mi fülān  
Tālib-i haq oluñ imdi dā’imā eyleñ heves
4. Mürşid-i kāmīl buluncaq hān ü mānı terk édüñ 93a  
Bir qadem gitmez añarı kişi oluncaq nekes
5. Muḥyi’ddīn ol dōst yolında cān u başı terk édüp  
‘Ālem<sup>294</sup>-i lā-hūta düşer véremez kimseye ses

قَالَ اللهُ تَعَالَى قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ<sup>295</sup>

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1494. Pes bilüñ altıncısı peygāmbere  
Tābi‘ olmaqdur bilüñ ol servere

<sup>291</sup> Bu dize ‘Ol haqqıñ éde imtişāl emrine’biçiminde yazılıdır. Vezin ve kafıye gereği değıştirildi.

<sup>292</sup> Bu sözcükten sonra yazılı olan ‘ko’ sözcüğü vezni bozduğı için alınmadı.

<sup>293</sup> Sözcük ‘qılınca’ biçiminde yazılmıştır. Anlam gereği değıştirildi.

<sup>294</sup> Sözcük, ‘alem, biçiminde yazılmıştır.

<sup>295</sup> A. (3/31) Şanı yüce olan Allah dedi ki “ De ki, eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin.”

1495. Hâk ta‘âlâ ol kelâmında dédi  
 Téz gel imdi cânunu eyle fidâ  
 Yâ habîbüm dé ki ol kâfirlere  
 Hâkî inkâr eyleyen vâfirlere  
 Siz eger severseñüz şahîh  
 Bize tâbi‘ oluban olup melîh  
 Hâk ta‘âlâ<sup>296</sup> sever sizi ol dem  
 İmdi lâzım oldu sevmeklik bizüm  
 Eyle olsa ol hüdâ ‘âşıkların  
 Ol habîbüñ hem râzî şâdıqların
1500. Şübhesüz éder muhabbet anlara  
 Hîç ‘azâbın eylemez [ol] cânlara  
 Ol hâka ‘âşık olan emrin tutar  
 Hem dañi nehy<sup>297</sup> étdügin ol dem atar  
 Ol resüle tâbi‘ olmaqlık budur  
 Hem hâkîkat şöyle bulmaqlık budur  
 Ol resülün sünnetin içre éde  
 Géceler tâ şubha dek ihyâ éde

93b

### 58. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Hâk ta‘âlânun habîbine gerekdür [bil] dédi  
 ‘Aşkına halk eyledü[m] hâk ins u cinni dédi
2. Hâk kelâmında beyân étdi o levlâk eyleyen  
 Cümle varlığına sebebsin ey cihânun serveri
3. Hâk ta‘âlâ[yı] sevenler hem severler sünneti  
 Anları seven kişinün bil ki cennetdür evi

<sup>296</sup> Bu sözcükten sonra ‘biz’ sözcüğü yazılmış ve üzeri karalanmıştır.

<sup>297</sup> Sözcük ‘nehiy’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

4. Sünnetin tutmazlar anuñ pes n'ederler<sup>298</sup>  
Ben Muḥammed ümmetiyem [dér] şorarsañ her biri
5. Muḥyi'ddīn cān u gönüldeñ tut resülün sünnetin  
Ol kıyāmet günlerinde olmağ isterseñ kavī

قَالَ اللهُ تَعَالَى إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسَطِينَ<sup>299</sup>

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1504. Hem yedincisi 'adālet eyleyen  
Hükmi içinde ḥōş 'adālet eyleyen
1505. Hāğ ta'ālā 'adl édenleri sever 94a  
Togrı yola hem gidenleri sever  
Ol 'adālet pes budur bilmek gerek  
Tez şerī'at yolına yelmek gerek  
Hükmi altında olanı yoqlaya  
Hayf éden zālimleri hep hağlaya  
Yoğsa ben bilmem démek 'illet degül  
Ol ḥüdā katında hīç millet degül  
Olsa beglere vü a'zam- vezīre  
Ḥōş gerekdür bile a'zam- vezīre
1510. 'Ālemün aḥvālını bilen odur  
Pādişāhuñ bilen āfiyetin odur  
Pādişāha cümle ḥāli bildüre  
Ol şerī'at hükmi bulageldüre  
Pes démişler rūḥa pek 'alā vérür  
Böyle tertīb eylemiş anı nezīr  
Bir kişinün 'ağlı gitseydi hemān  
Yeri gögi bilmez olur ol zamān

<sup>298</sup> Kafiye gereği beytin dizelerinin yerleri değiştirildi.

<sup>299</sup> A. (5/42) Şanı yüce olan Allah dedi ki "Şüphesiz, Allah adil olanları sever."

- ‘Aklı başına gelicek téz géri  
 Bir içre ol hōş temîz éder yeri  
 1515. Nitekim bilürler ol Nūşirevān  
 Hōş ‘adālet eyleyüp olmış revān<sup>300</sup>  
 İşini hîç éle inanmaz idi  
 Anuñiçün nāra düşüp yanmadı  
 Var idi iki vezîri gör nice  
 Biri Bahtig birisi anuñ hōca  
 Zîrā Bahtig kâfir ü zālîm idi 94b  
 Müslimān idi hōca ‘ālim idi  
 Vākı‘ olsa böyle her gün mes’ele  
 İkinin bile alurdu téz ele
1520. Biri haqdan biri bātıldan dér idi  
 Her birisi şöyle teşvîş yéridi  
 Ol ki Bahtig yanlış tutmazdı hîç  
 Her sözinde hōcaya uymazdı hîç  
 Hōca bilürdi eyüsin yatlusun  
 Hōş bilürdi her kelāmuñ tatlusın  
 Baqa baqa turuban Nūşirevān  
 Dér idi ol hōcaya ol dem hemān  
 Bahtigün bir sözi maqbül degül  
 Anuñiçün yére yarar kul degül
1525. Hōcaya bakup dérdi söz senün  
 Haq katında ağ ola uş yüz senün  
 Öyle olsa hōca olmasa vezîr  
 Hîç qabül étmezdi anı bil ki bir  
 Hōcalar öğretmeseydi aña yol  
 Nām-ı ‘adli qanda bulurdu pes ol

<sup>300</sup> Bu dize ‘Hōş ‘adālet olup revān’ biçiminde yazılıdır. Vezin ve anlam gereği değiştirildi.

## 59. GAZEL

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Hâşılı begler pāşalar kâğiler cümle tamām  
Şöyle kim 'ādil ola incitmeye bir gulām
2. Ol kıyāmet günlerinde her kişi hayrān iken  
'Arşu'r- rahmān gölgesinde olardur evvel imām
3. Ol Muḥammed Muştafā'nuñ yerine tırdı bular 95a  
Dā'imā dērler anuñçün e's-şalātü ve's-selām
4. Hāḫ ta'ālā 'adl éden kullarını taḫkīḫ sever  
Zirā kim furḫān içinde böyle gelmişdür kelām
5. Muḫyi'ddīn her dā'imā sev<sup>301</sup> 'ādil olan begleri  
Cümle maḫlūkāt içinde olmak isterseñ hümām

قَالَ اللهُ تَعَالَى إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُنتَهَرِينَ <sup>302</sup>

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1528. Hem sekizincisi tevbe eylemek  
Hāḫ yolına nefse tevbe eylemek  
Tevbe éden kullarını hāḫ sever  
Yevm-i maḫşerde anı oddan şavar
1530. Hem sever ol cismini pāk édeni  
'Āşık olup yaḫalar çāk édeni  
Ol resūlu'llāh buyurmuşdur ḫadīş  
Ümmetini ḫōş tıyurmuşdur ḫadīş

<sup>301</sup> Sözcük 'sever' biçiminde yazılmıştır. Vezin ve anlam gereği değiştirildi.

<sup>302</sup> A. (2/222) Şanı yüce olan Allah dedi ki " Şüphesiz ki Allah, tövbeyi çok edenleri de sever, çok temizlenenleri de sever"

303 قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلْتَأْتِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- Demiş ol ki tevbe étse bir kişi  
 albine getürse étdügi işi  
 Ol günāhı étmemiř gıbidür ol 95b  
 Nefse uyup gitmemiş gıbidür ol  
 Tevbesi tevbe-i Nařūh ola meger  
 Olur ise urtıla bilün ol er  
 1535. Tevbesi Nařūh olmazsa ol  
 Bulamaz ol cennete girmege yol  
 Ol Nařūh'ıu tevbesin bildürelüm  
 řāz édüp dervīřleri güldürelüm  
 Var imiř pes bir Nařūh adlu kiři  
 Zātına basañ anuñ dérsin dişi  
 Hōř düzüp uşanur dā'im kendüzin  
 Giderdi ĥammāma her gün gündüzin  
 şöyle bir ĥatun anı seçmezdi hīç  
 İntizār eyleyüben açmazdı hīç  
 1540. Hep temāřā éder idi anları  
 Zīrā mestüre degüldi yanları  
 Gérü bir gün gitdi hammāma hemān  
 Her birini görmek ister ol zamān  
 Gérü ĥamāmıñ içine āřikār  
 Dédi nefsine budur saña řikār  
 Her birisi seyr éderken ittifāk  
 şöyle bir 'avrat hemān étđi firāk  
 kim yüzügüm aldurdum bu gün  
 Baña yasdur gerçi ellere dügün  
 1545. Cümleñüz gelün hepiñüz yoqların  
 ankıñuzda bulunursa ĥaqların

<sup>303</sup> (H.) Nebi-salat ve selam onun üzerine olsun-dedi ki "İşlediği günaha tevbe eden kimse, o günahı işlememiş gıbidir."



- Başladılar her biri aramağa 96a  
 Eller ile peşlerin taramağa  
 Daği hem kulağların udırların  
 Aradılar her birinüñ sırların  
 Pes hemîn geldi bu daği yoklana  
 İş bu gaybı fâş olup téz aqlana  
 Gözi dört oldu Naşûh'ın ağladı  
 Âh u efgân ile bağrın tağladı  
 1550. Ol dé[di] beni rüsvây eyleme  
 Gaybı édüp işümi vây eyleme  
 Zîrâ sensin cümleye şâz eyleyen  
 Kullaruña rahm édüben gaffâr olan  
 Tevbe olsun étmem artık dédi  
 İş bu yola gitmeyem artık dédi  
 Ol hüdâdan hikmet érdi buldılar  
 Her birisi şâz u hurrem oldılar  
 Téz geyindi çıkdı kaçdı ol zamân  
 Hem ferâgat étđi géçđi ol zamân  
 1555. 'Ömri olduğınca artık girmede  
 Gönlüni andan yaña hîç vérmedi  
 Ol Naşûh'ın tevbesi işde budur  
 Söyleyen ol yazda vü kışda budur  
 Şöyle kim bir kimse étse günâh  
 Ol günâha gerü tevbe étse mâh  
 Ol günâhı tahkîk olduğınca ol  
 Nefse uyup gerü işlemese kul  
 Hâk ta'âlâ tevbesin éder kabûl 96b  
 Yevm-i maşşerde bilüñ olmaz melûl

### 60. GAZEL

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ol Naşûh'ın tevbesin bir hōş size étđük 'ayân  
 Hōş şahîh kul üzere anı yazın kılduk beyân

2. Hâk ta‘âlâ iş bu nefse bir güç iş buyurmadı  
Gâfil olma gözün aç gel iş bu uyğudan ayağ
3. Ol hevâ şeytânına uyduñ saña sihr<sup>304</sup> eyledi  
Kudretün yoğ bir kadem hîç yürüyümezsın yayan
4. Mūsâ peygamber ‘aşâsın al elünje imdi sen  
Cümle sihri bâtıl eyler tek hemân hağğa tayan
5. Mağv éder günâhı pes budur anı şıyan<sup>305</sup>  
Ya‘nî kim tevbe édesin her günâha sen hemân
6. Yüzün ağ olmağ dilersenğ gece gündüz tevbe ét  
Ol zebâniler tâ démeye gel anda saña yan<sup>306</sup>
7. Muhyi’ddîn tâ’ib olursañ her günâha dâ’imâ 97a  
Ol kıyâmet günlerinde olmaya saña ziyân

فضلا لله<sup>307</sup>

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1560. Ol hüdânuğ sevdüğün bir bir dédüğ  
Luğf édün ma‘zür tutuğ eksük gedük  
Sevmedüğün déyelüm şimdengéri  
Tâ biline anlaruğ da her biri  
Hâk ta‘âlâ zâlimi sevmez bilün  
Hem ‘azâbın étmege évmez bilün  
Zâlime yardım édenleri dağı  
Sevmez imiş hağ ta‘âlâ ey sağı

<sup>304</sup> Sözcük ‘sehar’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>305</sup> Anlam gereği bu beytin dizelerinin yerleri değiştirildi.

<sup>306</sup> Kafiye gereği ‘saña’ ve ‘yağ’ sözcüklerinin yerleri değiştirildi.

<sup>307</sup> Allah’ın fazlı ile

- Nitekim ğayret bir kimse eyledi  
 Mekke'ye [gitmege] niyyet eyledi
1565. Ba'zı altunı emānetde odı  
 Toğrı Şandı bir hıyānetde odı  
 Mekke'ye hemān ğitdi [ol] 'azīz  
 Tā sivādan albini ētdi temīz  
 Haste oldı almadı anda mecāl  
 Ol hūdā emr eyledi ērdi ecel  
 Cānını teslīm ēdüp vērđi haa  
 Pes muarrer ol kişi ērdi haa  
 Ol 'azīzi def'i ol dem yudılar  
 İltüben abrine ol ğün odılar
1570. Yollarına ētdiler ğerü revān 97b  
 Hep melül maħzün olup pīr ü cevān  
 Şonra geldi hācīlar vērđi haber  
 Her birine acılar vērđi haber  
 Ol kiŐinüň iki ođlı var idi  
 Biri birile be-ğāyet yār idi  
 İŞ bu oğlanlar bilürdi hālını  
 Atasınun oduğı ol mālını  
 Çün ikisi bir aradan vardılar  
 Ol<sup>308</sup> kişiye söyleyüp yalvardılar
1575. Dēdiler gel bize vēr altunumuz  
 Atamız oduğı ya'nī hā'numuz  
 Gel emānetde hıyānet eyleme  
 Bizi Őāz éyle melāmet eyleme  
 Ol kimesne dēdi ataņuz bize  
 omadı altun ben ne vérem size  
 HāŐılı altunı inkār eyledi  
 Her birinüň ğönlünü dar eyledi  
 Büyük oğlan dēdi kim gel varalum  
 Atamız abrine varup Şoralum

<sup>308</sup> Sözcük 'o' biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

1580. Sende odum d r ise ol altunı  
Ya'n  bize olıcağ Şol altunı  
V rmezsin altunı ol dem bize  
Y   z r eyler misin her dem bize  
Ol kimesne d di ataņ s yleye  
H li aĥv li hep Őerĥ eyleye  
H Ő Őab l  td m s z ni  y yigit 98a  
Bu maĥalde h Ő tam m olsun  g t  
Ol kimesne daĥı ol hem p r   civ n  
Mekke'n n yolına oldılar rev n
1585.  rdiler t z atasınun Őabrine  
H Ő tem Ő  eylediler Őabrına  
Oĥlanı<sup>309</sup> t rdi hem n t z fikr  der  
C n u g n lden h d ya Ő kr  der  
Evvel  d ny  kel mın s ylemeņ  
Vechi yoĥdur d r anı Őerĥ eylemeņ  
Evvel  biz Ő yle h lde Őorayın  
N'eyledi n'etdi su' lden Őorayın  
Şonra ol d ny  kel mın d yem  
Bize bild r d y ben teŐv Ő y yem
1590. Atasınun Őabrine v rdi sel m  
Daĥı Şonra s yledi bir Őaĥ kel m  
D di kim  y ata aĥv l n nedir  
T z cev b v rgil bize Ő l n nedir  
Atası ol dem sel mın aldı t z  
 Ő bu oĥlanun kel mın aldı t z  
D di  bdest m nam zum hep Őab l  
Daĥı ĥaccum niy zum hep Őab l  
 ll  bir g n mescid n yolında ben  
Gider iken s yled m Őavlinde ben
1595. Ő yle bir ĥayv na y klenmiŐler ot  
Ehl-i bid'at t z gel p d di ki t t

<sup>309</sup> S zc k 'oĥlanı' biĥiminde yazılmıştır. Anlam gereĥi deĥiŐtirildi.

- Tut bir demde almak diler görmez çeker 98b  
 İki ayağı o hayvānuḡ çeker  
 Ol od ıssıdur kim onı yaqma gel  
 Balçuğa iş bu bakma gel  
 İşde hana iltün<sup>310</sup> de véreyin  
 Qo selāmetlika bu ben éreyin  
 Ehl-i bid‘at de kabūl étmez sözin  
 Ha çeker otı yére urmuş yüzün  
 1600. Ben haṭā édüp dédüm ki éy kişi  
 Arturursın bu maḥalde teşvīşi  
 Otı téz vér dédüm ehl-i bid‘ate  
 Ya‘nī kim meyl eyledüm ol firqate  
 Yardım étdügiçün ol zālime  
 Şimdi gel görünce oldu ḥālūme  
 Çünkü ol ḥīnde beni defn étdiler  
 Tağıluban her birisi gitdiler  
 Haḡ ta‘ālā eyledi ol dem ḥiṭāb  
 Hışm édüben eyledi baṅa ‘iḡāb  
 1605. Dédi niçün yardım étdün zālime  
 Yolu qoduḡ daḡı gitdün zālime  
 Şöyle ‘aḡreb ki haḡ var eyledi  
 Bu geniş qabrümi téz tar eyledi  
 Dilümün üstine çıqdı yér benüm  
 Şanasın cismümi yér şıqdı benüm  
 Çünkü bu aḡvāli işitdi ol er  
 Def‘ī ol dem qıçına gitdi ol er  
 Gel gidelüm altunuḡ bende dédi 99a  
 Qomışıdı ataḡ öñünde dédi  
 1610. Öyle olsa şöyle kim bir müslimān  
 Yardım étse zālime bir kez hemān  
 Haḡ ta‘ālā aḡa ‘aḡreb vérür  
 Dilini yér hem şoqar qomaz dédi

<sup>310</sup> Sözcük ‘iltin’biçiminde yazılmıştır.

- Hîç işitdün mi eyâ kavm-i zamân  
 Şöyle ol ‘akreb bize vérmez emân  
 Zîrâ bir kâdî şubaşın ya beg  
 Ya bulara hizmet eyleyen olsañ  
 Tutsa bir mazlûmı ol dögse téz  
 Ya aña hışm eyleyüben sögse téz  
 1615. Téz görincek üşer zîrâ başına  
 Ger bize yâd ola ol ger âşinâ  
 Dérüz ol mazlûma téz bitürseñe  
 Aqça az ise çoğa bitürseñe  
 Sözümüze uymazısa kaķırız  
 Ol yılanlar gibi ol dem şaķırız  
 Dérüz ol zâlime incitme gel  
 Haķķı koyup bâtıla téz gitme gel

قَالَ اللهُ تَعَالَى وَ إِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ<sup>311</sup>

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- Eyle olsa cümle zâlimler başı  
 Kağîlerdür zûlm ola dâ’im işi  
 1620. Zîrâ kim ol pâdişâh destür vérür  
 Yüri var hükm<sup>312</sup> éyle dér çok vérür  
 Hükm olur zîrâ ol her bir kula  
 Hükm éder ol bayı hem yoğsula  
 Anlaruñ her birisin zâbt eylemez  
 Haķķını alur vérür rabt eylemez  
 Degme sözün diñlemez büyüklenür  
 Cümle halkuñ mazlemesin yüklenür<sup>313</sup>  
 Kađîler içün cehennemde bilüñ  
 Haķ yaratmışdur pes ol demde bilüñ

99b

<sup>311</sup> A. (4/58) Şanı yüce olan Allah dedi ki “Ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmediniz.”

<sup>312</sup> Sözcük ‘hüküm’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

<sup>313</sup> Bu dize ‘Cümle halkuñ yüklenür mazlimesin’ biçimindedir. Vezin, kafiye ve anlam gereği değiştirildi.

1625. Şöyle yetmiş biñ degirmen yükidür  
 Zılm éden[ün] başını ögüdür  
 Anuñiçün ol İmām A‘zam ulu  
 Varmayam ol toğrı yola [hem] déyü<sup>314</sup>  
 ‘Ömri olduğınca kâği olmadı  
 Hüküm édüp ol halka bārı olmadı  
 Ben dédüüm haqqı tutan tutsun dédi  
 ‘Ārif olan olmasun tutsun dédi

### 61. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. İmdi ma‘lüm oldı haq zālimleri sevmez bilün  
 Ol hüdānuñ sevmedügin sevmesün imdi dilün
2. Zılm éden kimselere hem yardım édersen dağı  
 Cennet-i a‘lāyı görmezsin cehennemdür élün
3. Ol hüdānuñ sevmedügin sevmemek gökçek ‘amel  
 Ol haqa hem armağan budur baña turmañ yelün 100a
4. Şöyle kim zālimlere ta‘zīm édersen bil günāh  
 Var ise iş bu fi‘illeri kalbünüz téz silün
5. Muhyi’ddīn zālimlere ta‘zīm édüp baş egme sen  
 Yevm-i ‘atşān günlerinde tā bu gelmeye bélün

<sup>314</sup> Bu dize ‘ Varmayam déyü ol toğrı yola’biçimindedir. Vezin ve kafiye gereği değiştirildi.

315 قَالَ اللهُ تَعَالَى إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1629. Hem ikinci<sup>316</sup> sevmedügin ol haķuñ  
Cümle kāfirlerdurur anā kaķuñ
1630. İş bu kāfirler iki<sup>317</sup> kısım olur  
Her birine anuñ bir isim olur  
Biri bu kāfir gelür kāfir geķer  
Ol cehennem kelbidür haķdan kaķar  
Hem ikincisi budur kāfir belī  
Müslimān oldum déyü söyler dili  
Hem řehādet getürür zāhirde ol  
Gérü kāfirdür bilün āhirde ol  
Zirā gerķekden müslimān olmadı  
Anuñiķün derde dermān olmadı
1635. Ol münāfiķ dérler anuñ ismine  
Tuyılınca téz ulaşur kısımına  
Bu münāfiķ cümlesinüñ başıdur 100b  
Zirā řeytānuñ ol ķardařıdur  
Nitekim řeytān işitse řāh adın  
Zıkr éderken ya'ni kim Allāh adın  
Téz anuñ cisminde besīze başı ķıķar  
Cümle a'zāsını bir yere řıķar  
Anuñiķün zıkr olan yerden kaķar  
Ağısını tağa vü taşa řaķar
1640. Ol münāfiķdan hüdānuñ adını  
Giderür işitse ağzı şadını  
Zıkr édenler eline girse anuñ  
Téz helāk éderdi ķalmazdı<sup>318</sup> řanuñ

<sup>315</sup> A. (5/67) şanı yüce olan Allah dedi ki “ şüphesiz ki Allah, kafirler topluluğunu hidayete erdirmeyecektir.

<sup>316</sup> Sözcük ‘ikincisi’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

<sup>317</sup> Sözcük ‘üç’ yazılmıştır. Anlam gereği değiştirildi

<sup>318</sup> Sözcük ‘ķalmazdı’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.



- Nitekim ol şehri-i Bağdād'a bilün  
 Bir münāfık var idi dinleñ anlañ  
 Dédi bir gün aluban bir cāriye  
 Nice bir iş işleyüben yaraya  
 Vardı Buḥāş ḥāneye girdi hemān  
 Almağ ister bir qaravaş ol zamān
1645. Her birini gözi gördi tutmadı  
 Ol naşibi olmayıncağ utmadı  
 Dédi Buḥāş dinle éy kişi  
 Evde bir cāriye var işler işi  
 Cümlesinden hem edebli hem şirīn  
 Almazısağ ta olunca var yérün  
 Hem daḥi her söze dédukce şehā  
 Ḥōş tazarru' éyler ol dem Allāh'a  
 Daḥı her birine başa bir qadem 101a  
 Allāh adın dilünje dér ey dedem
1650. Ol münāfık dédi téz anı getür  
 Cāriye şat hem daḥi ḥācet bitür  
 Ol münāfık dédi fülān alayın<sup>319</sup>  
 Bir géceçük şöyle tenhā qalayın  
 Allāh adın téz saña aḡdurayın  
 Acı yéller üstünje esdüreyin  
 Téz münāfık étdi ol dem pāzārın  
 Věrmeye dārında téz aḡa emān  
 Çün qaravaş evine başdı qadem  
 Dédi bismi'llāhi ol ḥinde ol dem
1655. Dédi ki bir ḥile bulmağ gerek  
 İçi taşu kanıla tölmağ gerek  
 Vesveseyle dédi şeytān qardaşı  
 Tā zikirdeñ kesesin qaravaşı  
 Yürü var bir gevher al vér eline  
 Gönder anı gėrü ḥizmet yolına

<sup>319</sup> Bu dize 'Ol münāfık dédi fülān alayın' biçiminde yazılmıştır. Vezin ve kafiye gereği değıştirildi.

- Téz uğrıla kōduğı yérden anı  
 Şonra gel iste dé ki cānum cānı  
 Dé ki getür gevheri bir göreyin  
 Varayın issine téz irgüreyin
1660. Gevheri ol hōd bulamaz arayup  
 Na‘le çeker bilemez ol yarayup  
 Şöyle şabr ét şubh-ı şādık ola  
 Hōş bekle démiş şöyle şādık ola  
 Ya hūdānuş adını ol aņmaya 101b  
 Kōya zikir dārını ol aņmaya  
 Ol münāfık gitdi gevher almağa  
 Guşşasın def eyleyüp ol şalmağa  
 Vardı ol cevher-furūş dükkānına  
 Téz oturdı ol kişinüñ yanına
1665. Aldı bir gevher gérü geldi eve  
 İş bu yolda yürür ol an[dan] eve  
 Gevheri vérdi şakladı āline  
 Düşdügince hem sen anı yok dédi  
 Ol qaravaş çün ki aldı āh dédi  
 Saņa ben işmarladım Allāh dédi  
 Hoķķanuş çün içine koydı anı  
 Dédi şakla gevheri sen yā ganī  
 Ol münāfık gérü kendü gizledi  
 Kanda kōduğın anuñ bir gözledi
1670. Tez qaravaş görmedin aldı gérü  
 Görmüşidi zīrā kōduğı yeri  
 Gevheri ol raħleye ildi hemān  
 Gérü ol dem yolına gitdi hemān  
 Ol münāfık gitdi bāzār<sup>320</sup> içine  
 Ya‘nī iş başardı bakmaz kıçına  
 Çün ki gitdi [issi] ol evden yaņa  
 Varıcaķ éder idi [cefā] aņa

<sup>320</sup> Bu sözcük ‘pāzār’ biçiminde yazılmıştır.

- Gideriken yolda ol ehl-i nifāk  
 Uğradı balık şatana ittifāk
1675. Aqça vérüp balığuñ aldı birin 102a  
 Dédi kim biryān édüp anı yérin  
 Aldı geldi evine ol balığı  
 İşledi ya‘ni o kelbün t̄ali‘i  
 Ol qaravaşa dédi kim yarıla  
 Balığuñ téz bu içini arala  
 Baña<sup>321</sup> biryān éyle yéyivéreyin  
 Sözümi t̄ut saña nesne déyeyin  
 Tez qaravaş balığı aldı ele  
 Allāh adın h̄oş getürdi ol dile
1680. Bıçak aldı balığuñ için yarar  
 H̄oş temīz édüp için [gevher] arar  
 Balığuñ içinde buldı gevheri  
 ‘Aklı başında gidüp geldi geri  
 Ol h̄üdādan dé kim hikmet nedür  
 Bilmedüm bize bu zaḥmet nedür  
 Hoḳḳaya koydı géri Allāh dédi  
 İşini işler görüñ ol şāh dédi  
 Balığı bişürdi<sup>322</sup> biryān eyledi  
 Gel anı ekl eyle bu söyledi
1685. Ol münāfık téz yédi balık etin  
 Şöyle toyurdı görüñ ol nefis itin  
 Çün tamām édincegez elin yudı  
 Kendüzin pāk édüp şöyle kodı  
 Ol qaravaşa dédi kim gevheri  
 Nice oldı göreyin téz al beri  
 Ol qaravaş t̄urageldi dér ğanī 102b  
 Yoluña ben ḳomişam iş bu cānı  
 Allāh déyüben [ol] girdi eve  
 Ta ki ol d̄ost dā’imā anı seve

<sup>321</sup> Bu sözcükten sonra yazılı olan ‘bir’ sözcüğü vezni bozduğu için alınmadı.

<sup>322</sup> Bu sözcükten sonra yazılı olan ‘bir’ sözcüğü vezni bozduğu için alınmadı.

1690. Hıkkayı<sup>323</sup> vardı getürdi öñine  
 Allāh Allāh dır yetürdi öñine  
 Ol münāfık dedi göñli bilesen  
 Kırtulımazsın elimden sağ esen  
 Raħleye iletüpdürin gevheri  
 Bulımazsın arama kul gevheri  
 Ol münāfık hıkkayı açdı hemān  
 Na're urdı uşı getdi ol zamān  
 Ol karavaş téz yüzine şı seper  
 Kılk yukaru dır anuñ elin öper
1695. 'Aklı başına gelincek tez hemān  
 Ol karavaşla étđi sözü hemān  
 Ol münāfık dedi ben şakladumdı  
 Gevheri ol raħleye iltümidi  
 Géru bunda kim getürdi déñ baña  
 Bu maħalde kim yétürdi déñ baña  
 Ol karavaş dedi haıdur getüren  
 Cümlemüzüñ işini oldur bitüren  
 Haı ta'alā hış 'ināyet eyledi  
 Ol kimesneye hidāyet eyledi
1700. Ol münāfık göñline étđi nazır<sup>324</sup>  
 Téz anuñ cümle nifākıñı bozar  
 Ol münāfık göñline étđi nazır  
 Téz anuñ cümle nifākıñı bozar  
 Tez bélinden kesdi zünnārın hemān  
 Diline getürdi ol yādın hemān  
 Ol haıñıñ birligini ikrār éder  
 Étdüğü işlere turdı 'ār éder  
 Ol karavaş dedi kim ey garīb  
 Haı katında şöyle bildüm sen karīb

103a

<sup>323</sup> Sözcük 'haıı' biçiminde yazılmıştır. Anlam ve vezin gereğı değıştirildi.

<sup>324</sup> Bu beyit iki defa yazılmıştır.

## 62. GAZEL

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ben seni çarb-ı şedîd édem dînün den döndürem  
Dönmez isen ihtiyârsuz şöyle âhir öldürem
2. Hamduli'llâh bize mevlâ vérdi îmân hîl'atin  
Sen sebep olduñ bize ben de seni uş güldürem
3. Géce gündüz gel 'ibâdet édelüm dédi aña  
Édelüm nefse ezâyı gîtdüğünü bildürem
4. Aç olam şusuz olam ben nice günler ağlayam  
Nefsi katl étmek için ben ya nice yıl duram
5. Muhyi'ddîn eydür göresin kâtibînün yazduğın<sup>325</sup>  
Ol hüdâya yalvaruban defterinden sildürem 103b

دَرْ بَيَانِ عِلْمِ بَاطِنِ<sup>326</sup>

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1705. Ol şerî'at 'ilmîni étdük beyân  
Vâsi' tã'atce anı kılduk 'ayân  
Ol haqîkat 'ilminden déyelüm  
Gérü ol dem nice şekker yéyelüm  
Zirâ anuñ dañi nice ehli var  
Kimisi bilür kiminüñ cehli var  
Tâ ki anlara sebebdür olına  
Şaymayalar gideler döst yolına

<sup>325</sup> Bu sözcük 'yazığıñ' biçiminde yazılmıştır. Vezin ve ek yazımı gereği değiştirildi.

<sup>326</sup> Batnî ilim beyanıdır.

327 قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْإِنْسَانُ وَالْقُرْآنُ قَرَاءَتَانِ

- Bil ki Ƙur'ān'ıñ iki ma'nāsı var  
Biri zāhir biri bāṭın ey yār
1710. Zāhirüñ ismi şerī'atdür hemān  
Bāṭınuñ ismi haḳīḳatdür hemān  
Zāhirī 'ilmi bilen 'ālim olur  
Bu söze inanmayan zālim olur  
Bāṭınī 'ilmi bilenler şeyḫ olur  
Hem ƙatında ol haḳuñ ƙurbet olur  
Şeyḫüñe meczüb olsa mālīk olmasa  
Kesb édeyin ya'nī mālīk olmasa  
Bil ki ol şeyḫ halkı irşād édemez  
Görmedügi yola düşüp gidemez
1715. Zīrā olmışdur anuñ yeri cüdā 104a  
Güci olmaz bir sâ'at haḳdan cüdā  
Şöyle ki şeyḫ sālīk-i meczüb ola  
Haḳīḳatde bil ki ol maḥbūb ola  
Yaḥōd ol meczüb sālīk oladur  
Raḥmet-i haḳkıla ol şeyḫ ṭoladur  
Pes bulardur mürşid-i kāmīl olan  
Zāhir ü bāṭın ile 'āmil olan  
Hem bulardur cümle'i<sup>328</sup> irşād éden  
Ġuşşalardan ƙurtaruban şāz éden
1720. Ümmeti haḳқа ulaşduran odur  
Raḥmet-i haḳқа bulaşduran odur  
Ādemi yoldan ƙıñınca ol gérü  
Ƙoyıvérmez yabana téz peşkiri  
Nitekim bir şeyḫ-i kāmīl var idi  
Zāhir ü bāṭın ile 'āmil idi

<sup>327</sup> H. Bu hadise kaynaklarda rastlanılmamıştır. “Nebi dedi ki- selam onun üzerine olsun: İnsan ve Kur'an iki okunulacak (kitaptır.)”

<sup>328</sup> Bu sözcük 'cümle' biçiminde yazılmıştır. Anlam ve vezin gereği değiştirildi.

- Bir mürīdün şehre gönderdi hemān  
 Maşlahat varıdı anda ol zamān  
 Ol mürīd ol şehri içinde ha arar  
 Bulamadı anı kim şeyhe yarar
1725. İttifāk yol uğradı bir kapuya  
 Şöyle hayrān turavardı yapuya  
 Gördi ol çārdākda ol hatunı  
 atına kıgırdı ol dem dervīši  
 Dédi kim gel yéyelüm hem içelüm  
 aygu[lu] gönülleri téz açalum  
 Baamazdı kimse anu yüzine  
 Anuiçün uydı şūfi sözine  
 Nerdübāndan ol mürīd oldu revān  
 ‘Avratu érđi atına téz hemān
1730. ‘Avratile ol mürīd yatmaq diler  
 Cānını cehenneme atmaq diler  
 Turduđı yérden hemān şeyh dervīši  
 Ađzın urdı ıkayazdı [ol] diši  
 Nerdübāndan aşıağa düřđi mürīd  
 Başı yarıldı hemān aşdı mürīd  
 alkdı yérden ol mürīd bir āh éder  
 İki sözinü birinde vāh éder  
 Dédi kim ‘avrat seni kim arb éden  
 Téz benüm atumda iken arb éden
1735. Ol mürīd ol dem dédi şeyhüm benüm  
 İşde vérđi urıdı aldı tenüm  
 Gitđi şeyhine mürīd ağlayırak  
 Firatile yüregın tağlayırak  
 Ol hatunda gitđi ardınca hemān  
 Zirā cezbeye toğundı ol zamān  
 İşde şeyh işde<sup>329</sup> mürīd işde muhib  
 Her birisi işlerin işler uyup

<sup>329</sup> Sözcük ‘işte’ biçiminde yazılmıştır.

- Yoḥsa sen bir kişiden el alasın  
Nice yıllar işün den kalasın  
1740. Tā seni irşādı nā-şād<sup>330</sup> éde  
Korķarısaj hemān feryād éde  
Bil ki nice kerre nefse uyasın 105a  
İşledüğün işleri sen tıyasın  
Ta seni men‘ éde şeyhün ta bile  
Pes hemān şüret şata iş bu ele  
Bil ki anuñ şeyhi şeyh olamaz  
Görmemişdür yolu zīrā bulamaz  
Şüret uğrısı cihānda çok olur  
Ehli katına gelincek yok olur  
1745. Tāc ile hırķa ile olmaz iş  
Ehlini bul ehlini bul var düriş  
Hāşılı şeyhin<sup>331</sup> déyen zādeler  
Halfilik véren éle ol zādeler  
Gördüm ol şafāludur kitāb  
Ol kıyāmetde éderdür haķ ‘itāb  
Ya‘nī kim azmış haķı āzār ider  
Defterinde iş bu haķı kazdurur  
Zīrā kim şeyh oğlı hem şeyh olımaz  
Atasınuñ ‘ilmini ol bulımaz<sup>332</sup>  
1750. Kāđı oğlı gérü kāđı mi olur  
Kātib oğlı gérü yāri mi bulur  
Bu sipāhılık degüldür téz hemān  
Dünyā véresin alasın ol zamān  
Evliyānuñ oğlı olmaz evliyā  
Enbiyānuñ oğlı olmaz enbiyā  
Ol haķuñ bir vergisidür vergisi  
Téz çıkar içündeki kini kibri

<sup>330</sup> Sözcük iki defa yazılmıştır.

<sup>331</sup> Sözcük ‘şeyhün’ biçiminde yazılmıştır.Ekin yazımı gereği değiştirildi.

<sup>332</sup> Sözcük ‘bulmaz’ biçiminde yazılmıştır.Vezin gereği değiştirildi.



- Naķil dūşmıř rivāyet olunur 105b  
 Bu sōze gāyet ri‘āyet olunur  
 1755. Hōş démiřler ol kıyāmet kōpıcaķ  
 Cümle insān ‘alāmet kōpıcaķ  
 Hāķ ta‘ālā cem‘ éde şeyh olanı  
 Téz gele yetmiş biņ ola olanı  
 Her birine anlaruņ éde su‘āl  
 Téz gele başlarına ol dem zevāl  
 Kānı siz şeyh olduņuz déye éle  
 Dār-ı dünyāda gezerken derdile  
 Baņa tālīb olana el vérdüņüz  
 Hep yémek içmek idi derdüņüz  
 1760. Téz yolına kōduņuz ol dervīři  
 Başa çıķmadı anuņ kaldı işi  
 Démedüņüz aņa irřād édemem  
 Görmedügüm yola varup gidemem  
 Yüri varuņ mürşid-i kāmil araņ  
 Oņula şöyle yürekdeki yāreņ  
 Her biriņüz oldu şüret uğrısı  
 Gitmediņüz kaldı yoluņ toğrısı  
 Ol ĥarāmīler gibi yol kesdüņüz  
 Nice kimseye kaķıyup kesdüņüz  
 1765. Öyle olsa siz ĥarāmīler ile  
 Ol cehennemde yanarsuz téz bile  
 Ol zebānīnūņ birine déye ĥaķ  
 Yüri var cümlesini nāra bıraķ  
 Téz zebānīler süre anları hemān 106a  
 Vérmeye anlara ol demde emān  
 Ol cehennem içine bir bir ata  
 Nice yıllar her biri yaņa<sup>333</sup> yata

<sup>333</sup> Sōzcük ‘yana’ biçiminde yazılmıştır.

دَرْ بَيَانِ سَالِكِي مَجْزُوبٍ<sup>334</sup>

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

- İşitdün sâlik-i meczûb dénildi  
 Dağı meczûb hem sâliki bilindi  
 1770. Bu kerre kaldı sâliki gayr-ı meczûb  
 Déyelüm anda inşâ’llâh<sup>335</sup> anda hûb  
 Bulara mürşid olup el vérür mi  
 Murâda tâlîbi téz irgürür mi  
 Beyân eyleyelüm fırsat vérürse  
 Güzel mevlâ bize fırsat vérürse  
 Bu ‘ilm-i bâtınun diñleş mişâlin  
 Hemân zâhiri gibi anlañ mişâlin  
 Kimisi şarf oğur kimisi nañvi  
 Kelâmında düşürmez şöyle Şehrî  
 1775. Kimi kâdir-kelâm kimi ma‘ânî  
 Oğudur gece gündüz<sup>336</sup> İsfahânî  
 Kimi Telvîc oğudur kimi Tavzîh  
 Kamından saçılur ol misk ki rîh  
 Kimi fîkh oğudur kimi ferâ’iz  
 Neden kim hâşıl oldı aña fâ’iz  
 Bularun cümlesinün ismi ‘âlim  
 Tamâm bildün ise her kısmı ‘âlim  
 Velî cümlesini bilen mevâlî 106b  
 Cihân içinde anun kadri ‘âlî  
 1780. Kimin<sup>337</sup> bilüp kimin bilmeyenün  
 Tarîkinde katı çok bilmeyenün  
 Kiminün<sup>338</sup> ismi sūhte kimi taşuman  
 Oğumaduğın gör şimdi peşimân

<sup>334</sup> “Salik-i meczub(tasavvufta fenafillaha mürşidsiz yol alan) beyanındadır.

<sup>335</sup> Sözcük,vezin gereği bu biçimde yazılıdır.

<sup>336</sup> Sözcük ‘güz’ biçiminde yazılmıştır.Anlam ve vezin gereği değiştirildi.

<sup>337</sup> Sözcük ‘kimin’ biçiminde yazılmıştır.Ekin yazımı gereği değiştirildi.

<sup>338</sup> Sözcük ‘kimisinün’ biçiminde yazılmıştır.Vezin gereği değiştirildi.

- Bu sâlik ğayr-ı meczûbuñ da ħâli  
 Buña beñzer degüldür şöyle ħâli  
 Bulara bilün yérdügi yere dek  
 Êder irşâd gördügi yére dek  
 Elin alup daĥi tâcı geymek  
 Bilün câ'iz imiş bulara göymek  
 1785. 'Aceb cümlesi heb kâmilin der  
 Ki zâhir bâtınile 'âmilin der  
 İlĥâd içinde hem daĥi vardur  
 Bilinmezler gerçi élde adı vardur  
 Olur olmaz ki şeyĥe varma dervîş  
 Firâķile yüregün yarma dervîş  
 Ĥaķîkat yol güçdür ziyâde  
 Daĥı düşmenleri boldur ziyâde  
 Şerî'at yolu kolay aña nisbet  
 Ki lâzım hîç degül ĥırķayla kisbet  
 1790. Êdeyin bu maĥalli dînle temşîl  
 Ki kolay mı güç mi şonra var bil  
 Meger bir taĝ varimiş üsti yüksek  
 Getürür taĝı anı ne deñlü ögsek  
 Daĥı dört yanı şarp imiş ziyâde  
 Kimesne çıkamazmış ede ede  
 Ĥayât şuyı var imiş üzerinde  
 Çıķan kimse içer imiş yérinde  
 Dibde top taşı var çok taĝılmış  
 Biri bir katında ol taĝılmış  
 1795. Bu taĝuñ hem dibinde bir şehir var  
 Nażîrin görmemiş dünyâda deyyâr  
 Ĥayât şuyı dédügümüz ĥaķîkat  
 Bu şehir-istân dédügümüz şerî'at  
 Eger top taşını tutup sürürseñ  
 Aşaĝadan yukarıya yürürseñ  
 Çıķarursañ o taĝuñ üzerine  
 Tamâm top taşını korsañ yérine

107a

1800. Hāyatun şuyını ol dem içersin  
 Ölüm olmaz saña her dem kaçarsın  
 Hāķīkatde érişdüñ öyle olsa  
 Nice sırra girişdüñ öyle olsa  
 Eger top taşını andan kaçurursañ  
 Aşağasına ol dem uçurursañ  
 İner içinde ol [seni] yıkar téz  
 Biri birine ol sā‘at tıkar téz  
 Şerī‘at şehrini bozduñ aradan  
 Kābūl étmez seni eyle yaradan  
 Ayagun teprinüp kendün uçarsın  
 Hītāb édüp başka yola göçersin<sup>339</sup>  
 1805. Hemān ‘aqluñ gider tézcek ölürsin<sup>340</sup> 107b  
 Ecel yéter saña hem hāk olursın

### 63. GAZEL

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

1. Bu şimdiki meselimüz o şahāda kurulmuşdur  
 Bunlaruñ hāli ahvāli bize bize sorulmuşdur
2. Şifāt-ı esmā tecellāsın tecell-i zāt şanur bilmez  
 Görüñ ğayrı hāk şandı anuñ boynı vurulmuşdur
3. Ayak teprinicek birdür katı kāmīl gerek şeyhün  
 Kimisi tez helāk oldı kiminün boynı vurulmuşdur
4. Harāmīsi katı çok hāķīkat yoluña tahķīk  
 Niceler baş vérüp bunda bilün kırılmışdur

<sup>339</sup> Sözcük ‘göçersin’ biçiminde yazılmıştır.Ekin yazımı gereği değiştirildi.

<sup>340</sup> Sözcük ‘ölürsin’ biçiminde yazılmıştır.Ekin yazımı gereği değiştirildi.

5. Bilün zāhirde bātında münezzehdür haq eşkâlden  
 Qabül eyle kelāmum gel şerī‘at pes kurulmuşdur
6. Şular kim érdi tevḥīde haqīkat şahīḥ [u] sālīm  
 Nedenlü olsa iĉerler ābı şorulmuşdur
7. Ey Muḥyi’ddīn ‘ale’l-icmāl haqīkatden haber vérdün  
 Mecālün qalmadı işde meger dilün yorulmuşdur 108a

دَرْ بَيَانِ شَرِيعَتِ وَ طَرِيقَتِ وَ حَقِيقَتِ<sup>341</sup>

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

1806. Eger şübhe olursa bu maḥalde  
 Eyüsi yatlusı bilinmez élde  
 Şorarsañ şeyḥlere hep şālikin dér  
 Seni irşād éderin mālīkin dér  
 Kiminün elinde var irsāle  
 Şatar kendün érişdüm dér visāle  
 Kimisi sālīk olmış şimdi ma‘zül  
 Şorarsañ şalıvérür saña ol yol
1810. Kimisi ḥōş bilür barmaq ḥisābın  
 Riyāset yok vérrür nefsinde elin  
 Kiminün başında külāḥı dururmuş  
 Şūfīler er şanup başına üşmiş  
 Kimisi hem bilür üç dört merātib  
 Yürür şeyḥin<sup>342</sup> déyü kendüni şanup  
 Bilmez kaḅkısı érdi müntehāya  
 Ki zīrā kendüni şatmaz behāya  
 Eyüsi yatlusı heb bir zuhūrda  
 Cevāb [vér] bize kaḅkısı zuhūrda

<sup>341</sup> Şeriat ve tarikat ve hakikat beyanındadır.

<sup>342</sup> Sözcük ‘şeyḥin’ biçiminde yazılmıştır.Ekin yazımı gereği deĝiştirildi.

1815. Cevābın véreyin gel sözümi tut  
 Ki ta yakmaya her dem yüregün od  
 Pes evvel bir kelāmı sebt édeyin  
 Size bildürmege ta kaçd édeyin  
 Resülün fi‘li var hem daği kavli 108b  
 Müşāhedesi var hem daği savlı  
 Resülün fi‘line dérler şerī‘at  
 Daği hem kavline dérler tarīkat  
 Müşāhedesine dérler haqīkat  
 Eger anladınızsa oldı fetānet
1820. Resülün bildünüzse ‘ilmi üçdür  
 Muqarrer şübhesüz hem ‘ilmi güçdür  
 Bu üç ‘ilmile şeyh olursa ‘āmil  
 Tarīkatde olur ol kimse kāmil  
 Anuñ gibi kişiye hizmet eyle  
 Yanında halvet eyle ‘uzlet eyle  
 Melül olma anuñ ilhādı yoқdur  
 Güzel zabt eyler ol feryādı yoқdur  
 Erişdürür seni tevhīde ol téz  
 Ulaşdurur hemān-dem ‘īde ol téz
1825. Nice bilür kişi anları déreseñ  
 Görünmez bize ol cānları déreseñ  
 Aña bilinmege budur ‘alāmet  
 Anuñ eyle olur ol sağ selāmet  
 Biri budur o şeyhün halvetinde  
 Hemān dervīş çekerken zaḥmetinde  
 Bilün dā’ire-i cinnde olurken  
 Arayup nefsinı dervīş bulurken  
 Murākıbeye tursa ittifākı  
 O nefse étmekiçün ol nifākı
1830. Görünse aña ol dem cin şıfātı 109a  
 Hemān yürise gelse kanı katı  
 O dervīş de çığırsa şeyhine téz  
 Meded dese kığırsa şeyhine téz

- Eger şeyhi gelürse sağ yanından  
 Cini ol bézdürürse téz cānından  
 Muḥaşşal ol cini şeyḥ öldürürse  
 O dervīşi hemān dem güldürürse  
 O şeyhi pes kabūl étmek gerekdür  
 Anuñ her sözini gütmek gerekdür
1835. İkincisi budur ki ola cezbe  
 Kelāmı çıkmaya hem aşla kızbe  
 Velī şaķın şol esmā cezbesinden  
 Seni çıkarur ol izbesinden  
 Saņa kasdile esmāsın okur ol  
 Biri dīnsüz déyü ya'nī kaķır ol  
 Nedenlü ol kişi essin turasın  
 Ferāgāt eyledügin şorasın  
 Bu esmā cezbesi hüner degildür  
 Bilüñ her kişiye hüner degildür
1840. Kime niyyet édersen gelen oldur  
 Zerāfet kaşd éderler ol da yoldur  
 Anuñçün bilmedügin ol getürmez  
 Anı kendüne cezb édüp yétürmez  
 Ḥaķīķat cezbe-i ḥaķķ bu degildür  
 Beyān eyleyelüm baķ degildür  
 Anı ol bilmedi nice görmedince  
 Ḥālını ḥatırını şormadınca  
 Var cezbesi şeyhüñ tokına téz  
 Ḥüdā emriyle başa kona téz
1845. Gire 'aşķile hem derdile yola  
 Arayu arayu şeyhini bula  
 Bilüñ ilāhī aña cezbe dérler  
 Bu ḥaķķ içinde māhī aña dérler  
 Nitekim iş bu Muḥyi'ddīn faķīrüñ  
 Gelüpdür başına şöyle ḥaķīrüñ  
 Yürürdüm bir zamānda ittifaķī  
 Doķundı cezbe-i ḥaķ geldi bāķī

1850. Muḥabbet ḥāşıl oldu ol ḥüdāya  
 Bu nefse başladum ol dem ezāya  
 Hemān sürdi içümden mā-sivāyı  
 Qomadı zerrece bende hevāyı  
 Géceler şubḥa dek gelmezdi ol ḥāb  
 Ne yémek yédürürdi ol ne ḥöd āb  
 Aқardı çeşmümün yaşı yüzüme  
 Kimesne baқmazıdı hīç sözüme  
 Gezerdüm géce gündüz mezārı  
 Éderdüm ol ḥüdāya āh ü zārı  
 Elümden gitmişidi ihtiyārım  
 Arardum géce gündüz o yārüm
1855. Géceler şubḥ olunca zıkr éderdüm  
 Ḥüdāya ḥamd édüben şükr éderdüm  
 Yürürken ittifākī bu işümde  
 Görümdi bir kişi baḥa düşümde  
 Başında şemlesi var ol ‘azīzün  
 ‘Abādur hem içi taşı temīzün  
 ‘Ömür<sup>343</sup> sürmiş görüñ ol pīr-i fānī  
 ‘İbādetde dükenmiş ol zamānı  
 Dédi gel cezbe-i ḥaқ bizden érdi  
 Saḥa ta‘līm édeyin cümle virdi
1860. Elin öpdüm de düşdüm ayağına  
 Nazar édem anuñ yüzi ağına  
 Hemān bir āh édüben aғladum ben  
 Aқup şular gibi téz çaғladum ben  
 Uyandum uyḥudan dédüm ilāhī  
 Arayup қanda bulam ben o māhı  
 Dédi göñlüm ara her bir diyārı  
 Bulursın inşā’allāh sen o yārı  
 Hemān aḥlamayup gitdüm arayı  
 Oñulmaқ isterin iş bu yarayı

110a

<sup>343</sup> Sözcük , ‘ömri, biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.



1865. Gezerken Aḳḫiṣār'da buldum anı  
 Severdi kişinün görseydi cānı  
 Dédi şeyḫ ba'zılar iş bu ḳapuya  
 Gelür hıç ḫalka şormadan ḫapuya  
 Velī siz ittifākī geldünüz dér  
 Faḳīri zahmetile bulduñuz dér  
 Dédi baña tevḫīd ét gel imdi  
 Ḥaḳīḳat büriye téz yel imdi  
 Murāḳabeye ḫur ta yıl olunca 110b  
 Görürsin nefsi ḳal'a yıḳılınca
1870. Çalıñdum ol géce ta şubḫ olunca  
 Bu nefis<sup>344</sup> öldürmege bildüm yolınca  
 İki üç kerre oldum şöyle rāḳıb  
 Göremedüm ceri gözile baḳup  
 Muḫaşşal üç gün üç géce çalıñdum  
 Yaña görünmedi nefsum alıñdum  
 Gelüp şeyḫüm dédi bize ḫaber vér  
 Cevābı şeyḫüñe ḫoş mu'teber vér  
 Dédüm zıkr éylerin nefsum görünmez  
 Gelüp dört yanuma ol dem sürinmez
1875. Dédi şeyḫüñe teslīm étmemişsin  
 Düşüp yola anuñçün gitmemişsin  
 Dédüm şeyḫe cevābuñ şöyle gerçek  
 Ḥaḳīḳat şeyḫ isen gel imdi tézcek  
 Nedür ismün ḫarīḳün hep beyān ét  
 Ḥaḳı izḫār édüben téz 'ayān ét  
 Dédi Şeyḫ 'İsā'dur bize nām  
 Bilür Şarḫānī'yüz hep ḫās ile 'ām  
 Daḫı şeyḫüm şorarsañ Şeyḫ Ḳāsım  
 Cihāna gelmemişdür mişl-i Ḳāsım
1880. Anuñ şeyḫi daḫı İbrāḫīm Ede  
 Anı der hem Ḳaramanī ol ada

<sup>344</sup> Sözcük 'nefse' biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi

- Dağı şeyhi anuñ Akşemse’ddindür  
 Anuñ ‘ilmi tamām ‘ilmiyyedendür  
 Bilünj Akşemse’ddin’ünj şeyh-i şahı 111a  
 Olupdur Hācī Bayram şeyh-i māhī  
 O sultān Hācī Bayram dağı hem  
 Olur Şeyh Hamīdī sultān şeyhi hem  
 Çıka silsileyile ol Resūl’e  
 O cümle ‘ālemünj aşı-ı uşüle
1885. Buları söyleyincek teslīm oldum  
 Muḥabbet ḥāşıl oldı şeyhe ṭoldım  
 Dédi şeyhüm oluñuz zikre meşgūl  
 Hūdā destūr vére açıla ol yol  
 Hemān zikri elüme aldum ol dem  
 Helāk édem nefsi aqıdam dem  
 Murāqabeye yoqladum ṭurdum ben  
 Şabāḥ olunca [nefsi]oqladum ben  
 Gören şaru şarınmış geldi geçdi  
 Firāķile boğazum deldi geçdi
1890. Uyandum şeyhe vérdüm cevābı  
 Dédi mevlā size vérdi sevābı  
 Çalış nefsünj édinced müsilman  
 Bulunur derdüñe ol vaķt<sup>345</sup> dermān  
 Gérü aldum elüme zikr-i darbı  
 Baķayazdum bilünj şarkile ğarbı  
 Hemān bir kelb olur nefsum görünür  
 Mizācı ḥaste olmuş ha sürinür  
 Dédi şeyhüm koma ol kelbi öldür  
 Size étdüklerini egle bildür
1895. Gérü zikre çalışdım ol dem 111b  
 Hārāret def eyleyüp alışdum ol dem  
 Murāqabede gördüm kelbi düşmiş  
 Haķa ol cān vértüp siñek üşmiş

<sup>345</sup> Sözcük ‘vaķit’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

- Dédi şeyh dā'ire içindesin sen  
 Gözüñ aç hōş karanlık édesin sen  
 Kişinüñ téz gelür cin şol yanından  
 Ya hōd karşıdağı ol yol yanından  
 Murādı oluncağ bilmez o sağ şol  
 Gelür téz yanuna çok bilür ol yol  
 1900. Kelāmında dédi oğumuşda  
 Vurundı nefsüne çok oğu işde

قَالَ اللهُ تَعَالَى ثُمَّ لَا تَبَيِّنُهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ<sup>346</sup>

- Dédi şeyhüm görünse her karayı  
 Meded yā şeyh déyü eyle nidāyı  
 Gelüp anı o dem men' édersek  
 Anı def' eyleyüp gérü gidersek  
 Muğarrer bil anı şeytānīdür ol  
 Démişler ba'zılar dūhānīdür ol  
 Eger varmazsavuz rahmānīdür ol  
 Dağı hem dertlerüñ dermānıdur ol  
 1905. Meger bir gün gérü tevḥīd éderdüm  
 Ki şāz u ḥurrem olup 'īd éderdüm  
 Murāqabede gördüm iki kimse  
 Qatı gelür bağa érdi nefse  
 Yeşil şarınmış ikisi de andan 112a  
 Sever her kimse görse anı cāndan  
 Dédüm bir kerre yā şeyhüm kavuş gel  
 Eger cin ise bunlar téz tutuş gel  
 Çıkuban sağ yanumdan érişdi  
 'Aşāyıla bulara çok girişdi  
 1910. Öñince ha kaçır sürdi gider şeyh  
 Olaruñ defterin dürdi gider şeyh

<sup>346</sup> A. (7/17) Şanı yüce olan Allah dedi ki “(İblis): Sonra onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım.”

- Uyandum g r   ey e s yled m ben  
Hem n h li g r   erh eyled m ben  
D di  eyh m cih nda enbiy nu   
Da ı m r sid-i k mil evliy nu   
  in n  ekline girmez hi  olur<sup>347</sup>  
 alanın  ora d se  ermez olur  
Giremez anlaru   ekline  eyt n  
A a g re gelende yo la meyd n  
1915 Da ı suhte olup ‘ilme d ri u <sup>348</sup>  
Gece g nd z nice yıllar giri u   
Oturup g r  zikre me g l oldum  
Mur kabe a ıldı geri buldum  
Y reg m g h uyur g h uyanu dur  
Kel muma ben m ol ha  tanu dur  
G r rem g r   ar umdan g z k r  
Nazar  td m a a g rd m g z k r  
G yinmi  eskiler ba da k l h   
G y p  st me u rar i de r h   
1920. Meded y   eyh  d yincek  ıkdı  eyh m 112b  
 a ırmadı anı t z yakdı  eyh m  
 ı up  eyh   stine  odı aya ı  
Eridi  u olup gitdi taya ı  
G r   eyh me d d m i  bu h li  
 ri d n sen bize  y  adri ‘ li  
D di sa a bild reyim kim  bl s  
 ı ırmasa   derdi seni ol is  
A ıldı yollarum gitdi har m   
O uldum ol y rekdeki yaramı  
1925.  der zikri g rin rdi env r  
Tem  a eyled m anı her b r  
G cen n gitdi  e m mden hic b   
Hem n g nd z gibi oldu ni ab 

<sup>347</sup> Bu beyit anlam b t nl g  gere i 1915. beyitten buraya alındı.

<sup>348</sup> Bu beyit anlam b t nl g  bakımından 1913.beyitten buraya alındı.

Göñül gözde gāh gāh yalpırdı

.....<sup>349</sup>

Görün albe girdi ekline tz

Daı rh girdi er ekline tz

Ddi eyh baa bir gn gfil olma

Bu ‘ilmile ‘amel t chil olma

1930. Yaında grrsin nr-ı celli

Yaar cismnde h omaz mecli

Dedm eyhe nedr i bu ‘almet

Nin eder bizi ol dem selmet

Ddi eyh i bu zikrn amasaydı

Gñl gzn ol tz amasaydı

Gelr nr-ı celli ol hdnn

113a

Baa ddm yr eder oldur iznn

Ddm ben bilmezin anı nedr ol

‘Almet nicedr yol bulsaydı ol

1935. Ddm eyhe aranlık<sup>350</sup> gee olsa

Kii bir odlu eksi yolda bulsa

Elile anı ol drt yaa alsa

ıglcım ıuban her yaa alsa

Daı gk grlese cimek aısa

Daı bulutlara ol dem aısa

Hemn ‘s’dur ann gelincek

Hzer eyle aın olma glincek

Meger bir gn uyurdum ittifa

Bu nefse dzmein yle a

1940. Havda atladı bir nesne at

Gideyazdı farn tz haytı

Yııldı gitdi andum cmle eflk

Ddm ins ile cinn oldılar helk

Hemn ‘s ddgm eyhm adı

aıldı cismme ol demde badı

<sup>349</sup> Bu dize okunamamıtır.

<sup>350</sup> Szck ‘aranlık’ biiminde yazılmıtır.Ekin yazım gerei deitirildi.

- Şanasın oda yaqdum cism ü cānı  
 Beni iḥrār éder pes gördüm anı  
 Hemān az ҡaldı çıķa iş bu cānum  
 Bedende ҡalmaya ҡuruya ҡanum
1945. Görürem beş kişi téz geldi üşdi  
 Yeñilmez her biri üstime düşdi  
 Kimi elüm tutar kimi ayağum 113b  
 Yalnız ҡalmışam yokdur țayağum  
 Görinür anlaruñ baña ḥayāli  
 Kesilmez 톤 bu göñlüm ḥayāli  
 Meded yā şeyḥ dérin ben yaranmaz hīç  
 Gelüp her birini téz ḥaķlamaz hīç  
 Hemān bildüm ki anlar hīç degil yad  
 Biri birine söz yoķ hem daḥi ad
1950. Birisi ol maḥilde yardı şadrum  
 Bilürler her birisi şöyle ҡadrüm  
 Varuncaķ baña anlar ol yarayı  
 Çıķardılar içümden çoķ ҡarayı  
 Temīz édüp içümi étdiler pāk  
 Acıyup étmedüm ben yaķalar çāk  
 Getürdiler daḥı hem iki<sup>351</sup> destī  
 Süde beñzer içinde dolu mestī  
 Hemān başum aşığa dikdiler téz  
 Tamām eyleyüben hem dikdiler téz
1955. Téz daḥı getürdi def'i ibrīķ  
 Baña içirdiler téz nef'i ibrīķ  
 İçincek süde beñzer gördüm anı  
 Biraz aғzumda tutdum şordum anı  
 Ґalan şuyıla yüzüm yudılar téz  
 Beni bu ḥalde anlar ҡodılar téz  
 Dédüm siz ḥaķ mısuz söyleñ ya bāṭıl  
 Bize zulm étdüñüz mi deñ yā 'ādil

<sup>351</sup> Sözcük 'ikisi' biçiminde yazılmıştır. Vezin ve anlam gereği değiştirildi.

- Dédiler şeyhüñe téz gel dé gelsün 114a  
 Bizi şeytān mıyuz söylebilsün  
 1960. Dédüm<sup>352</sup> yā sırr-ı şeyh téz başa ér gel  
 Bulariçün cevābı söyle vérgil  
 Bize gel téz ériş deyü devindüm  
 Gérü şeyh gelmedüğine sevindüm  
 Dédüm birine eylemeñ téz başa haber vér  
 Dédi şöyle Lūṭ peygāberin dér  
 Dédüm güç eylemeñ gelün uşüle  
 Beni siz téz gelün iltün resüle  
 Dédiler daḥi vaḳtün gelmemişdür  
 Anuñ ‘aşkı bu baḡruñ delmemişdür  
 1965. Uyandum uyḥudan mest oldum ol dem  
 Ṭaḡıldı ‘aḳlumuz hest oldum ol dem  
 Bu sırrı şeyhüme ‘arz eyledüm ben  
 Tamām tafşıl édüben söyledüm ben  
 Dédi şeyhüm bize de olmuşıdı  
 Yedi yaşında iken olmuşıdı  
 Dédüm şeyhe niçün olmaz bize ḥāl  
 Nedür ḥikmet içün ṭolmaz bize ḥāl  
 Dédi şeyhüm olan ‘ālemde server  
 Muḥammed Muṣṭafā’dur bil ki rehber  
 1970. Girincek dördine şadı yarıldı  
 Hemān ölse déyü ince ṭuruldı  
 Tamām ol kırk yaşına girmeyince  
 Ḳamu işi kemāle érmeyince  
 Ḥüdā emr eyleyüben şunmamışdur 114b  
 Nübüvvet sırrı başa ḳonmamışdur  
 Dédi ḥaḳ size vérmış ‘aṭāyı  
 Getürme ḳalbüñe gider ḥaṭāyı  
 Zamānı gelmeyince çāre yoḳdur  
 Daḥı yürekde şimdi yāre yoḳdur

<sup>352</sup> Sözcük ‘dédi’ biçiminde yazılmıştır. Vezin ve anlam gereği değiştirildi.

1975.      Hüdā vérür saña var eyle şabrı  
 Gelürsin sen bu yola şöyle şabrı  
 Dédi ben gidem uş sen kalasın  
 Çekesin mā-sivānuñ çok belāsın  
 Hüdā vérür saña sā‘at yeticek  
 Muqarrer bil anı olmaz yeticek  
 Ki zīrā sizde konmuş bir eşerdür  
 Géri mā-sivāyı téz keserdür  
 Hemān eglenmeyüp düşdüm hevāya  
 Göñül vérdük géru ol dem sivāya
1980.      Cemī’i dédügi hep oldı işde  
 Çeküp düşdi yazda kışda  
 Nefes étدی ki kaldı hem o cānuñ  
 Hüdā rūhın şāz eylesün anuñ

#### 64. GAZEL

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

1.            İlähî cümle insānı érişdürgil murādına  
 Ki zīra cümlesinüñ hep bilürsin murādı ne
2.            Bize getürme gam aqıtma çeşmümüzden nem  
 Şalavāt getüren her dem habībün gözeñ adına 115a
3.            Cemī’i ümmet olan hep eger A‘cem eger ‘Arāb  
 Seni sevenleri yā Rab erişdür cümle şādına
4.            Behište érevüz ş’allāh dizāruñ görevüz ş’allāh<sup>353</sup>  
 Hīsābsuz érevüz şallāh behiştün anda yazına
5.            Bu Muhyi’ ddīn günāh-kārdur bağışla suçını yā Rab  
 Keremler eyleyüp bakma bu vechinüñ sevādına

<sup>353</sup> ‘Allah’ın izniyle’ manasında olan bu ibare, metinde vezin gereği bu biçimde yazılmıştır.



قَالَ اللهُ تَعَالَى يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أَنْسَابِ إِمَامِهِمْ<sup>354</sup>

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1982. Zâhir insân şeyhini édek beyân  
 Gel haķīkat şeyhde édem 'ayân  
 Zîrâ âdem var ki şeyhin bilmemiş  
 Hükümüni tutup daħi hîç bilmemiş  
 Ol benüm şeyhüm fülândur [dér] yürür  
 Elin öpüp ayağına yüz sürer
1985. Naķl<sup>355</sup> éderler ol geçen Monlâ 'Arab  
 Ğuşşalanup şöyle teşvîş yémeñüz  
 Cümlemüzün şeyhi Ķur'an'dur bilün  
 Derdünüze daħi dermândur bilün  
 Ba'zılar dér şeyhümüz geçmiş hem ezel 115b  
 Ķomamış dünyâda anı lem-yezel  
 Biz hayâtına yetişmedük velî  
 Şeyh édindük pes déduk şimdi belî  
 İş bu söz ne şer'îdür ne bâtınî  
 Bilmemişsin şöyle ağzuñ dadını
1990. Hîç işitmedün mi ol Muştafâ  
 Şeyh idi evvel cihânda ol şafâ  
 Geçdi server ol Ebübekr oldı téz  
 Gérü evvelki maķâmın buldı téz  
 Cümle aşhâb ravzasına üşmedi  
 Bizi irşâd eyle déyü düşmedi  
 Derleridi ét şefâ'at yâ habîb  
 Bize anda ét ri'âyet yâ habîb  
 Tâbi' oldılar Ebübekr'e hemân  
 Böyle olmayınca olmaz dîn emân
1995. Geçdi ol şiddîķ daħi bilün hemân  
 Vérmedi haķ dōstuna ol dem emân

<sup>354</sup> A. (17/71) Şanı yüce olan Allah dedi ki " O gün her insan grubunu kendi imamları ile çağırırız."

<sup>355</sup> Sözcük 'naķil' biçiminde yazılmıştır.Vezin gereği değıştirildi.

- Ol ‘Ömer oldu ħalīfe tēz gēri  
 Aña tābi‘ oldılar pes her biri  
 Ol Ebūbekr’ūñ mezārına varup  
 Şeyhümüzsüz démedi kimse tırup  
 Çün ‘Ömer de geçdi ‘Osmān oldu hem  
 Nice dertlülere dermān oldu hem  
 Kişi varup ‘Ömer[ūñ] ravzāsına  
 Şeyhimüzdür démedi ol sine
2000. Bil ki ‘Osmān daħi geçdi āħrete 116a  
 Cümle aşhābı düşürdi fūrķate  
 Ol ‘Alī geçdi yerine ol zamān  
 Vérmedi kāfirlere ol dem emān  
 Tēz varup ‘Osmān ol dem ķabrine  
 Şeyhimüz budur démediler yine  
 Ol ‘Alī de geçdi bu söz dutmadı  
 Aña göre zīrā āyet inmedi

### 65. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Şeyh-i kāmīl ara imdi gitmegil yabana tēz<sup>356</sup>  
 Mürşid-i kāmīl getürür nefşüñi ĩmāna tēz
2. Hōcası olsa kişinūñ oķudurken ittifākī  
 Çıķduđı yérde ķalır çıķmaz ol yalana tēz
3. Ol senūñ şeyhūñde hōcañdur seni irşād éder  
 Aħrete gidersenē ol dem gérü var sultāna tēz
4. Mürşid-i kāmīl eger irşād édeydi geçicek  
 Aħmed-i Muħtār yéterdi dertlere dermāna tēz

<sup>356</sup> Redif olan bu sözcük ‘sen’ biçiminde yazılmıştır.

5. Muhyi'ddīn ehl-i sülük olan bilür bu sözüñi  
Pādişāhiken gider her kişi bu meydāna tēz 116b

الطَّالِبُ ثَلَاثَةٌ طَالِبُ الدُّنْيَا وَ طَالِبُ الْآخِرَتِ وَ طَالِبُ الْمَوْلَا<sup>357</sup>

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

2004. Diñle imdi t̄alib üçdür dünyāda  
Şöyle étmek t̄alib üçdür dünyāda  
2005. Birisidür t̄alib-i dünyā anuñ  
Dīn ü dünyā ve hem bünyā anuñ  
Biri dañı t̄alib-i āñret anuñ  
Ol sa'ādet defteri mürüvvet anuñ  
Birisidür t̄alib-i haq yār anuñ  
Ol geçicek cennet-i dīzār anuñ  
Her birisin size i'lām édelüm  
Şöyle tafşıl éyleyüp 'ām édelüm

دَرْ بَيَانِ طَالِبِي دُنْيَا<sup>358</sup>

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- T̄alib-i dünyā iki nev' olur  
Biri yanmaz biri yanar şem' olur  
2010. Biri budur ol haqñ emrin<sup>359</sup> şıyar  
Nefsine uyup éder dürlü kuşūr  
Dañı nehyinden haqñ kaçmaz ol  
Hem harāmile helāli seçmez ol  
Gāh şağīre işler ol gāh kebā'ir  
Anuñiçün sevmez anı ol habīr

<sup>357</sup> Talip üçtür: dünya talibi, ahret talibi, mevla talibi.

<sup>358</sup> Dünya talibi beyanındadır.

<sup>359</sup> Sözcük 'emrini' biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

- Hükmini tutmaz anuñ ol Qur'an'ıñ<sup>360</sup>  
 Emrini tutmaz gelüp ol sultānuñ<sup>361</sup>  
 Pes buñuñ şeyhi anuñ şeytān olur 117a  
 Yaticak yeri anuñ zindān olur
2015. Nefs-i emmāre démişlerdür aña  
 Gāfil olma bu naşīhatdür saña  
 Birisi budur anuñ ahyāne şır  
 Gāh 'işāyı terk éder gāh 'aşrı  
 Gāh menāhilerden éder ictināb  
 Gāh yine nefse uyar kaplar hicāb  
 Nefs-i levvāme démişler nāma hem  
 Zīrā ahyānen uyar ol 'āmme hem  
 Pes anuñ şeyhi bilün Qur'an olur  
 Şer'ī içre eylenicek cān olur
2020. Ümmī olup bilmeşe ma'nā eger  
 Olmak isterse bilün ra'nā eger  
 Zāhirī şeyhi anuñ 'ālim yeter  
 Ol şer'at hükümünü ancak tutar  
 Va'z u naşīhat édeyin diñlesün<sup>362</sup>  
 Kimdür uçmağa giden ol bilesin<sup>363</sup>  
 Ehl-i 'ilm olursa ol kendözine  
 Şeyh olur ol kendözün iltür yine  
 Zīrā Qur'an'ıñ o ma'nāsın bilür  
 Hāq mıdur bātil mıdur bunı bulur
2025. Tālib-i dünyāda el hācet degül  
 Tācile hırka aña rāhat degül

دَرْ بَيَانِ طَالِبِي آخِرَتِ<sup>364</sup>

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

<sup>360</sup> Dize 'Hükmini tutmaz anuñ Qur'an'ıñ ol' biçimindedir. Vezin gereği değıştirildi.

<sup>361</sup> Dize 'Emrini tutmaz gelüp sultānuñ ol' biçimindedir. Vezin gereği değıştirildi.

<sup>362</sup> Bu dize 'diñlesün va'z u naşīhat édeyin' biçimindedir. Anlam, vezin ve kafiye gereği değıştirildi.

<sup>363</sup> Bu dize 'Bilsün ol uçmağa kimdür gideni' biçimindedir. Anlam, vezin ve kafiye gereği değıştirildi.

<sup>364</sup> Ahiret talibi beyanıdır.

- Geldük ol t̄alib-i āḥret olana 117b  
 Āferīn démişler anı bulana  
 T̄alib-i āḥret iki [nev’] bulunur  
 Ḥa meded cennet déyüben yolınur  
 Birisi budur ḥaḫuḫ emrin tutar  
 Zīrā bir yére kesel ‘ömrin tutar  
 Daḫı nehyinden éder ol ictināb  
 Ḥaḫ katında bulur ol ‘ālī-cenāb
2030. Hem ḥelālinden ta‘āmuḫ yér iḫer  
 Ol ḥarāmı göricek gérü ḫaḫar  
 Bilüḫ anuḫ şeyḫi Ḫur’āndur gérü  
 Ḥükmini tutan anuḫ gider gérü  
 Hem anuḫ ismi bilüḫ ‘ābid olur  
 ‘Ālemine nefsine zābid olur  
 Zīrā Ḫur’ānuḫ bilür iḫrācın ol  
 Ol ma‘nāsınuḫ [bilür] mi‘rācın ol  
 Ümmī olursa gérü anuḫ daḫı  
 Zāhirī şeyḫin déyelüm éy saḫi
2035. Ḥalkā şol kimse naşīḫat eyleye  
 ‘İlm-i zāhir ile şoḫbet eyleye  
 Ol kişinüḫ şeyḫi oldur diḫlesün  
 Derdile bir āḫ édeyin anlasun  
 El alup şeyḫ istemek lāzım degil  
 Ol ḫüdāya zīrā mülāzım degil  
 Hem ikincisi budur beş vaḫt<sup>365</sup> namāz  
 Géce gündüz ol kıılır bircik ḫomaz  
 Ya‘nī kim ḫaḫ emrini tutar tamām 118a  
 Daḫı nehyin yabana atar tamām
2040. Ba‘dehū ol nice gün şā’im olur  
 Nefsine ḫahr eyleyüp ḫā’im olur  
 Dün namāzına érişür ol müdām  
 Pes cehennem bilüḫ olmaz aḫa dām

<sup>365</sup> Sözcük ‘vaḫit’ biçiminde yazılıdır. Vezin gereği deḫiştirildi.

- Hem riyāzet éder ol halkdan kaçar  
 Zikre meşgûl olur ol kalbi açar  
 Kimisi keşfe düşer kimi nûra  
 Pes maķāmıdur anuñ bilün ora  
 Her kişinüñ hālını bilür tamām  
 Ğā'ib olsa ğā'ibi bulur tamām
2045. Bir kadem ol üstine gidemez  
 Görmemişdür yolu zīrā göremez  
 Şeyhi yokdur zīrā kendü çalışur  
 Bu maķāmda turıgıtmez alışur  
 Pes hicābdan kalur ol bulmaz haķı  
 Sen eger kabûl eyle gerek haķı  
 Gérü Qur'an'dur anuñ şeyhi tamām  
 İ'tikād ét bu söze éy hāş ü 'ām  
 Ümmī ise şeyhidür 'ālim girür  
 'İlm-i zāhirden aña haber vérür
2050. Zīrā ma'nāya ol kâdir olmaz  
 Kendü nefesine o kâdir olmaz  
 'Ālimise şeyh olur Qur'an aña  
 Zīrā ma'nāyı bilür kalma[z] taña  
 Halk içinde añulan nāhid budur  
 Bil ki yolu yañulan zāhid budur  
 'Ābidün bundan maķāmı az olur  
 'Ābide kış érse buña yaz olur  
 Āhret ehli olana ve'l-hāşılı  
 El alup şeyh istemek yok vāşılı
2055. Ol haķıķat ehli dەرler ki işit  
 Mürşid olmayıncağaz [añdan] kayıt  
 Ehl-i dünyā vü hem āhret ola  
 İkisine daħi şeyh merhamet ola  
 İnsile cinden anı men' éder  
 Pāk édüp içün taşuñ şem' éder  
 Hem günāh édürmez ol seni qorur  
 Eslemezseñ hışm éder ol dem durur

- Cümle ‘āmelün daḥi olmaz hebā  
 Nitekim kapuḥı éderdi kaba  
 2060. Ehl-i zāhir eylemez anı kabūl  
 Téz ḥaḳīkat ehlini éder vuḳūl  
 Şöyle dér kim indi Qur’ān āyeti  
 Ol Muḥammed Muştafā’ya gāyeti  
 Şol kişiyे ḥaḳ hidāyet édedür  
 Şapmaya ol toğrı yola gidedür  
 Şol kişiyе ḥaḳ hidāyet étmeye  
 Tā olinca toğrı yola gitmeye

دُرُّ بَيَانِ طَالِبِي حَقِّ 366

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- Geldük imdi ṭālib-i ḥaḳ olana 119a  
 Ḥaḳ yolında iş bu beñzi şolana  
 2065. Ṭālib-i ḥaḳ daḥi iki kısım olur  
 Her birine anuḥ bir isim olur  
 Biri bu cezbe toğkunur aḥsuzın  
 İḥtiyārsuz mürşid olur gelsüzün  
 Zāhirī mürşid aḥa nef’ eylemez  
 Derdini giderüben def’ eylemez  
 Ger eger ümmī ola ger ‘ālim ol  
 Ger eger ‘ādil ola ger zālīm ol  
 Araya mürşidin bula geze  
 Nefsi ḳahr eyleyüp bağrın eze  
 2070. Mürşidine kendüni teslīm éde  
 Ta ki ol daḥi aḥa ta‘līm éde  
 Hem ikincisi budur kim bir kişiyе  
 Fikir éder ‘aḳlile her bir işiyе

<sup>366</sup> Hak talibi beyanıdır.

Dér ki mevlā bize [vér]di ihtiyār  
 Hōş gezüp seyr eylerüz her diyār  
 Tālib-i dünyā olan dünyā bulur  
 Tālib-i āhret olan ihyā bulur  
 Tālib-i mevlā olan mevlā bulur  
 Hāq katında ol kişi a'lā olur

367 قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ طَلَبَ جِدًّا وَجَدَهُ

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

2075. Ol resūlu'llāh démiş étse taleb  
 Ger eger dünyā vü āhret ger Çalab  
 Ciddī cihetle taleb étse kişi  
 Hāşıl olur şübhe[süz] démiş işi  
 Ben de varın şeyh-i kāmīl yokların  
 İş bu nefsüm kahr edüben hāqların  
 Tālib olurun géce gündüz hāqa  
 Şöyle gözüme gözüke ol baqa  
 Böyle dérsen ol kişi şeyh arasun  
 Tā gidere iş bu qalbün qarasın
2080. Zāhirī mürşīde ol hīç bilmesün  
 İltifāt édüp aña hem aņmasun  
 Tez hāqīkī mürşīdi bulsun hemān  
 Elin öpsün şeyhün ol zamān  
 Hızmet étsün géce gündüz aña  
 Himmeti şeyhün olur düpdüz aña  
 Āhiri hem ol kişi hāşıl olur  
 Kesbile varur hāqa vāşıl olur  
 Nitekim bir dervīş étmişdür su'āl  
 Kesbile hāşıl olur mı küllī hāl

119b

<sup>367</sup> (H.) Nebi-selam onun üzerine olsun-dedi ki "Kim ciddi cihetle isterse,istediğine ulaşır."Aclunî, Keşfu'l-Hafâ,II, 289 (2451).



2085. Pes démişler sen taleb ét haq vürür  
 Hâşıl olur istedüğün her biri<sup>368</sup>  
 Ol maħalde téz démiş dervîş daħı  
 Kesbile çalışayın bir iş daħı  
 Pādiřāha téz kızuñ vér déyeyin  
 Téz murāda beni irgür deyeyin  
 Göreyin kesbile ol iş nicedür  
 Bilürin hōd baña gündüz gécedür  
 Hâşılı dervîş sözün éder zuhūr 120a  
 Vech-i lâyıq görmedi hîç bir zuhūr
2090. Pādiřāhuñ téz déger ol sem‘ine  
 Hüküm éder téz getürün der cem‘ine  
 Téz getüreler kıatına dervîşi  
 Pādiřāh dér étdünüz mi bu işi  
 Vākı‘ ister misin démiş ‘ayāl  
 Öglünüze düşdi mi démiş hayāl  
 Téz démiş dervîş daħı bil ki resül  
 Ciddi cihetle taleb étse ki kul  
 Haq ta‘ālā aña téz vére démiş  
 Niyyetine anı irgüre démiş
2095. Öyle olsa ben de uş kıldum taleb  
 İstedüğünü vérürmiş ol Çalap  
 Pes ‘ayālün isterin kırkma démiş  
 Sözümü hem söylerin tırıkma démiş  
 Pādiřāh téz başın egmiş fikr éder  
 Yā ilāhī bu nedür dér şükr éder  
 Ol zebāniler eline vérsen  
 Öldürüp bunuñ kıatına girsem  
 Hışm édersin ol kıyāmetde baña  
 Pes ne yüzle baqayın ben saña
2100. Eyle olsa déyeyin buña mecāl  
 Nice yüz biñ kerre yürü cevāhir al

<sup>368</sup> Bu beyit kafiyesizdir.

- Cevheri kanda bulur kanda bulur  
 Bulmaz da varur<sup>369</sup> bir yerde kalur  
 Pādişāh démiş ki éy dervīş bilün 120b  
 Hōş kabūl étdüm senün iş bu bilün  
 Nice yüz kerre cevher bulasız  
 Şāyi‘ olup iş bu halka tolasız  
 Hōş getürüp teslīm éderseñ bize  
 Véreyin ben iş bu kızum size
2105. Dédi dervīş inşā’ allāh bulayın  
 Ben bilürin iş bu işün kolayın  
 Aldı destūr gitdi dervīş yolına  
 Baçar ol dem şağına vü şolına  
 Cān u gönülden dédi ki yā ganī  
 Ol habībün söyledügi söz kanı  
 Cümle halkun eyleyen sensin meded  
 Bilürin ol rahmetden bī-‘aded  
 Göñline ilhām düşer bu dervīşün  
 Dér ki bahre varıcağ biter işün
2110. Yüri var şuyın kamu çek dédiler  
 Hīç getürme kalbünje şek dédiler  
 Ol zikir içinde<sup>370</sup> varur cevherün  
 Yérine gelsün sözi ol serverün  
 Öyle olsa gitdi dervīş bahre dek  
 Gāh yürüdi [gāh] segirdi nehre dek  
 Vardı dervīş o bahrün şuyın çeker  
 Keşkil ile aluban taşra döker  
 Dér ki dervīş hep şuyın saçmağ gerek  
 İş bu bahrün yayıkup<sup>371</sup> açmağ gerek
2115. Ta ki ol cevher ola téz āşikār 121a  
 Düşürüp bir bir édem anı şikār

<sup>369</sup> Sözcük ‘vardı’ biçiminde yazılmıştır. Anlam gereği değiştirildi.

<sup>370</sup> Bu sözcük iki defa yazılmıştır.

<sup>371</sup> Sözcük ‘yayıkuban’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

- Ol deñiz şuyın koyar ol keşkile  
 Taşra döker bil ki düşmez müşkile  
 Üç gün üç gece anı iş edinür  
 Göñlüni anuñla ol hōş édünür  
 İttifāk bir gün çekerken ol hūdā  
 Dér ki bahre cevherüñ eyle cüdā  
 Téz hemān ol dem deñiz kızup taşar  
 ‘Aşkı başında hemān ol dem aşar
2120. Cevherini taşra étmiş ol hemān  
 Gérü ol dem yérine getmiş hemān  
 Dervīş anı göricek hayrān olur  
 Cigeri şanki anuñ biryān olur  
 Mest-i lā-ya‘kil olup aña baqar  
 Yüregin hasret ödı turmaz yaqar  
 Zīrā devlet kondı anuñ başına  
 Hem dañi dōst oldı anuñ eşine  
 Pādişāh[a] téz haber gönderdi ol  
 At deve katırla gelsün nice kul
2125. Téz o bahrūñ katına gelsün dédi  
 Ol hūdānuñ kudretin bilsün dédi  
 Pādişāha vardı érdi ol haber  
 Dédi kim çekmegi ol mu‘teber  
 Pādişāh dañi vezīrlar hep tamām  
 ‘Askerin bile iletđi ol hümām  
 Gördiler kim her biri saqur yatur
- 121b
- At deve yüklendi dañı biñ katır  
 Aldılar dervīş[i] dañı gitdiler  
 Diñleñ imdi dañı anlar n’édiler
2130. Pādişāh ol ‘ahdine étđi vefā  
 Étmedi ol dervīşe dürlü cefā  
 Hāşılı vérđi kızın ol dervīşe  
 Anı baş diñle cümle işe

## 66. GAZEL

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Kesbile dervîş érişdi bildüñüz maqşûda hem  
Tâlib olan kimseler de téz bilür ma‘bûda hem
2. Kesbile érdi niceler ol hüdâya şübhesüz  
Hem fenâ bulan kişiler érdiler mevcûda hem
3. Niceler haqqı koyup kesb étdiler ol bâtılı  
Anuñiçün cümlesi hep düşdiler merdûda hem
4. ‘Ābid ü zāhid olanlar kesbile étdi ‘amel  
Ol sebep bulunduğı çün girmeyeler oda hem
5. Ey Muħyi’ddīn gel haqqı istersenj géce gündüz çalış  
Niceler kesbile érdi bunda ol mevdûda hem

122a

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

2132. Bu zāhir ‘ilmile irşād édenler  
Bu halka kendülerin yād édenler  
Cevāb vér bize gel téz iş bu fırka  
Bular géysün mi hem tāc ile hırka  
Dağı bu halka vérsünler mi hem el  
Cevāb vér bize luḡf eyle yétiş gel
2135. Cevābın véreyin gel diñle imdi  
Cihān içinde yürür şöyle şimdi  
Kimi suḡte kimi olmuş düşmān  
Kimisi kādī olmuş géru pişmān  
Kimisidür müderris kimi müftī  
Cihān içre bulunmaz şöyle güfti

- Kimi tefsîre kâdir kimi va‘za  
 Günâhı étmesün dér ya‘nî a‘zâ<sup>372</sup>  
 Hâkîkat tâcını geyüp de birisi  
 Çıkuban deymediler şöyle kürsî  
 2140. Hâkîkâda haber-dâr olmayanlar  
 Vérüben döstına yâr olmayanlar  
 Ne el vérsün ne tâc géysün hâkîkat<sup>373</sup>  
 Ki zîrâ eylimes anlar hîç tarîkat  
 Resûlu’llâh démişdür azıdursañ  
 Anuñçün düzerüz her yanı dérsañ  
 Ne démekdür anuñ ma‘nâsı andan  
 Beyân eyleyelüm biz anı cândan  
 2145. Démekdür şüreten ol andan oldı  
 Taşını düzmekile ol ne buldı  
 Resûlu’llâh zamânında münâfık  
 Bildüñ aşhâba olurdı muvâfık  
 Teşebbüh étدی kâfir müslimâna  
 Hâkîkat geldi mi görüñ îmâna  
 Velî zâhirde gerçi andan oldı  
 Helâk oldı gerü şonra tıyuldı  
 Hâkîkat ‘ilmine câhil olanlar  
 Tarîkatde dañi gâfil olanlar  
 2150. Hâkîkat tâcını géyerse başa  
 Giderse anuñ ile nice işe  
 Mürâ’îdür mürâ’îdür mürâ’î<sup>374</sup>  
 Nice bir işledi ki ol riyâ’î  
 Resûlu’llâh démişdür ton tona  
 Şağın beñzetmesünler onı ona  
 Kitâbuñ teymeyince qalbi qalbe  
 Heves hîç étmesün démiş o şevbe

<sup>372</sup> Sözcük ‘a‘zâ’ biçiminde yazılmıştır.

<sup>373</sup> Bu beyitten sonra bir beyit silinmiştir.

<sup>374</sup> Bu beyitten sonra bir beyit silinmiştir.

2155. Teşebbüh zāhirine nesne yoḡdur  
 Anuḡ mişlin şorarsaḡ biri yoḡdur  
 Libāsile bir ağacı düzerler  
 Żarūrīdür yüzinden biḡ bezerler  
 Bilürsin aḡa bostān bekledürler 123a  
 Ol insān gibi aḡa bekledürler  
 Anı görüncegez ḡayvān belinler  
 Nice dürlü daḡi eyvān belenler  
 Velī insān görüncek bu oyuḡdur  
 Bostānuḡ içinde kimse yoḡdur
2160. Girür içine hem berāber  
 Eyüsin yatlusın bir bir aralar  
 Muḡaşşal iş bu bostān çok eger az  
 Oyuḡa bekledürler bilün ol yaz  
 Tamām olucaḡaz bostān başulur  
 Ki zīrā kendü kendünden üzülür  
 Alurlar téz libāsını oyuḡuḡ  
 Ŗomazlar heb kabasını oyuḡuḡ  
 Ağacını varup nāra yaḡarlar  
 Temāşāsına anuḡ téz baḡarlar
2165. Ne ḡaşıl oldı şüret düzmekile  
 Cihānı devr édüben gezmekile  
 İçün ḡolu hevāyıla ta‘aşşub  
 N’édersin tāc géyüp ḡaylasan şarup  
 İçünji düzmezseḡ ḡo érişme  
 Ḥaḡīḡat şeyḡlere varup ḡarışma  
 Anuḡcün dédiler <sup>375</sup> *الْجِنْسُ مَعَ الْجِنْسِ*  
 Yaraşur cinle cin insile insi

<sup>375</sup> Her tür kendi türüyle beraberdir.

## 67. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Eger şeyhin déyü cāhil geçünürse bilün ‘ālim  
Resūlu’llāh démiş devdür olur ol nefsine zālim 123b
2. Kişi kendüni medh édüp éle şeyhin démek yokdur  
Ḥaḳīkat şeyh olan kimse démez budur benüm ḥālüm
3. Geyerse bir kişi hırka ṭama‘ eylemeye kırka  
Güzel mevlādan ol ḳorḳa démeye ḳalmadı mālüm
4. Çıḳup ḥalkı dilenmeye müsilmānlar ilenmeye  
Yéyüp içüp dilenmeye éyü olmaz diye ḳālüm
5. Èy Muḥyi’ddīn yalan da‘vā eger étmez iseḳ bunda  
Varasın ḥazret-i ḥaḳḳa ḳıyāmetde ṣaḥīḥ u sālīm

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

2169. Ol ebrār ummasa cennet ḥüdādan  
Ḥāberdür bil ki minnet ol ḥüdādan
2170. Muḳarrebler umarsa cenneti dér  
Günāhdur ṭutmadı ol sünneti dér  
Şerī‘atde bilün olmaz günāhı 124a  
Nedür iş bu ḥadīşüḡ bunda rāhı  
Ḥaḳīkatde günāhdur démek oldı  
Ḥadīş ma‘nāsını bu kerre bildi  
Démişler ba‘zılar iş bu şerī‘at  
Muḳarrerdür bilün ‘ayn-ı ḥaḳīkat  
Ḥadīse étmiş olmaz mı ol inkār  
Niçün söyler sözin étmeden inkār

2175. Hıŝũŝā var imiş bu söze  lde  
 Niceler sylerimiŝ anı dilde  
 Őerĩ‘at eyle olsa kıldı kirde  
 Hicāb olup arada oldu perde  
 İnanmaŝ bu kelāmi avl-i küfürdür  
 Gidern albiŝzden yuŝ küfürdür  
 Őerĩ‘atde haıatde miŝālin  
 D yelm bilün dstn viŝālin  
 abın ŝoysaŝ varuban bir aacuŝ  
 urur gider aacuŝ ii iin<sup>376</sup>
2180. İi v taşı birdür hem biterken  
 G r ayrılmaz anlar hem y terken  
 Bu ma‘nā üzre<sup>377</sup> oldu iŝtirākĩ  
 Hemān adında oldu infikākĩ  
 Őanurlar ŝarfi navi gibi ayru  
 Olur mı ŝecerden dibini ayru  
 D miŝ Ynus ŝerĩ‘at bir gemidür  
 Haıat baridr bilün nemidür  
 G misz bare girilmez muāldr 124b  
 Varup menzile  rilmez muāldr
2185. G minn olsa rk tatası pes  
 Baride ar olursız avāyĩ kes  
 Haıatden ŝerĩ‘at ayrı olmaz  
 Bilün hem ayrulanlar haı bulmaz  
 Haıat dai zāhirsz bulunmaz  
 Grn zāhir de zāhirsz bulunmaz  
 Nitekim bir kişi ol zamānda  
 Yetiŝdm söyler imiş bu cihānda  
 Tamām v rmiŝ cihāna iŝtihanĩ  
 Ki zĩrā gitmiş elden itiyārĩ
2190. G celer ŝuba dek göz yaŝlarını  
 Döküp de ıŝlarimiŝ taŝlarını

<sup>376</sup> Sözcük ‘iin’ biiminde yazılmıştır.

<sup>377</sup> Sözcük ‘zere’ biiminde yazılmıştır. Vezin gerei deiŝtirildi.



- Namāzını kılar terk eylemezmiş  
 Èli incidüben ferķ eylemezmiş  
 Daħi çok nesne görünmiş gözine  
 Kāmu halk uymış anuñ sözine  
 İşitmiş anı İbrāhim Edhem  
 Démiş ben daħī varayın aña hem  
 Temāşā éde anuñ firākın  
 Nedür çekdügi derd-i iřtiyākın
2195. Hemān varmış anuñla tırmış anda  
 Nedür hālün déyü tırmış anda  
 Bilün hīç bulmamış anuñ kusūrın  
 Begenmiş ol kiřinün huzūrın  
 Ol İbrāhīm Edhem şöyle vāfir 125a  
 Démiş ben üç gün oldum müsāfir  
 Gelün siz daħi bize gidelüm dér  
 Nice gün anda Őohbet édelüm dér  
 Kābül édüp hemān kıgışlar andan  
 Muħabbet hāřıl olmuş şöyle cāndan
2200. İletmiş hücre sine ol dem anı  
 Huzūr étmiş sevinmiş şöyle cānı  
 Kesilmiş élün güninde ağladuğı  
 Firākile yürekler tağladuğı  
 İkinci gün kesilmiş āh u vāhı  
 Unutmuş aņmaz olmuş pādiřāhı  
 Üçüncü günde kılmamış namāzı  
 Bu külli terk édüp kōmıř niyāzı  
 Démiş éy Edhem oğlı bil ki n'oldum  
 Hevā-yı 'aşkile gérü tōldum
2205. Kānı ol ağlamaķlar çıđlamaķlar  
 Firākile bu bağrum tađlamaķlar  
 Kānı ol kılduğum beş vaķt namāzum  
 Ya kānı āh u vāhile niyāzum  
 Kāmusı gitdi göñlüm istemez hīç  
 Gelür mi ki ér ü eger géç

- Başa<sup>378</sup> sen n'eyledün n'etdüñ haber vér  
 Kerem eyle cevâbı mu'teber vér  
 Ol İbrâhîm Edhem dédi kim diñle  
 Olunca ağla yüri şöyle iñle
2210. Helâl étmek yédürdüm şaşa başdan 125b  
 Kesildi iki gözün şöyle yaşdan  
 Harâm imiş senün bildük ta'âmuñ  
 'Abeş çıkmış kamu éllerde nâmuñ  
 Size mekr eylemiş şeytân bil imdi  
 Şerî'at hükmini var tut bil imdi  
 Kaçan kim bilmek isterise âdem  
 İçi sağ mı bitüg mi dese bâdem  
 Delügi varsa kabında gidükdür  
 Gider anı içi muṭlaḳ çürükdür
2215. Niceler tâc giyer ḳor taylasânî  
 Şerî'at hükmi yoḳdur der sayanı  
 Taşı çürük içi sağ mı şanursın  
 Ḳatı yelme yénince o şavursun

## 68. GAZEL

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

1. Şerî'at hükmini ḳoyup haḳîḳatde ṭuran kimdür  
 Hanîfî mezhebin bilmez Rafâzîler şoran kimdür
2. Şaḳın olmañ Işık mezheb ḳabûl étmeñ ḳamusın hep  
 Muḥammed Muştafâ'dur âb aña cânın véren kimdür
3. Géce sırlar görüp açdum haḳîḳada yolum göçdüm  
 Şerî'atden bilün geçdüm déyüp 'aḳlın iran kimdür

<sup>378</sup> Sözcük 'şaşa' biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği değiştirildi.

4.            Çalupdur m̄-sivā kalde görünür bize her h̄alde            126a  
Tecellī bulup eşkâlde düşen yanlış yoran kimdür
5.            Çabūl étmeņ ol ilhādı gider ol aşıl adı  
Bilün sevmez anı hādī murāda irgüren kimdür
6.            Şerī‘at hükmini tutup haķīkatde yanup tütüp  
Anuñla birlige yétüp cemālini gören kimdür
7.            Ëy Muħyi’ ddīn gel olma kim şerī‘at pes gerek muħkem  
Sözüm tařdīķ édüp her dem olan ‘aqlın déren kimdür

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ûlün

2217.        İlāhī kıanı şol günler olan ‘id  
Éderdüm géce gündüz şöyle tevħīd  
Géceler gelmez idi çeşmüme h̄āb  
Ne yémek göñlüm isterdi ne ĥod āb  
Beyān olmışdı hem kıatumda bir yol  
Çabūl étmezdüm anı eger az u eger bol
2220.        Vérmişidi zerrece muħabbet  
Éderdüm ihtiyārsuz şöyle raġbet  
Diñilmez çeşmümün yaşı akardı            126b  
Daħi yüregümi ‘aşkıñ yaķardı  
Göñül el çekmişdi m̄-sivādan  
Kesilüp tırdum iş bu hevādan  
Geceler řubħ olunca zıkr éderdüm  
Saņa ersem déyü ben inilerdüm  
Niçün düşdüm senün ‘aşkıñdan ayru  
Günāh nedür ki olduķ şöyle şayru
2225.        Kerem eyle bizi göndür ilāhī  
Ĥabībün ‘aşkına döndür ilāhī

- Bizüm her suçumuz luṭf ét bağışla  
 Raḥimsin sen saḡa lāyıkdan işle  
 Nice bir yürileyin ben şöyle ayık  
 ‘Amel hīç bulmadum ben saḡa lāyık  
 Namāz ile niyāz ‘ādet benümdür  
 Géce gündüz olan t̄ā‘at benümdür  
 Nice günler daḡi şā‘im olursam  
 Géceler şubḡa dek k̄ā‘im olursam
2230. Maḡāmum cennet-i a‘lā édersin  
 Ḳamu her işümi evlā édersin  
 Benüm tuḡfem saḡa ‘aşḡunḡan aldun  
 Beni ol ma-sivāya gérü şaldun  
 T̄oyamadum o ‘aşḡun lezzetine  
 Gérü vér ol ḡabībün ‘izzetine

### 69. GAZEL

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1. Bilün ‘aşḡ olıcaḡ başda geceler āh u zār ister  
 Gerekmez cenneti nārı benüm gönlüm dizār ister 127a
2. Yanuban dütmeye her gün o ḡavli gütmeye her gün  
 Şaḡıyup ötmeye her gün bülbül gül-‘izār ister
3. Vilāyet t̄acını başda götürsem ḡuruda yaşda  
 Ḳuşaḡ ḡuşanmaḡa t̄ışda içine hem izār ister
4. Görün pervāneler şem‘a ḡaḡıḡat ‘āşıḡdur ol  
 Fenā bulmaḡ için t̄ez ol arar her géce nār ister
5. İlāhī ét bize raḡmeti kesildük yémezüz laḡmi  
 Yürekde zaḡmı vardur anuḡıçün ḡasta ḡar ister<sup>379</sup>

<sup>379</sup> Dize ‘Yürekde vardur zaḡmı anuḡıçün ḡasta ḡar ister’ biçimindedir. Vezin gereḡi deḡiştirildi.

6. Cefâ gelseydi işlemez yürekde kimse dinlemez  
Fenâ milkinde eğlenmez gönül terk-i diyâr ister
7. Èy Muḥyi' ddîn gel imdi bil gönülden mâ-sivâyı sil  
Eger yâr eylerisen seni ol ihtiyâr ister

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

2233. Tamâm oldu bi-ḥamdi'llâh kitâbum 127b  
Hemân oldu bi-ḥamdi'llâh cevâbum  
Ḥadîşden daḥı tefsîrden sürdi  
Bi-ḥamdi'llâh kitâb şimdi düzüldi
2235. 'Arab dili degildür A'cem  
Velî Türkîcedür olan serencâm  
Güzâfin olmamışdur bu risâle  
İlâhî cümlemüz irgür vişâle  
İcâzet olmasadı olmaz aşlâ  
Riyâzet olmasa bulmazdı aşlâ  
Ḥabîbi 'aşkına vérür o hādî  
Cemî'i kullarına hep murâdı  
Èrişdür yâ ilâhî bize fazluḡ  
Şefâ'at eylesün biz kula fazluḡ
2240. Ḥabîbün ḥürmetine ḥürmet eyle  
Esirge kullaruḡa raḥmet eyle  
Bize îmân u Kur'ân yoldaş eyle  
Ḥabîbün anda koldaş eyle  
Ḥüdâyâ cümlemüz ister ḥabîbün  
Cemâlini bize göster ḥabîbün  
Hidâyet ét bize étsün şefâ'at  
Raḥîmsin raḥmetün çok bî-zevâl  
Kerem eyle hidâyet eyle mevlâ  
Bize luṭf ét 'inâyet eyle mevlâ

2245. Bizi kırtar belādan eyle azād  
 Ḥabībünj ‘aşkına vérdünüz ad  
 Kitābuñ tārīhini yoklayanlar 128a  
 Gerek olur déyüben şaklayanlar  
 Toğuz yüz kırk yédincideydi tārīḥ  
 Tamām étdi kitābı anda şāriḥ  
 Daḥı ismin şorarlarsa kitābuñ  
 Dédüm Āb-ı Ḥayāt’dur bil cevābuñ  
 Ki zīrā şol göñül bulmaz memātı  
 ‘Amel étse bilür her dem ḥayātı
2250. Keremle eyleyüp āsān édeler  
 Bize bir fātiḥa iḥsān édeler  
 Şükür mevlāya kim her bir nefesde  
 Tamām kitābı [yazduḡ] bir hevesde  
 Èrişdüñ intihāya şaḡ selāmet  
 Bi-ḥamdi’llāh hīç olmaduḡ melāmet  
 Ḥaḡḡuñ ‘avni érişdi minnet érdi  
 Ricāl-i ḡayb<sup>380</sup> érişdi himmet érdi  
 Ḥuşūşā faḥr-i ‘ālem Muştafā’dan  
 Nefes uyup vérince şaḡ selāmet
2255. Şalāvat oḡı étme sen bahāne  
 Sebeb olmuşdur ol cümle cihāna  
 Daḥı eline alsun<sup>381</sup> bile evlād  
 Ḳamu aşḥābına hem ferd u efrād  
 Dédük تَمَّتْ كِتَابِي<sup>382</sup> bu maḥalde  
 Bitince ḥāşıl oldu ‘amelde
2258. Bunı yazan miskīne daḥı baḡa  
 Fātiḥa iḥsān éden raḥmet bula

تمت الكتاب بعون الله ملك الوهاب<sup>383</sup>

<sup>380</sup> Sözcük ‘ḡaybet’ biçiminde yazılmıştır. Vezin gereği deḡiştirildi.

<sup>381</sup> Sözcük ‘olsun’ biçiminde yazılmıştır. Anlam gereği deḡiştirildi.

<sup>382</sup> “Kitabım tamamlandı.”

<sup>383</sup> “İhsan edenin en yücesinin yardımıyla kitap tamamlandı.”

## Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. İlähî bu kitābuñ şāhibi dā'im sa'îd olsun 128b  
Girüp cennet serāyına cehennemden ba'îd olsun

## Fa'ilâtün Fa'ilâtün Fa'ilün

2. Bunı yazdum yādigār olmağičün  
Oқuyanlar bir du'ā kılmāğičün

## **BEŞİNCİ BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA**

### **5.1 BULGULAR VE TARTIŞMA**

Muhyiddin Bayramî Ab-ı Hayat Mesnevisi'nde dinî ve tasavvufî konuları işlemiştir. Eser klasik mesnevi tertibine göre düzenlenmiştir.Şair, işlediği konuların etkisini artırmak için ayet, hadis ve kıssalara yer vermiştir. Eser toplam 2826 beyitten oluşmaktadır.

Şiirlerin sade ve akıcı bir üslupla söylenmesi ve kullanılan sözcüklerin halk dilinde olanlardan seçilmesi, eserin muhatabının halk olduğunu göstermektedir. Eseri oluşturan sözcüklerin çoğunun Türkçe olması ve tamlamaların Türkçe olması da bu kanıyı desteklemektedir. Şiirlerdeki sade anlatımın anlam oluşturması sürecinde sanatlı bir duyuşa ilerlemesi, şairin düzenli bir eğitim gördüğünü göstermektedir. Şairin sen diliyle oluşturduğu bazı beyitler, okuyucuya eserin içeriğini anlamada kolaylık sağlamaktadır. Eserin bütününde sıklıkla kullanılan deyim ve atasözleri anlatıma canlılık katmıştır.

Eserde her mesnevi bölümünde sonra konuyla alakalı aynı ölçüde bir gazel veya murabba söylenmiştir. Bu durum kelime seçiminde sınırlılık oluşturduğundan aruz ölçüsü bu şiirlerde bozuktur. Fakat, her bölüm sonrası, aynı konuyu işleyen bu gazel ve murabbalardaki duygu yoğunluğu, verilmek istenen mesaja samimilik katmıştır..



## SONUÇ

Kaynaklarda kendisi hakkında herhangi bir bilgiye rastlayamadığımız Muhyiddin Bayramî Balıkesir'in İvrindi kasabasında doğmuştur. Eser H. 947/M. 1541 yılında tamamlanmıştır. Buradan yola çıkarak şairin XVI. yy. başlarında doğmuş olduğu çıkarımını yapabiliriz. Şair, Bayramî tarikatına mensuptur. Şeyh İsa Saruhanî'den el almıştır. Şair, kendisinin Hanefî mezhebinden ve Bayramî olduğunu söylüyor. Hacı Bayram-ı Veli 'ye gönülden bağlı olduğunu bildiriyor.

Ab-1 Hayat Mesnevisi, Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 4643/1 arşiv numarasında kayıtlıdır. Araştırmalarımız sonucu bu nüshadan başka şairin herhangi bir eserine rastlayamadık.

Eser, klasik mesnevi tertibine göre düzenlenmiştir. Besmele, Tevhit, Naat, Dört halifeye övgü, Kanunî Sultan Süleyman ve Rüstem Paşa'ya övgü, Konunun işlenmesi ve Bitiş bölümünden oluşmaktadır.

Ab-1 Hayat, 2258 mesnevi beyti; 69 gazelin barındırdığı 476 beyit ve 3 murabba'nın barındırdığı 92 beyitle toplam 2826 beyitten oluşmaktadır. Beyit sayısının fazlalığıyla diğer mesneviler arasında öne çıkmaktadır. Eserin farklı bir özelliği de konunun işlendiği mesnevi bölümlerinden sonra aynı konuda bir gazel gelmesidir. Böylelikle mesnevide anlatılanların duygu çağrışımıyla zihinde yer etmesi kolaylaşmıştır. Mesnevi bir tek ana olay etrafında örülmemiştir. Eser birbiriyle bağlantılı olan bir çok İslamî kuralı, belirli bir planla bildirmiştir. Mesnevinin son bölümünde tasavvuf da konu edilmiştir. Mesajlar okuyucuya iletilirken, şair kuru bir anlatım içinde değildir. Okuyucu her öğüt sonrası bir hikayeye karşılaşmaktadır. Yine mesnevinin hemen her bölümünden sonra gelen gazel ve murabbalarla monotonluk kırılmaya çalışılmıştır.

Mesnevi, manzum nasihatname türündedir. Konunun işlendiği bölümde farzlar, vacipler, sünnetler, haramlar, mekruhlar, Allah'ın sevdiği ve sevmediği kişiler, toplumda doğru görülmeyen davranışlar birçok alt başlıkla işlenmiştir.

Mesnevinin son bölümünde tasavvufî bilgi, tarikat adabı, kendisinin tasavvuf yolundaki geçmişi gibi konular da işlenmiştir. Şair âdetâ sünnî tasavvuf ehline bir baş ucu kitabı oluşturmuştur. Yunus Emre'den yaptığı alıntıyla:

Demiş Yūnus şerī'at bir gemidür  
Haķīkat baħridür bilūn nemidür (2183)

Gemisüz baħre girilmez muħāldür  
Varup menzile érılmaz muħāldür (2184)

Öncelikle şer'î hükümleri bildirmiş daha sonra tasavvufu anlatmıştır.

Eserin başlıkları çoğunlukla Arapça ve Farsça'dır, az kullanılmakla beraber bazı başlıklar Türkçe'dir. Bu başlıklardan ayet ve hadisler, Arapça lafzıyla; kimi yerde Farsça ve Türkçe ibareler de verilmiştir:

“Der-beyān-ı huķūku'l-vālideyn”, “Yemīn Şımaķ Ahvālin beyān éder”

Şair, konuları işlerken canlı bir anlatım içerisinde. Anlattıklarını ayetler, hadisler ve kıssalarla vererek okuyucunun dikkatini esere yöneltmiştir.

Mesnevîde anlatılanlar, şairin düzenli bir din ve tasavvuf eğitimi aldığını göstermektedir. Konulara hakimiyeti olduğunu, mütevazî bir söyleyişle her fırsatta okuyucuya bildirir. Şair, kullandığı sen diliyle sürekli okuyucuyla aynı seviyededir ve onu eğitmek ister.

Metinde Türkçe sözcüklerin çoğunlukta oluşu, kullanılan Arapça ve Farsça sözcüklerin konuşma diline yerleşmiş olanlardan seçilmesi, şairin her kesimden okuyucuyu hedeflediğini gösterir. Eseri anlamada kolaylaştırıcı bir etken de yerinde kullanılan atasözleri ve deyimlerdir. Bu özelliklerle günümüz okuyucusu da eserden rahatlıkla istifade edebilir. Şair sanki bu durumu göz ardı etmemiş gibidir. Okuyuculardan tek istediği ise kendi ruhuna bir Fatiha gönderilmesidir.

Eserin bütününde aruz, kusursuz değildir. Özellikle şairin gazellerde aynı konuda yazma düşüncesi, sözcük bulmada sınırlayıcı olmasının etkisi düşünülebilir. Yine bir çok beyitte eksik sözcük, imale ve zihaf vardır. Üzerinde çalışılan metnin, müstensih hattı olduğu düşünülürse vezindeki bozuklukların müstensih kaynaklandığı da düşünülebilir.

Mesnevinin genelinde tam ve zengin uyak kullanılmıştır. Bazı beyitlerin ise uyaksız olduğu görülmüştür.

Eklerin yazımında Eski Anadolu Türkçesi'nde yuvarlak olması gereken sesler, bazı yerlerde düz ünlüyle yazılmıştır. Eklerin yazımındaki bu ikilik, düzleşme eğilimi göstermesiyle metnin 17. yy.'da kopya edildiğini düşündürmektedir.

Birçok sözcük ve birleşik fiil arkaik biçimde bulunmaktadır. Yine ağızlara ait sözcükler tespit edilmiştir.

Metinde edebî sanatların kullanımında zenginlik görülmektedir. Şairin amacı öğüt vermek olsa da, ikinci planda kalması gereken sanat oluşturma, sade bir söyleyişle elde edilmiştir. Şairin edebî gücünün gazel ve murabbalarda ortaya çıktığı görülmüştür. Klasik mesnevi tertibinde oluşturulan eser, içerdikleri ve bunları kendi içinde bir planla vermesiyle kıymete değerlidir.

Yaptığımız bu çalışmayla Muhyiddin Bayrami'nin XVI. yy. divan şairleri içinde hak ettiği yeri bulacağı kanaatindeyiz. Bu çalışmayla gün yüzüne çıkan şairin, başka eserleri de buldukça edebiyat tarihi için önemli bir eksikliğin de giderileceğini düşünmekteyiz.

## KAYNAKLAR

- Ateş, A. (1957). Mesnevi, *İslam Ansiklopedisi*. MEB, c. VIII. İstanbul, ss. 127.
- Banarlı, N. S. (2001). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. MEB. , İstanbul. ss. 197-597.
- Çantay, H. B. (1995). *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*. Risale, İstanbul.
- Çelebioğlu, A. (1999). *Türk Edebiyatında Mesnevi*. Kitabevi, İstanbul. ss. 21-24.
- Dilçin, C. (1999). *Türk Şiir Bilgisi*. TDK, Ankara, ss. 59-467.
- Ece, S. (2007). *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*. Fenomen, Erzurum, ss.12-284.
- Eraydın, S. (2001). *Tasavvuf ve Tarikatler*. İFAV, İstanbul. ss. 408-419.
- İpekten, H. (2001). *Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah, İstanbul. ss. 142-158.
- Kartal, A. (2007). Eski Türk Edebiyatında Mesnevi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5(10): 353-366.
- Kaplan, M. (2001). Manzum Nasihatnamelerde Yer Alan Konular. *Selçuk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 9: 133-184.
- Kaplan, M. (2002). Türk Edebiyatında Manzum Nasihatnameler. *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye, c.11. Ankara. ss. 794.
- Kılıç, F. , Aksoyak, İ. H. , Eydurun, A. ve Durmuş, M. (2009). *Şair Tezkireleri*. Grafiker, Ankara. ss. 29-181.
- Macit, M. (2006). Şiir, Mesnevi, *Türk Edebiyatı Tarihi*, KTBY, c.2. İstanbul. ss. 29-61.
- Mengi, M. (2002). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. Akçağ, Ankara. ss. 152-154.
- Mevlevî, T. (1994). *Edebiyat Lügati*. Enderun, İstanbul. ss. 49.
- Naci, M. (1995). *Lugat-ı Naci*. Çağrı, İstanbul.
- Özsoy, Ö. ve Güler, İ. (2005). *Konularına Göre Kur'an*. Fecr, Ankara.
- Pala, İ. (2006). Nasihatname. *TDVİA*, c.32, İstanbul. ss. 409-410.
- Pala, İ. (2007). Edebiyat (Osmanlılar). *TDVİA*, c.33, İstanbul. ss. 557.
- Parlatır, İ. (2006). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Yargı, Ankara.
- Sami, Ş. (1996). *Kâmûs-ı Türkî*. Çağrı, İstanbul.
- Saraç, M. A. Y. (2000). *Klâsik Edebiyat Bilgisi* Belâgat, R, İstanbul. ss. 81-193.
- Şahin, H. (2009). *Eski Anadolu Türkçesi*. Akçağ, Ankara. ss. 41-81.
- Uludağ, S. (1990). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. Kabalcı, Bursa. ss. 238-239.
- Ünver, İ. (1986). Mesnevi. *Türk Dili, Divan Şiiri Özel Sayısı*,(415-416-417) : 430-463.
- Ünver, İ. (1993). Çeviri yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler. *Türkoloji Dergisi*, 11(1) : 51-89.
- Ünver, İ. (2004). Mesnevi (Türk Edebiyatı). *TDVİA*. , Ankara. ss. 322-323.
- Yeniterzi, E. (2007). Anadolu Türk Edebiyatında Ahlakî Mesneviler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5(10) : 433.

Katalog Tarama. [http:// www.yazmalar. gov. tr.](http://www.yazmalar.gov.tr) (13.10.2011)

Tarama Sözlüğü. [http:// www. tdk.gov.tr.](http://www.tdk.gov.tr) (15.11.2011 – 17.07.2012)

Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü. [http:// www. tdk. gov.tr.](http://www.tdk.gov.tr) (15.11.2011 – 19.07.2012)

Türkçe Sözlük. [http:// www. tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr) (12.02.2012)

Anasayfa. [http://www. osmanlicaturkce.com.](http://www.osmanlicaturkce.com) (20.10.2011 - 20.07.2012)

Anasayfa. [http:// www.kurantefsiri.com.](http://www.kurantefsiri.com) (25.02.2012 - 12.03.2012)

## ÖZGEÇMİŞ

Yasin AKBAŞ, 1981’de Elazığ’da doğdu. İlkokulu Elazığ Namık Kemal İlkokulun’da; Ortaöğrenimini Elazığ İmam Hatip Lisesi’nde tamamladı. Daha sonra Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans öğrenimini 1999/2003 yılları arasında tamamladı. 2004 yılında Gaziantep Mahmut Fehime Ersoy ilköğretim Okulunda Türkçe öğretmeni olarak göreve başladı. Sırasıyla Mehmet Uygun Lisesi’nde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği ve müdür yardımcılığı ardından Gaziantep Anadolu Lisesi’ne Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yaptı. Halen Mehmet Hayri Akınal Anadolu İmam Hatip Lisesi’nde Müdür Yardımcısı olarak görevine devam etmektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır.

## VITAE

Yasin AKBAŞ, was born in Elazığ in 1981. He completed primary school in Namık Kemal Primary School and high school in İmam Hatip high school in Elazığ. Then he completed bachelor’s degree in Ankara University, The College of Languages, History and Geography in 1999/2003. He started teaching in Mahmut Fehime Ersoy Primary School as a Turkish literature in Mehmet Uygun High School and became assistance director in the same school. Then he taught Turkish language and literature in Gaziantep Anatolian High School. Now he is assistance director in Mehmet Hayri Akınal Anatolian İmam Hatip High School. He is married and has one child.